

KENDİ **RUS** BELGELERİYLE **DEVRİMİNDE** **MENŞEVİKLER**

Hazırlayan
Abraham Ascher

METİS YAYINLARI

METİS YAYINLARI

RUS DEVRİMİNDE MENŞEVİKLER

Hazırlayan: ABRAHAM ASCHER

METİS YAYINLARI

Başmusahip Sokak 3/2, Cağaloğlu / İstanbul

RUS DEVRİMİNDE MENŞEVİKLER

Özgün adı: Mensheviks in the Russian Revolution

İlk İngilizce Basımı:

Documents of Revolution Dizisi

(Genel Yönetmeni: Heinz Lubasz)

Cornell University Press, New York, 1973

© Türkçe Yayın Hakları Metis Yayınları'na aittir

Birinci Basım: Ekim 1992

Yayıma Hazırlayanlar:

Bülent Somay, Semih Sökmen

ISBN 975-342-006-4

Dizgi: Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı: Yaylacık Matbaası, Cilt: Nurettin Mücellithanesi

KENDİ BELGELERİYLE
RUS DEVRİMİNDE
MENŞEVİKLER

Hazırlayan:
ABRAHAM ASCHER

Çeviren:
CELAL KANAT

METİS YAYINLARI

Metis Yayınları
SOSYALİZM TEORİ VE TARİH DİZİSİ

Sovyet Rusya Tarihi
BOLŞEVİK DEVRİMİ I
E.H.Carr

RUSYA'DA DEVLET KAPİTALİZMİ
Tony Cliff

DÜŞÜNEN SAZLIK
1917'den Günümüze Sovyet Devleti ve Entelektüeller
Boris Kagarlitski

Kendi Belgeleriyle
RUS DEVRİMİNDE ANARŞİSTLER
Hazırlayan: Paul Avrich

Kendi Belgeleriyle
RUS DEVRİMİNDE MENŞEVİKLER
Hazırlayan: Abraham Ascher

SSCB'DE DEVLET VE SINIF
Mandel, Arato, Sweezy, Castoriadis,
Ticktin ve diğerleri
(yayımlanacak)

Sovyet Rusya Tarihi
BOLŞEVİK DEVRİMİ II
"Ekonomik Düzen"
E.H. Carr
(yayımlanacak)

Sovyet Rusya Tarihi
BOLŞEVİK DEVRİMİ III
"Sovyet Rusya ve Dünya"
E.H. Carr
(yayımlanacak)

Sunuş

"Atlar kaçtıktan sonra ahır kapısını kapatmak" diye bir İngiliz halk deyişi vardır. 1992 yılında Sovyet Devrimi tarihi hakkında incelemeler yapmak da biraz bu deyişin kapsamına giriyor. Atlar kaçtı; neyi korumaya çalışıyoruz öyleyse? Herhalde korunmaya çalışılan, son iki yüzyılda damgasını vuran, kuşaklar boyu dünyanın hemen bütün ülkelerindeki devrimci akım ve atılımlara yön veren bir düşüncenin, Marksizmin de atlarla birlikte kaçmamış olduğu umududur.

Bu umudu yaşatmak için yapılması gereken, Marksizmin ilk kez somut bir toplumsal sistem olarak cisimleştiği (ya da cisimleştiğinin sanıldığı) Sovyet Devrimini, bugün yazılmakta olan tarihin ışığında yeniden ele almaktır. Geçtiğimiz, geride bıraktığımızı sandığımız yolu şimdi bir kez de geriye doğru geçmek, başa, kaynağa dönmek zorundayız. Kestirme kabuller, tartışmasız inançlar, artık "şüpheli, inançsız küçük burjuva aydınların" itirazlarıyla değil, somut dünyada, bugünün tarihinde dayanaklarını yitiriyor, "tarih" oluyorlar. Şimdi tarihi yeniden gözden geçirme zamanıdır.

Eskiden (çok değil, üç-beş sene öncesine kadar) Sovyet Devrimi tarihi "resmi" tarihti. Nasıl ki Türkiye Cumhuriyeti tarihini Kemalistler, İngiltere tarihini Tudorlar, Amerika tarihini de "beyaz adam" yazdıysa, Sovyet Devrimi tarihini de Bolşevikler ve onların izleyicileri yazdı. Dünyanın geri kalan yerlerindeki sosyalistler Sovyet Devrimini, Sovyet vatandaşları kadar, belki onlardan da büyük bir hevesle bu resmi tarihten öğrendiler. Şimdi bu resmi tarih, gayri-resmi tarih haline geliyor, bugüne kadar öğrenme, araştırma, merak etme zahmetine katlanmadığımız

gayrı-resmi Sovyet Devrimi tarihlerinin yanında yerini alıyor. Yeltsinci resmi tarih yazarları maaşlarını hak etmek için sayfalar, ciltler doldurmaya başladılar bile. Eğer bu yeni "resmi tarih"e itibar etmeyeceksek, Sovyet Devrimi'nin tüm gayrı-resmi tarihlerini, bugüne kadar merak bile etmediğimiz tarihleri de öğrenmek zorundayız. Çünkü en azından şunu öğrendik: Tarih resmi otoritenin yazdırdığı ders kitaplarında değil, tarihsel an ve süreçlerin çok veçheli kavranmasında yatar.

Anarşistler ve Menşevikler, 1917-1921 arasındaki devrim sürecinde Bolşeviklere karşı yenik düştüler. Bu devrim sürecini onların nasıl gördüğü, nasıl yaşadığı, sonraki kuşaklar için çoğunlukla bir sır olarak kaldı. Tarih galiplerin tarihiydi çünkü. 1987'nin mağluplarına hakkını vermek için, geriye dönerek 1917'nin mağluplarına da haklarını vermemiz gerek. Martov'a, Dan'a, Emma Goldman'a, Kropotkin'e, Volin'e geri dönmek, onların Sovyet Devrimi'nde nasıl ve neden yer aldıklarını, kaderlerini Bolşeviklerden ne zaman ve hangi nedenle ayırdıklarını öğrenmek zorundayız. Ancak o zaman 1987'nin mağluplarının da neden ve ne zaman, hangi süreçte yenildiklerini anlamamız, onlara da haklarını gerçekten teslim etmemiz mümkün olacak.

Bu iki kitabın, *Rus Devriminde Anarşistler ve Rus Devriminde Menşevikler*'in *Sosyalizm: Teori ve Tarih* dizisi içinde yayımlanmasının ardında bu niyet yatıyor. *Menşevikler* RSDİP'in kuruluşundan başlayarak, Bolşevik-Menşevik kutuplaşmasının ilk ortaya çıkışını, 1905 Devrimi'ni, I. Dünya Savaşını, Şubat ve Ekim Devrimlerini ve Devrimden sonraki süreci Menşeviklerin bakış açısından ele alan belgeleri içeriyor. Menşeviklerin de "Bolşeviklere karşı tek bir karşı-devrimci blok" olmadığını, kendi içlerinde, hayati önemde farklılıklar taşıdıklarını ortaya seriyor. Kuşkusuz bu belgeler toplamı yalnızca bir "giriş" niteliğinde. Ancak yine de okura, Sovyet Devrimine Menşevik bakış açısı hakkında ve bu yolla Sovyet devriminin başarısını ve başarısızlığını kavramakta önemli ipuçları vereceğini düşünüyoruz.

Bülent Somay
Metis Yayınları, 1992

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ, 11

MENŞEVİZMİN KÖKENLERİ

- 1 Parti Üyeliği Üstüne Lenin'in Önergesi, Temmuz-Ağustos 1903, 56.
 - a Martov'un Önergesi, Temmuz-Ağustos 1903, 56.
 - b Üyelik Önergeleri Üstüne Egorov, Temmuz-Ağustos 1903, 56.
 - c Parti Üyeliği Üstüne Akselrod, Temmuz-Ağustos 1903, 57.
 - d Parti Üyeliği Üstüne Martov, Temmuz-Ağustos 1903, 57.
 - e Parti Üyeliği Üstüne Lenin, Temmuz-Ağustos 1903, 58.
 - f Parti Üyeliği Üstüne Plehanov, Temmuz-Ağustos 1903, 59.
- 2 Rusya Sosyal Demokrasisinin Birleştirilmesi ve Görevleri, P. AKSELROD, 15 Aralık 1903 ve 15 Ocak 1904, 60.

1905 DEVRİMİ

- 3 Menşevik Önderlerin Parti Örgütlerine Mektubu, Kasım 1904, 66.
- 4 Silahlı Ayaklanmayla İlgili Olarak, Nisan-Mayıs 1905, 68.
 - a İktidarın Ele Geçirilmesi ve Geçici Hükümete Katılım Üstüne, Nisan-Mayıs 1905, 7
- 5 Köylü Sorunu ve Devrim, 20 Kasım 1905, 71.
- 6 Akselrod'un Dördüncü Parti Kongresi'ndeki Konuşması, Nisan-Mayıs 1906, 72.
- 7 Dördüncü Kongre'de Kabul Edilen Menşevik Tarım Programı, Nisan-Mayıs 1906, 77
- 8 Halkın Duma'sı ve İşçilerin Kongresi, P. AKSELROD, 1905, 78.
- 9 Partizan Etkinlikleri Üstüne Beşinci Kongre'ce Kabul Edilen Önerge, Nisan-Mayıs 1907, 81.

GERİCİLİK DÖNEMİ, 1907-1914

- 10 Kurtarıcılar mı, Yıkıcılar mı?, L. MARTOV, 1911, 84.
- 11 Yasallık İçin Mücadele, F. DAN, Ocak-Şubat 1910, 87.
- 12 Eleştirel Taslaklar, A. POTRESSOV, 1910, 89.

I. DÜNYA SAVAŞI

- 13 Menşevik ve Bolşevik Temsilcilerin *Duma* Bildirgesi, Ağustos 1914, 91.
- 14 İşçi Sınıfının Savaş ve Barış Sorunları, P. AKSELROD, S. LA-PİNSKI, L. MARTOV, 1916, 93.
- 15 Kopenhag Konferansı'na Gönderilen Mektup, POTRESSOV ve Çevresi, 1915, 97.

1917 DEVRİMİ

- 16 Geçici Hükümet Üstüne Bir Menşevik Açıklama, 7 Mart 1917, 104.
- 17 Çeretili'den Savaş Amaçları Üzerine, 2 Nisan 1917, 105.
- 18 Sibirya Sürgününden Dönüşte Çereteli'nin Yaptığı Konuşma, 21 Mart 1917, 106.
- 19 Lenin'in Programı Üstüne Menşevikler, 6 Nisan 1917, 108.
- 20 Geçici Hükümetin Politikaları, İ.G. ÇERETİLİ, 19 Haziran 1917, 109.
- 21 Menşevikler Açıklıyor, Temmuz 1917, 112.
- 22 Savunmacı Grubun Önergesi, A. N. POTRESSOV, Ağustos 1917, 114.
- 23 Martov Sovyet'i Erki Ele Geçirmeye Çağırıyor, 16 Temmuz 1917, 116.
a Martov'un Önergesi: Sovyetler Yürütme Komitesi Toplantısına Sunulmuştur, 17 Temmuz 1917, 117.
- 24 İşçi ve Askerlere Menşevik Çağrı, 6 Kasım 1917, 118.

BOLŞEVİK YÖNETİM

- 25 Menşevik Enternasyonalistlerin Açıklaması, 9 Kasım 1917, 121.
- 26 Basının Susturulması, 22 Kasım 1917, 122.
- 27 Kurucu Meclis, 27 Aralık 1918-1 Ocak 1919, 124.
- 28 Brest-Litovsk Antlaşması, L. MARTOV, 125.
- 29 Tüm Çalışan Erkek ve Kadınlara: Ne Yapılmalı? Menşevik Programı, 12 Temmuz 1919, 126.
- 30 Alman Yoldaşlarımıza Mektup, L. MARTOV, 28 Aralık 1918, 133.
- 31 Sovyetler Tüm Rusya Yedinci Kongresi'ndeki Konuşma, F. DAN, Kasım 1919, 134.

- 32 Devrimci Bir Azınlığın Diktatörlüğü, L. MARTOV, 1920, 135.
- 33 Parti Konferansının Önergeleri, Mart-Nisan 1920, 136.
- 34 Enternasyonal Üstüne Önerge, 12 Mart 1920, 140.
- 35 Diktatörlük ve Demokrasi, L. MARTOV, 1919, 142.
- 36 Bern Uluslararası Sosyalist Konferansı'ndaki Konuşma, P. AKSEL-ROD, Şubat 1919, 144.
- 37 Bolşevizme Karşı Mücadele Üstüne Yoldaş Axelrod; L. Martov'a Mektup, 20 Nisan 1921, 147.

BİBLİYOGRAFYA, 155

KRONOLOJİ, 158

DİZİN, 161

Giriş

MENŞEVİZM'İN KÖKENLERİ

Marksizm ve devrim tilmizleri Menşevizm'i kaypak bir terim olarak görmüşlerdir. Rus Marksizmi içinde ayrı bir politik akım olmasına ve 1912'de, bağımsız bir partinin öğretisi durumuna gelmesine karşın, Menşevizm gerek ideolojik, gerekse örgütsel bakımdan gerçekten kaynaşmış bir hareket şeklinde evrimleşemedi. En seçkin önderleri temel konularda birbirleriyle anlaşamıyor ve zaman zaman da kimilerinin görüşleri Bolşevikler'den (Menşevikler'in işçi sınıfı desteğini kazanma konusundaki bu en büyük rakiplerinden) pek az farklı oluyordu. Yirmi yıllık kısa bir süre içinde, çeşitli kritik sorunlar konusunda, Menşevikler'in açıkça tutum değiştirmiş olması durumu daha da karmaşıkleştirmişti. Bu yüzden, Menşevizm'i tanımlamanın en iyi yolu onun gelişimini kronolojik bakımdan incelemektir. Böylesi bir yaklaşım, değişmeden kalmış ve Menşevik inanın özünü kabul edilebilecek olan politikalar, tutumlar ve değerler üzerinde odaklaşmamıza da olanak verecektir.

Menşevizm 1903 yazında, işçi hareketini oluşturan 26 grubu birleştirmek amacıyla, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDİP) İkinci Kongresi'nin toplandığı bir sırada doğdu. Açılış oturumları için Brüksel'e gelen delegeler arasında, en fazla birkaç bin kişiyi temsil eden Rus Marksizmi'nin, sonunda uzlaşmaz, yıkıcı polemik tutkusunun üstesinden gelmiş olduğu genelde varsayılıyordu. Kongre'yi örgütlemiş olan yeralu gazetesi *İskra*'nın altı kişilik yazı kurulu (Pavel Akselrod, Vladimir Lenin, Yuli Martov, Georgi Plehanov, Aleksandr Potressov ve Vera Zasuliç) ortak bir görüşü paylaştıkları ve birlikte, uyumlu çalıştıkları izlenimini veriyorlardı. Hepsi de, Rus Marksizmi'nin "ba-

bası" Plehanov'un 1880'li ve 1890'lı yıllarda ortaya koyduğu görüşlere bağlı Ortodoks Marksistler'di. Plehanov ekonomik ve politik bakımdan geri bir ülke olan Rusya'nın iki devrim geçirmesi gerektiğini ileri sürüyordu: Önce sanayi kapitalizmini ve demokrasiyi getirecek olan bir burjuva devrimi; ardından proletaryanın büyük ve politik açıdan olgun bir güç durumuna gelmesinden sonra sosyalizmi kuracak olan ikinci bir devrim. *Iskra* yazı kurulu, Rusya orta sınıfının zayıflığı nedeniyle, proletaryanın bu ilk devrimde bile önemli bir rol oynamasının kaçınılmaz olduğunu kabul ediyordu. O zamana dek, Marksistler'in işçi sınıfının politik eğitimi ve örgütlenmesi üzerinde yoğunlaşmaları gerektiğine inanıyorlardı. Bu mutabakat dolayısıyla, bu altı devrimci, İkinci Kongre'nin ilk 21 oturumu boyunca tartışılan tüm konularda sağlam bir blok oluşturdular.

Ne var ki, 22. oturumda bölündüler ve delegelerin çoğu bir parti üyesini nasıl tanımlamak gerektiği konusundaki görünüşte önemsiz olan çekişmenin hararetinden irkildiler. (Belge 1, 1a). Lenin, "farklılıklarımızı partinin yaşaması ya da ölmesine bağlı olabilecek kadar yaşamsal görmüyorum"¹ diye açıkladığı zaman delegelerin şaşkınlığı daha da arttı. Çünkü, bundan çok kısa bir süre önce kendi formülasyonunun benimsenmesini sağlamak için Lenin'in harcadığı yorulmak bilmez çabalar delegelerin gözünden kaçmamıştı. Bu durumda Lenin'in çok önemli bir ilkenin tehlikede olduğunu düşündüğü açıktı.

O sırada genellikle anlaşılacakla birlikte, Lenin uyumsuzluğu derinden duyumsuyordu; çünkü bunu 1902'de yayınlanan *Ne Yapmalı?* başlıklı ünlü kitapçığında özetlemiş olduğu parti örgütlenme teorisine bir meydan okuma olarak görüyordu. Bu çalışmada, devrimci aydınlarca yönlendirilmedikçe işçilerin sendikalizmin çekiciliğine kapılacaklarını ve özelemlerini maddi koşullarının iyileştirilmesiyle sınırlayacaklarını ileri sürmüştü. "Sosyal Demokrat bilinç," diyordu, "işçiler arasında var olamaz. Bu, ancak dışarıdan getirilebilir... Sosyalizm öğretisi, mülk sahibi sınıfın eğitilmiş temsilcilerinin, entelektüellerin işlediği felsefi, tarihsel ve ekonomik teorilerden gelişmiştir."² Lenin Rus sosyal demokrasisinin hiyerarşik bir yapıda örgütlenmesini ve

1. *Vtoroy S"ezd RSDRP: Protokoli*, (Moskova, 1959), s. 275.

2. J. L. H. Keep, *The Rise of Social Democracy in Russia*, (Oxford, 1963), s. 59'dan çevrilmiştir.

"profesyonel devrimciler" tarafından, Marksizm'i özümsemiş ve kendilerini tamgün devrimci çalışmaya adanmış insanlar tarafından yönetilmesini öneriyordu. Sendikalar türünden kitle örgütlerinin yardımını olumlu buluyor, ama onların üyelerinin çoğunu, kendileri Marksist öğretiyeye bağlı olduklarını iddia etseler bile, partiye kabul etmek için elverişsiz görüyordu. Kısacası, toplumdaki ekonomik konumlarına tepki olarak işçilerin, kendiliğinden, sınıf bilinci edineceğine ilişkin geleneksel Marksist görüşe aykırı olarak, Lenin bir sınıf olarak proletaryanın dış vesayet olmaksızın gerekli politik bilinç düzeyine asla ulaşamayacağını ilan ediyordu. Parti üyeliğine ilişkin kısıtlayıcı tanımının benimsenmesi konusundaki ısrarı da buradan ileri gelmekteydi.

Menşevizm'in baş ideologları durumuna gelecek olan Akselrod ve Martov, önceleri, Lenin'in örgütsel düşüncelerinin neyi amaçladığını tümüyle kavrayamadılar; ama İkinci Kongre'deki tartışmalar sırasında, gelecekteki devrimci olaylara işçi sınıfının geniş katılımının zorunlu ve istenir bir şey olduğunu hep vurgulamış olan Rus Marksizmi için, Lenin'in kökten yeni bir yol çizmeyi öngördüğünü anladılar (Belge 1b, 1c, 1d, 1e, 1f). Lenin'in, Merkez Komite'yi kendi taraftarlarından oluşan bir çoğunlukla kurma yönündeki planını ortaya attığı özel toplantılarda, kuşkuları daha da arttı. Lenin yalnızca seçkin bir partinin taraftarı olmakla kalmıyor, ayrıca, partide kişisel hâkimiyet kurma özelemleri beslediğini de ortaya koyuyordu.³ Sonuçta Akselrod ve Martov için boyun eğmemek yaşamsal önem kazandı. *Iskra* yazı kurulu içinde yalnızca Plehanov, 23'e karşı 28 oyla formülasyonu reddedilen Lenin'den yana çıktı.

Yenilgiden öfkeye kapılan Lenin, *Iskra*'nın ve Kongre'ce seçilecek komitelerin denetimini ele geçirmek için, kitlesel bir kampanyaya girişti. Kendi hesabına yaptığı akıllıca manevraların ve kimi rastlantısal olayların sonucunda, parti üyeliği sorununda karşıtlarıyla birlikte oy kullanmış olan çeşitli delegeler, protesto olarak Kongre'yi terk ettiler. Karşıtlarının sayısının azalmasıyla birlikte, Lenin kritik bir dizi oyu, çok az farkla kazanmayı başarmış oldu. Esaslı bir konuda yenilgiye uğratılmış olduğu halde, kendi "keskin" fraksiyonuna "Bolşevikler" (çoğunluk) ve "yumuşak" karşıtlarına da "Menşevikler" (azınlık) adını

3. Israel Getzler, *Martov: A Political Biography of a Russian Social Democrat* (Cambridge, 1967), ss. 77-8.

uygun gördü. Ancak, onun zaferinin bir Pirüs zaferi olduğu da ortaya çıktı. Çoğunlukla yetenekli yazarlar ve yetişkin eylem adamlarından oluşan Menşevikler kendilerinin "serf olmadığı"nı ilan ettiler ve yeni komitelerin otoritesine uymayı reddettiler. Kongre yalnızca biçimsel bir birlik sağlamıştı; çünkü aynı zamanda, üstünlük için çekişen iki fraksiyona da yol açmış bulunuyordu.

Aylarca parti işlerine polemikler hâkim olduğu için, Kongre'deki müzakerelerden habersiz olan sıradan üyeler şaşkınlık içindeydi. Menşevikler Lenin'i iflah olmaz bir entrikacı, muhtemel bir diktatör, anlayıştan yoksun, ilkesiz bir adam olarak itham ediyorlardı. Bu suçlamalar 1903 Kasımı'nda haklılık kazanacaktı; çünkü bu tarihte, Rus Marksizmi'nin hâlâ en seçkin temsilcisi sayılan Plehanov, Lenin'i vicdansızlıkla suçlayarak —gerçekte, onu "Robespierre" diye niteliyordu— Menşevik fraksiyona katılıyordu. Hareketin önderleri arasında görünürde yalıtılmış olan Lenin, *İskra*'yı etkileri zil çalan Menşevikler'e devretmekten başka bir seçeneği olmadığını farkındaydı. Bolşevikler öldürücü bir darbe yemişlerdi; ancak Lenin mücadeleyi terk etmeyecek kadar maharetliydi. Kendi fraksiyonunu bir arada tutuyor, karşıtlarını umutsuzca "yumuşak" ve "oportünist" olmakla suçlayarak karalamayı sürdürüyordu. Birçok parti üyesi çatışmanın, yalnızca hırslı ve benmerkezci politikacılar arasındaki bir egemenlik mücadelesi şeklinde yozlaşmış olduğu sonucuna vardı.

Ancak 1903 sonları ve 1904 başlarında, Akselrod'un iki bölümden oluşan makalesinin *İskra*'da yayınlanmasıyla birlikte, hareket, egemenlik mücadelesinden öte daha başka şeylerin de tehlikede olduğunu kavramaya başladı (Belge 2). Fraksiyonlar arasındaki tartışmanın birbirine taban tabana zıt iki Marksist parti anlayışı —yukarıdan denetlenen hiyerarşik bir parti ve aşağıdan denetlenen bir kitle partisi— üretmiş olduğuna ilişkin olarak Akselrod'un ortaya attığı tez, gazetenin okurları için aydınlatıcı oldu. "Bu," diyordu ünlü bir Menşevik, "kesif karanlığı dağıtan ve ta ufkâ dek, bütün çevreyi göz kamaştırıcı bir ışıkla aydınlatan bir şimşekti adeta. İşte o zaman, Menşevizm kendi bilincine vardı, bölünmeyi anladı, ideolojisini buldu, bayrağını yükseltti."⁴ Marksist geleneğe bağlı kalmak için, Rusya sosyal demokrasisinin

4. P. A. Garvi, "P. B. Aksel'rod i men'shevizm" *Sotsialističeskii Vestnik*, no. 15/16 (18 Ağustos 1925), s. 11.

aşağıdan denetlenen ve politik bakımdan olgun işçilerden oluşan bir kitle partisine dönüştürülmesi gerektiğine ilişkin Akselrod'un tezi Menşevizm'in tarihinde anahtar bir öge olarak kaldı.

Lenin Akselrod'un makalesini okuduğunda, "öylesine hiddetlendi ki, adeta kaplan kesildi". Bunu, "tüm parti yayınlarımız içinde şimdiye dek okumak durumunda kaldığım en iğrenç pislik..." diye niteledi. "Akselrod *Iskra*'nın üç yıllık çalışmasını, onun başarmış olduğu her şeyi yerle bir etmiştir... Ancak bir salak ya da bir deli böylesi saçmalar yazabilirdi."⁵ Merkez Komite'sini, Akselrod'un makalesini protesto etmeye ve onun düşüncelerini reddetmeye çağırıyordu: "Bunu [makaleyi] ses çıkarmadan sineye çekmekle rezaletlerin ve (bürokratlarla yani kendinizle ve çoğunlukla ilgili olarak) iftiranın yayılmasına tam anlamıyla aracı olacağınızı anlamıyor musunuz? Ve böyle bir 'ideolojik önderlik' altında, 'olumlu çalışma' yapmayı olanaklı görüyor musunuz?"⁶ Lenin'in fevranı kuşkusuz Akselrod'un fraksiyonlar arasındaki ideolojik farklılıkları açıklamakla, Bolşevikler'i savunma durumunda bırakacak ve anlaşmazlığı derinleştirecek bir adım atmış olduğunu fark etmiş olmasından kaynaklanıyordu.

İki fraksiyonun toplumsal bileşimiyle ilgili belirgin bir açıklama yapmak ilginç olacaktır; ancak, ne yazık ki, bu konuda yalnızca bölüm pörçük bilgiler bulunmaktadır. Bununla birlikte, birkaç genellemeye girişmek de mümkündür. Her iki gruba da entelektüeller egemen olmakla birlikte, Menşevikler Rusya İmparatorluğu'ndaki azınlık grupların üyelerine, Bolşevikler'den çok daha çekici geliyorlardı. Menşevik harekette Gürcüler ve Yahudiler özellikle önemli bir rol oynuyorlardı. Yahudiler'in ağırlığı, bölünmenin başlangıcından itibaren çok açıktı. İkinci Kongre'ye katılan 57 devrimciden 25'i Yahudi idi: Bunların altısı Bund'a (Genel Yahudi İşçileri Birliği) dahildi, dördü Bolşevik ve 15'i de Menşevik'ti (topu topu, yalnızca 17 Menşevik delege vardı).⁷

5. Nikolay Valentinov, *Encounters with Lenin*, çev. Paul Rosa ve Brian Pearce, (Londra, 1968), ss. 115, 120.

6. V. İ. Lenin, *Soçineniya* (3. bsk., Moskova 1926-37), XXVIII, s. 320.

7. Bu istatistikler Israel Getzler, "The Mensheviks", *Problems of Communism*, XVI (Kasım-Aralık 1967), s. 20'den alınmıştır. Bu iki grubun toplumsal bileşimi üstüne eldeki kanıtların ayrıntılı bir çözümlemesi için bkz. David Lane, *The Roots of Russian Communism: A Social and Historical Study of Russian Social-Democracy, 1898-1907* (Assen, 1969), özl. ss. 11-15.

Menşevizm'in, Batı'ya yönelişi —Bolşevizm'in yoksun olduğu bir boyutlu bu— Rusya ötesindeki dünya ile bağlarını geleneksel şekilde koruyan ve daha kozmopolit kent merkezlerinde kökleşme eğilimi taşıyan Yahudi entelektüellerin işgal ettiği önemli yerle açıklanabilir. Özgül olarak bu Menşevikler'in, Batılı (özellikle de Alman) sosyalist partilerin kitlesel yapısına ve saflarındaki çeşitli görüşlere hoşgörü gösterme eğilimine hayran oldukları anlamına geliyordu. Kuşku yok ki birçok Menşevik bu partilere, Rusya sosyal demokrasisi için birer model gözüyle bakıyordu. Aynı zamanda, onların Batı'ya yönelimleri, temelde tarımın egemen olduğu Rus toplumunun doğasını neden tam olarak anlayamadıklarını açıklamaya da yardımcı olabilir. Bolşevikler'den farklı olarak Menşevikler, ülkede o sırada en büyük grup olan köylülere çekici gelebilecek bir program hazırlayamadılar.

Menşevikler'in Yahudi Bund ile sıkı bağlar oluşturduğu 1907 sonrasında, Batı'ya yönelim daha da pekiştirildi. Bund, İkinci Kongre'de de, Yahudi topluluğuna kendilerini ilgilendiren özel konularda özerklik olanağı sağlayacak bir plan olan, ulusal partiler federasyonu biçimindeki örgütlenme önerisine delegelerin çoğunun (Bolşevikler'in yanı sıra Menşevikler'in de) karşı oy vermesi üzerine, Rus sosyal demokrasiyle bağlarını koparmıştı. Rus Marksistleri yalnızca, oldukça merkezileştirilmiş bir parti özlemiyle değil; aynı zamanda, proletarya enterasyonalizminin gelişmesini engelleyen bir burjuva olgusu olarak gördükleri milliyetçiliğe karşı da derin bir uzlaşmazlıkla hareket ediyorlardı.

Alman modeli bir demokratik parti olan Bund, Rus hareketinden çok daha geniş bir kitleye egemen olduğu için bağımsızlığını elde edilebiliyordu. Ancak birkaç yıl sonra, önderler, kendi örgütlerinin ideolojik bakımdan Rus partisine, özellikle onun Menşevik kanadına, ayrılığı sürdürmeyi anlamsız kılacak ölçüde yakın olduğu sonucuna vardılar. 1907'de, Bund yeniden RSDİP ile birleşti ve bundan böyle de 1912'de "ulusal kültürel özerklik" formülasyonunu benimseyerek, ulusal sorun konusundaki tutumunu resmen değiştiren Menşevikler'le anlaştı. Kısa bir dönem zarfında, bu iki grup arasında öylesine sıkı bir işbirliği oldu ki, Bund içindeki pek çok seçkin kişi, aynı zamanda Menşevizm'in de önderleri arasına girdi.

AYRILIK DERİNLEŞİYOR

Bu arada, Rusya'daki olayların dramatik dönüşümünün ortaya çıkardığı taktik konusundaki bir anlaşmazlık Marksizm içerisindeki çatlağın ciddiliği bakımından, sosyal demokratların kafalarındaki son kuşku izlerini de ortadan kaldırdı. Şubat 1904'te Rus-Japon Savaşı'nın patlamasından birkaç ay sonra, çarlık hükümetine karşı duyulan hoşnutsuzluk eşi görülmedik bir yoğunluğa ulaştı. Halk, savaş durumunda Japonya'nın kolayca yenileceğine inandırılmıştı; ama bunun yerine, Rus ordusunun birbiri ardına uğradığı yenilgilerle, bütünüyle yeteneksiz olduğu ortaya çıktı. Görüldüğü kadarıyla, eğitim görmüş nüfusun tüm katmanları artık açıkça hükümete karşı tutum almışlardı.

Yaz boyunca, hükümetin saygınlığını yitirmesinden yararlanan liberal muhalefet, imparatorluğun her yurttaşı için hem sivil (medeni), hem de kişisel haklar tanınması ve bir anayasa yapılması için geniş çaplı bir kampanya başlattı. Savaş sırasında Rusya'nın içine düştüğü acınacak durum en gerici olanlar dışındaki herkes için, ülke kurumlarının modernleştirilmeye duyduğu gereksinimin açık bir kanıtı oldu. Çeşitli *zemstvo* (1860'larda kurulan yerel hükümet organları) jüri aracılığıyla yargılanma, yargının bağımsızlığı ve suçluların daha insancıl tarzda cezalandırılması gibi yasal reformların gerçekleştirilmesinin 40. yıldönümünü anmak üzere, Kasım ayı boyunca şenlikler örgütledi. Şenliklerin amacı, politik sistemde temelli değişiklikler talep etmektir. St. Petersburg'da toplanan bir *zemstvo* kongresi "açıkça, Rusya'da otokrasinin ortadan kaldırılması gereğini dile getiren devrimci bir kurultaya" dönüştü. "Ülke halkı... [bu kurultayın] tarihsel önemini, sezgileriyle kavramıştı."⁸ Sonunda, Rus liberalizmi canlı bir politik güç olarak ortaya çıkmış bulunuyordu. Marksistler'in bu yeni duruma tepkisi nasıl olacaktı?

Akselrod'un taktik görüşlerinden esinlenen Menşevikler bir "*zemstvo* kampanyası" için; *zemstvo*'lardaki liberalleri sola çekmek amacıyla, 1904 sonlarında yapılacak bir dizi işçi gösterisi için çağrıda bulundular (Belge 3). Bu şekilde, Menşevikler sosyal demokrat örgütleri

8. Richard Pipes, *Struve: Liberal on the Left, 1870-1905* (Cambridge, Mass., 1970), s. 369.

ve onların kitlelerle bağlarını güçlendirmeyi, işçilerin politik bilincini yükseltmeyi ve çardan, yalnızca orta sınıfların değil, tüm halkın yararına olacak —gencl oy hakkı, insan hakları ve bir kurucu meclisin toplantıya çağırılması gibi— ödünler koparmak konusunda liberalleri kışkırtmayı umuyorlardı. Menşevikler böyle bir kampanyayı savunurken, geri kalmış Rusya'da devrimin ilk aşamasının bir burjuva devrimi olması gerektiği yolundaki, o zamana kadar Rus Marksistleri'nin tümü tarafından benimsenmiş olan öğretiyi ihlal etmeksizin, proletaryaya yaşamsal bir rol verdiklerine inanıyorlardı.

Ne var ki, Bolşevikler bu planı baştan aşağı hatalı bularak reddettiler. Kendi fraksiyonunun tartışma götürmez önderi olan Lenin bunu, "bütünüyle kaba" ve "karmakarışık" diyerek bir tarafa attı. Artık o, burjuvaziyi ilerici bir güç olarak görmüyordu. Burjuvazinin, otokrasiye muhalefetine karşı, monarşinin, daimi ordunun ve bürokrasinin otoritesini bütünüyle kaldırmayı reddedeceğine inanıyordu. Bu yüzden, liberalleri destekleme ya da onları etkilemeye çalışma yerine, işçi sınıfının doğrudan yönetime karşı harekete geçmesi ve böylelikle eski düzenin devrilmesinde önderliği ele alması gerektiğini ileri sürdü. Kısacası, Sosyal Demokrat Parti otokrasiye karşı, bir "halk ayaklanması" biçimini alması gerekecek olan "belirleyici kavga" için hazırlık yapmalıydı.⁹ Lenin'in önerisi, yalnızca fraksiyonlar arasındaki anlaşmazlığı genişlettiği için önemli olmakla kalmıyordu. Ayrıca, zorlu bir teorik sorunu da ortaya atıyordu. Var olan politik düzeni yıkmak konusunda orta sınıfa tam olarak güvenilemezse, sosyalizm kurulmazdan önce bir burjuva devrimi aşamasının zorunluluğu konusunda ısrar etmenin bir anlamı var mıydı? Devrimin ülkeyi sardığı 1905 yılı boyunca bu soru, artan sayıda sosyal demokratın zihnini kurcalayıp durdu.

1905 çalkantısı 22 Ocak'ta*, bir papazın, Peder Gapon'un yönettiği barışçıl bir gösteriyle başladı. İkonalar ve çarın portrelerini taşıyan binlerce işçi insan hakları ve yasa önünde eşitlik tanınması, politik hükümlülerin serbest bırakılması ve fabrikalarda daha iyi koşullar

* Giriş'te tüm tarihler Rus (Jülyen) takviminden 13 gün kadar önde giden Batı takvimine göre. Sovyetler Birliği de 1918 Şubatı'nda Batı takvimini kabul etti. Özgün metinde görülen tarihleri dipnotlarda korudum. (ç.n.)

9. V İ. Lenin, agy., VII, ss. 5-20.

sağlanmasını yöneticilerinden talep etmek amacıyla, St. Petersburg'da Kışlık Saray'a doğru yürüyüşe geçti. Saray'a varamadan, 130 kişiyi öldürüp, binlercesini yaralayan bir kurşun sağanağıyla karşılaştılar. Bu anlamsız kırım bütün ülkede halkı öfkeye boğdu. Mayıs'ta, Baltık donanmasının Tuşima Boğazı'ndaki ağır yenilgisine ilişkin haberlerin yayılması da, karşıt güçlere hız verdi ve birkaç ay içerisinde dört protesto hareketi eyleme geçti.

Artık, parlamenter hükümet ve demokratik yollardan seçilmiş bir kurucu meclis isteyen insanların egemen olduğu liberal kanat kendi taleplerini dayatma konusunda sesini daha bir yükseltti. Kırsal kesimde, köylülerin huzursuzluğu yaygınlaştı. Özerklik ya da bağımsızlık için çeşitli ulusal gruplar harekete geçti. Son olarak orta sınıfın çeşitli katmanları tarafından desteklenen işçiler Ekim'de büyük kentlerin çoğunda genel greve gittiler. 1789 Fransız Devrimi'nden bu yana, hiçbir ülkede böylesine kitlesel bir başkaldırı yaşanmamıştı. Üstelik, işçi sınıfı da, Rus proletaryasının 1905 güz ve kışında oynadığı dinamik rolü daha önce oynamamıştı. Genel grev sırasında, St. Petersburg'da, işin durdurulmasını örgütlemek amacıyla, kendiliğinden bir İşçi Temsilcileri Sovyeti¹⁰ ortaya çıktı. Oy hakkından yoksun olan işçilerin seçmiş olduğu temsilciler devrimci saflar içinde birkaç hafta boyunca olağanüstü bir otorite sağladılar. İmparatorluğun yaklaşık 40-50 kentinde, kısa bir zaman içinde sovyetler kuruldu ve bunların birçoğu önemli politik merkezler durumuna geldi.

Genel grev, ülkeyi nerdeyse felç etmişti ve birkaç gün için, eski düzenin kaderi boşlukta asılı kaldı. Umutsuzluk içindeki Çar Nikolay ayaklarını sürüye sürüye, halka temel özgürlükler veren ve gelecekteki tüm yasama çalışmasına katılacak, seçilmiş bir *Duma* vaat eden Ekim Manifestosu'nu yayınladı. Bu Manifesto'nun nasıl uygulanacağını kesinlikle kimse bilmiyordu; ama Rusya'nın politik kurumlarının esaslı bir şekilde liberalleşeceğinden pek az kişi kuşku duyuyordu.

Bütün bu dramatik gelişmeler on ay içerisinde oldu ve devrimciler

10. Sovyet, ya da Konsey, her birisi 500 işçi tarafından seçilmiş işçi vekillerinden oluşuyordu. Başlangıçta bir grev komitesi olarak iş görmesi planlanmakla birlikte, sovyet hızla politik bir kuruma dönüştü: yalnızca devrimci hareket üzerinde önderlik yapmıyor, ayrıca, proletaryanın bir özyönetim organı olarak da iş görüyordu. 1917'de Bolşevikler, bütün ülkeye yayılmış olan sovyetleri devlet iktidar organları olarak görüyorlardı.

arasındaki iyimserleri bile şaşkınlığa düşürdü. Anlaşılabileceği gibi, nasıl bir eylem yolu izlenmesi gerektiği konusunda kafalar karıştı ve büyük bir belirsizlik vardı. Menşevik politikaları betimlemek ise özellikle zordu; çünkü bu fraksiyon açık seçik bir program üretmemiş ve devrim konusunda ortak bir tutum izleyememişti. Menşevikler'in bocaladıkları, onların 1905 Nisan-Mayısı'ndaki konferanslarında kabul ettikleri önergelerden de anlaşılmaktadır (Belge 4, 4a). Bir yandan, silahlı ayaklanmaya karşı olmadıklarını ilan ederken, öte yandan silahlı eyleme girişmezden önce, sosyal demokratların yaygın ajitasyon ve örgütlenme çalışması yapmalarında ısrar etmekteydiler. Otokrasinin çökmesinden sonra oluşturulabilecek bir geçici hükümete Marksistler'in katılmaması gerektiğini savunmakla birlikte; bu uyarının "elbette belirli bir kent ya da bölgede, sırf başkaldırı alanını genişletmek ve hükümeti sarsmak için, iktidarı zaman zaman, kısmen ele geçirme fikrini dışlamadığı" savındaydılar. Bu önergenin esaslarının Martov'un, sonuça merkezi hükümete bir saldırıya geçebilecek ölçüde güç toplayacakları umuduyla, bütün Rusya'da bir devrimci özyönetim organları ağı yaratılmasını öneren —ve 1905'in ikinci yarısında, Menşevikler'den büyük destek bulan— geniş stratejisinde somutlaşmış şekilde ortaya çıktığını belirtmekte yarar vardır.¹¹ En şaşırtıcı olanı, Menşevikler'in bu konferansta, Rusya'nın burjuva devrimi aşamasını atlayabileceği yolundaki imasıydı: Bir önergede, eğer devrim sosyalizm için zaten "olgunlaşmış" olan Avrupa'nın ileri ülkelerine yayılırsa, Rusya'da iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesi olasılığını dışlamayı reddediyorlardı. Bu ise, Rus Marksizmi içerisinde bu konuda egemen olan görüşe ters düşmekteydi.

1905 Kasımı'nda Menşevik önderlerin çoğu Rusya'ya dönmüş ve kitleleri sarmış olan devrimci ruhtan dolayı, bütünüyle kendilerinden geçmiş durumdaydılar. "Adeta sarhoş gibiyiz," diye yazıyordu Fedor Dan St. Petersburg'dan, "devrimci atmosfer insanları şarap gibi etkiliyor." Birkaç gün sonra, "genel grev ise," diye işaret ediyordu, "St. Petersburg işçileri arasında devrimci ve eylemci bir ruh oluşturdu; önderleri de güçlü bir şekilde etkiledi."¹² Aleksandr Martinov, Parvus (Aleks-

11. Ayrıntılar için bkz. I. Getzler, *Martov*, ss. 105-9.

12. F. Dan'dan Karl Kautsky'ye, 9 Kasım 1905, Kautsky Arşivi, Uluslararası Toplumsal Tarih Enstitüsü, Amsterdam; F. Dan'dan Victor Adler'e, 25 Kasım 1905,

sandr Helphand) ve Lev Troçki ile birlikte Dan, 1905 sonlarında, kimi yönlerden Bolşevik organdaki, yani *Novaya Jizn*'deki makalelerden daha radikal olan makaleler yayınlayan bir gazete (*Naçalo*) kurdu. Rusya'nın burjuva evreyi atlayabileceği ve ayaklanma Batı'ya yayılmazdan önce bile, sosyalist döneme girebileceğini ima eden Troçki' nin sürekli devrim teorisi *Naçalo* başyazılarındaki belli başlı tema durumuna geldi (Belge 5). Rusya'daki seçkin Menşevikler arasında, Rusya'nın gelişmesine ilişkin olarak, Rus Marksistleri'nce savunulan geleneksel görüşten böylesine radikal bir ayrılığı onaylamayı reddeden birkaç kişiden biri de Martov oldu.

1881'de İsviçre'ye göç etmiş ve karısının hastalığı nedeniyle, 1905'e dek orada kalmış olan Akselrod, bu radikal çizginin en sivrilmiş Menşevik eleştirmeni olarak ortaya çıktı. O, hiçbir durumda, kendi hareketinin Rusya'nın gelecekteki evrim çizgisine ilişkin geleneksel görüşünden vazgeçmeyecekti. Aslında, "sosyal demokrasinin özel görevleri" ile ilercici burjuvaların genel demokratik talepleri arasında bir çatışma doğacak olursa, "partinin kendi görevlerini bir yana bırakmak durumunda kalacağı"nı ileri sürüyordu.¹³ Akselrod açısından, otokrasi karşıtı güçlerin bölünerek, çarlığı yeniden yaşama kavuşturmasındansa, proletaryanın birtakım ödünler vermesi yeğlenirdi. Ama bu, işçilerin boş boş oturacağı ve politik etkinlikten uzak kalacağı anlamına da gelmiyordu. Akselrod 1905 güzünde, işçi hareketini aşağıdan denetlenen gerçek bir kitle örgütüne dönüştürmeyi amaç edinecek bir işçi kongresi öneren bir kitapçık yayımladı (Belge 8).

Akselrod'un bu kitapçığı kaleme almasının nedeni, iki yıldır Menşevikler'in hareketin genişletilmesini ve demokratikleştirilmesini savunmuş olmalarına karşın, bu doğrultuda çok az şeyin başarılmış olmasıydı. Hemen hemen, 1903'ten 1917'nin başlarına dek süren bu dönem boyunca fraksiyonun illegal konumu nedeniyle (1905 sonlarındaki birkaç hafta istisnadır), bunun örgütlenmesi ya da üye durumu konusunda elde çok az bilgi bulunmaktadır. Ancak, bu konuda gün ışığına çıkarılan veriler pek umut verici değildi. 1907 yılının bir he-

Friedrich ve Victor Adler Arşivi, Verein für Geschichte der Arbeiterbewegung, Viyana.

13. "P. B. Aksel'rod o zadaçak sotsialdemokrati", *Tovadişç*, no. 153 (31 Aralık 1906-13 Ocak 1907).

sabına göre, Bolşevikler 46 143 taraftarları ve Menşevikler de 38 174 taraftarlarıyla övünebilirlerdi. Bu rakamlar büyük bir olasılıkla şişirilmişti,¹⁴ ama öyle bile olsa, sanayi nüfusunun yaklaşık iki milyonu bulması gerçeği karşısında, pek etkileyici değillerdi. 1905 Devrimi sırasında sosyal demokrasiye ilişkin ilginç bir incelemede Martov, parti örgütlerinde sürekli çalışmaya, kitlelerin ilgisiz kaldığını da ima eden kimi istatistikler veriyordu. 1905'te, işçi aidatlarının tüm (Bolşevikler gibi, Menşevikler'in de) yerel sosyal demokrat komitelerin bütçelerinin ancak küçük bir yüzdesini bulduğuna işaret ediyordu. Riga'da işçilerin katkısı bu bütçenin yüzde 22'sini; Sivastopol'da yüzde 14'nü; İvanovo-Voznesensk'de ise, başka her yöreden daha yüksek olarak, yüzde 52'sini oluşturuyordu. Martov bu düş kırıcı istatistiklerin başlıca nedeninin, Menşevikler'in hareketin gündelik işlerine çok sayıda sanayi işçisini sokmayı başaramamış olması olduğunu ileri sürüyordu. Polis engellemesi nedeniyle, kitlelere ulaşmanın en açık aracı olan kitle toplantıları yapılamıyordu. Ama buna ek olarak, fraksiyonun "hantal" ve "hiyerarşik" örgütlenmesi de, önderler ile sıradan üyeler arasındaki ilişkiyi engelliyordu. Sonuç, yaşamsal konuların ve politikaların yerel komitelerde nadiren tartışılmasıydı. Bu durumda, Menşevikler'in temel amaçlarına yakınlık duyan, politik açıdan olgun işçiler yerel örgütler içinde çalışmakta hiçbir yarar görmüyorlardı.¹⁵ Bu sorun 1905 boyunca Menşevik basında çok dikkat çekti; Akselrod'un işçi kongresi planı da buna bir çözüm olarak düşünülmüştü.

Akselrod'un Menşevik arkadaşlarının birçoğu, kitlelerin militanlığının etkisiyle, yavan bir öneri olarak algıladıkları şeyleri başlangıçta soğuk karşıladılar. Artık, Bolşevikler'le farklılıklarının önemsizleşmiş olduğunu varsayan bu Menşevikler, fraksiyonlar arasında işbirliğini teşvik etmeye giriştiler. Leninistler de buna olumlu yaklaştılar ve 1905 sonunda, iki grubun temsilcileri belirli bölgelerde, geniş bir etkinlikler yelpazesi içinde işbirliğine gittiler. Fraksiyonların resmen yeniden birleşmesini sağlayacak bir parti kongresi toplamak konusunda da anlaşmaya varıldı. Delegelerin seçiminde eskisinden daha çok sayıda

14. Bu rakamların tartışılması için bkz. Keep, *agy.*, s. 288.

15. Menşevik yerel örgütlerin zayıflığı üstüne, bkz. L. Martov, "Sotsialdemokratiya 1905-1907 gg. , L. Martov, P. Maslov, A. Potressov (edt.) *Obşçestvennoe dvizhenie v Rossii v naçale XX-go veka* (St. Petersburg, 1914), III, ss. 569-70.

işçi yer aldı ve Menşevikler, Bolşevikler'in 46 sandalyesine karşılık, 62 sandalye kazandılar.

Ancak, 1906 Nisanı'nda Stockholm'de Kongre toplandığında, strateji ve taktikler konusunda fraksiyonların, varsayıldığından daha ayrı düştüğü ortaya çıktı. Bu büyük ölçüde 1905 sonlarında devrimci dalganın sönmeye başlamış olmasından ileri geliyordu. Sosyalist devrim gerçekleşemedikten başka, hükümet tüm muhalefet güçleri karşısında, egemenliğini de yeniden kuruyordu. 1905 yazında Japonya'yla yapılan bir barış antlaşmasının ardından, otokrasi güvendiği askeri birlikleri Avrupa Rusyası'na getirdi ve çeşitli ayaklanmaları ezmekte bunları kullandı; Moskova'da Bolşevikler'in egemenliğindeki sovyetin giriştiği ayaklanma da bunlar arasındaydı. Fransa hükümete cömert krediler açarak, ülkenin mali istikrarını güçlendirdi. Ekim Manifestosu'nun orta sınıfın bir kesiminin desteğini kazanmış bulunmasından dolayı, muhalefet artık birleşik bir güç olmaktan çıkmıştı. 1905 Kasımı sonlarında, proletaryanın bile devrim coşkusu azalmıştı: Hükümet St. Petersburg Sovyeti'ni dağıttığı zaman, kitleler kararlı hiçbir eyleme girişmediler. Politik durumdaki bu ani dönüş karşısında, pek çok Menşevik 1905 güzünde benimsedikleri radikalizmden uzaklaştılar.

Bununla birlikte, Bolşevikler Lenin'in çizdiği stratejiye bağlı kalmayı sürdürdüler. Burjuvazinin ilerici bir konumu benimseyebileceğini reddeden Lenin, "proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü" denilen, geçici bir hükümetten yanaydı. Başka deyişle, artık köylüleri, proletaryayla birlikte, demokratik reformlar getirmekle ve bir kurucu meclisin seçilmesini sağlamakla görevli bir hükümet oluşturabilecek, devrimci bir sınıf olarak görüyordu. Lenin genelde, geçici hükümetin burjuva demokrasisi sınırlarını aşmaması gerektiğini vurguluyordu; ancak bir keresinde, doğrudan sosyalizmi kurma girişimi olasılığını ima etmişti. Giderek artan bir heyecanla, sosyal demokratları silahlı bir ayaklanmaya hazır olmaya çağırıyordu.¹⁶

Artık Menşevikler, aşırılıklardan kaçınarak Stockholm Kongresi'nde strateji konusundaki başlıca sözcüleri durumuna gelmiş olan Akselrod çevresinde toplanıyorlardı. Akselrod geniş çerçeveli bir konuşmasında, ortodoksluktan saptıkları için Rus Marksistleri'ni azarlıyor, aşırı sol

16. V.I. Lenin, "Dve taktiki sotsialdemokratii v demokratičeskoj revolyutsii", *Soçineniya*, VIII, ss. 3-126.

tehlikesine karşı uyanda bulunuyor ve Menşevizm'in ilkelerini yeniden açıklıyordu. Üstelik, delegelerin Çar Nikolay'ın getirdiği parlamenter kurum olan *Duma* seçimlerine katılma lehinde oy vermelerini de öneriyordu. Hükümet *Duma*'ya, muhalefetin istediğinden çok daha az yetki verdiği ve genel ve eşit oy hakkını tanımadığı halde, belli kategorilerdeki işçilerin oy kullanmasını kabul ediyordu. Akselrod bu düzenlemeyi ideal bulmuyor, ama doğru yönde ve eğer iyi kullanılabilirse, yeni yeni ödünlere yol açabilecek bir adım olarak görüyordu (Belge 6).

Lenin derhal, Menşevikler'i tuzağa düşmekle suçladı. Eğer işçiler seçimlere katılmış olsalardı, çoğu kez Anayasal Demokratlar'ı (Kadetler diye de biliniyordu), yani liberal bir burjuva partiyi temsil eden adayları desteklemek zorunda kalacaklardı, çünkü birçok yörede kazanma şansı olan en ilerici insanlar bunlardı. Ancak Lenin'e göre Kadetler *Duma*'daki güçlerini devrimci hareketi ezmekte kullanacaklardı. Ayrıca, sosyal demokratların *Duma*'ya destek vermesinin, demokrasinin barışçıl araçlarla kurulabileceğine inandırarak, kitleleri yanıltacağını da ileri sürüyordu.¹⁷ Bu müzakerelerden çok zaman geçmemiştir ki Lenin düşüncesini bütünüyle değiştirdi ve *Duma* seçimlerine katılmayı savundu. Sovyet tarihçiler Lenin'in, bir defalığına bu konuda bir değerlendirme hatası yaptığını, ama bunu hızla düzelttiğini kabul etmektedirler.

Lenin konuyu yeniden gözden geçirmezden önce bile, Menşevikler Stockholm Kongresi'nde, 46'ya karşı 62 oyla, (seçimlere) katılma lehinde bir önerge kabul ettirdiler. Toplantı tarım sorunu üstüne, toprağın "millileştirilmesi" yönündeki Leninist plandan belirgin ölçüde farklı olan Menşevik öneriyi benimsedi (Belge 7). Son olarak Kongre yedi Menşevik ve üç Bolşevik'ten oluşan bir Merkez Komite seçti. En azından şeklen, parti yeniden birleşmişti ve ilk kez Rus Marksizmi'ne Menşevikler egemendi.

Lenin Kongre'nin başarılarından memnun olduğunu dile getirmekle birlikte, onun kararlarını aslında kabul etmedi. Kendi örgütünü korudu ve partinin denetimini yeniden ele geçirme umuduyla, derhal bir başka kongre çağrısında bulundu. Aynı nedenle, Menşevikler de güçlerini dağıtmadılar. Bu durumda, yeni uyuşmazlıkların ortaya çıkması çok za-

17. Çetvertiy (Ob"edinitel'niyi) S"ezd RSDRP: Protokoli (Moskova, 1959), ss. 282-5.

man almadı.

En bölücü konulardan biri de Menşevikler'in 1906'da genellikle desteklediği, Akselrod'un işçi kongresi planıydı. Lenin bu öneriyi parti üyeliği üstüne İkinci Kongre'de formüle edilen Menşevik görüş kadar, zararlı görüyordu. Akselrod'un planına, "tüm *Iskra* saçmalıklarının prototipi" diye, "komedi, hayalet ... karışık düşünceler ... skolastik pedagoji" diye saldırdı. "İşçi partisi," diyordu devamla, "aydınlar için bir 'tartışma' kulübü değil, savaşçı bir proletarya örgütüdür. Tartışma, tartışma; ama yaşamak ve iş yapmak zorunludur." Akselrod'un planı ise, eğer yürürlüğe konulursa, kesinlikle oportünizmin zaferine ve işçi sınıfının burjuvaziye tabi kılınmasına yol açacaktı.¹⁸

Bu arada, Bolşevikler'in devrimci harekete kaynak sağlamak amacıyla "kamulaştırma" ya da "partizan eylemleri" olarak nitelenen, banka ve hükümet kuruluşlarına yönelik silahlı soygunları Menşevikler'i giderek daha çok tedirgin etmekteydi. Menşevikler yasalara karşı işlenen bu suçları ahlak açısından doğru bulmuyor ve her sosyal demokrafin onuruna leke sürdüğünü düşünüyorlardı. Stockholm Kongresi'nde partizan eylemlerinin kınanmasını kabul ettirmeyi başardılar, ama Bolşevikler bunu dikkate almadılar. Bir örgütçü olarak Lenin'in yeteneklerinin yanı sıra, yasadışı yollardan elde edilen paralar da Bolşevikler'in, 1907 Mayıs'ında Londra'da toplanan Beşinci Parti Kongresi'ne, rakiplerinden daha fazla delege seçmelerine olanak verdi. Ayrıca Bolşevikler, 45 Polonyalı ve 26 Letonyalı delegenin desteğine de güvenebilirlerdi; oysa Menşevikler genellikle, Bund'un 54 delegesinin desteğini alıyorlardı.¹⁹

Önceki kongreyi niteleyen görece uygar ilişkilerden bu toplantıda eser yoktu. Avantajlarını sonuna dek kullanan Bolşevikler Akselrod'un işçi kongresi öncrisine vahşice saldırdılar ve bunu, "kaçınılmaz olarak partinin dağılmasına yol açacağı" gerekçesiyle kınayan bir karar geçirttiler.²⁰ Menşevikler'in daha ılımlı tutumundan kesinlikle ayrılan Leninist çoğunluk Kadetleri devrimci davanın kaçakları olmakla suçladı. Ama Kongre şaşırtıcı bir şekilde, partizan eylemlerini ve kamu-

18. L. Kamenev (ed.), *Leninskii Sbornik* (Moskova, 1924-38), V. ss. 386-9; V. İ. Lenin, *Soçineniya*, XXX, s. 179.

19. Leonard Schapiro, *The Communist Party of the Soviet Union* (Londra, 1960), ss. 95-6.

20. *Piatyi (Londonskii) S"ezd RSDRP: Protokoli* (Moskova 1963), s. 612.

laştırmaları 52 çekimser, 35 lehte oya karşı, 170 oy gibi ezici bir çoğunlukla yeniden kınadı (Belge 9). Bolşevikler'in çoğunluğunun da onaylamadığı bu baskınları savunan Lenin, Kongre'nin iradesine meydan okuyarak, taraftarlarının duyarlılığını gözardı etmeye devam etti.

Kongre tutanaklarını okuyan bir kimse, toplantılara egemen olan gerçekdışı atmosferden dolayı hayrete düşmekten kendini alamaz. Declegeler Rusya'da hâlâ devrimci bir durumun hüküm sürdüğünü varsaydıkları için, taktik tartışmalarına çok önem veriyorlardı. Ama Kongre'nin ertelenmesinden iki hafta sonra, Başbakan P. A. Stolipin 1905 Devrimi'nin sonunu belirleyen bir *coup d'état* (hükümet darbesi) tezgâhladı. *Duma*'yı dağıttı, yüzlerce devrimcinin tutuklanmasını emretti ve ülkenin büyük bölümünde olağanüstü hal ilan etti.

Yeniden Batı'ya dönmüş olan Martov bu eylemlerin duyulması üzerine büyük bir iyimserlik sergiliyordu: "Kaderin cilvesi! Bana öyle geliyor ki, bu *coup d'état*, sonunda devrim yararına olacaktır; zira belirsizliği büyük ölçüde ortadan kaldıracak ve ulusu, ayrıcalıklı küçük bir grubun, nesnel olarak ilerici sınıfların tümüne karşıt durumda kaldığı, devrimin başlangıç noktasına geri götürecektir." Böyle bir gelişme ise; "[Londra] Kongresi'nden önceki platformumuzda betimlediğimiz devrimci perspektiflerin, [bunun yanı sıra], [Kadetler'in] yeniden, daha radikal bir duruma geleceğine ilişkin... öngörümüzün ve son olarak da, *Duma*'daki taktiklerimizin parlak bir doğrulanması" olacaktır.²¹

Başka birçok durumda olduğu gibi bu örnekte de, Menşevikler'in iyimserliğinin bütünüyle temelsiz olduğu ortaya çıktı. Rus hükümeti onların örgütlerini kolayca ezdi ve proletarya darbeye karşı protesto çağrılarına cevap vermedi. Ekonomik durgunluk ve önceki iki yılın çalkantıları işçi sınıfı arasında geniş bir ilgisizliğe yol açmıştı. Rusya'da kalan Dan, bir gazete çıkarmak için yeterli para bile bulamadığını bildiriyordu. Yaklaşık on yıl sonra Martov, Stolipin baskısının sonucunu sağlıklı bir şekilde şöyle özetliyordu: "Bu noktada partinin güçleri, iskambil kâğıtlarından yapılmış bir şato gibi çöktü."²²

21. L. Martov'dan P. B. Akselrod'a, 26 Haziran 1907, *Pis'ma P. B. Aksel'rod i Lu. O. Martova, 1901-1916*, ed. F. Dan, B. İ. Nikolayevski ve L. Tsederbaum-Dan (Berlin, 1924), s. 163.

22. L. Martov, *Geshichte der russischen Sozialdemokratie: Mit einem Nachtrag von Th. Dan: Die Sozialdemokratie Russlands nach dem Jahre 1918* (Berlin, 1926), s. 231.

1905 Devrimi'nin deneyimleri her iki fraksiyonun öğretilerinin netleşmesi bakımından önemliydi. Her iki grup da devrimci Marksizm'in ideolojik kapsamı içinde farklı görüşleri temsil etmekle birlikte, 1907'de, her biri Rusya'nın gelecekteki gelişmesiyle ilgili olarak kendince bir dizi tutumu benimsedi. Kimliğini ispat etme süreci bir bakıma, tuhaf bir dinamikten doğdu: Bir fraksiyonun belli bir politikayı savunduğu yerde, öbürü bunu yalnızca eleştirmekle kalmadı, teorik mantıkla desteklenen ayrıntılı bir seçenek de sundu. Sonuçta, 1907'ye gelindiğinde, Menşevikler ile Bolşevikler arasındaki çatışmanın başlangıçtaki bölünmede şekillenmemiş olan pek çok konuyu kapsadığı görüldü.

Menşevikler, yalnızca kitlesel kırımını kışkırtacağı için değil, ayrıca, Sosyal Demokrat hareketi hiyerarşik, militarist doğrultuda örgütlenmiş, komplocu bir partiye dönüştürerek niteliğini çarpıtacağı için de, silahlı bir ayaklanmanın hazırlanması üzerinde yoğunlaşmanın yanlış olduğu sonucuna vardılar. Ayrıca aşırı uçlara varan taktiklerin savunulmasının otokrasiye karşı mücadelede muhalefeti kaçınılmaz olarak böleceğini ve bu yüzden zayıflatacağını ileri sürdüler. Her durumda, orta sınıf ilericilerini sık sık eleştirseler bile, Menşevikler çarlık rejimine karşı tutum almakta etkili bir rol oynayabilecek bir güç olarak onları defterden silmeyi reddettiler. Son olarak Menşevikler, eskisine göre daha büyük bir azimle kitlelerle daha sıkı bağlar kurma ve olabildiğince çok sayıda sınıf bilinçli işçiyi bünyesinde toplayacak geniş örgütler oluşturma kararına vardılar.

Buna karşılık Leninistler, 1905-7 yıllarındaki olayların otokratik Rusya'da illegal çalışmaya öncelik veren, dar merkezizetçi, seçkin bir partiye gereksinme olduğu görüşünü doğruladığı inancındaydılar. Üstelik, eski düzene karşı kesin eylem söz konusu olduğunda, orta sınıfa güvenilemeyeceğini de artık anlamışlardı. Bu nedenle, Leninistler burjuva devrimi olarak nitelenen birinci aşamayı gerçekleştirirken, proletarya ile köylülük arasındaki güç birliğinin zorunluluğunu vurgulamaya giriştiler. Menşevikler'in bu ilkeleri ve stratejileri reddetmesi, Rusya sosyal demokrasisini fırtınalı bir geleceğin beklediğinin habercisiydi.

Gerçekten de, *coup d'état*'yı izleyen gericilik döneminde (1907-14), RSDİP'nin iki fraksiyonu arasındaki uçurum daha da derinleşti. Başlıca çatışma kaynaklarından biri, Bolşevikler'in partizan eylemleri sür-

dürmekteki ısrarıydı (Belge 10). 1907 sonlarında, Akselrod sahte ruble imal eden kimi Leninistler'in Berlin polisi tarafından ortaya çıkarılmasına çok şaşırılmıştı: "Eğer bütün bunlar doğruysa, o zaman soruyorum: Onlarla aynı partide nasıl kalabiliriz?"²³ Sonuçta, Menşevikler nihai bir kopuştan çekiniyorlardı; ama Bolşevikler'in, yasadışı yollar-dan kazanılmış fonlarını yeralu hücreleri kurmakta kullanmaları, özellikle Menşevik örgütün içinde bulunduğu kargaşadan dolayı, karşıt-larını muhakkak çileden çıkaracaktı.

Yavaş yavaş, 1908'e doğru, Menşevikler'in şansları biraz düzelmeye başladı. Batı'da, hareketin önderleri *Golos sotsialdemokrata* gazetesini kurdular ve bu onlara, bir toplanma noktası olarak hizmet edebilecek resmi bir sözcü sağladı. Rus İmparatorluğu'nda, üç Menşevik güç mer-kezi ortaya çıktı: Gürcistan'daki yeraltı örgütü; St. Petersburg'da, 1910'dan 1914'e dek, oldukça ağır bir üslubu olan *Naşa zarya*'yı ya-yımlayan, A. N. Potressov yönetimindeki entelektüeller grubu; ve son olarak sendikalarda, kooperatiflerde, işçi öğrenim kurumları ve kulüp-lerinde, sigorta programlarında ve hükümetin hâlâ hoşgördüğü başka örgütlerde çalışan "pratisyenler" denilen takım. Pratisyenler sosyal de-mokrat örgütlerin yönetimine katılım için işçi aydınları yetiştirmeyi umuyorlardı.

Bu arada, Rus Marksistleri arasında yeni bir ideolojik tartışma pat-lak vermişti. 1909'dan 1914'e dek, Lenin kendisiyle aynı görüşte ol-mayan herkesi, anlamı asla açık olmayıp, kötüleyci sayılan tasfiyeci sıfatıyla niteledi. Anlaşıldığı kadarıyla, karşıtlarını bu gözden düşürme tekniğini Plehanov'dan öğrenmişti. 1904'te bir dostuna, "Plehanov," diyordu, "bir zamanlar bana (adını anımsayamıyorum) bir Marksizm eleştirmeninden şöyle söz etmişti: 'Önce, ona suçlu yaftasını yapıştırı-lım, sonra yargılarız.' Ben ise, yargılamaya girişmesek bile, Marksizm'in temelini yıkmaya kalkışan kim olursa olsun 'suçlu yaftasını yapış-tırmamız' gerektiği düşüncesindeyim."²⁴

Lenin, karşıtlarını çökertme umuduyla, Menşevizm'e baştan aşağıya tasfiyecilik bulaştığı suçlamasında bulundu. Ve bu sövgüyü kulla-nırken, bunun anlamını sürekli genişletiyordu. Tasfiyeciler "RSDİP'-

23. P. B. Akselrod'dan L. Mantov'a, 7 Aralık 1907, *Pis'ma Aksel'roda i Martova*, 175.

24. Valentinov, *Encounters with Lenin* s. 182.

nin var olan örgütü"nü ortadan kaldırmak ve "onun yerine, şekilsiz bir birlikteliği koymak" istiyorlardı; onlar illegal partiyi ve aslında bütün partiyi yıkmayı planlayan "cüretkâr oportünistler"di; "proletaryanın devrimci sınıf mücadelesine" karşıydılar; reformizme ve "sosyal demokrat olmayan, burjuva eğilimler"e yem olmuşlardı.²⁵

Bu suçlamalar oldukça kullanışlıydı. Menşevik önderler sınıf mücadelesi, tarihsel maddecilik, devrimin kaçınılmazlığı ilkelerine ve Marx'ın ekonomik öğretilerine bağlı kalmayı sürdürüyorlardı. Fraksiyonlar arasındaki çatışmanın yeni bir boyut aldığı doğrudu, ancak tartışmalar yakından incelendiğinde tarafların aslında proletarya partisinin niteliği konusunda 1903'te ortaya çıkan tartışmayı yeniden başlattıkları görülüyordu. Bu yüzden Dan, eğer sosyal demokrasi kendi ilan ettiği amaçlarına sadık kalmak durumundaysa, illegal, yeraltı etkinliklerini bir tarafa atmasa bile, yasal çalışmayı vurgulaması gerektiğini ileri sürüyordu (Belge 11). Potressov ise, karşı devrimin ardından partinin dağılmış olduğu ve bu yüzden de, tasfiye edilecek bir şey kalmadığı gerekçesiyle, tasfiyecilik suçlamasını bütünüyle reddediyordu (Belge 12).

Lenin bu görüşlerin her ikisini de Marksizm'in ilkelerine aykırı buluyordu. Otokratik Rusya'da açık politik çalışma çok güç olduğu için, —kendisi, hâlâ var olan yasal politik çalışma olanaklarından yararlanma taraftarı olmakla birlikte— partinin öncelikle yeraltı yapısını güçlendirmeye önem vermesi gerektiğini ileri sürmekteydi. Çoğu Menşevik ise, büyük ölçüde, şiddetli hükümet baskısına karşı yasal çalışma alanının şimdi 1905 öncesindekinden daha geniş olduğunu anladıkları için, öncelik sırasını tersine çevirmişlerdi. Hareketi olabildiğince genişletmek için bu yeni durumun avantajlarından yararlanmak istiyorlardı. Ne var ki, Bolşevikler partiyi seçkin bir profesyoneller topluluğu olarak tutmaya bakıyorlardı.

Tasfiyecilik konusundaki polemiklerin sertliğine karşın, 1907-1912 yıllarında, uzlaşma girişimleri de sürdürüldü. Birçok radikal gibi Menşevik önderler de, solda amansız düşmanlarla karşı karşıya olduklarına inanmakta zorlanıyorlardı. Ama Lenin, kendi otoritesine ve politikalarına meydan okuyabilecek insanlarla işbirliği yapmamaya kararlıydı. 1912'de Prag'da, sosyal demokrat hareket üyelerinin olsa olsa beşte bi-

25. Lenin'in tasfiyecileri nitelendirmesi üstüne bkz. *Soçineniya*, XIV, ss. 93, 104-10, 130-35, 165, 341; XV, s. 205; XVI, s. 35-44, 70; XVII, s. 483.

rini temsil eden, en yakın taraftarlarından oluşan bir toplantı gerçekleştirdi. Toplantı kendisini, "Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi Altıncı Konferansı" diye niteledikten sonra, "Menşevik tasfiyecileri" attı. Şimdi parti resmen bölünmüştü ve Bolşevikler, işçi sınıfı desteğini elde etmek için sürdürülen şiddetli rekabette, üstünlük elde etmişlerdi.

1905 sonrasında kurulan ve başlangıçta Menşevik güç merkezleri durumunda olan çeşitli yasal işçi örgütleri 1912-1914 arasında Leninist saflara geçti. Birkaç örnek anmak yeterli olacaktır. 1912 Ağustosunda, başkentteki en güçlü sendika olan St. Petersburg Metal İşçileri Sendikası yönetim kurulu seçimlerinde, Bolşevikler Menşevikler'i ezip geçti. Altı ay sonra, Bolşevikler Tüm Rusya Sigorta Konseyi'nin ve St. Petersburg Sigorta Bürosu'nun denetimini ele geçirdiler. 1914 Nisanında, "Menşevizm'in kalesi" diye bilinen, St. Petersburg'daki Basımcılar Birliği yönetim kurulu üyelerinin yarısının seçiminde başarı kazandılar. 1914 yazında, başkentteki sendikaların yönetim kurullarının 18'inden 14,5'unun, Moskova'da da 13'ünden 10'unun Leninistler'in denetiminde olduğunu ileri sürmek için kanıtlar vardı.²⁶

İmparatorluğun iki önemli kentindeki işçilerin yöneliminde gözlenen bu kayma, anlaşıldığı kadarıyla, kentsel Rusya'nın niteliğinde yer alan değişiklikler sonucunda gerçekleşmişti. 1910-1914 sanayi büyümesi sırasında, sanayi işgücü 1 793 000'den 2 400 000'e çıkmıştı ki bunun anlamı, önemli sayıda genç insanın kırsal kesimden kent merkezlerine gitmiş olmasıydı. Büyük kentlere yeni gelenlerin birçoğu özellikle, "Bolşevikler'in savunduğu aşırı amaçlara ve taktiklere" duyarlıydı; çünkü, genellikle uzun süreli sendika eylemleri sırasında kazanılan disiplin ve ölçülülükten yoksundular ve çünkü, 1905 Devrimi'nin yenilgilerinin "çığitici deneyimi"ni geçirmemişlerdi. Bolşevikler'in seçim başarılarının bir başka olası nedeni de, onların yeralı örgütlerinin Menşevikler'inkinden daha yaygın ve etkili olmasıydı. Menşevikler illegal örgütlerin önemini yadsılamakla, işçiler arasında propaganda savaşı vermek ve taraftarlar toplamak konusunda, Leninistler'e açık bir avantaj sağlamışlardı.

26. Bu ve sonraki paragraftaki istatistik ve yorumlar Leopold Haimson, "The Problem of Social Stability in Urban Russia, 1905-1917", *Slavic Review*, XXIII (Aralık 1964), ss. 630-37'den alınmıştır.

Bu durumda, İkinci Enternasyonal'in yürütme organı olan Uluslararası Sosyalist Büro (USB) 1914'ün ilk yarısında, çatışan fraksiyonları yeniden birleştirme yönünde bir girişimde bulunduğunda, Lenin'in uzlaşmaya yanaşmamasına şaşmamak gerekiyor. USB, Ağustos için planlanan bir sonraki Enternasyonal kongresinde uyuşmazlıkları yüzünden Bolşevikler'i resmen kınayarak onlara baskı yapmayı düşünüyordu.²⁷ Ne var ki, bu arada I. Dünya Savaşı patladı ve planlanan kongre de asla yapılamadı. Savaş yeni, uzlaştırılmaz farklılıklar üretti ve bunlar da bölünmenin görünür bir şekilde kalıcılışmasını sağladı.

I. DÜNYA SAVAŞI

Sosyalistlerin çoğu için olduğu gibi Menşevikler için de, düşmanlıkların patlak vermesi sarsıcı bir olaydı. Tek tek partiler ve Enternasyonal, yıllardır savaşın nedenlerini ve askeri çatışmayı engellemek için sosyalistlerin alabilecekleri önlemleri tartışmışlardı. Bu müzakereler genellikle, kapitalizm ve emperyalizmin doğal sonucu olan savaşın kınanmasıyla ve güce başvurmayı caydırmakta kullanılacak taktikler üstüne kaçamak bir açıklamayla sona eriyordu. Biricik etkili taktik, bir genel grev gibi görünüyordu, ama çoğu sosyalist böylesine radikal bir önlemi gerçekleştirmeye kendisini hazırlamış değildi. Yine de, Marksistler, savaş çılgınlığı diye gördükleri şeye doğru kaymayı engellemek için, kriz anında işçi sınıfının, belirleyici şekilde eyleme geçeceği fikrine adeta bir dinsel inanç gibi sarılmış bulunuyorlardı.

Sonuçta, —dünyadaki en büyük, en disiplinli ve en saygıdeğer sosyal demokrat parti olan— Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin, Kayzer hükümetini, savaş girişimi konusunda destekleme kararı bütün dünyadaki Marksistler arasında şiddetli bir şok ve düş kırıklığı yarattı. Alman partisi kendi tutumu için, akla yatkın bir neden ileri sürüyordu: Düşman uluslarla kuşatılmış olan Almanya, Avrupa'yı "Asya barbarlığına", yani Rusya'ya karşı savunuyordu. Ancak bu tür bir akıl yürütme iki tarafı da keskin bıçak gibiydi. Bu yüzden, Fransız sosyalistlerinin çoğunluğu da, kendi hükümetlerini desteklerken, Prusya otoritarizmine karşı demokratik bir ülkeyi savunduklarını ileri sürüyorlardı. Üstelik, hem Fransız, hem Alman Marksistleri beklentilerin

27. Leonard Schapiro, *agy.*, ss. 137-40.

tersine, kitlelerdeki bu yurtseverlik belirtisini gözardı edemeyeceklerini hissediyorlardı. Eğer sosyalist önderler savaşa muhalefeti savunsalardı, taraftarlarının birçoğunu yitirecekleri anlaşılıyordu. Ne var ki, her ülkede önemli sayıda sosyalist bu yurtsever tutumu benimsemeyi reddetti ve heyecanlar öylesine alevlendi ki, hem İkinci Enternasyonal'in, hem de herhangi bir ulusal partinin birliğini korumak olanaksız bir durum aldı.

Menşevikler savaş sorunu konusunda çeşitli gruplara bölündü. *Duma* içindeki yedi temsilcileri askeri bütçe lehinde oy vermeyi reddetti ve Bolşevik temsilcilerle birlikte, savaşı kınayan (bir grup Menşevik'in hazırladığı) bir bildiri yayınladılar (Belge 13). Bu bildiriye onaylayan çok sayıda Menşevik "enternasyonalist" oldu. Enternasyonalistler savaşı emperyalist bir macera olarak kınadılar ve birleşik bir sosyalist hareketin tüm hükümetlere baskı yaparak düşmanlıkları, "ilhaksız ve tazminatsız" sona erdirmesi için çağrıda bulundular (Belge 14). Ancak, enternasyonalistler arasında da kimi farklılıklar vardı. Örneğin, Sibiryalı Zimmerwaldcılar (Dan, İ.G. Çerceteli ve Vladimir Voitinski) belli koşullarda Rusya'nın savunulmasının haklı gösterilebileceğini ileri sürüyorlardı.²⁸ Rusya'nın demokrasiye geçtiği 1917 Şubatı'ndan sonra, bu tema Menşevik partinin resmi politikası olan devrimci-savunmacılık öğretisinin başlıca özelliklerinden biri durumuna geldi.

Hareketin Potressov tarafından yönetilen sağ kanadı ise savaş konusuna daha kurnazca bir yaklaşımdan yanaydı (Belge 15). Otokratik Rusya için değil, demokratik Fransa ve İngiltere için bir "sivil mütarake"yi (sınıf mücadelesinin askıya alınmasını) onaylıyordu. Rusya'nın yenilgileri hükümetin beceriksizliğini daha da çarpıcı bir şekilde ortaya çıkardığından, ünlü siyaset yazarları ve önder işçi sınıfı aydınları tarafından desteklenen sağ kanat, devlet yapısının demokratikleştirilmesi taleplerini artırdı. Bu arada, az sayıda Menşevik'in, kendi hükümetlerinin savaş girişimine koşulsuz destek önerdiğini de belirtmek gerekir.

Ayrıca vurgulanması gereken bir başka nokta da, Marksist kamptan militan tavrı alan Lenin'in bu tutumunun tüm Menşeviklerce reddedilmesidir. Onun devrimci yenilgi ilkesi, Marksistler'in kendi ülkelelerinin yenilgisi için çalışmaları gerektiği ve çarlığın yenilgisinin, Rus-

28. Rex A. Wade, "Irakli Tsereteli and Siberian Zimmerwaldism", *Journal of Modern History*, XXXIX (Aralık 1967), ss. 425-31.

ya proletaryası açısından "ehvenişer" olacağı düşüncesinde somutlanıyordu. Ayrıca Lenin, savaşa karşı kesin önlem almayı başaramayarak, "küçük burjuva oportünizmi"ne bulaşmış olduğu için İkinci Enternasyonal'den ayrılmayı da öneriyordu. Son olarak, uluslararası çatışmanın iç savaşa dönüştürülmesini savunuyordu. Menşevik ve Bolşevikler'in tutumları tam anlamıyla ancak 1917'de, otokrasinin çökmesinden sonra, iki proleter partinin bu temel sorun konusundaki tutumlarının Rusya'daki olayların akışını yaşamsal bir tarzda etkilediği bir sırada açıklığa kavuştu.

1917 DEVRİMİ

1917 başlarında patlayan devrim —herkes için olduğu gibi— Menşevikler için de sürpriz oldu. Marksistler yıllardır devrimden söz etmişler ve kitleleri bunun için örgütlediklerini ileri sürmüşlerdi, ama 1917 başlarında, bir gözlemciye göre, "bu büyük olaya, hiçbir parti hazır değildi."²⁹ Halkın çaresizliğinin derinliğini kimse anlayamamıştı. Üç yıllık savaş boyunca, ülke Almanlarca yıkıcı yenilgilere uğratılmış, sayısız insanını yitirmiş, yiyecek kıtlığı ve aşırı hızla yükselen enflasyon yüzünden büyük sıkıntı çekmişti. Çoğu insan bu felaketleri doğrudan çarlık yönetiminin hatalarına ve beceriksizliğine yormaktaydı. Tutucu *Duma* milletvekili V.V. Şulgin başkentteki (Petrograd) durumu, doğru bir şekilde, şöyle betimliyordu: "Sorun, bu büyük kentte, hükümete hoşgörüyüyle yaklaşan birkaç yüz kişinin bile bulunmayışydı. Hepsi bu kadar da değil. Hükümet de kendi kendisine dostça yaklaşmıyordu. Kendine ya da yaptığı işe inanan, tek bir bakan bile yoktu."³⁰ Halkın güveninden ya da özgüvenden böylesine yoksun olan hiçbir hükümet, etkin ve yığınsal muhalefet karşısında, uzun süre görevde kalamazdı.

8 Mart'ta, Petrograd'daki Sosyal Demokratlar, Uluslararası Kadınlar Günü'nü, toplantı ve konuşmalarla kutlamayı planladılar. Hiç kimse militan bir söylem için buyruk vermiş değildi; ama süregiden ekmek

29. Akt. Joel Carmichael, *A Short History of the Russian Revolution*, (New York, 1964), s. 31.

30. V. V. Şulgin, *Days*, F. A. Golder (ed.), *Documents of Russian History, 1914-1917* (New York, 1927), s. 258 içinde.

kıtlığı dokuma fabrikalarında çalışan bu durumdan şikâyetçi kadın işçileri greve çıkmaya ve başka işçilerden destek aramaya iüyordu. İlk gün, yaklaşık 90 000 işçi sokaklara döküldü ve 24 saat içinde bu sayı iki katını buldu. Pankartlarında hem ekonomik, hem de politik sloganlar göze çarpıyordu: "Kahrolsun otokrasi!", "Kahrolsun savaş!", "Ekmek istiyoruz!" Üçüncü gün, 240 000 kişi gösteri yapıyordu ve kent resmen felç olmuştu. Sonunda, ordunun tutumuyla hükümete karşı bu düşmanca gösteriler doruğa tırmandı. Önceleri, askerler kalabalığı dağıtmak için, pek gönüllü olmasa da, kimi girişimlerde bulundular; ama dördüncü gün, savaştan bıkmış olan birçok asker kendi yurttaşlarına saldırımayı reddetti ve kimileri de göstericilere katıldı. 12 Mart'ta, hükümet otoritesinin çökmüş olduğu kesindi: Başlangıçta Petrograd'daki olaylara ilişkin haberleri ciddiye almayan Çar Nikolay'a tahatını terk etmekten başka yapacak şey kalmamıştı. Kendiliğinden patlayan bu devrim yüz milyondan fazla nüfusa sahip bir imparatorluğu, 1315 kişinin ölmesi ve yaralanması pahasına dört gün içinde çökertmişti.

İktidar resmen, ılımlı bir liberal olan Prens George E. Lvov'un yönetimindeki bir Geçici Hükümet'in eline geçti. Yeni hükümetin açıkladığı program, Rusya'nın politik geleceğini belirleyecek bir kurucu meclisin demokratik yoldan seçilmesinin yanı sıra, insan haklarının tanınmasını ve yasalar karşısında herkese eşitlik getiriyordu. Ama daha başından itibaren, Geçici Hükümet Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti'nin güdümüne girdi. İşçiler ve askerler tarafından oldukça rastgele seçilmiş olan Petrograd Sovyeti —birçok yörede ortaya çıkan sovyetlerin en otoriter olanı— kitlelerin bağlılık ve itaat gösterdiği biricik kurumdu. Gerçekte, Rusya'da, ikili iktidar sistemi diye nitelenen bir yönetim söz konusuydu. Geçici Hükümet sorumluluk taşıyordu, ama yönetmek için iktidara sahip değildi; iktidara sahip olan Sovyet de, devlet işlerini yönlendirmek için sorumluluk almıyordu.³¹ Bu sistemin çatışma, karışıklık ve etkisizlik doğurması kaçınılmazdı. Ülkenin karşı karşıya olduğu yakıcı sorunlardan hiçbirisi —savaş, ekonomik çözölme, politik dağınıklık— tatmin edici bir şekilde çözölmezdi.

1917'nin büyük bölümünde, Petrograd Sovyeti'ne Menşevikler ve

31. Oskar Anweiler, *Die Arbeiterbewegung in Russland 1905-1921* (Leiden, 1958), 125-6; ayrıca bkz. J. Carmichael, *agy* ss. 49-56.

Sosyalist Devrimciler (radikal bir köylü partisi) koalisyonu egemen oldu. İki-üç bin temsilciden çoğu resmen herhangi bir partiye dahil olmamakla birlikte, bu iki hareketin yolunu izleme eğilimindeydiler. 9 Mart'ta, Bolşevikler Sovyet içinde bağımsız bir "fraksiyon" oluşturdular; ancak 40 temsilciden fazlasının desteğini alamadılar. 1914'ten başlayarak St. Petersburg işçi sınıfı içinde Bolşevikler'in gücünün zayıflaması savaş sırasında hükümetin birçok Bolşevik'i tutuklayarak ve sürerek, Leninist yeralı örgütlerini çökertmiş olmasından ileri geliyordu.³² Menşevikler Sosyalist Devrimciler'den daha iyi örgütlü ve daha deneyimli oldukları ve (en başta Çcreteli, Dan ve Nikolay Çekidze olmak üzere) çok sayıda yetenekli politikacıya sahip oldukları için, Sovyet içerisindeki yönetici koalisyonun en güçlü ortağı durumuna geldiler. Bu yüzden de, 1917 olaylarının akışını etkilemede Menşevik politikaların önemli rolü oldu.

Bu politikalar partiyi denetleyen devrimci-savunmacılar, merkeziler tarafından formüle ediliyordu. Onlar, Rusya'nın bir burjuva devrim geçirdiğine inanarak, iktidarı proletaryanın alması olasılığını dışladılar. İktidara yanaşmamalarının iki nedeni daha vardı: Aşırı radikalizmin 1905'teki gibi, ilerici güçleri bölceği endişesi ve işçi sınıfının devleti yönetmek konusunda hazırlıksız olduğu kuşkusunu. Böylelikle, Menşevikler, daha önce kazanılmış olan demokratik hakların ortadan kaldırılmaması koşuluyla, Geçici Hükümet'e destek verdiler (Belge 16). Daha önemlisi, Menşevikler otoriter Almanya'ya karşı devrimi korumak için savaşın sürdürülmesinden yana çıktılar (Belge 17, 18, 20); ancak bunun yanı sıra, hükümcü ve uluslararası sosyalist hareketi hızla, görüşmelere dayalı bir barış sağlamak konusunda da sıkıştırıyorlardı. Barış gerçekleşmeden Rusya'nın iç sorunlarını çözmenin son derece zor olacağı kaygısı yerindeydi; ama Menşevikler'in, savaşı sona erdirmeye konusundaki önerilerinin hiç gerçekçi olmadığı da ortadaydı. Geçici Hükümet ise, aslında, görüşmeler yoluyla barış yapılmasına pek ilgi göstermiyordu; bunun nedeni önemli ölçüde, en etkili üyelerinden kimilerinin, İttifak Devletleri yenildikten sonra hâlâ İstanbul'u ilhak etme umudu beslemeleriydi. Ayrıca, barışı sağlayacak bir örgüt olarak Enternasyonal etkisiz kalmaktaydı; keskin bir şekilde bölünmüş olmanın yanı sıra, çeşitli ülkeler (Birleşik Devletler, Fransa ve Büyük

Britanya) yurttaşlarına, uzlaşmaya dayalı bir barış için baskı yapmayı amaçlayacak bir sosyalist konferansa katılma izni de vermiyorlardı.

Devrimci-savunmacılar kendi partileri içinde her iki taraftan gelen eleştirilere göğüs germek durumunda kalmışlardı. Sağda, Potressov'un önderliğindeki küçük bir grup savaşın şiddetle sürdürülmesini, merkez-cilerden daha fazla savunuyordu (Belge 22). Daha şiddetli bir meydan okuma ise sol kanattan, partinin koalisyonu girme kararına sallantıdaki burjuva rejimini güçlendireceği gerekçesiyle Mayıs'ta karşı çıkan Menşevik enternasyonalistlerden geldi. Temmuz'da, enternasyonalistlerin önderi Martov atak bir öneride bulunarak bir "demokrasi hükümeti" kurulması fikrini ortaya attı; sovyetlerde temsil edilen tüm partilere dayalı bu hükümet, Rusya'yı savaştan çıkaracak ve Kurucu Meclis seçimlerini denetleyecekti (Belge 23, 23a).

Martov bu radikal öneriyi, hükümetin kendi zayıflığını açıkça gösterdiği bir sırada yaptı. 16 Temmuz'da askerler, denizciler ve işçiler, herhangi bir politik partinin çağrısı olmaksızın, Petrograd'da başkaldırdılar ve iktidarı Sovyet'in almasını istediler. Ancak, Sovyet Merkez Yürütme Komitesi'nin göstericilerin çağrılarına uymayı reddetmesi, rejimin devrilmesini engelledi. Ara sıra silah seslerinin duyulduğu iki gün süren protesto yürüyüşlerinden sonuç alamayan kalabalıklar, yorgun düşerek evlere çekildi.³³ Hemen hemen aynı zamanda, hükümetin, tüm Ukrayna askeri birimlerinin Ukrayna *Rada* sından (konsey) buyruk almasına izin veren politikasını protesto eden dört Kadet bakan da istifa etti. Martov, örgütlü burjuvazinin (Kadetler) artık iktidarı yürütmediği bir sırada, önemli bir toplumsal gücü resmen temsil etmeyen orta sınıf bakanlarının egemen olduğu bir koalisyonda kalmayı, proleter önderler için anlamsız buluyordu; şimdi, bir "demokrasi hükümeti"nin kurulması gerekiyordu.

Menşevikler Martov'un öğüdüne kulak verselerdi, iktidarı ele geçirmeleri ve yönetimde belirli bir ölçüde etkili olmaları mümkündü. Sosyalist Devrimci Tarım Bakanı Viktor Çernov'a bir işçinin yaptığı şu yorumun en dramatik şekilde ortaya koyduğu gibi, kitleler radikal bir değişikliğe hazırldılar: "Sana verilince iktidarı al işte, orospu çocuğu!"³⁴ Daha da önemlisi, bir tarihçinin belirttiği üzere bu sırada, *de*

33. William Henry Chamberlin, *The Russian Revolution 1917-1921* (5. bsk, New York, 1960), I, ss. 166-77.

facto hükümet [Sovyet] Yürütme Komitesi'ydi: ayaklanmaları bastırıyor, düzen kuruyor, Petrograd'a birlikler getiriyor ve çoğu garnizonlardan bağlılık mesajları alıyordu..."³⁵ Ancak, yukarda sözünü ettiğimiz engellemeler Menşevik önderlerin düşüncesinde egemen olmayı sürdürüyorlardı (Belge 21).

Bu arada, Geçici Hükümet'in *hareketsizliği*, otoritesinin sürekli azalmasına yol açmaktaydı. Ülkeyi saran kargaşadan ötürü, Sovyet dışında, halk desteğine dayalı bir rejim yaratabilecek tek kurum olan Kurucu Meclis'in seçimini hükümet ertelemişti. Yazın, çoğu kez top- rak işgallerinin eşlik ettiği, yaygın köylü eylemleri oldu, ama hükümet ne bu şiddeti durdurabiliyor, ne de tarım yasaları konusunda nihai bir karara varabiliyordu. Yerel sovyetleri kimi bölgelerde denetimi ele geçirmekten, işçileri fabrikalara el koymaktan ve ulusal grupları kendi özerklik ya da bağımsızlıklarını ilan etmekten alıkoyamıyordu. Hep- sinden kötüsü, hükümet esaslı bir barış politikasından yoksundu. Rus birlikleri savaşıma konusunda giderek daha isteksiz bir duruma geldikle- rinden, askerden kaçma olayları ciddi oranda artmıştı. 1917 Güzü gel- diğinde, Rusya'da çözülme ileri bir aşamaya varmıştı.

Bu durumda, sovyetlerde de, hükümette de ağırlıkta olan Menşevik- ler'in kitlelerin güvenini koruyamamasına şaşmamak gerekiyor. Birkaç istatistik bu durumu açıklamaya yardımcı olacaktır: Haziran'da Men- şevikler Birinci Sovyetler Kongresi'ne 248 delege ile katılırken, Bol- şevikler ancak 105 kişi seçtirmeyi başarmışlardı. Ama Ekim'de topla- nan İkinci Sovyetler Kongresi'nde, 300 Bolşevik'e karşılık, yalnızca 70-80 Menşevik delege vardı. Devrimin ilk aşamalarında Petrograd'daki en büyük Menşevik örgüt 10 000 üyeden oluşuyordu; Ekim'de ise, görüldüğü kadarıyla, varlığını tüketmişti. Bu sıralarda bir Menşevik, "üyelik aidatları ödenmiyordu," diye yazıyordu, "*Raboçaya gazeta*'nın [Menşevik gazete] tirajı çarpıcı şekilde düştü [ve] son il konferansı, yeterli çoğunluk sağlanamadığından yapılamadı. Moskova bölge *duma*'larına yapılan [yeni] seçimlerde, Menşevikler 560 sandalyeden 25'ini kazandılar. Grupların ve bireylerin partiden ayrılması gündelik bir olaydı." Sonunda Kasım'da Kurucu Meclis seçimleri yapıldığında, Sosyalist Devrimcilerin 16 milyon, Bolşevikler'in de 9,8 milyon oy

34. Akt. I. Getzler, "The Mensheviks", s. 26.

35. Agy., 26.

almalarına karşılık, Menşevikler (yalnızca) 1,4 milyon oy aldılar.³⁶

Lenin ise, Menşevikler'den farklı olarak, politik ya da ideolojik kısıtlamaların engellemesine izin vermedi. Nisan'da Petrograd'a gelmez, derhal, hükümetin savunmacı tutumunun tersine, cephede kardeşçe dayanışma ve sosyalist devrim çağrısında bulundu; bu Menşevikler'in şiddetle reddettiği bir programdı (Belge 19). Bir hayli karşı koyduktan sonra Bolşevik Parti Mayıs'ta Lenin'in programını ve stratejisini benimsedi. Kitlesele karışıklık yaygınlaştıkça, Lenin otoriteye karşı çıkan hemen herkesin taleplerini, ayırım gözetmeksizin destekliyordu. Marksistler'in hep küçümsediği bir hareket olan sendikalizm gelip dayanan, işçilerin fabrikalara el koyma olaylarını onayladı. Bolşevik millileştirme programına ters düşen, köylü toprak işgallerinden yana çıktı. Merkezileştirme ve hiyerarşi konusundaki geleneksel Bolşevik tutuma karşı, yerel düzeyde iktidarı alan sovyetlere kutlama mesajları gönderdi. Menşevikler, Lenin'i önemli öğretileri bir tarafa atmakla suçlayan etkili maddeler sıralayabilirlerdi; ama o, halkın desteğine sahip olan partisinin rakiplerini geride bıraktığını görmeyin tadını çıkarıyordu.

Eylül'de, Geçici Hükümet'in saygınlığı ve otoritesi en düşük düzeye inmişti. General Lavr Kornilov'un sağcı darbesini Petrograd Sovyeti'nin kendiliğinden harekete geçerek bastırması sayesinde ayakta kalabilmişti. "Temmuz Günleri"nden sonra kimi Bolşevik önderler tutuklanmış olmakla birlikte, Kornilov'a karşı mücadelede Leninist partinin büyük rolü olmuştu; bu durum partinin değerinin halkın gözünde artmasına yaradı. Ayrıca, Kornilov tehdidi sırasında Bolşevikler'e, silahlı bir işçi milisi kurma izni de vermişti ki bu, daha sonra Geçici Hükümet'i devirmekte onların kullandığı askeri gücün nüvesi durumuna gelecekti. Bundan sonra, o zamanlar başbakan olan Aleksandr Kerenski ayaklananları cezalandıracak önlemler almayı başaramayınca, pek çok kişi bakanlardan çoğunun Kornilov'a sempati beslediğine ilişkin, yaygın haberlere inanır oldu. Eylül ortasında, Petrograd ve Moskova'da, sola doğru belirgin bir kayma sezilebiliyordu: Bolşevikler her iki kentte de, ilk kez çoğunluğu kazanmışlardı. Lenin için bu, darbeyi

36. Bu istatistikler Raf. Grigor'ev, "Razval Menşinstva", *Novaya jizn*, no. 140 (134), 29 Eylül-12 Ekim 1917 ve I. Getzler, "The Mensheviks", s. 24'ten alınmıştır.

indirme anının geldiğinin işaretiydi. Birazcık dürtüklemeye, Bolşevik Merkez Komite silahlı bir ayaklanma için hazırlanmayı kabul etti. 7 Kasım'da *coup* gerçekleşti ve Lenin'in birkaç ay sonra belirttiği gibi, iktidarın ele geçirilmesi "bir tüyü kaldırmak kadar kolay" oldu.

BOLŞEVİK YÖNETİM

Martov ve onun enternasyonalist grubunun üstünlük elde ettiği Kasım ortalarında parti sola kaymış olmakla birlikte, Menşevikler Bolşevik *coup d'état*'ya düşmanlıkta birleşiyorlardı. Dan gibi eski merkezçilerin desteklediği Martov, partisini Popüler Sosyalistler'den (ılımlı bir köylü partisi) Bolşevikler'e dek uzanan tüm sosyalistlerden oluşacak bir hükümet kurulması için görüşmeler yapmaya razı etti (Belge 25). Martov'u, bu öneriyi yapmaya çeşitli düşünceler yöneltmişti: Hem Bolşevikler'in tek parti yönetiminden, hem de Geçici Hükümet'in hareketsizliğine geri dönmekten kaçınma isteği; işçi sınıfının desteğini Leninistler'e kaptırma endişesi; ve son olarak da, iktidarın bir parti tarafından ele geçirilmesine karşı olan önemli bir Bolşevik grubun varlığı. Martov bu sonucuların desteğini almayı ve böylece Lenin'i kendi planını kabule zorlamayı umuyordu. Önerinin biraz tartışılmasından sonra, Menşevikler'in getirdiği görünürdeki tek kesin koşul olan "politik terörün durdurulması" Bolşevikler tarafından reddedildi.³⁷ Büyük ihtimalle, Lenin görüşmelerin suya düşmesi için sadece bir bahane arıyordu. İktidarı, radikal kamptaki rakiplerinden yardım almaksızın ele geçirmişti ve şimdi de bunu onlarla paylaşmamak kararındaydı.

Bolşevikler'in yönetimi altında Rusya'nın perspektifleri konusunda, Menşevik partinin tüm örgütleri kötümserdi. Örneğin, Akselrod henüz sosyalizme hazır olmayan bir ülkede iktidarı ele geçirerek kurallarını çiğneyenlerden tarihin öç alacağı inancındaydı. Bu yüzden de, Bolşevik rejimin "kısa süreceği, onun günlerinin ve haftalarının sayılı olduğu" öngörüsünde bulunmuştu. "Ama, devrimin korunup korunamayacağı ve Rusya'nın yıkımdan kaçıp kaçamayacağı çok kuşkuludur."³⁸ Martov, "işçi kitleleri Lenin'den yana olmakla birlikte, onun rejiminin

37. I. Getzler, "The Mensheviks", s. 27.

38. P. B. Akselrod'dan K. Kautsky'ye, tarihsiz, ama 1918 başlarında bir zaman; kataloglaştırılmamış, Uluslararası Toplumsal Tarih Enstitüsü.

giderek daha çok, proletaryanın değil, *sans-culottes*'ların —disiplinsiz silahlı asker, 'Kızıl Muhafız' ve denizci kitlelerinin— terör rejimi durumuna geldiği"ni ileri sürüyordu. "Ülkeyi yönetmeye yönelik Bolşevik girişim, başarısızlıktan başka bir şeye yol açamazdı."³⁹

Rusya'daki Menşevikler Martov'un önderliği altında, yanlış ya da zararlı gördükleri politikaları eleştiren bir muhalefet partisi olarak davranma stratejisini benimsediler. Bu yüzden, 1918 başlarında Lenin'in, demokratik yollardan seçilmiş Kurucu Meclis'i bir "sovyetler cumhuriyetinin, Kurucu Meclisi'yle birlikte alışlagelmiş bir burjuva cumhuriyetine göre demokratik ilkenin daha yüksek bir biçimi olduğu"⁴⁰ gerekçesiyle dağıtmasına karşı çıkılar (Belge 27). Benzer şekilde, Almanya'yla savaşa son vermekle birlikte, Rusya nüfusunun yüzde 26'sına, ekili toprakların yüzde 27'sine ve imalat sanayisinin yüzde 35'ine mal olan Brest-Litovsk Antlaşması'nı da kınadılar (Belge 28). Politik terörü ve basın özgürlüğünün kısıtlanmasını reddetmelerine karşın, daha sonra, 1919'da ancak işçi sınıfının ve onun partilerinin bu özgürlükten yararlanabileceğini savundular. Ve amacı insanların acı çekmesi pahasına olsa da, ekonomi üzerinde sıkı bir hükümet denetimi kurmak olan Savaş Komünizmi'ne karşı çıktılar (Belge 26, 29). Acı çelişki, Leninistler'in 1918 ve 1919'da aşağıladıkları Menşevikler'in ekonomik programını 1921'de, Savaş Komünizmi'nin ürktücü başarısızlığı her yerde kanıtlandığı bir sırada hükümetin benimsemesiydi.

Menşevikler, eleştirilerini dile getirirlerken hayranlık verici bir cesaret gösterdiler, çünkü onlar da baskıların hedefiydiler. 1 Aralık 1917'de, hükümet merkez yayın organlarını kapattı. 1918 Haziranı'nda, Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi Merkez Komitesi'nden ve çok geçmeden de Rusya'daki tüm sovyetlerden çıkarıldılar. 1918 sonlarında, yetkililer kimi kısıtlamaları kaldırdılar; ancak Menşevikler'in durumu, olsa olsa, yarı yasallık olarak nitelenebilirdi.

Menşevikler, eleştirilerinden vazgeçmemekle birlikte, Bolşevizm'e karşı düşmanlıklarını bir ölçüde yumuşattılar. İstirap verici bir ikilemle karşı karşıya olduklarına inanıyorlardı. Leninist yönetim ile, 1918

39. L. Martov'dan P. B. Akselrod'a, 1 Aralık 1917, Nikolayeski Koleksiyonu, Hoover Savaş, Devrim ve Barış Enstitüsü, Stanford, Kaliforniya.

40. Akt. E. H. Carr, *The Bolshevik Revolution 1917-1923* (New York, 1951-61), I, 114.

ortalarında ürkütücü bir ordu toplamış olan karşı devrimci güçlerin egemen olduğu bir rejim arasında seçim yapmak durumunda olduklarını anlamışlardı. 1918 bahar ve yazında Britanya, Fransa, Japonya ve Birleşik Devletler'in Rusya'ya asker çıkarmasından sonra, Menşevikler ülkenin karşı karşıya olduğu seçenekler konusundaki değerlendirmelerinin doğru olduğuna, her zamankinden daha çok emin oldular. Kuşkusuz, Batılı müdahalecilerin açıklanan amaçları, değerli savaş donanımlarını Almanlar'ın ele geçirmesini engellemek ve Doğu cephesini yeniden açmaktı; ama yabancı birlikler birdenbire Bolşevik karşıtı ordulara yardıma giriştiler. Birçok kişi Leninistler'in eski düzeni mutlaka yeniden getirmeye çabalayacak olan aşağılık emperyalistlere karşı, Rusya'yı savunduğuna inanıyordu. Bu durumda, Menşevikler en azından işçi sınıfının temsilcileri olan ve bu yüzden de, öteki Marksistler'in etkisine açık bulunan —öyle düşünüyorlardı— Bolşevikler'i yeğ tuttular. Martov ve arkadaşları Bolşevik Devrimi "düzeltmek"ten ve onu daha insancıl ve gerçekçi bir yola sokmaktan söz etmeye başladılar. 1918 Kasımı'nda Alman Devrimi'nin patlaması Menşevikler'e yeni umutlar verdi. Dünya sosyalizmi merkezinin Berlin'e kayacağını ve bunun da, Leninistler üzerinde sağlıklı bir etki yapacağını umuyorlardı (Belge 30).

Ama Alman Devrimi'nin aslında sosyalist bir olay olmadığı ortaya çıktıktan sonra bile, Menşevikler Bolşevikler'e güçlü bir destek verdiler (Belge 31). Bu tutum, kaçınılmaz olarak, Menşevikler'i Lenin'in devrimine ilişkin değerlendirmelerini yeniden gözden geçirmeye itiyordu. Hükümetin varlığının sürmesi Martov'u, Bolşevizm'in ülkenin katlanması gereken, tarihsel bakımdan zorunlu bir aşama olduğu (Belge 32, 35) sonucuna götürdü — bu diyalektik materyalizm teorisiyle yetişen insanlarda ortaya çıkabilecek bir akıl yürütme tarzıydı. Bu mantık 1920 Mart-Nisan aylarındaki bir parti konferansında uç bir noktaya götürüldü; Menşevikler Avrupa'nın tümü için, kimi önemli bakımlardan Rusya'nın yakın tarihini andıracak bir gelişme yolu öngörüyorlardı (Belge 33).

Menşevikler, aynı zamanda, uluslararası sosyalizme karşı politikalarını da değiştirdiler (Belge 34). Dünya sosyalizminin topyekûn Moskova'ya tabiyetini kabullenemeyecekleri için Üçüncü (Komünist) Entemasyonal'e katılmayı reddetmekle birlikte, "oportünist" İkinci Enter-

nasyonal'i diriltmeye yönelik tüm girişimleri de reddediyorlardı. Bunun yerine, 1921 Şubatı'nda Menşevikler, geniş anlamda kendi politik ilkelerini somutlaştıran bir programı benimseyen —değiş uygunsu— "Viyana Birliği"ne ya da "İkibuçukuncu Enternasyonal"e girdiler. Bu yeni örgüt esas olarak Avusturya, Almanya ve Fransa partilerinden üye alıyordu, ama hiçbir zaman önemli bir harekete dönüşemedi. 1923'te dağıldı ve İkinci Enternasyonal kalınlarıyla birlikte, Sosyalist ve İşçi Enternasyonal'i'nin kurulmasına katıldı.

Menşevik düşüncede 1917-20 yıllarındaki değişikliği açıklamak zordur. Gerçi, partinin karşı devrimden nefreti ve korkusu önemli bir nedendi. Ancak, bir işçi sınıfı devriminin yaşandığı varsayılan bir ülkede, bu devrime katılamamış olan devrimci Marksistler'in zihin yapısı da dikkate alınması gereken bir başka öğedir. Menşevikler'in ruh hali Dan'ın, 1920 başlarında Moskova'dan yazdığı özel bir mektupta, doku-naklı bir şekilde betimlenmiştir. Dan partinin durumunun "parlak olmaktan uzak" bulunduğunu açıklıyordu. Basın, toplanma hakkı ya da örgütlenme özgürlüğünden yoksun, parasız, "ağır kovuşturma altında" olan Menşevikler güçsüzleşmişlerdi. Bu durumda, artan sayıda arkadaşının komünizme sarılmaya "itilmesi"ni, Dan şaşırtıcı bulmuyordu. Ona göre, bundan suçlu olanlar hiç de yalnızca "kariyerist öğeler" değildi; onları çeken, "Bolşevizm'in gücü ya da onun görüntüdeki başarılarının parlaklığı" da sayılmazdı. Her şeyden önce, "eyleme susamışlık" duygusuydu onları harekete geçiren. Bu güçlü özlem karşısında, diyordu Dan, Menşevik örgütün yaşayabilmiş olması bile dikkate değerdir. Menşevikler'in Bolşevik saflara geçmesinin iyi sonuçlar verebileceğini, çünkü eski yoldaşlarının Leninist politikaları sorgulayabileceğini ve böylece, Sovyet sistemi içinde bir kriz yaratılabileceğini bile düşünüyordu.⁴¹ Dan'ın vardığı sonuç tartışmalı olmakla birlikte, onun Rusya'daki birçok Menşevik'in ruh haline ilişkin betimlemesi hareketin bir bütün olarak, Bolşevizm'e daha yakın bir tutum benimsemesinin nedenlerini açıklamaya yardım etmektedir.

Rusya'da azınlıktaki bir grup Menşevik bu eğilime karşı direndi; ancak görüşlerini yayacak olanağa, görünürde sahip değillerdi. Bununla birlikte, Bolşevik *coup* sırasında Stockholm'de bulunan Akselrod Batı'

41. F. Dan'dan P. B. Akselrod'a, 31 Ocak 1920, Nikolayevski Koleksiyonu, Hoover Enstitüsü.

da kaldı ve özgürce konuşabildi. Parti onu, dış temsilci olarak görevlendirmişti. O da, 1918-20 arasında arkadaşlarıyla düzenli ilişki kuramadığından, temel konularda aralarında 1917 sonlarında var olan anlaşmanın yürürlükte olduğunu varsaymıştı. Bu yüzden partisi adına, Batı sosyalist muhalifetini Bolşevik rejime karşı seferber etmek için bir kampanya başlattı.

Akselrod yeni yöneticilerle bir uzlaşmaya girneyi reddetti; ama ne karşı devrimcilere, ne de İtilaf müdahalecilerine destek oldu. Bunun yerine, Batılı sosyalistleri Rusya'daki durumu yerinde incelemek üzere bir soruşturma komisyonu göndermeye çağırdı (Belge 36). Eğer onun, baskıcı bir hükümet biçimi şeklindeki Bolşevik sistem değerlendirmesi açıkça onaylanırsa, Leninistler kendilerini bir ikilem içinde bulacaklardı: Ya daha ılımlı bir politika izlemek zorunda kalacaklar ya da uluslararası sosyalizme kulaklarını tıkayacaklardı. İlk seçeneğin benimsenmesi demokratik sosyalizm için muazzam bir zafer olacaktı. İkincisinin benimsenmesi ise, Bolşevikler'i moral açıdan yıpratacak ve Rusya'daki demokratik sosyalistleri yüreklendirecekti.

Akselrod'un, Batılı sosyalistlerin Rusya'nın işlerine "moral ve politik müdahale" yönündeki çağrısı bugün donkişotça görünebilir. Ancak, onun bu öneriyi yaptığı 1918 yazında, Bolşevikler'in durumunun sallantıda olduğu anımsanmalıdır. Almanlar'ın dayattığı zorlu barış antlaşması ülkede, hatta Lenin'in partisi içinde, hatırı sayılır bir muhalifet uyandırmıştı. Karşı devrim ve bir ölçüde de İtilaf müdahalesi ciddi bir askeri tehdit oluşturunuyordu. Ekonomi kötüye gidiyordu ve Savaş Komünizmi, zaten karışık olan durumu daha vahimleştirmişti. Bolşevik önderlerin kendileri de, Batı'daki sosyalistlerden yardım gelmesizin uzun süre ayakta kalamayacakları endişesini taşıyorlardı.⁴² Bu durumda, Akselrod'un Bolşevik rejimi etkileme umutları bütünüyle anlamsız görünmemektedir.

Ama onun çağrısına destek kazanma girişimleri, birbiri ardına engellerle karşılaştı. Başlangıçta, 1918 ortalarında, birçok Alman Marksisti, bu öneriyi kendi hükümetlerinin Batı'da savaş alabildiğine sürerken Rusya'daki "Bolşevik kaosu" derinleştirme ve böylece Rusya'yı zayıf bırakma politikasına ters düştüğü için karşı çıktılar. Sosyalistler

42. Lev Troçki, *My Life: An Attempt at an Autobiography* (New York, 1931), s. 342; V. İ. Lenin, *Soçineniya*, XXII, s. 322.

arasında, Bolşevikler'in eleştirilmesinin gericiilere yardımcı olmak ve onları desteklemek tarzında yorumlanabileceği endişesi de vardı. Kimi sosyalistler, Leninizm'i reddetmekle birlikte, yine de, Marksistler'in onlarca yıldan beri özlemini çektiği devrimi başlatmış oldukları için Bolşevikler'e hayrandılar. Ancak, uzun çekişmelerden sonra, 1919 Şubatı'nda İkinci Enternasyonal'i yeniden diriltme çabasıyla, Bern'de toplanan Batı sosyal demokratları, Rusya'ya bir soruşturma komisyonu göndermeye karar verdiler. Ne var ki, İtilaf Devletleri delegelere pasaport vermeyi reddettiği için, bu komisyon misyonunu asla gerçekleştiremedi. Akselrod, belki de haklı olarak, delegeler Rusya'ya giderlerse, Batılı ajanların ve askeri birliklerin Rusya'daki "gericiliği körükleyen pervasız davranışları" açığa çıkarmalarından ve döndüklerinde oradaki duruma ilişkin övücü açıklamalarda bulunarak, Avrupa işçi hareketi üzerindeki Bolşevik etkisinin artmasından hükümetlerin korktuklarını düşünüyordu. Batılı sosyalistlerin kendi hükümetlerinin kararlarının iptal edilmesini sağlama yönünde çok az çaba göstermiş olmaları nedeniyle, daha da büyük bir düş kırıklığına uğrayacaktı Akselrod.

1920 Eylülünde Martov Batı'ya gitti ve çok geçmeden, belli başlı Menşevikler aralarındaki anlaşmazlıkları birbiri ardına açıkladılar. Akselrod, hareketi kendi geleneksel Marksizm anlayışına çekmek amacıyla, (artık Batı'da basılan) parti gazetesinde, resmi Menşevizm'e ilişkin eleştirilerini dile getirdiği uzun bir mektup yayımladı (Belge 37). Bolşevizm'in durumu, Batı'da devrim olasılığı ve her şeyden çok da politik demokrasi ile sosyalizm arasındaki ilişki konusunda, önderliğin görüşlerini kabul edemiyordu. Buna cevap olarak, Martov da kendi görüşünü dile getirdi: Leninistler devrimlerini gerçekleştirerek "tarihsel bakımdan zorunlu" bir görevi yerine getirmişlerdi ve bunun küllerinden doğacak her hükümet, muhtemelen Rusya için daha da kötü olacaktı. "(Ortadan kaldırılması gereken diktatörlüğüyle birlikte) devrimin özgün kazanımlarını karşı devrime karşı savunduğu zaman, Bolşevizm'e karşı mücadelede biz, açıkça ve koşulsuz olarak Bolşevizm'in tarafını tutuyor ve proletaryaya şunu demekten çekinmiyoruz: [P.I.] Wrangel'in ve [P.] Struve'nin tırnak içindeki 'demokrasi'si ve [David] Lloyd George ve [Mareşal Ferdinand] Foch'un tırnak içindeki 'demokrasi'si karşısında, tırnak içinde 'Sovyet iktidarı'nı ve Lenin ve Troçki'nin —tırnak işaretli— tiranlığını, chvenişer olarak destekleyeceksi-

niz. Teorik konumumuzun mantığı başka bir [sonuç] çıkarmamıza izin veremez."⁴³ Martov bu görüşlere karşın, kendisinin asla yeni hükümetin savunucusu olmadığına da ısrar ediyordu.

Akselrod bu mantığı bütünüyle yanılıcı bulmaktaydı. O da Lloyd George'un Rusya'ya müdahale politikasına karşıydı; ama yine de, Leninist keyfi yönetim sisteminin Büyük Britanya'ninkine göre daha üstün olduğu düşüncesini kabul edemezdi. Marksistler'in komünizm ile, Wrangel'in yönettiği bir karşı devrim hükümeti arasında seçim yapmak durumunda kaldığını kabul edemezdi. Kesinlikle böylesi bir seçimden kaçınmak için de, bir sosyalist müdahale planı önermişti ve Martov'un (daha önceden taraftar olduğu) bu olasılığa ilgisizliği Akselrod'u özellikle üzüyordu. Bunun anlamı, Martov'un, oportünistler olarak gördüğü sosyal demokratlarla işbirliği yapmaktan çok Sovyet hükümetine kararlı bir şekilde baskı yapmaktan vazgeçmeye hazırlanmasıydı. Sonunda, bu iki adam arasındaki farklılık her birinin geleneksel liberal demokrasiye verdiği ağırlığa kaydı. Akselrod için, bu belirleyici bir önem taşıyordu; onsuz, kendisinin anladığı şekliyle sosyalizm de olamazdı. Martov demokrasiden ütsinmiyordu; ancak, Lloyd George üstüne yorumlarında da ima ettiği gibi, buna Akselrod'un verdiği kadar çok önem vermiyordu.

Martov ile Akselrod arasındaki çekişme Menşevizm içindeki başlıca iki fraksiyonun varsayım ve tutumlarını aydınlığa kavuşturuyordu. Ayrıca, Bolşevik Devrim üstüne 50 yıldan fazladır süren ve çağdaş siyasetle ilgilenen insanların kafasını kurcalamaya hâlâ devam eden tartışmayı şekillendirdiği için de önem taşımaktadır.

1920'li yıllarda, Menşevizm içerisinde Martov'un görüşleri ağırlıkta idi, ama bu pek az bir pratik önem taşımaktadır. Çünkü, 1921'de Lenin bu hareketi zayıflatmaya karar vermişti. Menşevikler'in Lenin'in geri Rusya'ya sosyalizmi getirme çabasının ekonomik açıdan yıkıcı olacağına ilişkin sağlam öngörülerini sonucunda, son iki yılda sendikalarda popülerlik ve etkilerinin hızla artmış olması Bolşevikler'i endi-

43. L. Martov, "Po povodu pis'ma tov. P. B. Aksel'roda", *Sotsialističeskii Vestnik*, no. 8 (20 Mayıs 1921), ss. 3-6. General Wrangel anti-Bolşevik birliklerin komutanıydı; Pyotr Struve liberal hareketteki seçkin bir kişilikti ve İç Savaş sırasında, Kırım'daki General Wrangel hükümetinde Dışişleri Bakanı olarak hizmet ediyordu; Lloyd George 1916-1922 arasında Büyük Britanya Başbakanıydı; Foch 1918'de Yüksek İtîlaf Komutanı olan bir Fransız generali idi.

şelendiriyordu. Sonra, 1921'de Lenin Yeni Ekonomik Politika'ya geçti ve Leonard Schapiro'nun ileri sürdüğü gibi, "Menşevikler'i, 1919 ve 1920'de yararlandıkları şekliyle, sınırlı politik özgürlükle bile olsa serbest ... bırakmak, politikası şimdiye dek başarılı olamayan partinin iktidarı, şimdi [ekonomi] politikası benimsenmekte olan partiye neden bırakmadığı gibi, apaçık bir soruyu davet edecekti."⁴⁴ Merkez Komite'nin tümü içinde olmak üzere, yüzlerce Menşevik tutuklandı. Bu kitlesel baskılardan bir yıl sonra, 1922 başlarında, tutuklananlardan kimileri bir açlık grevi başlatıldılar ve bu yüzden, hükümet (aralarında Dan da bulunan) on seçkin önderin ülkeden ayrılmasına izin verdi. Ama ötekilerin çoğu yılgınlığa kapıldı ve ülkeyi yeniden inşa etmeye yardımcı olmanın kendileri için yükümlülük olduğu inancıyla, hükümete hizmet sundu. Bir kısmı da (G.V. Çiçerin, İ.M. Maiski, A.S. Martinov, A.A. Troyanovski, A.Ya. Vişinski) Sovyet devletinde gerçekten yüksek konumlara getirildiler. Menşevikler'in sıkı müttefikleri olan Bundcular da benzeri bir kaderi paylaştılar. Küçük bir grup Komünist Parti'ye girdi, ancak Bund, Leninistler'e resmen karşıydı ve bu yüzden de ezildi, Rusya'daki varlığı 1921 sonlarında silinmiş bulunuyordu. Ancak gene aynı tarihlerde, Polonya'da ayrı bir parti kurdu ve burada II. Dünya Savaşı'na dek çalıştı.

Menşevizm'in hızla gerilemesini en canlı bir şekilde, 1922'nin Ocak ayındaki Moskova Sovyeti seçimlerinde, partinin toplam 2000 kişiden, yalnızca bir üyesini temsilci olarak seçtirmeyi başarmış olması göstermekteydi. Küçük yeraltı grupları 1930'lu yılların başlarına dek var olmayı sürdürdüler; ama Menşevizm bir kitle hareketi olmaktan çıkmış bulunuyordu.

Politik göçmenlerin çoğu Berlin'e yerleşti; burada, Martov'un yönetimi altında, o sıralarda Batı'da Rusya üstüne en güvenilir bilgi kaynağı olan *Sotsialistiçeskii Vestnik* adında bir dergi yayımlamaya başladılar. Menşevikler bilgilerin çoğunu, Sovyet yayınlarını dikkatlice inceleyerek elde ediyorlardı, ama, daha da önemlisi hükümet göreviyle Batı'ya gelen ve Rusya'daki gelişmeler konusunda, basılmış çalışmalarda bulunamayacak ayrıntıları açıklayan Sovyet yetkililerine sık sık ulaşıyorlardı. Bugün bile, Sovyetler Birliği'nin ilk dönem tarihi üstüne

44. Leonard Schapiro, *The Origin of the Communist Autocracy* (Londra, 1955), 204.

araştırma yapanlar, çeşitli eğilimlerin başarılı çözümlemelerinin yanı sıra, olayların gerçek yönünü öğrenmek için de *Sotsialistiçeskii Vestnik*'e başvururlar.

Martov 1923 Nisanı'nda öldükten sonra da gazete onun Bolşevik yönetim sistemi üstüne görüşlerine bağlı kalmayı sürdürdü. Bir fark varsa o da, hareketin önderi olarak Martov'un ardılı olan Dan'ın Sovyetler Birliği'nin gelecekteki gidişatı konusunda daha iyimser olma eğilimi taşımasıydı. 1922 başlarında şöyle diyordu: "[Göçmenlerin] yurtdışında daha uzun süre kalacaklarını sanmıyorum. Bu lanetli rejim baştan aşağı çelişiklere öylesine doymuştur ki, şimdiki biçimini artık pek fazla koruyamaz." Bolşevikler ya sağa, Bonapartizme, ya da sola, demokrasiye kaymak durumunda kalacaklardı. Denetimi bir Bonaparte'ye geçirse bile, "az çok" liberal önlemler almak zorunda kalacaktı. "Her durumda," diyordu Dan, "Bolşevikler ya hükümet yönetimini bırakacak, ya da —şu ya da bu anlamda— 'komünistlik'ten vazgeçmek durumunda kalacaklardır."⁴⁵

Ama, sürgündeki Menşevikler arasında bu iyimserliği paylaşmaktan başka, Sovyet deneyinde mazur gösterici özellikler de göremeyen azınlık sağcılar da vardı. Sonuçta, hareket içerisindeki ideolojik çekişmeler, bir kez daha hınçlı bir durum aldı. Kendi görüşlerini parti gazetesinde yayma konusunda karşılaşukları güçlüklerden ölkelenen sağcıların sözcülerinden biri 1925'te Dan'ı ve taraftarlarını, iğneli bir dille şöyle azarlıyordu: "Temelde bu, 25 yıl önce Lenin'in önderliği altında *Iskra*'nın izlediği Bolşevik yöntemlerin süregelen mirasıdır. Parti içinde muhalefete izin verilemez ... o hep sessiz tutulmalıdır."⁴⁶ Suçlama istenen etkiyi yapmıştı: Önderler yumuşadılar ve azınlığa, görüşlerini parti basınında yayımlama izni verildi.

Menşevikler Hitler'in iktidara gelmesinden sonra Paris'e gittiler ve 1940 yılına gelindiğinde çoğu ABD'ye göç etmiş bulunuyordu; 1965'de *Sotsialistiçeskii Vestnik*'i orada yayımladılar. Bu arada, düşünceleri de aşama aşama sağa kaymıştı. Kendilerini hâlâ Marksist kabul ediyorlardı, ama birçoğu Sovyet totalitarizmini, kayıtsız koşulsuz eleştiri-

45. L. O. ve F. I. Dan'dan P. B. Akselrod'a, 16 Şubat 1922, Nikolayevski Koleksiyonu, Hoover Enstitüsü.

46. P. A. Garvi'den K. Kautsky'ye, 25 Mayıs 1925, Kautsky Arşivi, Uluslararası Toplumsal Tarih Enstitüsü.

yordu. Ancak, önemli istisnalar da vardı. 1946'da Dan, görüldüğü kadarıyla Rusya'nın Nazizm'e karşı mücadelesinin etkisiyle, "iç ve dış tehlikelerin ortadan kalkmasıyla birlikte", "demokratikleşmenin tarihsel bakımdan daha zorunlu olacağı"na inanmak için yeterli neden bulunduğunu ileri sürdü.⁴⁷ Lenin'in iktidarı ele geçirmesinden uzun yıllar sonra yapılan bu Bolşevizm değerlendirmeleri, Marksist mirasın belirsizliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

GÜRCİSTAN'DA MENŞEVİZM

Batı Transkafkasya'da yaklaşık iki milyon nüfuslu bir bölge olan Gürcistan'da Menşevizm'in tarihi, ayrı olarak ele almaya değercek ölçüde olağandışıdır. Menşevizm yalnızca Gürcistan'da aydınlar, işçiler ve köylüler arasında derin kökleri olan bir kitle hareketi şeklinde evrilmişti. Yine burada, Menşevikler 1918-21 arasında, Sovyet Rusya'dan ayrılan bağımsız bir devleti yönettiler. Bu dönemde Rusya'daki Menşevikler, (Gürcistan'daki) kendi arkadaşlarını, ayrılıkçı çizgilerinden ötürü ve Bolşevikler'in olası bir saldırısını püskürtmek üzere, İtilaf Kuvvetleri'ni kendi ülkelerine askeri birlikler göndermeye davet etmelerinden ötürü dışladılar. Aralık 1918'de, Menşevik Parti "Gürcü yoldaşlar"ın politikalarının, kendileriyle herhangi bir örgütsel bağ kurulmasını engellediğini resmen açıkladı.⁴⁸ Bu yüzden, Gürcistan'daki Menşevizm'in kendi program ve politikalarına sahip, ayrı bir parti oluşturduğu ileri sürülebilir.⁴⁹

1903'ten 1917'ye dek, Gürcü Menşevikler tüm Rusya hareketinin bütünsel bir parçasıydılar. Birkaç isim vermek gerekirse, Irakli Çereteli, Noah Jordanya, Nikolay Çekidze ve Akaki Çekenkeli yerel işlerden çok ulusal (yani, tüm Rusya çapındaki) siyasetle ilgileniyorlardı. Bolşevikler'in iktidarı ele geçirmesinden önce, Gürcü milliyetçiliğini pek az önemsiyor ve ayrılıkçılığı hiç savunmuyorlardı. Transkafkasya sosyalizminin kurucusu ve seçkin bir teorisyen olan Jordanya ulu-

47. Theodore Dan, *The Origins of Bolshevism*, ed. ve çev. Joel Cannichael, (New York, 1964), s. 438.

48. *Partiinoe Soveşçanie RSDRP, 27 dekabrya 1918 g.- 1 invarya 1919 g. (Rezolyutsii)*, (Moskova, 1919), s. 27.

49. Benim Gürcü Menşevizmine ilişkin incelemelerim, ağırlıklı olarak, Richard Pipes, *The Formation of the Soviet Union: Communism and Nationalism 1917-*

sal azınlıkların özerklik taleplerini ütöpik diye, ısrarla reddediyordu. Ona göre, Rusya İmparatorluğu'nun demokratikleşmesiyle birlikte, Gürcistan'a tanınacak özgürlük ortamında gerçekleşecek özerklik, arzu-
lanan ulusal kimliğin tanınmasına olanak verecekti. 1910'da, Gürcü
Menşevikler bu tutumda hafif bir değişiklik yaparak dil ve kültür ko-
nularında özerkliği savunmaya başladılarsa da bu onların Rusya ve
uluslararası sosyalizmin amaçlarına bağlılıklarını asla zayıflatmadı.

Yine de, 1917 öncesi dönemde Gürcü Menşevikler'in taktik ve öne-
rilerinin dikkatlice incelenmesi o sırada bile, bu grubun Menşevizm'in
resmi programından bir ölçüde ayrıldığını gösterir. Bu, Gürcistan'daki
özel koşullar altında pek de şaşırtıcı değildir. Büyük ölçüde dağlık olan
bu bölgedeki köylüler toprak kıtlığından, imparatorluğun öbür bölge-
lerindeki köylülerin çektiğinden çok daha şiddetli bir acı çekiyorlardı.
Örneğin 1905'te, Gürcistan'daki Kutais eyaletinde köylülerin yüzde
89'unun çiftlikleri 4,5 dönümden fazla değildi ve bu da, ancak ölmeden
süründüren bir genişlikti. Üstelik, asıl Rusya'da daha 1880'li yıllarda
kaldırılmış olan bir dizi köylü vergisi de Gürcistan'da hâlâ yürürlük-
teydi. Bu durumda, bu bölgedeki kırsal nüfusun özellikle militan ey-
lemlere başvurması şaşırtıcı olmasa gerek. Karışıklıklar 1902'de başla-
dı ve doruk noktasına 1905 Devrimi sırasında ulaşarak yıllarca sürdü;
bu sırada, birçok yerde, seçimle gelmiş olan komiteler yerel yönetim-
leri devirdi ve onların kimi yönetsel işlevlerini de kendileri üstlendiler.
Köylülerin toprak sahibi olmak istedikleri gün gibi açıktı ve bu,
Marksist sosyalizmin ilkelerine kuşkusuz ters düşüyordu. Birçoğu kır-
sal kökenli olan Gürcü Menşevizmi'nin önderleri köylülerin bu 'öz-
lemine yakınlık duyuyorlardı. Partinin, toprağın "belediyeye devredil-
mesi" çağrısını resmen tanımıyorlardı; programın bu maddesini açıkça
bir yana atıyor ve bunun yerine, özel mülkiyeti savunuyorlardı. Onlar
pragmatizmleri nedeniyle, köylülerin yanı sıra işçileri de büyük ölçüde
harekete geçirmeyi ve peşlerinden sürüklemeyi başardılar — oysa, Rus
yoldaşları bunu başaramadı.

1923 (düz. bsk. Cambridge, Mass., 1964), ss. 17-18, 210-14, 227-28, 234-41'
deki yetkin tartışmalara dayanıyor. Ayrıca, bkz. Gregori Uratadze, *Vospominaniya
gruzinskogo sotsial-demokrata* (Stanford, 1968); V. S. Voitinski, *La Démocratie
géorgienne* (Paris, 1921); K. Zalevskii, "Natsional'nyia dvijeniya", *Obşçestvennoe
dvijenie v Rossi v načale XX veka*, IV, kısım 2 (St. Petersburg, 1911), ss. 222-7;
Noah Jordanya, *Moya jizn'* (Stanford, 1968).

1917 Kasımı'nda Bolşevikler iktidarı aldıklarında, Menşevikler'in sovyetleri denetlediği ve geniş bir kitle desteğine sahip oldukları Gürcistan'da otoritelerini kabul ettiremediler. Yine, Rus yoldaşlarından daha büyük bir politik ve ideolojik esneklik ortaya koyan Gürcü Menşevikler, bir hükümet kurarak 1918 Mayıs'ında, Gürcistan'ın bağımsızlığını ilan ettiler. İki buçuk yıl boyunca, içinde bulundukları çetin koşullara uydurmaya çalıştıkları demokrasi ve sosyalizm hedeflerine ulaşmak için çabaladılar.

Yeni devletin karşı karşıya olduğu en ivedi sorun güvenlikti. Komünistlerin devleti içten yıkması gibi çok muhtemel bir tehlike vardı ve Beyaz orduların yanı sıra Bolşevik ordular tarafından da istila edilme tehdidi söz konusuydu. Menşevik hükümet (Şubat 1918'de) Komünist Parti'yi yasadışı ilan ederek, önce birinci tehlikeyi göğüsledi; ikinci tehlike olan dış saldırıya karşı ise toprağındaki Alman birliklerine hoşgörü lü davranmayı seçti. I. Dünya Savaşı sona erip de Almanlar çekildiğinde, Gürcüler aynı nedenle (bu kez de) İngiliz birliklerini olumlu karşıladılar. Özellikle, her tür yabancı müdahalenin Menşeviklerce resmen kınanmış olması ışığında, bunlar kolay verilmiş kararlar değildi; ama cumhurbaşkanı olan Jordanya'nın dile getirdiği şu ilkenin mantıksal sonucuydu: "Batı'nın emperyalistlerini, Doğu'nun fanatiklerine yeğ tutarız."⁵⁰

Menşevikler'in iç programı, onların ülke içindeki politik egemenliğini pekiştirmeye yardımcı oldu. Demokratik bir hükümet biçimi oluşturdular ve 1919 başlarındaki seçimlerde, Ulusal Meclis'teki 130 sandalyenin 105'ini kazandılar. Sürüncemedeki toprak sorununu, 16 dönümün üzerindeki tüm özel topraklara el koyarak ve bu toprakları (çar ailesinin, imparatorluk hükümetinin ve kilisenin mülkleriyle birlikte) yoksul köylülere kiralarak çözdüler. 1919'dan sonra, köylüler nominal bir fiyatla toprak alabilirlerdi. Ayrıca, Menşevik hükümet belli başlı sanayileri ve iletişim araçlarını da millileştirmişti ve böylece 1920'de, tarım dışı emekçilerin yaklaşık yüzde 90'ı devlet ya da kooperatif işletmelerinde çalışıyordu.

Dış saldırı tehlikesi nedeniyle, Gürcü cumhuriyeti devletin kıt gelirlerinden, orantısız bir pay yutan bir askeri güç yaratmak durumundaydı. Bir gönüllüler milisi olan ve demokratik bir tarzda yönetilen

Halk Muhafızları bu gücün nüvesi olmaya başladı: Subaylar seçiliyor ve dönemsel asker kongreleri kararların alınmasına katılıyordu. Ayrıca, küçük bir düzenli ordu da vardı ve olağanüstü zamanlarda yaklaşık 50 bin kişi seferber edilebiliyordu.

Parti örgütleri büyük ölçüde devletin yönetilmesine ve hükümet kararlarının yerine getirilmesine yardım eden, geniş bir yerel gruplar şebekesinden oluştuğu için, Menşevikler ülkeyi oldukça başarılı bir şekilde yönettiler. Üstelik hükümetin halktan yaygın kabul gören reformcu programı yüzünden, bağımsızlıklarını kazandıktan sonra komünistlerin eline geçen öteki devletlere göre, burada büyük ölçüde politik istikrar sağlanabilmişti. Ama, Gürcistan yoksul ve küçük bir ülkeydi ve cumhuriyete saldırma kararını verdikleri anda Bolşevikler'le boy ölçüşemezdi.

Başlangıçta komünistler Beyazlara ve yabancı ordulara karşı mücadeleyle öylesine meşguldüler ki, Gürcistan'a karşı kararlı bir darbeyi göze alamadılar. Gerçekten de, 1920 Mayıs'ında, Polonya'yla yakın bir savaşın endişesini taşıyan Leninist rejim, "Gürcistan devletinin bağımsızlık ve egemenliğini koşulsuz" tanımayı kabul etti.⁵¹ Bu anlaşmanın gizli bir maddesiyle, Gürcü hükümeti 1919 Kasım başarısız *coup*'sundan sonra tutuklanan tüm komünistleri serbest bırakmayı vaat ediyordu. Menşevikler komünist partiyi de yasallaştırdılar; o da hemen, hükümete karşı ajitasyona girişti. 1921 başlarında Moskova, Gürcistan'da bir komünist ayaklanma çağrısı yaptı ve Kızıl Ordu'ya, isyancılara yardım etmek üzere bu ülkeye yürümesini buyurdu. Menşevik önderler Moskova'da komünist yöneticilerle istila konusunu tartışmaya çalışırken, onlar Sovyet saldırısı konusunda bir şey bilmediklerini iddia ediyorlardı. Gürcüler yiğitçe savaştılar, ama tüm Gürcistan'ı işgal etmek Kızıl Ordu'nun yalnızca bir ayını aldı. Bu da, bir ülkeyi yönetme konusundaki biricik Menşevik deneyin sonunu belirledi.

SONUÇ

Menşevikler arasındaki ideolojik mücadelelerin ve Menşevik politikalarındaki dönemeç ve sallantıların yukardaki bilançosu Menşevizm'in,

51. Akt. Pipes, *The Formation of the Soviet Russia*, s. 228.

açıkça tanımlanabilecek bir öğretiler grubuna sahip bir hareket olarak kabul edilip edilemeyeceği sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Buna dogmatik bir cevap aramak yanıltıcı olacaktır. Ancak, Menşevizm'e katı, kaynaşmış bir öğretilerden çok bir ideolojik inanç olarak bakarsak, ara sıra baş gösteren sapmalara karşın, partinin politik bakışının merkezi özellikler olarak kabul ettiği üç eğilim görmek mümkündür. Birinci planda, Menşevikler Rusya'da sosyal demokrasinin görevinin, hem kendi partisinin, hem de ülkesinin işlerinin yönetilmesine katulabilecek, bağımsız, politik bakımdan bilinçli bir işçi sınıfı yaratmak olduğunda ısrar ediyorlardı. İkincisi, proletaryanın burjuva devriminin gerçekleşmesi için destek vermesi gerektiğini kabul etmekle birlikte, kapitalizm gelişip güçlenmeden sosyalizmi kurmaya kalkışmaması gerektiğini öne sürüyorlardı. Üçüncü özellik daha kaygan ve şekilsiz olmakla birlikte Menşevikler'i Bolşevikler'den ayırt etmek bakımından yine de önemliydi. Bu Menşevikler'in, siyasetin ahlaki boyutuna verdikleri önemdi. Evrensel hiçbir etik davranış kodu olmadığı ve bu yüzden sosyalist davaya yararlı olan her eylemin doğallıkla ahlaki olacağı inancını reddediyorlardı.

Bu fikirlerin Menşevik düşüncede ne kadar kökleşmiş olduğu 1917'de gözle görülür biçimde ortaya çıktı. Menşevikler'in bu tarihte iktidarı reddetmesinin kuşkusuz çeşitli nedenleri vardı. Böyle bir eylemin birçok insanı, ülkede potansiyel bakımdan hâlâ kuvvetli olan gericilerin ya da tutucuların saflarına iteceği endişesi; otoriter Almanya'ya karşı mücadelede, Rusya'yı daha da zayıflatılabilecek her şeye gönülsüz yaklaşma; ülkeyi yönetme konusunda gerekli tecrübeye sahip olmadıkları düşüncesi. Ancak bunların yanı sıra, Menşevikler'in öğretilere katı bağlılıklarının da burada kritik bir rol oynadığını pek az kişi yadsıyacaktır. Menşevikler'in çoğu ancak kapitalizm uzun bir zaman süreci içinde gelişip güçlendikten sonra proletaryanın devlet denetimini alması gerektiğine ilişkin, partinin benimsemiş olduğu dogmayı bir yana atamıyorlardı. Lenin'in iktidarı ele geçirmesinden sonra bile, yeni rejime düşmanlıkları bir ölçüde azalmış olan Rusya'daki Menşevikler, hareketin ilkelerini terk etmediler. Bolşevizm'i açıkça benimsemediler. Sovyetlerin demokratikleştirilmesi çağrısında bulunmayı sürdürdüler, geri bir ülkeye sosyalizmi getirme yönündeki "ütopik" çabalara karşı çıktılar ve Leninist terörü kınayarak, siyasette ahlaki ölçülülük ilkesini

kabul ettiler.

Menşevikler'in kendi inançlarına sarılmadaki direnci, kesinlikle övülebilecek bir davranıştı. Ama aynı zamanda öğretileri sonunda, Menşevik hareketin gerilemesine ve ortadan kalkmasına neden olacak ciddi hatalar da taşıyordu. Gelişmemiş Rusya'da, örgütlü proletaryanın kendisi için iktidarı ele geçirmeyi bir tarafa bırakarak, burjuva demokrasisi için mücadele edeceği sanısı teorik bakımdan akla yatkındı, ama pratikte hiç de gerçekçi değildi. İşçi sınıfının belirleyici ölçüde katılımı olmaksızın burjuva devrim sahneye konulamıyordusa, proletaryanın kendi politik ve ekonomik özlemlerini bastırmasını beklemek anlamsız olmayacak mıydı? Herhangi bir sınıfın bir devrimi yapmaya yardım edip, sonra da nimetlerden çoğunu bir başkasının toplamasına izin vermek için gönüllü olarak geriye çekildiği görülmüş müydü? Gerçekten de daha 1906 gibi bir tarihte bir işçi, Menşevik strateji karşısındaki sabırsızlığını şöyle dile getirmekteydi:

"Burada Yoldaş Yuri [Garvi] bizlere, burjuva devrimde proletaryanın bağımsızlığını sağlamanın en iyi aracının işçi kongreleri olduğunu anlatıyor, yoksa biz işçiler bu işte koçbaşı rolü oynayacağız. Öyleyse soruyorum: Bunun güvencesi ne? Bizler gerçekten burjuva devrim mi yapacağız? Bizim iki kez —bir kez burjuva devrimin zaferi için ve sonra da kendi proleter devrimimizin zaferi için— kan dökmemiz mümkün mü? Hayır yoldaşlar, [bunun böyle olması gerektiği] parti programında yer almamalıdır; ama eğer biz işçiler kan dökmek durumundaysak, o zaman yalnız bir kez, özgürlük ve sosyalizm için kan dökmeliyiz."⁵²

1917'de, Lenin böylesi bir ruh durumunun yaygın olduğunu kavradı ve sonuçta da çok sayıda işçiyi kendi partisine çekmeyi başaran bir strateji izledi.

Lenin Menşevikler'in gözardı ettiği bir başka etkenin, yani, hâlâ ağırlıklı olarak bir köylü ülkesi olan Rusya'da köylülerin devrimci potansiyelinin de önemini kavramıştı. Onların çekici bulduğu toprak işgallerini savundu ve böylece köylülerin, desteğini olmasa bile, politik tarafsızlığını kazandı. Lenin'in stratejisi, kimi değişikliklerle dünyanın geri ülkelerinin komünist hareketleri tarafından benimsenmiş bulunmaktadır.

52. P. A. Garvi, *Vospominaniya: Petersburg- 1906* (New York, 1961), s. 110.

Menşevikler'in belki de en ölümcül gafleti, geri bir ülkede devlet mekanizmasının narinliğini eksik değerlendirmeleriydi. Elbette, I. Dünya Savaşı'nın neden olduğu kopukluklar yüzünden, Rus hükümetinin büyük ölçüde çözüldüğü ve bunun ne Menşevikler'in ne de başka bir kimsenin önceden görebildiği bir gelişme olduğu doğrudur. Yine de, Menşevikler'in katı dogmatizminin onları, strateji ve taktiklerde, kendilerini katlanmak zorunda kaldıkları kaderden kurtarabilecek değişiklikler yapmaktan alıkoymuş olduğundan pek az kuşku duyulabilir. Onlar Lenin kadar esnek, becerikli ve ilkesiz bir kişiyle rekabet ederken, ilke sahibi insanların şansa bel bağlayamayacağını anlayamadılar.

Menşevizmin Kökenleri

1903 Temmuz'unun son iki günü ile Ağustos'un büyük bölümü boyunca, 26 grubu bir sosyal demokrat parti halinde birleştirmek amacıyla, olsa olsa birkaç bin taraftarı temsil eden 57 Rus devrimcisi önce Brüksel'de, sonra da Londra'da toplandılar. İkinci Kongre adı verilen bu toplantı bir program benimseyecek, parti kurullarını seçecek ve bir dizi taktik ve örgütsel sorun konusunda karar alacaktı. Üçü dışında tümü de entelektüel olan delegeler parlak teorik konuları tartışmakta ustuydılar; ama ne uzlaşmaya istekli olmak, ne de pratik sorunları kavrayabilmek onların erdemleri arasında sayılabilirdi. Öyle bile olsa, önemsiz gibi görünen bir sorun üzerinde —partide üyeliği nasıl tanımlamak gerektiği— hararetili bir tartışma —ve sonunda, bölünme— ortaya çıktığında, delegelerin çoğu şaşkınlığa uğramıştı. Belge 1 ve 1a parti üyeliği konusundaki iki önergenin üslubundaki farklılıkların ne denli önemsiz olduğunu ortaya koyuyor. Aşağıdaki beş belge, önergeler üstüne konuşan az sayıda delegenin, görünüşe karşın bu çekişmenin, aslında temel konulara değindiğini sezdiğini ortaya çıkarmaktadır.

Bununla birlikte bölünmenin nedeni tam olarak ancak Kongre'nin sona ermesinden altı ay sonra anlaşıldı. Bu sırada, Akselrod çatışmanın arka planına ilişkin kendi çözümlemesini (Belge 2) yayımlamış ve Menşevizm'in, Bolşevizm'le açıkça bağdaşmayan politik ilkelere bağlı olduğunu göstermişti. Akselrod bunu, İkinci Kongre'de ortaya çıkan anlaşmazlığı açıkça tartışarak değil, daha çok, Marksizm'in temel amaçlarına ters gördüğü merkezi, hiyerarşik bir işçi partisinin Rusya'da ortaya çıkma nedenlerini çözümleyerek yapıyordu. Akselrod makalesinde Lenin'in adını anmamakla birlikte, yazı açıkça, Lenin'in Ne Yapmalı? 'da öne sürdüğü ve İkinci Kongre'nin hemen öncesine dek partinin örgütlenme çalışmalarına yol göstermiş olan düşüncelere yönelik

bir suçlama niteliğindeydi. Akselrod'un sosyal demokrasinin gerektiği gibi örgütlenmesi ve görevleri üstüne görüşleri Menşevizm'in kilit özellikleri durumuna geldi.

1 Parti Üyeliği Üstüne Lenin'in Önergesi

Partinin programını kabul eden ve parti örgütlerinden birine kişisel katılımla onu destekleyen bir kimse, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi üyesi kabul edilir.

Sosyal Demokrat Parti İkinci Kongresi'nde V.I Lenin'in Önergesi, Temmuz-Ağustos 1903: *Vtoroy S"ezd RSDRP: Protokoli* (Moskova, 1959), s. 262.

1a Martov'un Önergesi

Partinin programını kabul eden, maddi bakımdan partiyi destekleyen ve onun örgütlerinden birinin rehberliğinde düzenli kişisel yardımda bulunan bir kimse, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi üyesi kabul edilir.

L. Martov'un İkinci Kongre'deki önergesi: *Vtoroy S"ezd RSDRP: Protokoli* (Moskova, 1959), s. 425.

1b Üyelik Önergeleri Üstüne Egorov

Egorov "parti" teriminin tanımlanması konusunda, iki düşünce okulu bulunduğu açıkça anlaşıldığını söyledi. Lenin'in formülasyonu dar bir tanımla temsil ederken, Martov'un bu, "demokratizm"e kapı açacak ölçüde genişletiyordu. Bizim, bir yeraltı örgütü olmakla birlikte, geniş kitlelerle bağlantılı da olduğumuz anımsanmalı ve ... durumumuzla ilgili mantıksal sonuçlar çıkarılmalıdır.

Egorov'un İkinci Kongre'deki açıklaması: *Vtoroy S"ezd RSDRP: Protokoli* (Moskova, 1959), ss. 252-3.

1c Parti Üyeliği Üstüne Akselrod

Burada tehlikeli bir şekilde karıştırılan "parti" ile "örgüt" kavramları arasında bir ayırım yapmamız gerektiğini düşünüyorum. Geçmişin ke-sinlikle gizli ve merkeziyetçi örgütlerini anımsayın: "Toprak ve Öz-gürlük"¹ ve "Halkın İradesi"². Aslında örgütün bir parçası olmayan ama ona şu ya da bu şekilde yardım ettikleri için kendilerini parti üyesi kabul eden çok sayıda insan "Toprak ve Özgürlük"e bağlanmış durum-daydı. "Halkın İradesi" daha seçiciydi, ama aynı temel ilkeye sadıktı, bizim sosyal demokrat örgütümüzde ise bu ilkeye daha büyük titizlikle uyulmalıdır. ... Eğer Lenin'in formülasyonunu kabul edersek, doğrudan örgüte kayıtlı olmadığı halde, parti üyesi sayılan kimi insanları parti-den atacağız. Elbette başlıca amacımız en faal üyelere oluşacak bir devrimciler örgütü yaratmaktır; ancak bir sınıf partisi olduğumuz için-dir ki, özel olarak etkinlik göstermeseler de, inançlarıyla partiye bağlı olan insanları dışlamak bize yakışmaz. Lenin'in formülasyonunun ilk paragrafı, proletaryanın sosyal demokrat partisinin temel amaçla-rıyla tam bir ilke uyumsuzluğu gösteriyor.

İkinci Kongre'de P. Akselrod'un açıklaması: *Vtoroy S"ezd RSDRP: Pro-tokoli* (Moskova, 1959), s. 267.

1d Parti Üyeliği Üstüne Martov

Bu çok önemli bir konu. Devrimci olmaya ne denli kararlıysak, Yol-daş Akselrod'un biraz önce söylediği şeylere de o denli dikkat etmemiz gerekir. Bizler bilinçsiz bir sürecin bilinçli temsilcileriyiz. Parti ör-gütü, bizim anladığımız anlamda parti çalışmasını harekete geçiren vo-landır. Haklar ve görevler sorunu, "o senin görevin" formülasyonu-yla çözülür. "Gizli örgüt" denen şeyden de korkmuyorum. Bizim taslağı-mızda, parti üyesinin kendi düşünce ve isteklerini merkeze bildirme ve

1. Toprak ve Özgürlük, 1876'da kurulmuş bir yeraltı örgütüydü. Amacı sosya-lizmi kurmak olan genel bir ayaklanmaya hazırlık için, köylüler arasında propa-gandadan yanaydı.

2. Halkın İradesi, taktik sorun konusunda Toprak ve Özgürlük bölündüğünde, 1879'da kuruldu. "Halkın İradesi" partisi kitleler arasında propaganda ve ajitas-yondan çok, terörü ve politik eylemi savunuyordu. İktidarın devrimci bir azınlık tarafından ele geçirilmesinden yanaydı.

genel görüşün oluşumunda rol oynama hakkı vardır; biz "gizli örgüt üyeleri" bu görüşü dikkate aldığımız ölçüde, haklarla ilgili soruların ortaya atılma tehlikesi azalacaktır. Varsın, çok sayıda üyeye sahip örgütler bulunsun — bunlar doğal olarak büyüyecektir ve parti örgütüne dahil olmasalar bile, parti bunlarsız yapamaz. Parti üyesi olarak bilinen insanların sayısı ne denli artarsa, o denli iyi olur. Eylemlerin hesabını vermesi istenen her grevci, her gösterici parti üyesi olduğunu açıklayacak olsa, biz bundan ancak mutluluk duyarız. Bence, bir gizli örgüt ancak büyük bir sosyal demokrat işçi partisinin çekirdeği olabildiği ölçüde anlam taşır. ... Profesyonel devrimcilerin örgütlerine ek olarak, bizim çeşitli türden "*lose Organisationen*"¹ gerek duyduğumuz konusunda Lenin'le aynı düşüncedeyim. Ama profesyonel devrimciler örgütünü bir dizi başka örgüt aracılığıyla kitlelere bağlama amacımızı yansıtan tek formülasyon bizimkidir. Bize göre, işçilerin partisi yalnızca profesyonel devrimcilerin örgütünden değil, buna ek olarak, proletaryanın belli başlı tüm etkin ögelerinden oluşur.

İkinci Kongre'de L. Martov'un açıklaması: *Vtoroy S"ezd RSDRP: Protokol* (Moskova, 1959), ss. 270-71.

1e Parti Üyeliği Üstüne Lenin

Lenin kısaca kendi formülasyonunu savundu; bunun örgütler kurmak için bir dürtü oluşturduğunu vurguladı. Parti örgütlerinin yalnızca profesyonel devrimcilerden oluşması gerektiği düşünülmemelidir. Onlar en sınırlı ve gizlisinden, karşı uçta yer alan en geniş tabanlı, özgür, *lose Organisationen*'e dek, her tür, düzey ve görüş farkına sahip değişik örgütlere gerek duyuyorlardı. Bir parti örgütünün esas mihenk taşı, Merkez Komite tarafından onaylanmasıydı... Martov'un formülasyonunu savunanların temel hatası onların, parti yaşamımızın başlıca olumsuzluklarından birini gözdardı etmeleri, ya da tersine, bunu gözdardı etmeyip, yüceltmeleridir. Bu olumsuzluğun nedeni, eylemlerimizin bütününü gizlilik içinde yürütüldüğü ve büyük bölümünün küçük, gizli gruplarda ve özel toplantılarda yoğunlaştığı, neredeyse genel bir huzursuzluk ortamında, işçileri boşboğazlardan ayırmanın hemen hemen

1. *lose Organisationen*: gevşek örgütler.

imkânsız olmasında yatmaktadır; ve belki de Rusya'dan başka hiçbir ülkede bu iki kategori bu kadar sık birbirine karıştırılmaz ya da bu karışıklık bu kadar zararlara neden olmaz. Bizim aydınlarımız da, işçi sınıfımız da bu durumdan fena halde acı çekmektedir ve Yoldaş Martov'un formülasyonu bunu onaylama sonucunu verecektir. Onun formülasyonunun kaçınılmaz sonucu, kendisinin de "madem ki istiyorsunuz, evet" sözleriyle teslim ettiği gibi, herhangi bir kimsenin parti üyesi olabileceğidir. Bizim istemediğimiz de tam budur ve biz, bu nedenle, Martov'un formülüne şiddetle karşıyız. Bir boşboğazın parti üyesiyim deme hakkına sahip olmasındansa, varsın on işçi parti üyesiyim diyemesin kendine — gerçek bir emekçi için paye ve unvanın önemi mi olur? Yapmamız gereken şey partimizin saflığını, gücünü ve tutarlılığını korumaktır. Parti üyeliğinin önem ve onurunu yükseltmek, daha yükseğe çıkarmayı amaçlamalıyız — işte bu nedenle, Martov'un formülasyonuna karşıyım.

İkinci Kongre'de V.I. Lenin'in açıklaması: *Vtoroy S"ezd RSDRP: Protokoli* (Moskova 1959), ss. 265, 267-8.

1f Parti Üyeliği Üstüne Plehanov

Söz konusu soru, hangi öğelerin partimizde yer alması gerektiğidir. Lenin'in taslağına göre, bir parti üyesi olmak için var olan örgütlerden birine girmek gerekecektir; taslağın karşıtları ise, bunun gereksiz engeller yaratacağını söylüyorlar ... Lenin'in taslağı benimsenirse, bunun bir bölüm işçiye parti üyeliği kapısını kapatacağı neden düşünülüyor, ben de anlayamıyorum. Partiye girmek isteyen işçiler örgütlere girmekten çekinmeyeceklerdir — onlar disiplinden korkmazlar. Korkacak olanlar çoğu burjuva bireyciliğine batmış entelektüellerdir, ama bu da bizim yararımızdır. Böylesi burjuva bireyciler genellikle her tür oportünizmden yanadır ve bizim uzak tutmak istediğimiz insanlar bunlardır. Lenin'in taslağı bunları dışarda tutmak için bir engel işlevi görebilir ve yalnızca bu nedenle bile, oportünizmin tüm düşmanlarınca desteklenmelidir.

İkinci Kongre'de Plehanov'un açıklaması: *Vtoroy S"ezd RSDRP: Protokoli* (Moskova, 1959), ss. 271-2.

2 Rusya Sosyal Demokrasisinin Birleştirilmesi ve Görevleri P. AKSELROD

Rusya Sosyal Demokrat Partisi —teorik temeli ve programı açısından bir proletarya partisi olmakla birlikte, sosyal yapısı ve örgütlenme biçimi açısından— kendini sürekli olarak ciddi eleştirilere tabi tutmakta ve "eylemlerindeki hataları bulmaya çalışmaktadır". Bunu, yalnızca kendiliğindenci, denetimsiz bir tarzda değil; yolun her adımını sıkı ve sistemli şekilde denetleme, taktik bakımından her yanlışlığı ya da hatalı vurguyu acımasızca eleştirme görevine uygun olarak yapıyor. Bu yükümlülük, partinin emekçi kitlelerin politik örgütü olmayı amaçlamasına karşın şimdiki öncü kadrolarının bileşiminin onu ilkesel olarak proletarya davasını benimseyen devrimci aydınların partisi durumuna getirmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, Rusya'daki sorun [işçiler tarafından] bir diktatörlük kurulması anlamında bir "proletarya devrimi" değil; yalnızca bir burjuva devrimi, yani, imparatorluğun bütün nüfusunun politik kölelikten kurtulması sorunudur. Eğer radikal aydınlar sosyalizme ve proletarya davasına yakınlık duyuyorsa bunun nihai, nesnel, tarihsel nedeni proletaryanın sınıf mücadelesinde değil, tüm ulusların ve sınıfların kendilerini, serflik döneminin baskıcı kalıntılarından kurtarmak yolundaki genel demokratik gereksiniminde yatmaktadır. Rusya'da çağdaş devrimci harekette proleter ya da sosyal demokrat ögenin etkisi ancak, bir burjuva devrim hazırlığının aynı zamanda bir politik eğitim süreci olması ve emekçi kitlelerin devrimci bir sosyalist partide bir araya gelmesi biçiminde kendini gösterebilir. Bu şekilde, sınıfa, otokrasiye ve bürokrasiye dayanan rejimin tasfiyesinin —ilk amacı, sosyalist devrime bir giriş olarak, burjuvazinin politik bakımdan mülksüzleştirilmesini sağlamak olan— proletaryanın sınıf mücadelesine doğrudan bir başlangıç oluşturmasını sağlamak, Rusya sosyal demokrat hareketinin amaç ve görevidir...

Devrimci sosyal demokrasinin partimizdeki öteki eğilimler karşısındaki zaferi İkinci Kongre'de resmen kabul ve ilan edildi. Ama şimdi bu zaferin özel olarak sosyalist nitelikli ne gibi olumlu sonuçlar doğurmuş olduğunu kendi kendimize soracak olursak, cevabı daha çok özlem, duygudaşlık ve fikirler çerçevesiyle sınırlı kaldığıdır. Pratik açıdan ise hareketimiz genel anlamda devrimci bir gelişme göstermiş olmakla birlikte bunun katıksız bir sosyal demokrasi olduğu söyle-

nemez...

Böylece, hareketimiz içerisindeki devrimci sosyal demokratizmin ideolojik ya da teorik kazanımları ile, etkinliğimizin nesnel eğilimleri arasında, apaçık bir ilke çelişkisi demesek de, keskin bir zıtlık vardır...

Parti örgütü içinde bürokratik merkeziyetçiliğin zaferi — devrimci sosyal demokrasinin, "amatörcülüğe" karşı mücadelesi açısından göstermek durumunda olduğu şey, işte budur¹; ancak amatörcülüğe, bizzat bu merkeziyetçiliğin içsel eğiliminden daha yakın hiçbir şey de yoktur. "Amatörcülük", sosyal demokrasi ile emekçi kitleler arasında ekonomik hoşnutsuzluk ve bu hoşnutsuzluğun kendiliğindenci tepkileri temelindeki *yakınlaşma* dönemini özetlemektedir. Bu dönemin sonucu kitleleri devrimciye dönüştürmek oldu; onları eğitmek ve bağımsız bir politik rol oynamak üzere onları birleştirmek değil. Keyfi polis gücüne karşı kinlerini kendiliğindenci bir şekilde ortaya koymaya başlayan kitlelerin mutlakiyetçilikle mücadeleye çekildiği bu dönemi mekanik merkeziyetçilik temsil etmektedir...

Merkezileştirme fetişçileri için, [devrimci Marksizm'in ilkelerine uygun bir parti yaratma] sorunu basit bir sorundur. Yapılması gereken tek şey, örgütsel nitelikte teknik iyileştirmeler getirmek, parti üyelerini daha küçük görevlerde de uzmanlaştırma yönünde yoğun bir çaba harcamak, bu görevlerin dağıtımını ve sınırlarını sıkıca denetlemek; bölüm başkanı, katip, başçavuş, yedeksubay, er, inzibat, ustabaşı ya da herhangi bir rütbeye sahip bir profesyonel ya da yarı profesyonel devrimciler hiyerarşisi tarafından yönetilen bir yığın bölüm, ajans, büro, seksiyon ve atölye kurmaktır.

Bütün bu muazzam siviller, memurlar ya da teknisyenler ordusu ayrı karınca yuvalarında, aralarında herhangi bir iletişim olmaksızın, hararetle çalışacaklardır. Sosyalist-proleter anlamda bir politik çalışmaya gelince — bunun izine bile rastlanmamaktadır! Parti üyelerinin merkezin kararlarına göre çalışan sayısız dişli çarka, cıvata ve somuna çevrildiği böyle bir durumda dünyada zaten kim bunu başarabilir ki?

Hareketimizde yakın zamanlarda ortaya çıkmış olan sapmalar, açık-

1. 1890'lı yılların sonu ile 1902 arasındaki, Rusya'da işçi hareketinin, Ortodoks Marksistler'e göre, "darkafalı bir bakış, amatör teknikler, yerel geresinimler ve taleplerle ilgilenme" ile nitelediği döneme gönderme yapılıyor. Bkz. Allan K. Wildman, "Lenin'in *Kustarniçestvo* ile Kavgası: Rusya'daki *Iskra* Örgütü", *Slavic Review*, XXIII (Eylül 1964), s. 479-503.

çası, birkaç kişinin çabasıyla ortadan kaldırılamaz. Bütün partinin kolektif çabasına ve amatör-teknik düzeyden politik düzeye çıkması gereken deneyimli işçi kitlelerinin bilinçli inisiyatifine gerek duyuyoruz. Bu program, elbette, parti içerisindeki bürokratik bir rejimle bağdaşmaz; [parti] yeni oportünist eğilimlerin kalesi durumuna gelmemişse, daha bağımsız ögeler yeni, ama bu kez ekonomik değil de politik bir yola koyulur koyulmaz, bu bürokratik rejim pençesini gevşetmek durumunda kalacaktır. Ama, proleter ve teorik bakış açısından pratiğimizi ne denli sistemli ve enerjik biçimde iyileştirirsek, o denli hızla, merkezîyetçi ilkeyi çarpıtan ve tehlikeye sokan bir tür merkezîyetçiliğin savunucularının ayakları altındaki toprağı da çekip alacağız.

Bireyleri değil, hareketimizin biri öznel, öteki nesnel iki yanını karşılaşıyorum: Bir yanda, üyelerinin çoğunluğu arasında yaygın olan düşünceler, ilkeler, yakınlıklar ve zihniyet, öte yanda da, bunların etkinliğinin özü...

Burada ele aldığımız olgu, kökenini, Rusya'da sosyal demokrat hareketi doğuran ve uzunca bir zaman, onun niteliğini ve toplumsal içeriğini belirleyen temel tarihsel sürece borçludur. Bu sürecin aydınlatılması pratik açıdan, bizler için yaşamsal bir önem taşımaktadır.

Rus Marksistleri, daha baştan, uluslararası sosyal demokrasinin yöntemleri ve kazanımları için en yüksek ölçüt olarak kabul edilen temel amacı benimsediler. Bu amaç, bildiğimiz gibi, emekçi kitlelerin sınıf bilincini ve politik özgüvenini geliştirme ve onları, sosyal demokrasinin bayrağı altında bağımsız bir devrimci güç halinde birleştirmektir. Ne var ki, hareketimiz ortaya çıktığı sırada, bu amacı derhal yerine getirmenin en temel koşulları Rusya'da yoktu ve bizim ilk görevimiz, bu koşulları oluşturmaktı. Bunu söylerken hiç birimiz "Önce bunu başaracak ve sonra, asıl proleter davaya sarılacağız" demedik. Tam tersine, proleter dava bizce, çağdaş Rus yaşamının tüm acil görevlerini kucaklıyordu ve bizler de iki ana amacın —proletarya mücadelesinin yaygın şekilde örgütlenmesi için zemin hazırlama ve işçilere doğrudan sınıf bilinci aşılama— tek bir ayrılmaz bütün, yüce bir toplumsal devrim davası halinde birleştiğine inanıyorduk. Ama tarih başka türlü karar verdi: Adeta ardımızdan, hareketimizdeki ana vurgunun amaç değil, araç olduğuna, nesnel olarak konuşmak gerekirse,

her hal ve şartta, temel amaca yönelik sistemli mücadeleye girişmezden önce, bir ölçüde daha basit gereksinimlere öncelik verilmesine hükmetti. Bu, Rusya sosyal demokrasisinin gelişmesinin her aşamasında yakasını bırakmayan bir çelişki olarak kendini gösterdi.

Oldukça gelişmiş bir proleter bilinçten neyi kastediyoruz? İlk planda, proletaryanın, kendisi ile burjuva toplum arasındaki temel uzlaşmazlığın farkında olmasını ve ikinci olarak da, kendi kurtuluş mücadelesinin dünya çapındaki tarihsel öneminin farkında olmasını... İşçi sınıfının kurtarıcı misyonunu gerçekleştirme durumunda olduğu tarihsel koşulların anlaşılması ise, her ikisiyle de sıkıca bağlantılıdır. İşçi sınıfının politik özgüvenine ve bağımsızlığına gelince, bundan, emekçi kitlelerin planlı ve sistemli bir şekilde, bir sınıf partisi içinde örgütlenerek ya da böyle bir partinin öncülüğünde, toplumsal ve siyasal yaşama her bakımdan katılmasını kastediyoruz. Bu yolla, kitleler düşünme, yani kendilerini doğrudan sömürenlerle —özel kazanç peşindeki bireylerle— ve ayrıca da, kendilerini kamuoyunun ve "ulusal çıkar"ın temsilcisi ve sözcüsü olarak sunan, ama aslında sömürücü sınıfların ideologları, önderleri, danışmanları ve açık politik ajanları olan üst sınıf üyeleriyle yüz yüze gelirler. Bu nedenle, toplumsal ve politik yaşama etkin katılım proletaryanın sınıf bilincini geliştirecek biricik değilse bile, en iyi okuldur.

Sosyal demokratlar Batı'nın kapitalist ülkelerinde sahneye çıkar çıkmaz, emekçi kitleleri politik mücadelede etkin ve bağımsız bir tutum almaya yönelterek, proletaryayı eğitime çalışmasına koyuldular. O dönemde, burjuvazinin bu ülkelerde politik iktidarda olması ya da en azından, iktidarı paylaşması da bunu teşvik ediyordu; üstelik, *Rechtsstaat*¹ bu duruma yasal bir temel sağladığı için, politik ajitasyonu geniş ölçekte yürütmek de kolaydı. Ne var ki, her şeyden önce, proletarya burjuvazinin devrimci patlamaları sırasında ve sonrasında, demokrat ve özgürlükçü aydınların etkisi sayesinde, oynayacağı role kültürel ve politik açıdan bir ölçüde hazırlanmıştı. Genellikle, başlangıcından itibaren sosyal demokrasi Batı'da, proletaryanın toplumsal açıdan etkin, devrimci öncü gücü ile aydın kesiminden bazı kimselerce temsil ediliyor; böylece başlamış olan sınıf savaşında yeni bir gelişme aşamasını ifade ediyordu.

1. *Rechtsstaat*: hukukun üstünlüğüne dayalı devlet.

Tam anlamıyla proleter bir hareketin gelişimi için vazgeçilmez olan bu koşullardan hiçbirisi sosyal demokrat düşünceler ilk şekillendiği sırada, Rusya'da yoktu. Sosyal demokrasinin gelişmesini (burada) en başta iki etken belirliyordu: Birincisi, Rus proletaryası —işçi kitlesi içinde kaybolmuş az sayıda aydın işçiden ve ara sıra görünen birbirinden bağımsız grevler bir yana— hiç işlenmemişti ve derin uykulara dalmıştı. Kendi bünyesinde, bu uykudan uyanmasını ve tarih arenasına girmesini sağlayacak hiçbir ögeyi içermiyordu: Bu görev dışardaki bir öge tarafından, radikal aydınlar tarafından yerine getirilecekti; bu da bizleri, yukarda anılan iki etkenden ikincisine götürmektedir. Rusya'da bağımsız, sınıf bilinçli bir emekçi kitle hareketi yaratmak için, bu kitlenin çoğu kez farklı bir sınıfsal konuma sahip farklı bir toplum kesiminin düşünsel ve politik etkisine ve rehberliğine tabi tutulması gerekiyordu. Batı'da, sosyal demokratların karşısında duran ilk görevlerden biri proletaryayı özgürlükçü, demokrat aydınların etki ve vesayetinden kurtarmaktı. Oysa, Rusya'da işçilerin toplumsal ve siyasal bakımından gelişmesi için, Marksistler'in inisiyatif kullanarak radikal aydınları proletaryayla ilişkiye geçirmesi ve onların her bakımdan proletaryaya devrimci öncülük etmesini sağlaması gerekiyordu. Nasıl bakarsak bakalım, hareketimizin kurucularının özne amaçları ile, tarihin onlara dayatığı araç seçenekleri arasında apaçık bir çelişki vardı.

Pavel Akselrod, "Ob'edinenye rossiiskoy sotsialdemokratii i eia zadaçi", *Iskra*, no. 55, 15 Aralık 1903; no. 57, 15 Ocak 1904.

1905 Devrimi

Devrimci kargaşa yıllarında, 1904-1907 arasında, Menşevikler'in yalnızca örgütsel konuda değil, strateji ve taktik konularında da ayırt edici bir konumda oldukları açıkça görüldü. Belge 3 Menşevikler'in, otokrasiye karşı mücadelede orta sınıf ilericilerinin belirleyici bir rol oynayabileceğine inandıklarını ortaya koyuyor. Ama yine de Menşevikler, kendi potansiyel müttefiklerinin niyetleri konusunda kaygılıydılar ve bu yüzden, liberalleri gerçekten demokratik reformlar için baskı yapmaya yöneltmek amacıyla, onların toplandığı her yerde, işçilerin kitlesel gösteriler yapmasını savunuyorlardı. Bu taktiğin başarısı belli değildir: Rusya'da işçi sınıfı hâlâ küçük ve özelliği olmayan bir kitleydi; hükümet, karşı grupların tüm politik etkinliklerini şiddetle engelliyordu; Menşevik örgütler ise ne kalabalıkta ne de işçileri harekete geçirmekte deneyim sahibiydiler. Ancak, bazı kentlerde, liberallerin toplantı yaptığı binaların önünde işçiler gösteriler yaptı ve bu, kimi durumlarda, orta sınıf ilericilerinin aldıkları kararlarda hafif bir sola kayışa yol açtı.

Bu bölümdeki öteki belgeler Devrim patladığında Menşevik kampındaki ilk kargaşayla yalpalamalara ve sonunda, 1916 baharında, parti önderleri arasında, geniş taktik konular üzerinde sağlanan anlaşmaya ilişkindir. Hareket artık, çeşitli konulara değinen kapsamlı ve belirgin bir programa sahipti.

3 Menşevik Önderlerin Parti Örgütlerine Mektubu, Kasım 1904

Var olan *zemstvo*'lara¹ gelince, çğır ulus adına konuşma hakkına ya da işçi sınıfının desteğine sahip oldukları iddiasındaysalar, bizim görevimiz devrimci proletaryanın desteklenmesi zorunlu politik taleplerini onlara iletmektir. Bütün ülkenin kaderini ellerinde tutan ve bir kâse çorba karşılığında ulusun özgürlüğünü satmaya bakan bir kodamanlar meclisi, tüm demokrasinin doğrudan ve dolaysız düşmanıdır ve partimizin görevi de, bununla ölümüne savaşmak olacaktır. Öte yandan, liberal *zemstvo* ve *duma*'lar¹ ise düşmanlarımızın düşmanlarıdır; ama onlar da bu düşmanla, proletarya çıkarlarının gerektirdiği ölçüde savaşmak istemiyor ya da savaşmıyorlar. Resmen, mutlakiyetçiliğe karşıdır ve onun yıkılmasına yol açacak talepler ileri sürüyorlar; bu anlamda, onlar bizim (çok görece bir yolla da olsa) pratikteki müttefiklerimizdir ancak eylemleri belirsizdir ve yeterince demokratik değildir. Onların kararsızlık ve gönülsüzlüklerinin belirtileri, temsil ettikleri sınıflar ile proletarya arasındaki uzlaşmazlığın ve burjuva grupların toplumsal yapı ve sosyo-politik eğilimlerinin açık bir göstergesidir. Bizim görevimiz, elbette bu kanıtı azami ölçüde programımızın temel gereksinimlerine uygun şekilde kullanmaktır. Ama mutlakiyetçiliğe karşı mücadelenin sınırları içerisinde, özellikle de bunun şimdiki evresinde, liberal burjuvaziye karşı tutumumuz onu genelde teşvik etmek ve sosyal demokrat hareket tarafından yönetilen proletaryanın taleplerini desteklemeye yöneltmek olmalıdır. Ne var ki, bu aşamada enerjik sindirme önlemleri benimseyerek, *zemstvo*'ları ya da burjuva muhalefetin başka organlarını, panik havası içinde, bizim hükümet karşısındaki taleplerimizi desteklemek yönünde, biçimsel bir söz vermeye zorlamaya çabalamak bizim için ölümcül bir hata olacaktır. Böyle bir yol politik kampanyamızı gericiliğin yararına bir kaldıraç çevirerek, bütün sosyal demokrat hareketi tehlikeye sokacaktır. Ancak, tartışılmaz düşmanlarımıza karşı verilen türden bir doğrudan mücadele, ancak kendilerini gericiliğin müttefikleri olarak sunan "kamuo-yu" organlarına karşı söz konusu olmalıdır — ve eklemem gerekir

1. *Zemstvo*'lar 1864'te kurulan sınırlı yerel özyönetim örgütleriydi. Kırsal alanlarda çalışıyorlardı. *Duma* ile 1870'de kurulan kent *duma*'larına gönderme yapıyor; kırsal *zemstvo*'lara benziyorlardı.

ki bu, oportünistlik ya da korkaklıktan ötürü mutlakiyetçiliği desteklemeleri durumunda, liberal ya da yarı liberal *zemstvo*'lar ve *duma*'lar için de geçerlidir. Hükümetin askeri gereksinimlerini karşılamak için milyonlarca ruble ayrılması böylesi bir durumdu: Partimiz halkın parasının, onu ezenlerin saygınlığını pekiştirmek için harcanmasına karşı işçilerin protestosunu örgütlemek zorundaydı.

Önerilen bu cylem planını uygulamaya koyarken hatırlamamız gerekir ki, bağımsız bir güç olarak ilk hedefi burjuva muhalefete karşı mücadele etmek olan emekçi kitlelerin, toplumsal yaşama sistemli müdahalesini öngören ve sınıf çıkarlarının farklılığına karşın, burjuvaziyle birlikte, ortak düşmana karşı etkin mücadeleden yana, yeni bir politik cylem yolunda ilk adımlarımızı atıyoruz. Bu yolu ilk kez denediğimizi ve proletaryayı ve partimizi bir bakıma gelecekte sömürücü partilere ve devlet gücüne karşı yürütülecek mücadelelere hazırladığımızı da unutmamalıyız...

Partimizin büyük gösteriler örgütleyecek ölçüde güçlü olduğu bütün merkezlerdeki eşzamanlı çıkışlar, *zemstvo*'ların bulunduğu yerler de içinde olmak üzere, partimizin tüm yörelerdeki etkinliğinin etki ve önemini olağanüstü artıracaktır. Biricik fark şudur ki, cyalet meclislerine sahip olan kentlerde kitleleri bu meclislerle doğrudan ilişkiye geçirmeye ve gösterileri temsilcilerin oturum halinde bulunduğu binalar çevresinde yoğunlaştırmaya çalışmalıyız. Göstericilerden kimileri bir yolunu bulup salona dalacak ve özel olarak görevlendirilmiş bir sözcü aracılığıyla, tam zamanında, işçiler adına bir bildiriye okumak için meclisin iznini isteyecektir. Eğer bu reddedilirse, konuşmacı halkı temsil etmek iddiasında bulunan bir meclisin halkın gerçek temsilcilerinin sesini duymayı istememesini, gürültülü bir tarzda protesto edecektir. Ama, Sosyal Demokrat Parti'nin işçi taleplerini bu şekilde, liberal muhalefetin resmi anayasal açıklamalarıyla zıtlık içinde ileri sürmesi için, iki koşul gerçekleştirilmiş olmalıdır: Bunlardan birincisi, cylemcilerin hatırı sayılır bir kalabalık oluşturmalarının yanı sıra, hükümete ve polise karşı sıradan bir gösteriyle, devrimci proletaryanın, mutlakiyetle mücadele için, liberallerin politik tavrını doğrudan etkilemek amacıyla düzenlenen bir gösteri arasındaki radikal farkı iyice kavramaları zorunluluğudur. İkincisi, meclis binasının önünde binlerce işçinin toplanması, belki de yüzden fazlasının içeri girmesinin, temsil-

cilerin paniğe kapılarak polisten ve Kazaklar'dan yardım istemek gibi utanç verici bir davranışa itilmelerini ve barışçı bir protestonun çirkin bir ağız dalaşına ya da barbarca kıyıma dönüşerek amacından sapmasını önlemek için, yürütme kurulunun güvenliği sağlayıcı önlemleri önceden almasının gerekliliğidir.

Bu tür bir fiyaskodan kaçınmak için, yürütme kurulu liberal temsilcileri, önerilen gösteri ve onun asıl amacı konusunda uyarmalıdır. Ayrıca, burjuva muhalefetin sol kanat temsilcileriyle bir anlaşmaya varmaya ve onların etkin desteğini olmasa bile, en azından, politik tutumumuza sempatilerini sağlamaya çalışmalıdır. Kurul onlarla kuşkusuz, parti adına, işçi çevrelerinin ve toplantılarının yönergeleri üstüne görüşmelidir; ayrıca sadece politik kampanyanın ana hatlarını tartışmakla kalmayıp, gelişimi konusunda da, tam bir gizlilik içinde olmak üzere, bilgilendirilmelidirler. ...

Özetlersek, politika sahnesine çıkışımızın başarısı ve gerçek değeri, taleplerini liberallerinkine karşı savunan emekçi kitlelerin bilinç düzeyine bağlı olacaktır. Bu nedenle, gerçek çabamızın başarı ve yoğunluğunun, ön çalışmamızın başarısı ve yoğunluğuna bağlı olacağını bir kez daha yineliyoruz.

V.I. Lenin, *Soçineniya* (3. bsk., Moskova, 1926-37), VII, ss. 412-13, 414-15, 416'da yeniden basılan, Kasım 1904 tarihli mektup.

4 Silahlı Ayaklanmayla İlgili Olarak

Kitleleri bir başkaldırı için hazırlamayı görev kabul eden Sosyal Demokrat Parti bu başkaldırıcıyı kendi etkisi ve önderliği altında yürütmeye ve bundan, işçi sınıfının çıkarlarına hizmet etmek için yararlanmaya çaba gösterecektir.

Bu bakımdan,

1. zaferimizin güvencesi açısından, proletaryanın öncü kadrolarının zayıflığı ve büyük kitleleri çarlık yönetimiyle aniden karşı karşıya getirecek devrimci hareketin kendiliğindenliğinin kaçınılmazlığı yüzünden, gizli örgüt aracılığıyla ve önceden belirlenmiş bir tarihte, ülke ça-

pında bir ayaklanma başlatmak olanaksızdır; ve,

2. başarılı bir başkaldırı için elverişli koşulların ilk ve en başta, kitleler arasında sürekli bir mayalanmaya ve gericilik güçlerinin dağınlığının artmasına bağlı bulunmasından dolayı, Sosyal Demokrat Parti bir başkaldırı için hazırlanırken, her şeyden önce,

a. yaşanan politik olaylara dayanarak kitleler arasındaki ajitasyon alanını genişletmeli;

b. proleter kitleler arasında şekillenen her bağımsız sosyo-ekonomik hareketi kendi politik örgütüyle bağlanı kurarak etkisi altına almalı;

c. kitlelerin devrimin kaçınılmazlığına ilişkin bilincini, her zaman silahlı bir direniş için hazır olma gereğini ve bunu, herhangi bir anda bir başkaldırıya dönüştürme olanağını güçlendirmeli;

d. Sosyal Demokrat Parti'nin, kendiliğindenci isyan hareketlerini sistemli bir başkaldırıya dönüştürmek için inisiyatif ele geçirmesine olanak verecek şekilde, değişik yörelerde mücadele eden proletarya arasında en sıkı bağları kurmalı; ayrıca kentlerdeki proletarya hareketiyle kırsal kesimdeki devrimci hareket arasında da sıkı bağlar oluşturmalıdır.

c. yaygın ajitasyon aracılığıyla, proletaryanın demokratik bir cumhuriyet için devrimci mücadelesine halkın değişik kesimlerinden olabildiğince çok insanın ilgisini uyandırmalıdır. Bu şekilde, sınıf temelinde oluşan bağımsız bir partinin yönettiği militan proletarya eylemi proleter olmayan gruplardan da azami ölçüde etkin bir destek alacaktır.

Sosyal Demokrat Parti etkinliklerini bu çeşitli yollardan yaygınlaştırırsa, genel başkaldırı gününü yaklaştırabilir ve bunun bizim önderliğimizde yürütölme şansını artırabilir. Ancak böyle davranırsak, parti örgütlerimizin başkaldırı için teknik ve askeri hazırlıkları ciddiye alınmaya değeri olacaktır.

Menşevik Konferans tarafından kabul edilen önerge, Nisan-Mayıs 1905: *Pervaya obşçerusskaya konferentsiya partiinyk rabotnikov, Otdel'noe prilojnie k No. 100 "Iskry"* (Cenevre, 1905), ss. 18-19.

4a İktidarı Ele Geçirilmesi ve Geçici Hükümet'e Katılım Üstüne

Devrimin çarlık karşısındaki belirleyici zaferi, muzaffer bir ulusal ayaklanmanın ardından bir Geçici Hükümet'in kurulmasıyla ya da halktan gelen doğrudan devrimci baskı altında, Ulusal Kurucu Meclisi örgütlemeye karar verebilecek bir temsili organın devrimci inisiyatifiyle belirlenebilir. Bu zaferlerden her biri, devrimci evrenin yeni bir aşamasını başlatacaktır.

Bu yeni aşamada, toplumsal gelişmenin nesnel koşullarının dayattığı öncelikli görev, sınıflara ve monarşiye dayalı bütün sistemin, sonunda tasfiye edilmesidir; bu ise burjuva toplumunun, politik açıdan özgür, her birisi politik iktidarı elde etmeye çalışan ve kendi toplumsal çıkarlarını gözetken değişik kesimleri arasındaki bir mücadelenin sonucu olacaktır. Sonuç olarak, eğer Geçici Hükümet tarihsel bakımdan bir burjuva devrim olan (bu devrimin) sorunlarını çözme görevini üstlenemezse, iki politika izleyecektir: Yeni özgürlüğe kavuşmuş olan ulusun uzlaşmaz sınıfları arasındaki mücadeleyi düzen altına alarak, bir yandan devrim sürecini ileri götürecektir, öte yandan da, kapitalist sistemin temellerini tehdit eden öğelerle çatışmak zorunda kalacaktır.

Bu durumda, sosyal demokrat hareket devrim sürecinde, burjuva partilerinin tutarsız, bencil politikalarıyla elini kolunu bağlamayarak ve burjuva demokrasisiyle içli dışlı olmadan, devrimci davayı ileri götürmeye en iyi olanak verecek olan konumu korumaya çalışacaktır. Buradan çıkan sonuç, partinin iktidarı ele geçirmeyi ya da Geçici Hükümet içinde iktidarı paylaşmayı amaçlamadan, aşırı devrimci bir muhalefet partisi olarak kalacağıdır.

Böyle bir taktik, sırf başkaldırının yaygınlaşmasını ve hükümetin sarsılmasını sağlamak açısından, belirli bir kentte ya da bölgede iktidarı geçici olarak kısmen ele geçirmeyi ve devrimci komünler kurmayı dışlamaz.

Ancak bir durumda, Sosyal Demokrat Parti kendi inisiyatifiyle iktidarı ele geçirmeye ve bunu olabildiğince uzun süre elde tutmaya çalışmalıdır: Sosyalizmin kurulması için koşulların zaten bir ölçüde olgunlaşmış olduğu ileri Batı Avrupa ülkelerine devrimin yayılması halinde ... Bu durumda, Rusya devriminin tarihsel olarak kısıtlı sınırları, sosyalist dönüşüm sürecine girmeyi mümkün kılacak ölçüde geniş-

leyebilir.

Devrimci süreç boyunca Sosyal Demokrat Parti'nin taktiklerini, iktidara gelen her hükümete karşı keskin devrimci muhalefette bulunmak şeklinde belirlemekle, günün birinde iktidarı ele geçirirsek, devlet gücünden en iyi şekilde yararlanmak için hazırlanmış olacağız.

Menşevik Konferans tarafından kabul edilen önerge, Nisan-Mayıs 1905: *Pervaya obşçerusskaya konferentsiya partiinyk rabotnikov. Otdel'noe prilojnie k No. 100 "Iskry"* (Cenevre, 1905), ss. 23-4.

5 Köylü Sorunu ve Devrim

Sosyalist devrimin yolunu, demokratik bir devrim açmalıdır. Ne var ki, hem kentlerimizde, hem de kırsal alanda, eski serflik rejimi kalıntılarının ve sınıf yönetiminin yeni kapitalizmle sıkı sıkıya iç içe geçmiş olduğunu da hatırdan çıkarmamalıyız. Sonuç olarak, öncelikle, (kırsal alanda köylü sınıfı tarafından temsil edilen) genelde demokratik öğelerin otokrasiye ve toprak sahiplerine karşı mücadelesini, proleter demokrasinin (kırsal kesimde tarım emekçilerinin) burjuvaziye karşı verdiği eşzamanlı mücadele karmaşıkleştirmiş bulunuyor. Bir başka sonuç da, sosyalist devrimden önce öngörülen demokratik devrim aşamasının kaçınılmazlığına karşın, bu ikisinin büyük bir olasılıkla Batı da olduğu gibi, uzun bir barışçıl gelişme dönemiyle birbirinden ayrılamayacağıdır. İç savaşın uzunca bir zamana yayılması halinde, ülkemizde demokratik devrim amacıyla başlayan şeyin, sosyalist bir devrime dönüşebilmesi pekâlâ mümkündür. Her durumda, bu olasılığı asla gözden yitirmemeliyiz. Sosyal Demokrat Parti ütopyacı anarşizme karşı, Rusya'nın bir burjuva devrimden geçmeksizin, sosyalizm aşamasına doğru sıçrayamayacağını hep savunmuştur; ama biz bu ikisi arasındaki mesafeyi tam anlamıyla tanımlamaya hiç çalışmadık. Dünya kapitalizmi gelişmesini sürdürür ve kapitalist koşullar Rusya'daki eski düzeni dönüştürmeye başlarken, otokrasinin çöküşünü tarih ne denli ertelerse, demokratik devrimden sosyalist devrime doğrudan bir geçiş olasılığı da o denli akla yakın bir duruma gelir.

Yüzeysel Marksistler bu sava genellikle bir devrimin niteliğini üretici güçlerin gelişme durumunun belirlediği ve Rusya'da, bu güçler yeterince olgunlaşmış olmadığı için de, yakın gelecekte bir sosyalist dev-

rimin, teknik bakımdan olanaksız olduğu cevabını verirler. Ama bu, Marksist öğretinin yanlış anlaşılmasıdır. Bir devrimin niteliğini kesinlikle, üretici güçlerin gelişme düzeyi belirler, ama yalnızca son çözümlemede... Bunu belirlemek durumunda olan şey, belli bir ekonomik gelişme ve bu yolla da, sınıf mücadelesinin gelişmesidir; bir devrimin niteliğini birincil ve doğrudan belirleyen de bu mücadeledir. Üretici güçlerin gelişmesine göre, sınıf mücadelesinin çok daha sancılı bir tarzda geliştiğini ve bizim rastlantı dediğimiz şeylere çok daha fazla bağlı olduğunu unutmamalıyız.

"Kres'yanskii vopros i revolyutsiya", *Naçalo*, no.7, 20 Kasım 1905, s.1.

6 Akselrod'un Dördüncü Parti Kongresi'ndeki Konuşması

Batı'nın gelişmiş kapitalist ülkelerinde, sosyal demokrasinin karşısında olgun, tam olarak gelişmiş bir burjuva toplumu vardır ve burada, proletarya ile burjuvazi uzlaşmaz karşıtlar olarak, birbirleriyle doğrudan karşı karşıya gelirler: Biri, var olan toplumsal düzeni korumak için savaştan tutucu bir güç; öteki ise, bunu yıkmaya amacıyla mücadele eden devrimci bir güç... Bu ülkelerde, toplumsal koşullar devrimci ya da proleter öğeleri, önlenemez bir şekilde sosyalist bir devrime yol açmaya zorluyor. Belirli durumlarda, bu öğelerden biri ya da öbürü devrime giden ana yoldan sapabilir; ama genelde, Batı'da sosyal demokrasinin taktikleri onun temel amaçlarıyla uyumsuzluk içinde değildir ve sosyalist bir devrimin hazırlanmasıyla da çatışmaz. Buna karşılık bizim partimizin durumunda, tarihsel konumu çelişkili eğilimlerle nitelenmektedir ve dolaysız görevi de proletaryayı, burjuva yönetimi devirmek için örgütlemekten değil, burjuvazinin iktidarı ele geçirmesini engelleyen bir toplumsal ve politik düzeni bütünüyle yıkmaktan ibarettir. Rusya'daki toplumsal ilişkiler burjuva devrim amacının ötesinde olgunlaşmış değildir; tarih işçi ve devrimcilere, gerçek bir sosyalist devrimin yolunu açacak proletaryayı siyasal yönetime taktik ve örgütsel yönden hazırlayacak yerde, onları burjuvazinin gönülsüz hizmetkârları durumuna getirerek, giderek daha büyük bir güçle burjuva devrimine zorlamaktadır. Ancak, proletaryanın bir sınıf partisi olarak sosyal

demokrasiyi, sosyalist olma iddiasında bulunabilecek tüm öteki politik ya da ideolojik gruplardan ayırt eden şey de, bu amacın esaslı ve tutarlı biçimde yerine getirilmesidir.

Duma konusundaki önergemize karşı çıkanların taktik bakış açısı kısaca, anarşist ve Blanquist eğilimlerin, Marksizm ya da sosyal demokrasi kılıfına girmiş, komplocu-ayaklanmacı bir karması olarak be-tilenebilir ve ben mutlakiyetçi Rusya'da, bu eğilimlerin bizim temel proleter amacımızla kesinlikle bağdaşmadığı inancındayım. Şu sırada, politik hakların genelde yokluğu nedeniyle, politik iktidara ulaşmak için proletaryanın öteki sınıflarla doğrudan mücadelesi söz konusu olamaz ve bu yüzden de çağdaş devrimci hareketimizdeki sosyalist öğe, pratikte ancak, emekçi kitlelerin sınıf bilincini geliştirme ve onları, mutlakiyetçiliğe karşı mücadele amacıyla sınıfa dayalı bir partide birleştirme biçimini alabilir.

Mutlakiyetçi Rusya'da, proletarya ile burjuvazi arasında, nesnel tarihsel "politik işbirliği" gereksinimini gözardı edemeyiz. Tersine, Rusya sosyal demokrasisinin politik özü kesinlikle proletaryanın davasını, devrimimizin toplumsal içeriğince belirlenmiş oldukları şekliyle, geniş demokrasi talepleriyle, organik ve sistemli biçimde birleştirme sorunundan ibarettir. Daha net olarak koyarsak, emekçi kitlelerin sınıf bilincini ve politik tutarlılığını geliştirme davasını Rusya devriminin kaçınılmaz demokratik çıkar ve talepleriyle birleştirme sorunu partimizin en önemli taktik kaygısı, üzerinde iş görmek zorunda olduğu temel olmuştur ve hâlâ da olmaktadır. Eşyanın doğası bakımından, bu ikili ve çelişkili amaç, parti temsilcilerinin herhangi öznel istek ya da hesaplarından ötürü değil, şimdiki tarih konjonktüründe partimizin konumu ile onun sosyo-politik misyonunun esasta çelişkili bir durumda bulunmasından ötürü, yalnızca uzlaşmacı bir çözüme izin vermektedir. Dolayısıyla, Rusya devrimci hareketinde, mutlakiyetçiliğe karşı mücadelede Rusya proletaryasının sınıfsal birliğine karşıt olan temel eğilimlere karşı durmak için, elimizde herhangi bir tılsım olduğuna inanmıyorum. Taktik sorunlarımızın koşullu, göreceli ya da yaklaşık bir çözümünü elde etmenin aracı, çoğunlukla, devlet ya da eğitilmiş sınıflarca kurulmuş ve adeta meşruiyetçiliğin naip-leri ya da nüve halindeki biçimlerini oluşturan ve proletaryanın birleştirilmesi ve sınıfsal eğitimi için bir hazırlık okulu ya da başlangıç forumu olarak işe yara-

yabilecek olan özyönetim organlarını ve toplumsal kurumları, emekçi kitleler yararına sistemli şekilde kullanmaktan ibarettir.

Partimizin dikkat ve çabalarının terörist ve komplocu yöntemler kullanılması üzerinde toplulaştırılması sadece, proleter ruhun dağılmasına ve partinin etkinliklerinin gerçek toplumsal içeriği bakımından, bir burjuva devrimci örgüte dönüşmesine yol açacaktır. "Burjuva devrimci" diyorum, çünkü söz konusu taktikler, tutarlı şekilde ve geniş ölçekte uygulanırsa tam da, partimizin kaçınmaya çalıştığı sonuca yol açacaktır. Bu durumda eski rejime karşı ulus çapında hareketten yararlanarak, proletaryayı bu hareket içerisinde, bağımsız bir örgütlü güç statüsüne yükseltecek yerde; proletaryanın demokratik burjuvazinin hegemonyası altına girmesine, demokratik burjuvazinin yönettiği devrimin salt bir aracı, bir koçbaşı olarak hizmet etmesine yardımcı olduk. Pratikteki başlıca amacımızı terör planları ve kitlesel ayaklanmalar hazırlamak ve uygulamak olarak belirlersek —oysa bu türden cyclemler gerçek askeri taktikler ve fiziki güç içermediği sürece, politik bir anlam da taşımaz— partimizin saflarını, özellikle de önder kadrolarını ve genel merkezini böylesi bir etkinlik için gerekli kişisel niteliklere, beceri ve deneyime, vb. sahip üyelerle doldurmak durumunda kalırdık. Ne var ki bu nitelikler, bir insanın politik bakımdan bilinçli ve proletarya davasına bağlı kararlı bir sosyal demokrat olması için gereken niteliklerle her zaman bağdaşmaz.

Eski rejimin barışçı yoldan tasfiye edilebileceğini hiç düşünmedik: ciddi olarak, ulusal bir başkaldırı ya da bir dizi büyük çaplı ayaklanma olasılığının, kaçınılmaz olarak, rejimle nihai çatışmaya neden olacağını varsaydık. Ama bizim inancımız, politik bir birim olarak partinin bu kavgaya kendisini ve emekçi kitleleri askeri, teknik ya da komplocu araçlarla değil, politik araçlarla hazırlayabileceği ve hazırlaması gerektiği idi; bugün de hâlâ bu inancı taşıyoruz. Yani, biz bir yandan, kitleleri kendi sınıf çıkarları adına ve sosyo-politik bağımsızlıklarını geliştirerek devrimcileştirmeli, öte yandan da, bu doğrultudaki propaganda çalışmasıyla sıkı bağlantı içinde, liberal kesimi bu ordunun orta ve üst katlarında sistemli şekilde iş görmeye yöneltmeyi sürdürerek onları devrimci davaya sokmalıyız. Oysa bizim karşıtlarımız [Bolşevikler] ise, partinin, tüm gücünü silahlı bir ayaklanmanın teknik-askeri hazırlıkları üzerinde yoğunlaştırmasını istiyorlardı. Benim kom-

plocu-ayaklanmacı düşünce okulu dediğim ve partimizin amaçlarına, toplumsal ve politik bakımdan aykırı gördüğüm şeyin temeli buydu.

Devlet *Duma*'sıyla ilişkilerimizle ilgili bu iki önerenin temelinde yatan taktikler üstüne anlaşmazlığın özünü açıklamaya çalıştım. Taslaklardan biri bizleri, yalnızca "anayasa ile ilgili hayalleri" besleyebileceği ve devrime ya da silahlı isyan hazırlıklarına elverişli bir atmosferin yaratılmasına engel olacağı varsayımıyla *Duma*'ya karşı bütünüyle olumsuz ve düşmanca bir tutum benimsemeye çağırıyor. Öte yandan, bizim taslağımız *Duma*'nın, kısa ömürlü de olsa, bilerek ya da bilmeyerek halk arasında gelişen anayasa ile ilgili hayalleri dağıtıcı, güçlü bir araç işlevi göreceği ve başarılı bir ulusal ayaklanmanın koşullarını yaratacağı inancıyla hazırlanmıştır. Öteki önergeyi hazırlayanların bizimkisiyle uyuşmamalarının nedeni, onların bunun temel öncülünü, yani Rus devriminin başlıca etmeninin mutlakîyetçi sistemin toplumun yaşamsal gereksinimleriyle ve Rusya kapitalizminin gelişmesiyle uzlaşmaz bir şekilde, sınıf çatışmalarına dayandığı gerçeğini kabul etmeyişleri ya da etmeyecekleridir. Karşıtlarımızın umut ve hesapları bütünüyle, komplocu araçlarla hazırlanan bir silahlı ayaklanma ile, partimizin tüm çabalarını böyle bir ayaklanmayı hazırlamaya harcaması düşüncesine dayanıyor; onlar bunun burjuva devrimciliğinin özü olduğunu ve bizleri asıl amacımızdan, yani, emekçi kitlelerin politik gelişiminden ve onların tek bir sınıf bilinçli örgüt oluşturmaktan bütünüyle ayıracağını anlamıyorlar. Onların politikası, emekçi kitleleri hiçbir politik iradesi ya da kendine özgü örgütü olmayan bir savaş gücüne çevireceği için, proletaryayı politik kişiliğinden yoksun kılacaktır. Böyle bir irade ve böyle bir örgüt en iyi şekilde, sosyal demokrasinin yönettiği kitlelerin öteki sınıfların örgütlü güçleriyle karşı karşıya gelecekleri, geniş bir sosyo-politik mücadele atmosferi içinde yaratılır. Ama, böyle bir atmosfer de, kendi oluşumu açısından, çeşitli sınıfların politik iktidar ve etkinlik kazanma yönündeki örgütlü mücadelesi için geniş bir alan açan, anayasal bir sistemi gerektirir. Proletaryanın sınıf bilincini ve politik bağımsızlığını geliştirme açısından, parlamenter sistemin en sefil karikatürünün bile, şimdiye dek elimizde bulunan anlamsız araçlara göre muazzam avantajlar sunduğunu söylemek cesaretini göstereceğim. Bu nedenle, hükümetin muhalefet ve

devrim güçlerine vermek durumunda kalabileceği her ödünden —bunlar devrimci partileri yalıtılamak ve zayıflatmak amacıyla düşünülmüş olup, yalnızca kâğıt üstünde kalsalar bile— yararlanmalıyız. Hükümetin yapmacık ödünlere bu amaca ulaşamayacak ya da Asyatik despotizmi, anayasal düzene boyun eğmekten alıkoymayacaktır. Onun tüm zikzakları ve yalpalamaları yalnızca ulusun uzlaşmazlıklarını artıracak ve devrim davasına yardım edecektir. Baştan beri, toplum taleplerini karşılamak için hükümetin attığı her adımdan, otokrasinin ikiyüzlü ödünlere kendisini kurtarma yönündeki her çabasından yararlanma şeklindeki çizgimizin nedeni budur — bu ödünlere her birisi örgütlü bağımsız politik eylem alanının emekçi kitlelerce genişletilmesinin, ulusun hak ve özgürlüğü için verilen açık yasal mücadelede onlar ve kendimiz için, giderek daha geniş temellere dayalı konumlar kazanmanın başka bir aşamasını ve aracını temsil etmektedirler.

Aynı zamanda hükümetin umut ve hesaplarına karşın, devlet *Duma*'sının devrimcilerin elinde, gericilikle savaşmaya ve devrimin gerçekleşmesine yardım edecek bir silah ve bir kaldıraç olacağını yahut olabileceğini de ilan ediyoruz. Bizim bu umutlarımız *Duma*'da, liberal burjuvazinin sol kanat üyelerinin ya da radikal demokratların bulunmasına dayanmıyor — bununla birlikte, kişisel olarak ben *Duma*'nın bileşiminin de devrimin bir silahı durumuna gelmeye elverişli olduğuna inanıyorum. Bu umutlar bence, kişisel niyetlerin dikkate alınmasına değil, nesnel duruma, mutlakiyetçilik ile tüm imparatorluğun yaşamsal gereksinimleri arasındaki çatışmaya —keskin bir aşamaya gelmiş ve hükümet ile *Duma* arasında, bu organdaki liberalizmin yahut radikalizmin kesin gücü ne olursa olsun, anlaşmazlık yaratması kaçınılmaz olan bir çatışmaya— dayanıyorlar. Eski rejimin esaslı bir şekilde temizlenmesi gereksinimi öylesine dayatıcıdır ki, *Duma*'nın, Oktobrist¹ Heiden ve Stakoviç gibi ılımlı liberallerin çoğunluğunu içerse bile, hükümetle temelden çatışması kaçınılmaz olacaktır. Ancak, bütünüyle

1. Oktobristler, 1905'te Ekim (October) Manifestosu'nu vererek, hükümetin esaslı ödünlere vereceğine inanan sağ liberallerdi; hükümeti halkla uzlaştırma çabası içinde, artık muhalefetin hükümet yetkilileriyle birlikte çalışması gerektiğini savunuyorlardı.

2. Kara Yüzler, ayaktakımını devrimcilere karşı şiddete kışkırtan gerici örgütlerdi; ayrıca, halkın hükümetten hoşnutsuzluğunu kargaşa ve talancılığa kaydırma amacıyla, Yahudiler'e karşı kısımlara da girişiyorlardı.

Kara Yüzler'den² oluşmuş olsaydı, belki o zaman, *Duma* bizim gerici hükümetimizle geçinebilirdi; ama bu durumda da, varlığı otokrasi için iyi olmayacaktı, çünkü, o zaman sağduyulu herkes için bunun düzmece bir kamu organı ve yalnızca, gericiğin bir maşası olduğu çok net bir açıklık kazanırdı. Başka deyişle, *Duma*'nın bileşimi hükümet açısından ideal olsaydı bile, bu yine de bizim muhaliflerimizin amacına pek hizmet edemezdi.

1906 Nisan-Mayısı'ndaki Dördüncü Parti Kongresi'nde P. Akselrod'un yaptığı konuşma: *Çetvertyi (Ob"edinitel'niyi) S"ezd RSDRP: Protokoli* (Moskova, 1959), ss. 248-9, 251, 254, 264-5, 271-3, 324.

7 Dördüncü Kongre'de Kabul Edilen Menşevik Tarım Programı

A. TARIM PROGRAMI

Köylüleri ağır bir şekilde ezen serflik kalıntılarını ortadan kaldırmak ve kırsal alanda sınıf mücadelesinin özgürce gelişmesini sağlamak için, RSDİP aşağıdaki önerileri gerçekleştirme çağrısında bulunur:

1. köylüler ve köylü mülkiyeti üzerindeki sınıf temeline dayalı tüm kısıtlamaların kaldırılması;
2. köylülerle ilgili, sınıf ayrımcılığına dayalı tüm ödemelerin ve harçların, kulluk niteliği taşıyan tüm borçların kaldırılması;
3. kilise, manasur, hanedan mülkleri ve devlet topraklarının kamulaştırılarak, kentsel ve kırsal yöreleri kucaklayan belli başlı yerel özyönetim organlarına devredilmesi. Yeniden iskân fonu için gereken toprakların, ulusal önem taşıyan ormanların ve su yollarının demokratik devletin denetimine verilmesi;
4. (küçük mülk sahipleri dışında) özel bireylerin sahip olduğu toprağın kamulaştırılması ve bunun, yerel özyönetimin belli başlı organlarının denetimine verilmesi; kamulaştırılan çiftliklerin asgari büyüklüğünü bu organların belirlemesi.

B. TARIM SORUNU ÜSTÜNE TAKTİK ÖNERGE

Toprak sahiplerinin malikânelerinin kamulaştırılması da dahil olmak üzere, köylülüğün devrimci taleplerini destekleyen RSDİP, eko-

nomik gelişmenin akışını yavaşlatma çabalarına her zaman kararlı bir şekilde karşı çıkacaktır. Devrim muzaffer bir yolda geliştikçe, partinin amacı kamulaştırılan toprakları demokratik yerel özyönetim organlarına devretmek olacak; koşulların buna aykırı olması durumunda, üzerinde küçük ölçekli tarım yapılması yahut küçük çiftliklerin yürütmesi için gerekecek olan toprakların köylülere dağıtılması savunulacaktır. Her koşulda ve demokratik toprak reformuyla ilgili durum ne olursa olsun, parti kırsal proletaryanın bağımsız sınıf örgütlenmesi yönünde, bıkmaksızın çalışacaktır. Kırsal proletaryayı kitlelerin yoksulluğunu ortadan kaldıracak bir çare olmayan, tüketim ekonomisinin geçerli olduğu koşullarda küçük mülkiyet sisteminin tuzağına düşmeye karşı uyarmak; çıkarlarının kırsal burjuvaziyle hiçbir zaman uzlaşmayacağını açıklamak; ona yoksulluk ve sömürünün son bulması için tek çıkar yolun sosyalist devrim olduğunu göstermek başlıca görevi olacaktır.

Çetvertyi (Ob"edinitel'niyi) S"ezd RSDRP: Protokoli (Moskova, 1959), ss. 522-3.

8 Halkın Duma'sı ve İşçilerin Kongresi P. AKSELROD

Bana öyle geliyor ki, partinin önde gelen en aktif üyelerinin dikkati, işçi sınıfının acil talepleri ve eylem planıyla ilgili somut kararların tartışılması ve benimsenmesi gibi pratik bir amaç için —ne eksik ne de fazla— bir Tüm Rusya işçileri kongresinin toplanması üzerinde yoğunlaştırılmalıdır.

Bu kongrenin başlıca amacı Kurucu Meclis'in toplanması, hükümetin çıkaracağı karikatür benzeri bir temsili organa karşı benimsenecek tutum, burjuva muhalefet örgütleri ve meclisleri ile onlara karşı politikamız gibi güncel kamu sorunlarını tartışmak olmalıdır. Öteki sorunlar ise, uygun koşullarda bir Kurucu Meclis toplanması mücadelesinde işçi birliğinin taktikleri ve eylem planı; işçi sınıfının liberal-demokratik organlarla anlaşmalara girebilme ve girme, onlara destek verebilme ve verme koşulları; son olarak da, Kurucu Meclis'in gerçekleştireceği ve bizim de, bu organın seçimlerinden önce ve seçimler sırasında ajitasyonunu yapmamız gereken ekonomik ve politik

reformlardır. ...

Açıkçası, işçilere yönelik basılı çağrılar bizim kongre lehinde ajitasyon yapmamızın yollarından yalnızca birisidir. Yoldaşlarımız bu kongre için hazırlık olarak, örgütlerimize bağlı olan ya da onların etkisine açık işçi sınıfı grupları arasında yaygın bir ajitasyon ve *örgütlenme* programı gerçekleştirmelidirler. Ayrıca, "profesyonel devrimci" örgütlerimizin işçi üyelerini, bir bütün olarak partiyi yeniden düzenlemek amacıyla, programımızı paylaşan ve parti örgütlerimizin temsilcileri olan ana kongre üyelerinden oluşacak, bir *sosyal demokrat* kongre düşüncesi lehinde de heveslendirmeye çalışmalıdırlar. İdeal olan ise, elbette, partinin genel [işçi] kongresinde, bu kongreye ve sonuçtaki birliğe Sosyal Demokrat hareketin can vermesini ve bundan böyle birlikte ilerlemeyi sağlayıcı, aktif bir rol oynamasıdır.

"İşçi kongresi" sloganının onbinlerce işçi için çekici olabileceğine kesinlikle inanıyorum; devrimci coşkunun böylesine yaygın olduğu bir zamanda, bu boyutta bir kitlenin vereceği güç kongreyi, alacağı kararları ve oluşturacağı örgütü, az bilinçli proletarya kitleleri arasında olduğu kadar liberal demokratların gözünde de muazzam bir otoriteyle donatmaya yeterlidir. ...

Öncelikle ve en başta, hükümetin ulusal bir parlamento, ulusal bir *Duma* yerine devlet *Duma*'sı biçimindeki kendi karikatürünü yerleştirmesini engelleyecek halk güçlerini örgütlemek için ajitasyon yapılması gerektiğini söylemek bile gerekmez. Halkı özgür, genel, eşit, doğrudan ve gizli oyla seçilecek gerçek bir ulusal *Duma*, bir Kurucu Meclis'in oluşturulması için tüm olanaklarıyla mücadele etmesi zorunluluğuna inandırmalıdır.

Sosyal Demokrat Parti bu durumda öne atılır da olayların başını çekerek yaygın ajitasyona önderlik edebilirse, sadece sosyal demokratları ve partili işçileri değil, halen partiyle bağlı olmayan proleter kitleleri de peşinden sürükleyecektir.

Benim savunduğum anlamda bir politik işçi örgütünün gerçekleşmesi ancak, bir çekirdek gibi kaynaşmış sosyal demokrat işçi ve aydınların, belirli bir plan doğrultusunda —başlatmasalar da— doğrudan katılarak gerçekleştirecekleri etkin eylemlerle, proletaryanın toplumsal konulara ilgi duyan üyelerini etkileyerek, onlarda sosyo-politik alana bağımsız, örgütlü bir siyasal güç olarak girme isteği uyandırılmalarına

bağlıdır. Proletaryanın bu kesimi ancak böyle bir esinlendirmeyle işçi kongresinin toplanması için yapılacak ajitasyona yoğun bir ilgi gösterebilir. "İşçi sınıfını ancak işçi sınıfı kurtarabilir" sloganını sindirmiş bu tür bir parti benim düşündüğüm; proleter kitlelerin devrimci eylemini başka amaçlara yöneltecek bir araç olarak görmeyip, bir sınıf olarak bu kitlelerin bağımsızlığını geliştirdiği ve onları iktidara yükselecek bir kaldıraç sağladığı ölçüde, başlı başına bir amaç olarak gören bir sosyal demokrat parti; proletaryanın politik seferberliğine karşı bu tutumu benimseyen bir parti — yalnızca böyle bir parti bağımsız bir devrimci güç şeklinde bir araya gelmiş, etkin devrimci öğelerinin hakiki politik birliğine yarayacak şekilde bir genel işçi kongresi toplayabilecek konumdadır. Bu nedenle, Örgütlenme Komisyonumuzun ve yerel grup ya da kurullarımızın bu çalışmaya olabildiğince çok sosyal demokrat iş-çiyi çekmesi gerektiğinde ısrar ediyorum ve aynı nedenle, bu kongrenin toplanması ve etkinliği ile, partimizi yeniden örgütlenme sorunu —sosyal demokrat işçi meclislerince kongreye seçilen delegelere düşecek bir görev— arasında doğrudan bir bağlantı görüyorum.

Genel devrimci coşku havasının işçi sınıfı önderlerini, proletarya için birleşik bir yönlendirme merkezi oluşturma amacıyla, kendi temsilcilerinden oluşacak bir kongre toplamaya yakınlık duymaya yönelteceği kesindir. Bu atmosferin bu etkiyi yaratmasını sağlamak, gizli sempatiyi böyle bir merkezin yaratılması yönünde güçlü, bilinçli bir coşkuya dönüştürmek, söz konusu öğeleri bizimle birlikte, bu amaca doğru götürmek — tarihin verdiği hakla, proletaryanın politik partisinin çekirdeğini oluşturan sosyal demokrat partinin görevleri, işte bunlardır. Proletaryanın öncü öğelerini birleştirme sırasında, partimiz kendisini yenilemeli ve emekçi kitlelerin hakiki bir partisi şeklinde geliştirmelidir: Onların temel özlemleri ışığında kısmi iyileştirmeler için verdikleri gündelik mücadeleyi esinlendirmeli ve onların bilinçli devrimci öncü kuvveti olarak bu mücadelede yer almalıdır.

Kimi olağanüstü hükümet önlemleri nedeniyle, bir kongre ya da ulusal *Duma* toplama çabasının başarıya ulaşmadığını varsaysak bile, bundan, sloganımıza pratik bir uygulama kazandıran, partinin ajitasyon ve örgütlenme çalışmasının boşa gitmiş olacağı sonucu mu çıkar? Kampanyamızda, güncel olayların sağladığı tüm malzemeden, emekçi

kitlelerin politik bakımdan aydınlanması, savaş ruhlarının güçlendirilmesi ve kendi haklı taleplerini savunmak üzere, gücü güçle karşılamaya hazır olmalarını sağlayacak şekilde yararlanmamız koşuluyla, sonucun böyle olmayacağını sizlere anlatmama gerek yok. Kampanyamızın bu şekilde yürütülmesi koşuluyla bu, herhangi bir yerel merkezde gerçek bir ulusal ayaklanma için, tam zamanında itici bir güç olabilir.

Partimizin ve genel olarak demokrasinin gücünü, Buligin'in¹ buluşunu engellemek gibi ütöpik bir saplanı yüzünden harcamak yerine, böylesine bürokratik ve gerici bir tertipten bile, devrimin kaldırıcı ve silahlı olabilecek güçleri seferber etmek ve örgütlemek için yararlanma görevi bize düşer.

Pavel Akselrod, *Narodnaya дума i raboçii s'ezd* (Cenevre, 1905), ss. 3, 4, 6, 7-8, 9-10, 11, 12, 13.

9 Partizan Etkinlikleri Üstüne, Beşinci Kongre'ce Kabul Edilen Önerge

İçinde bulunduğumuz durumu göz önüne alarak:

1. yoğunlaşan ekonomik mücadele, işsizlik ve çarlığın vahşi politikasının sonucu olarak, proletaryanın kimi kesimlerinin, hükümetin ve burjuvazinin temsilcilerinin yaşamlarına kasteden bireysel ya da toplu partizan saldırılarla mücadeleyi yürütme yönünde bir eğilim taşımaları;

2. bununla bağlantılı olarak ve bu temelde, devlet mülkiyeti ve özel mülkiyete el konulmasında miktar ve sıklık bakımından bir artış ortaya çıkması;

3. bu anarşistçe yöntemlerin proletaryanın sınıf bilincini gölgeleyerek ve özverili bireylerin çabalarının örgütlü mücadelenin yerini alabileceği gibi bir yanılsama yaratarak, proletaryanın saflarında dağınıklık oluşturmaları; bunun sonucunun da, proletaryanın bağımsız kitle eylemlerinde bulunma eğilimini zayıflatmak ve eylem alışkanlığını

1. A.İ. Buligin'in (1851-1919): İçişleri Bakanı olup, 1905'de çarın verdiği ilk önemli ödünün ayrıntılarını hazırlayan komitenin başkanıydı. O yılın 6 Ağustos'u'nda hükümet, çok az sayıda yurttaş tarafından seçilecek, salt bir danışma meclisi olan ve "Bulygin Duma'sı" olarak anılacak meclisin kurulmasını sağlayan bir tebliğ yayınladı.

yıkmak olması;

4. partizan eylemlerinin ve el koymaların hükümet tarafından, yasalara uyan halka karşı, baskı önlemlerini artırma gerekçesi olarak kullanılması ve bunların, halk kitlesi, özellikle de ordu arasında, Kara Yüz ajitasyonu için elverişli bir ortam yaratması;

5. parti üyelerinin partizan eylemlere ve el koymalara böylesine karışmasının partinin işçi sınıfı içindeki anarşist eğilimlerle savaşıma çabalarına zarar vermesi; ayrıca da, partiyi geniş kitlelerin gözünde lekelemesi ve saflarında yılgınlığa neden olması durumu karşısında, tüm bu nedenlerle, Kongre,

1. parti örgütleri partizan eylemleri ve el koymalara karşı, bunların devrim davası için zararlı, işçi sınıfının politik ve ekonomik çıkarları için mücadelede de yararsız olduğunu açıklayarak, kararlı bir kampanya yürütmelidir;

2. yasak olan bu türden eylemlerde ve el koyma eylemlerinde bulunan ya da yardımcı olan parti üyeleri partiden ihraç edilerek cezalandırılır.

Bundan başka doğrudan eylem ve öz savunma zamanlarında kitleleri silahlandırma yöntemleri sorununda peşin bir hüküm vermeksizin, Kongre, özgül savaş işlevlerine sahip ve zorunlu olarak işçi örgütlerinden ayrı, ancak parti örgütü içindeki kalıcı olan müfrezelerin devrimci mücadelede terörist taktiklere kapılmaya, partizan eylemleri ve el koymaları teşvik etmeye itildiği görüşündedir. Bu yüzden, Kongre, parti örgütlerine dahil olan tüm özel savaş müfrezelerinin dağıtılmasını karar altına alır.

1907 Nisan-Mayıs tarihli Beşinci Parti Kongresi Önergesi: *Piatyi (Londonskii) S"ezd RSDRP: Protokoli* (Moskova, 1963), ss. 650-51.

Gericilik Dönemi, 1907-1914

1907-1914 yıllarında, fraksiyonlar öncelikle, Bolşevikler'in silahlı soygunları ve Rusya'daki parti örgütünün niteliği üzerinde kavgıştılar. Belge 10 Bolşevikler'in işlediği suçları betimlemekte ve Menşevikler'in kızgınlığını ortaya koymaktadır. Belge 11 ve 12 Lenin'in, Rusya sosyal demokrasisi içindeki karşıtlarının ana eğilimi olduğunu ileri sürdüğü tasfiyecilik üstüne Menşevik görüşleri sunmaktadır Lenin, başka şeylerin yanı sıra, Menşevikler'in hareketin tüm yeraltı yapısını tasfiye etmeye niyetli olduklarını da ileri sürüyordu.

Bu suçlama kanıtlanamasa da, Menşevikler'in yasal işçi gruplarının oluşturulmasını, rakiplerinden çok daha fazla vurguladıkları doğrudur. Menşevikler böyle gruplardan oluşan çok geniş bir ağ kurmayı başaramamış olmakla birlikte, 1911'de etkileyici bir gelişme göstermiş bulunuyorlardı. Bir rapora göre, St. Petersburg'da, aidat ödeyen 3000'den fazla üyeye sahip 11 etkin kulüp, ayrıca, toplam üye sayısı 7000'i aşan beş sendika, yedi sendika gazetesi ve iki de genel yayın vardı. Gazetelerden biri, 6000'in biraz üstünde bir tiraja sahipti. Başka kentlerde, örgüt sayısı daha azdı ve tümü de sık sık hükümet tarafından taciz edilmekteydi. Yine de, birçok büyük kentte (Riga, Harkov, Odessa, Kiev, Bakû, Tiflis, Voronej ve Vilno'da) işçi sınıfının örgütlenme isteği ve Menşevik öğretilere bağlılığı açıkça artıyordu.

Bu grupların nasıl çalıştığını ya da parti politikalarının şekillendirilmesinde bunların etkisinin ne olduğunu yazık ki, kesin olarak bilmiyoruz. Başlıca kararlar yurtdışında yaşayan parti önderleri (Martov, Dan, Akselrod bunlar arasındaydı) tarafından alınırdı, ama tasfiyecilik

konusundaki çalışmada bu önderlerin, Rusya içindeki Menşevik örgütlere egemen olan "pratisyenler" in görüşlerini hesaba kattığına da kuşku yoktur. 1912'den sonra, Menşevik güç merkezlerinin kimileri üzerinde Bolşevikler denetim kurmaya başladılar; bu değişikliğin nedenlerini ise Giriş'te tartışmıştık.

10 Kurtarıcılar mı, Yıkıcılar mı? L. MARTOV

1907 Temmuzunda, Tiflis'teki büyük bir soygunda hazineden, 200 000 rublenin üstünde para çalındı. Birkaç ay sonra, Münih ve Stockholm'de, Tiflis vurgununda ele geçirilen 500 rublelik banknotları bozdurmaya çalışan Rus göçmenleri tutuklandılar. Cenevre'de de tutuklananlar oldu. Bir süre sonra ise, bir Paris istasyonunda tutuklanan ünlü Bolşevik V.'nin¹ üzerinde bu banknotlardan çok miktarda bulundu.

Bundan bir süre önce de, Rus göçmenlerinin etkinliklerini soruşturan Berlin polisi bir miktar silah ve üç rublelik banknotların yapımında kullanıldığı sanılan bir kâğıt stoku ele geçirmişti: bu kuşku, İmparatorluk Bankası uzmanlarınca doğrulandı.

Bununla bağlantılı olarak tüm tutuklananlar, oldukça tanınmış Bolşevikler'di. Berlin'de tutuklanan talihsiz Mirski bir akıl hastanesine kapandı ve buradan da, kendisini doğrudan Tiflis soygununa katılmış olmakla suçlayan Rus otoritelere teslim edildi.

O sırada Rusya'da bulunan Merkez Komite, Tiflis ve Berlin olaylarını ve banknot değişimini esaslı şekilde soruşturmaya karar verdi. Rusya dışındaki soruşturma o zamanki Merkez Dış Büro'ya havale edildi; Kafkasya'da ise, soygunda yer almış ve bundan az önce de yerel parti örgütünden istifa ettiklerini bildirmiş olan bazı kişileri teşhis eden Kafkasya Yöre Komitesi'nce yürütüldü. Yöre Komitesi bunları RSDİP'ten atmaya karar verdi ve kararını açıkça bildirdi: Yani, yerel örgütten zaten çekilmiş olduklarından, onlara başka bir parti organına üye olmalarının yasaklandığını bildirdi. Yöre Komitesi soygundan elde edilen paranın ne olduğuna ilişkin bulgularını da Merkez Komite'ye

1. Bu, Lenin'in en fazla güvendiği, ama en ilkesiz ajanlardan biri olan Viktor Taratuta'ya yapılan bir göndermeye benziyor.

iletti.

Merkez Dış Büro da oldukça önemli ipuçları yakalayan köklü bir araştırma yürüttü; ancak asıl suçlanan kişi, Yoldaş V., kendisinin ve arkadaşlarının soygununda ele geçirildiği bilinen banknotları kimin buyruğuyla ve hangi amaçlarla değiştirmeyi planladıklarını açıklamayı ınatla reddetti. ...

[Bolşevikler'in bu soygunlara karıştığına ilişkin] durumu somut verilerle açıkladıktan sonra, bilgisi olmayan okurlar yararına, yalnızca birkaç şey eklemem gerekiyor:

1. Bütün bu konular gün ışığına çıktığında, N. Lenin hiç utanç duymadı.
2. Kendisinin partiye karşı ne denli suçlu olduğunu saptayacak, tarafsız bir kurul oluşturmasını MK'dan istemedi.
3. Bu N. Lenin şu sırada, partiyi "tasfiyeciler"e karşı savunan ve biz Menşevikler'i, dönekler ve hainler olmakla suçlayan kişinin ta kendisidir.

Tiflis'deki soygunla ilgili "soruşturma" sırasında Yoldaş Viktor'un konutundaki aramanın şaşırtıcı sonuçlarından habersiz olduğu bilinirse, 500 rublelik banknotların bozdurulması meselesi tamamen açıklığa kavuşur. Politik bakımdan, söyleyecek fazla bir şey yoktu; pratik açıdan ise, bu girişimin örgütleyicileri sorumluluğu açıkça üstlenmeyi reddettiklerinden, Kafkasya'da ve yurtdışında yakalanan kişileri cezalandırmak da yararsız ve oldukça adaletsiz görünüyordu. Açacağımız soruşturmanın Lenin ve arkadaşlarının vicdansızlığı yüzünden bir kez daha komediye dönüşmesini göze almaktansa, bu türden el koymalara bir daha girililmeyeceğine ilişkin sağlam güvenceler karşılığında, konuyu kapatmanın ve faillerini "bağışlamanın" daha doğru olacağını düşündük. Bu yüzden de, eğer polisin ele geçiremediği 500 rublelik banknotların, bundan böyle hiçbir bankaya götürülmeyeceği yolunda bize güvence verilebilirse, skandalın bir daha alevlenmemesi için, Kafkasyalı "savaşçıları" ve yabancı "para değiştirenleri" koşulsuz bağışlamaya hazır olduğumuzu belirttik. Bolşevikler de durumu kavradı ve Bolşevik Merkez'in bir üyesi MK'ya, geri kalan tüm banknotlar yok edilmeden "af" kararı yürürlüğe girmeyeceği için, "ilgilileri" ikna etmek üzere kendisinin görevlendirilmesini önerdi. MK bunu kabul etti ve "ilgililer", belli miktarda banknot zaten yok edilmiş olduğundan,

kendilerine sunulan savları, anlaşılan ciddiye aldılar. ...

1907'den bu yana, Bolşevik Merkez'in yıkıcı politikasına karşı, ajitasyon yöntemleriyle savaşıp duruyoruz. İki yıldır Merkez'in yaptıklarını gizlemekle suçlanmak pahasına, Leninist grup tarafından gaspedilmiş olan merkezi kurumların, tekrar tekrar dikkat çektiğimiz suçları konusunda bütün partiye bilgi vermekten kaçındık. Partiyi sistemli bir şekilde yozlaştıran Bolşevik Merkez, geçtiğimiz yıl¹ resmi kurumlarını da zayıflatmayı başarak, çok sayıda değerli elemanın partiden soğumasına yol açarken, biz plenumda formüle edilen, ancak kimi üyelerin uygulayacağından kuşku duyduğumuz, bir uzlaşma politikasını destekleme kararı aldık. Ancak, bu politikayı Rusya'da sosyal demokrasinin oldukça belirgin çizgileriyle tutumları hiçbir zaman bağdaşmayan bir avuç insanın fiili diktatörlüğünü ortadan kaldırma umudu verdiği ölçüde kabul edebilirdik. Herhangi bir kimsenin hatasıyla bu insanlara partinin yenilenmesine engel olmak fırsatı bir kez daha verilirse, bizler istediğimiz gibi davranma özgürlüğüne sahip olacağız.

Tercih yoldaşlarıdır. Bu tercihi daha kolay yapmak ve herhangi bir kimseyi devekuşu politikası benimsemekten alıkoymak için, kendine özgü stildeki bu "parti kurtarıcıları"nın maskesini düşürmenin, onları ve politikalarını, geçen yılki plenumdaki gibi sergilemenin görevimiz olduğu düşüncesindeyiz. Ayrıca, plenumun şiddetle kınadığı Neçayev² tarzındaki politikanın hâlâ devam ettiğini, sözde kendini feshetmiş olan grubun eylemlerini sürdürdüğünü, diktatörlüğü elinde tutmak için her yola başvurduğunu, yeraltı çevrelerinde egemenliğini korumak ve yasal işçi sınıfı hareketini etkilemek için yararlandığı yöntemlerin sınıf hareketinde kargaşa ve huzursuzluğa yol açtığını gösterdik.

Burada karşı karşıya bulunduğumuz şey, parti önderliği için kişilikler arasındaki basit bir savaş değil, iki ilke —bir yanda modası geçmiş komplocu öğeler, öte yanda da sosyal demokrasinin yaşayan ruhu— arasındaki bir kavgadır.

1. 1910 başlarında RSDİP MK'nın bir plenumunda, Bolşevikler'in el koymalardan ve başka tartışılabilir eylemlerden sağladığı parayla ilgili bir uzlaşmaya varıldı. Bu para, Menşevik ve Bolşevikler Rusya içinde işbirliği yapmayı başarlarsa, bunu MK'ya harcayacak üç Alman tröstüne devredilecekti. Fraksiyonlar işbirliği yapmadı, Bolşevikler paranın önemli bir bölümünü alıkoyma ve fonlarla ilgili çalışma da yoğunlaştı.

2. Sergei Neçayev (1847-82), Devrim davasını yürütmek için, cinayet dahil, her yöntemi geçerli sayan kötü şöhretli bir fanatikti.

Partinin belli başlı kadroları durumun ciddiliğini kabul etmez, geçtiğimiz yılın plenum kararlarından uygun sonuçları çıkarmaz ve parti Jakobenleri'nin sosyal demokrat harekete karşı verdiği savaşı destekleme konusunda herhangi bir "uzlaşmacı" eğilimin kendilerini ikna etmesine izin verirse, o zaman, hem ahlaki, hem de resmi açıdan parti temsilcileri olarak konuşma ve davranma hakkını yitireceklerdir.

L. Martov, *Spasiteli ili uprazdniteli?* (Paris 1911), ss. 22-3, 27, 40, 41.

11 Yasallık İçin Mücadele F. DAN

Yasallığı reddetmek değil, yasallık için birleşik, yoğun, on kat daha güçlü bir kavga vermek — hükümetin kiralık kabadayılarının işçilerin yasal örgütlenmesini yenilgiye uğratmak yönündeki sistemli kampanyasına, Rusya proletaryasının verdiği cevap işte budur.

Evet, hükümetin kampanyasının sistemleştirilmesi bizim yasallık savaşını yoğunlaştırmamız ve birliği sağlamamız gerektiği anlamına geliyor. Yasal işçi hareketi önderlerine yeni yükümlülükler ve sorunlar getiriyor. Yasal konumlarımızı korumak, sağlamlaştırmak ve genişletmek için emekçi kitlelere, halk içindeki demokratik ögelere, uluslararası proletaryaya ve kamuoyuna yönelik geniş kapsamlı bir ajitasyon programıyla birlikte, mahkemelerden basına, kongrelere, özyönetim organlarına ve *Duma*'ya kadar, mümkün olan her türlü mücadele aracını kullanmalıyız.

Elbette, bütün bunları söylemek, gerçekleştirmekten kolaydır. Yasallık kavgasının işçi davası çıkarlarının gerektirdiği kadar geniş bir cephede birleşmesinden önce, oldukça zaman ve çabaya gereksinim olacaktır. Ne var ki, her şeye rağmen bu aşamada, işçi hareketine ve örgütlerine açık ve yasal yaşama hakkı sağlamak için sorunu, Sosyal Demokrat öncünün atacağı tüm özel adımları kapsayacak biçimde, en geniş şekliyle ele almak bizim görevimizdir. Ve sistemli bir kampanyanın önkoşulu da, şimdi yasal işçi hareketi önderleri arasında önemli ölçüde var olan ve onların etkinlik alanlarını daraltarak, buna amatörce ya da yerel bir nitelik veren parçalanmışlığın üstesinden gelmektir. Gücümüzü boşuna harcamamak, önümüze çıkan her fırsattan yararlanmak, tecrübelerden öğrenilen dersleri paylaşmak ve kavgamıza ulus

çapında bir mücadele saygınlığı kazandırmak için, işçi hareketinin Sosyal Demokrat önderleri arasında acilen üst düzeyde bir *birliğe* ihtiyacımız vardır. Yasallık kavgasının hangi yönünü alırsak alalım ve bu ne denli önemsiz olursa olsun, bu sonuç kaçınılmazdır. Eğer, propganda nedeniyle, işçi örgütlerinin baskı altına alınmasının her örneğini, her düzeyde mahkemelerde kovalamak ya da basında ve devlet *Dvna'*sında gensoru önergeleriyle buna karşı bir kampanya yürütmek istersek, böylesi durumlarda, şimdi dağınık olan Sosyal Demokrat önderlerin birleşik bir cephe oluşturma gereği yaşamsaldır. Onların birliği önce en ılımlı biçimleri alabilir, en ılımlı amaçları izleyebilir; ama şimdiki koşulların, yasal hareketin Sosyal Demokrat önderlerine yeni bir sorumluluk getirdiği ve eğer onlar bu sorumluluğu üstlenirlerse, giderek artan karmaşık durumlarda işçi sınıfını zafere götürme yetilerini ve saldırı konusundaki hazırlıklarını yüz kat daha aruracağı apaçıktır.

Ama, hepsi bu kadar da değil. Yasallık *savaşı'nın*, şimdiki efendilerimizden, yasal kabul dilenme politikasıyla hiçbir ilgisi yoktur ve hatta, böyle bir politikaya da aykırıdır. Yasallık *savaşı*, proletaryanın genel politik mücadelesinden yalıtılarak değil, ancak onunla sıkı bağlantı içinde çözülebilecek *politik* bir sorundur. Yasal işçi hareketinin sosyal demokrat önderleri, bayraklarına yasallık için *savaş sloganını* kazıyarak, "salt profesyonel", ya da "salt kooperatif" ve "salt eğitsel" sorunların sınırları ötesine geçmişler ve bu yüzden de kaçınılmaz olarak, "yasallık"ın sınırlarını aşmışlardır. Politik olmayan işçi örgütlerinin açık varlığına olanak vermek için politik bir mücadele yürütmekten ya da yasadışı güçleri yasallık için *savaşta* bir araya getirmekten söz etmek paradoksal gelebilir, ama aslında, Rusya işçi sınıfı hareketinin, kendi tarihsel gelişiminin özelliklerinden dolayı getirilmiş olduğu nokta budur.

F. Dan, "Bor'ba za legal'nost", *Golos sotsialdemokrata*, III, no. 19/20, Ocak-Şubat 1910, ss. 2-3.

12 Eleştirel Taslaklar A. POTRESSOV

Rus Marksizmi, diyebiliriz ki, şu anda hem proletaryanın, hem de aydınların eksiklikleri nedeniyle ikili bir zorluk içindedir. Proletarya moleküler bir gelişme aşamasındadır ve ancak şimdi, büyük güçlkle, kendi aydınlarının ilk kadrolarını geliştiriyor; devrimden önce, bir grup olarak proletaryayla birleşmiş olan aydınların sayısı ise gericilik atmosferi, ekonomik kriz, proletaryanın cesaretinin kırılması ve şimdiki kritik ortamda kendilerinin nasıl davranacaklarının belirsiz olması yüzünden, her geçen gün daha azalıyor. Hareketin eski örgütsel biçimleri yetersizliklerini çok açık bir şekilde gösterdiği, yenileri ise ancak şekillenmeye başladığı için durum daha da ciddileşmektedir.

Bu yüzden, adeta, geçmiş ile gelecek arasına sıkıştık; bir uyuşukluk ve bir zihinsel güçsüzlük boşluğunda duruyoruz. İnsanlar hareketin yaşamsal sorunlarını kavrayamadıktan ve deneyimlerin sağladığı malzeme bolluğundan yararlanmadıktan başka, sosyal demokrasinin yolunu tıkayan engellerle de baş edemiyor. Bunun yerine, zaman öldürmeyi, yan yollara ve başka yönler sapmayı ya da çok iyi bildiğimiz gibi böylesi durgunluk dönemlerinde ortaya çıkan önemsiz şeylerle kendilerini uyuşturmayı yeğliyorlar. Asgari direniş çizgisi boyunca sürüklenen bizler ise, Marksizm gibi sosyo-politik bir hareketin zembereği olan siyaset ve ekonomi dışında edebiyat, felsefe, din, ya da dünyadaki başka her şey konusunda boşu boşuna tartışıp duruyoruz. Oysa, bir adım ileri gidebilmemiz gereken pek çok ekonomik ve politik sorun vardır; Rus Marksizmi ancak bu sorunları çözerek, çağımızın devrimci bilincinin bütün enerjisini ve gücünü özümsemiş bir ideoloji durumuna gelebilir.

Menşevizm'in candamarı olması beklenen politik düşünceye — örgütlenme sorunlarını araştırması, geçmişe ilişkin çözümlemeleri ve şimdiye ilişkin değerlendirmelerine — ne olmuştur? Hepimizin, entelektüel etkinlik yerine gördüğü tek şey, zaman zaman abartılmış bir ilgiyi temsil eden ufuktaki bir scrap, birinci sınıf bir olay düzeyine çıkarılan bir yanılsama, bereketsiz bir çöldür.

Yeni düşmanımız tasfiyecilik, yurtdışındaki Bolşevikler korusu, Plehanov ve Rusya'daki çömezlerinden başka, tüm ciddiliğiyle *Sovremenni Mir*¹ tarafından da suçlandı. Bu terimin tam olarak ne anlama geldiğini sorduğumuzda, bizlere bunun partinin tanınmaması, açıkça

ya da gizli olarak parti çıkarlarına karşı çalışma anlamına geldiği söyleniyor. Ama kendi hesabıma ben, 1909 yazında Rusya'da tasfiyeciliğin keşfedilmesinin, Dr. Cook'un Kuzey Kutbu'nu sözüm ona keşfeunesiyle eş düzeyde tarihe geçeceği düşüncesindeyim — şu farkla ki, Kuzey Kutbu kuşkusuz bir gün keşfedilecektir, oysa biz tasfiyeciliği kovaladıkça, onu ortaya çıkarmak zorlaşıyor. Varsın, okurlar karar versin: 1909 yazında, organik bir bütün olmaktan zaten çıkmış bulunan bir şeyi tasfiye etmeyi savunan bir düşünce okulu yalnızca hastalık lı bir hayal ürünü olarak değil de, saf bir gerçeklik olarak var olabilir mi? İdeolojik bir miras, canlanan proletarya ile hareketin ideolojisi arasındaki sarsılmaz bir bağ olarak parti elbette vardır; *Duma*'da temsilcileri bulunmaktadır, geçmişin çeşitli kalıntılarına sahiptir; ama kaynaşmış, hiyerarşik bir kurum olarak yoktur. Hareketin düşmanlarının kulağı dibinde bunlardan söz etmek bir Marksist için zor ve üzücüdür, ama o bunu yapmak zorundadır; çünkü, sosyo-politik yaşamda, önemsiz şeylerle meşgul olmaktan daha kötü, trajedi karşısında oyuncak askerlerle oynamaktan daha utanç verici bir durum yoktur.

Öteki hareketlerin üyelerinden farklı olarak, Marksistler hep korkusuzca kendi içsel anlaşmazlıklarını ortaya koyma; ne denli dayanılmaz olsa da, durumu olduğu gibi betimleme ve bunu bir ikiyüzlülük perdesi altına gizlememe yürekliliğini göstermişlerdir. Kendi hareketlerine inandıkları ve her zaman, Çernişevski'nin² sözleriyle, "biraz bekleyin: işler değişecektir." diyebildikleri için, bu yürekliliği göstermişlerdir. Geçmişte hep böyle olmuştur; bu yürekliliğin uçup gittiğini ve tatsız gerçeklikle karşılaşan bir Marksist'in "eskisi dağılmış ve gözden yitmiştir, ama yeni düzen filizlenmeye başlıyor" diyemeyeceğini gerçekten varsaymak durumunda mıyız? Ve bu yeni düzen — aydınların eski düzeni değil, emekçi kitlelere dayalı, daha geniş bir düzen — en başta Marksizm'in tüm ideolojik mirası ve yıkılmaz değerleri olmak üzere, eskinin yararlı olan her şeyini tam zamanında devralacaktır.

A. Potressov, "Kritişeskiye nabroski", *Naşa zarya*, no, 2, 1910, 59, ss. 61-2.

1. *Sovremenni Mir*: özellikle gençlere seslenmeyi amaçlayan, politik eğilimi açısından ılımlı liberal popüler bir gazeteydi.

2. N.G. Çernişevski (1828-89), 1850'li ve 1860'lı yıllarda ki önemli radikal bir siyaset yazarı olup, en dikkate değer çalışması *Ne Yapmalı?* romanıydı.

I. Dünya Savaşı

Orta ve Batı Avrupa'daki sosyalist partilerden farklı olarak, Menşevik önderlik savaşı reddetme eğilimindeydi ve proletaryayı, düşmanca davranan hükümetleri desteklememeye çağırıyordu (Belge 13 ve 14). Hatta sağ kanattaki Potressov ile onun az sayıdaki yandaşı bile, Rus hükümetinin savaş çabasına destek verme yanlısı değildi. Ancak, Potressov savaşan taraflar arasında önemli farklılıklar olduğunu ve sosyalistlerin, kendi konumlarını formüle ederlerken, bunları akılda tutmaları gerektiğini ileri sürüyordu (Belge 15). Demokratik İngiltere ile Fransa'nın "yarı mutlakiyetçi" Almanya'ya karşı, sosyalist desteğe hak kazandığını ileri sürerken Potressov ve yandaşları, Rusya demokratikleştiğinde onun da sosyalist desteğe değer olacağını ima ediyorlardı. Bu akıl yürütme tarzı 1917 Martı'nda otokrasinin çökmesinden sonra, birçok Menşevik'in savaş konusundaki düşüncesini etkiledi. Ve 1917'de, Menşevikler'in savaşa karşı tutumu böyle oldu ve bunun da, onların halk desteğini yitirmelerinde önemli bir etken olduğu ortaya çıktı.

13 Menşevik ve Bolşevik Temsilcilerin Duma Bildirgesi

Dünya ulusları eşi görülmemiş korkunç bir felaketle karşı karşıya bulunuyor. Milyonlarca işçi sakin çalışma ortamlarından koparılarak, bir kan ve yıkım girdabının içine atılmıştır. Milyonlarca aile açlığa mahkûm edilmiştir. Savaş patlamıştır. Avrupa hükümetleri savaş için hazırlık yaparken, Almanya proletaryasının başını çektiği tüm Avrupa proletaryası, yönetici çevrelerin askeri hazırlıklarını hep birlikte protesto etmektedir.

Rus işçileri savaştan hemen önce, işçi sınıfı gazetelerine ve örgütlerine yönelik bir dizi şiddet eylemiyle, bu protestoya açıkça katılmaktan alıkonulmuştur. Ama, Avrupa proletaryasının savaşa karşı tüm gücüyle ortaya atıldığı bir sırada, Rus işçilerinin yürekleri dışardaki yoldaşlarınıninkiyle birlikte atmaktadır. Ve bizler, Rusya işçi sınıfının temsilcileri, tüm kapitalist devletlerin uyguladığı ilhak ve şiddet politikasından kaynaklanan bu savaşın sorumluluğunun tüm savaşan ülkelerin yönetici sınıflarına ait olduğunu ve dünyanın başka her ülkesinde olduğu gibi Rusya'da da proletaryanın duygu ve özlemlerine aykırı olduğunu açıklamayı görev sayıyoruz.

Yönetici sınıfların kendi talancı politikaları için bir kılıf olarak kullandığı sahte yurtseverliği tanımayan ve her zamanki gibi, ulusların özgürlük ve çıkarlarını savunan proletarya, kendi görevini yerine getirmeye ve ulusun refahını ve yaşam tarzını iç ve dış her türlü saldırıya karşı korumaya her zaman hazırdır. Ancak, ulustan kendi hükümcününin ardında toplanmasına yönelik çağrılar işittiğimizde, öteki ülkelerde olduğu gibi, Rusya halklarının da bu savaşa, istemedikleri halde, yönetici sınıfların hatası sonucu girdiklerini açıklayarak, bu birlik çağrısının ikiyüzlülüğünü ve kofluğunu ortaya sermek zorundayız. Hükümet, halkın bilinçli taleplerine cevap vermeyip, aksine onu köleliğe mahkûm ederse; savaşın yükünü taşıyan kitleler hiçbir yasal hakka sahip olamazsa; işçi ve köylü basını susturularak örgütleri yok edilirse; ceza ve tutukvevleri halkın özgürlüğü ve refahı için savaşan yurtseverlerle doldurulmuş ve yakın geçmişte Petersburg işçileri gözlerimizin önünde askerler ve polislerce kurşunlanmışsa, halkla hükümet arasında birlik söz konusu olamaz. Bu hükümet ile zulüm, şiddet ve baskı altında yaşayan Rusya'daki birçok milliyet arasında da birlik mümkün değildir.

Savaşa katılan ülkelerin düşünen proletaryası, savaşın tüm barbarlıklarıyla patlamasını önleyemedi; ama kesinlikle inanıyoruz ki, dünya proletaryasının uluslararası dayanışması insanlığın savaşa en kısa zamanda son vermesini sağlayabilecektir. Ve barış antlaşması imzalanırken, bunun koşullarının da açgözlü hükümetlerin diplomatları tarafından değil, dizginleri kendi ellerine alarak kendi kaderlerini tayin eden uluslarca yazdırılması gerekmektedir.

Ayrıca bu savaşın, yaşadıkları şiddet ve baskının asıl kaynağı ko-

nusunda Avrupa halk kitlelerinin gözlerini nihayet açacağına ve şimdiki ürkütücü barbarlık patlamasının tarihteki son örnek olacağına ilişkin derin inancımızı belirtiriz.

Duma Bildirgesi, Ağustos 1914, Menşevikler tarafından kaleme alınmıştır. A. Badayev, *Bol'şeviki v gosudarstvennoi dume. Vospominanii* (8. bsk. Moskova, 1954), ss. 346-7.

14 İşçi Sınıfının Savaş ve Barış Sorunları

İnançlarını, silaha ve altına bağlayan kapitalist sınıflar yarının Avrupası'nı şekillendirirken, her ülkede sınıf mücadelesinin askıya alınmasıyla eli kolu bağlanan sosyalist hareket, kendi politikasının mantığı gereği salt edilgen bir gözlemci olmaya mahkûm edilmiştir. Yurtseverlik ve ulusal savunma aşkına, kitleleri uluslararası emperyalizme karşı durmak için harekete geçirme fırsatını kullanamayışının nedeni budur. Bu savaşın işçi sınıfının kurtuluş mücadelesi koşullarında bir devrime ışık tuttuğu olgusuna, bu tarihsel olguya gözlerini yuman bu ekolün sosyalistleri, ulusal birliği ve savaşın desteklenmesini seçmişler ve böylelikle de, proletaryanın biriktirmiş olduğu ve Avrupa'da barışı çökertenlere karşı dikilebilecek biricik şey olan devrimci gücü zayıflatmış, israf etmiş ve dağıtmışlardır.

Almanya, Fransa ve önceki ülkelerdeki resmi sosyalizm, barış koşullarının dayanağı olabilecek olayları etkileme umudunu, kendi özgür iradesiyle bir yana atarken, şimdiki tutku ve açgözlülük ortamında halkların haklarını çiğnetmeyecek "demokratik" bir barış için, bütünüyle platonik umutlar beslemekten başka bir şey yapamıyor. Bu tür sosyalistler insancıl ve pasifist hayallerinin, kendi kapitalist toplumlarının gelişimi sonucu, acımasız bir şekilde toprağa gömüldüğünü göremeyen, burjuva demokrasisinin iyi niyetli evlatlarına benzer. Ama daha da kötüsü, son zamanlarda "yurtsever" sosyalistlerin, emperyalizme satılmış burjuva demokratların misyonunu giderek artan bir sıklıkta üstlenerek, demokratik formülleri kötüye kullanmaları, bunları allayıp pullayarak, savaşın tozu dumanı içinde Avrupalı yöneticilerin, toprak işgalleri, ulusların parçalanması, iktisadi ve askeri koalisyonların kurulması türünden emellerine hizmet etmeleridir. Sanki bu sosyalistler, emperyalizmin çirkin çıplaklığını örtmek için, ideolojinin

hilelerini kullanmayı kendi kutsal görevleri sayıyorlar.

Proletarya, kendi hükümet ve yönetici sınıflarının, bu utanç verici savaşı yüzkarası bir barışın izlemesine yönelik tasarımlarını, keskin bir gözle izlemelidir. Burjuvazi kapitalist düzenin uzlaşmaz çelişkilerini savaşla çözmeye ve böylece, onun ömrünü uzatmaya çalışıyor; bunun anlamı, savaşın işçi sınıfının yaşamsal çıkarlarına aykırı olduğudur. Proletaryanın temel çıkarları, savaşan tarafların, barış koşullarında da somutlaştırmaya baktığı yağmacı planlarına karşıdır. Proletarya bu planların içeriğini ve gerçek anlamını öğrenmelidir ki, bunlara, yükselen bir sınıf hareketinin gücüne dayanan, kendi militan eylem programıyla karşı koyabilsin.

DEVLETLERİN BİRLİK PLANLARI

Savaşın gösterdiği gibi, kapitalist dünya ekonomisi şimdiki politik çerçevesiyle bağdaşmayan bir noktaya varmıştır. Savaşın temel nedeni, aslında, ulusal ekonomilerin topraklarını genişletme zorunluluğuydu; buna bağlı olarak tarafların barış planlarına da bu gereksinme yansıdı. Kapitalist sınıfların bu sorunu çözmek için besledikleri umutlar, sadece proletaryanın demokratik çıkarlarına değil, ne türden olursa olsun, toplumsal gelişmenin gerçek gereksinmelerine de karşıdır. Ekonomik birimleri bir bakıma kapitalist dünyanın geri kalanından yalıtılarak, korumacılığı var olduğu yerde güçlendirerek ve var olmadığı yere de getirerek, daha büyük ekonomik birimler yaratmak gerekiyordu. Şimdi siperlerdeki savaşla birlikte yürütülen insafsız ekonomik savaş, yaşamın sürekli bir özelliği durumuna gelecek ve ekonomik kaynakları kurutacaktır. Avrupa tümüyle iki düşman kampa ayrılacak ve bunlarla Amerikan ve Asya kapitalizminin kaleleri arasındaki uzlaşmaz karşıtlık alevlendirilecektir. Üstelik, yeni ekonomik birliklerin içinde yer alan, daha zayıf ve az gelişmiş devletlerin çıkarları kaçınılmazlıkla daha güçlü belli başlı grupların çıkarlarına kurban edilecektir.

Emperyalist klikler ulusları çiğnemeye ve onların canlı bedenleri üzerinde deneyler yapmaya hazırlandıklarından, sosyal demokrasi halkların kendi kaderlerini özgürce belirleme ve birbirleriyle politik-yasal ilişkilerini denetleme hakkından yanadır. Bugünün sınıflı devletlerinin herhangi bir ulus için bu hakkı tanıyacağını ya da bunu tanımak iste-

yeceğini reddeder ve bu ilkelerin ancak, bu sınıfsal devletin kendisinin yıkılması ve politik iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesiyle, tam olarak gerçekleştirilebileceğine inanır. Öteki tüm demokratik haklar gibi, sözünü ettiğimiz hakka da, bir zamanlar bunu savunmuş olan burjuvazi ihanet etmiş bulunuyor; ama sosyal demokrasi uluslara, barış antlaşmaları bağlamında, kendi iradelerine karşı ve kendi olurları olmaksızın, dayatmalar yapmaya yönelik tüm çabaları şimdi de, gelecekte de protesto edecektir. Açık ya da gizli, zora dayalı ilhakları ve üniter halkların bölünmesini ve parçalanmasını; büyük güçler ile, egemenlik görüntüsünden yararlanan zayıf uluslar arasındaki vassallık ilişkilerini; uşaklığa indirgenmiş durumlar getiren ittifaklar içerisinde köleleştirilmiş ulusların zorla ezilmesini protesto etmektedir. ...Bu [emperyalist] kliklerin kötü niyetlerini bertaraf etmenin tek yolu onların boyunduruğunu kırmaktır ve bu da ancak proletaryanın devrimci baskısıyla yapılabilir. Hükümetler arasında, silahların azaltılması için yapılmış anlaşmalar gerçekleştirilmiş olsalardı bile, savaşın patlamasını önleyemezlerdi: Bunu yapmanın yolu ordu sistemini kökten demokratikleştirerek, daimi orduları kaldırarak ve bir halk milisi kurarak, hükümetlerin kendilerini silahsızlandırmaktır. Üstelik, bu organ kapitalist devletlerin karşılıklı düşmanlığıyla çarpıtılmış, ordu kastının bir parçası olarak kalacak ve uygulamada, plütokratik diktatörlüğün hakiki bir aleti olacak şekilde de kurulmamalıdır — bunun yerine, demokratik güvencelerle kendiliğinden korunan, bütün halkın hakiki bir silahı olmalıdır.

Eğer proletarya savaşların ve savaş nedenlerinin ortadan kaldırılması için gerçek güvenceler sağlamak durumundaysa, şimdi olduğundan çok daha sıkı bağlarla, uluslararası politik bir güç halinde birleşmelidir. Ulusal kapalılığın süregelen etkisini aşmalı ve kendi geniş çıkarlarını, ulusal dayanışma iddialarına ve yalan yere ulusal savunma denilen şeye tabi kılınmayı reddetmelidir. Birleşik bir güç olarak, kendi yerel ya da ulusal birimlerinden her birisini, ortak davanın bir parçası olarak uluslararası gericiliğin kapitalist ya da feodal merkezlerine karşı mücadelelerinde desteklemeli; tüm oportünizmi nefretle kınayarak kendi yönetici sınıflarının yabancı ulusları ezmesini protesto etmeli ve buna karşı elindeki tüm araçlarla savaşmalıdır.

Bu savaştan sonra Enternasyonal'in barış koşullarında etkili olabilir-

mesi, proletaryanın düşmanlık sürecinde oynayacağı politik role sıkıca bağlıdır. Eğer proletarya mücadele ve direniş yoluyla, yönetici sınıfları, kendileri açısından elverişli gördüklerinden daha erken bir anda savaşı sona erdirmeye zorlayabilirse, işte ancak o zaman, barış koşulları üzerinde bir etki yapmayı umabilir.

Buradan çıkarılacak sonuç, Huysmans,¹ Vandervelde² ve resmi sosyalizmin öteki sözcülerinin, proletaryayı savaşa ve emperyalizme karşı devrimci mücadeleden vazgeçmeye ikna etme yönündeki savlarını, proletaryanın zararlı ve saçma olarak reddetmesi gerektiğidir. Bir yandan, bu sözcüler her bir ülke proletaryasını "kendisine bakmaya" ve kendi hükümetlerinin savaşçı amaçlarını desteklemeye çağırmakta, öte yandan da, tüm ülkelerdeki proletaryaya, uluslararası diplomatların çöp sepetine atacağı kesin olan bir "barış programı" hazırlamayı öğütlemektedirler. Kardeşi kardeşe kırdıran bir mücadelenin, çeşitli ülkelerdeki proletarya partilerinin temsilcilerince onaylanan trajedisi, katıksız platonik bir anlayış —kana susamış kapitalist dünyanın gözü önünde, bir zamanlar bu dünyayla ölümüne savaşma kararını ilan etmiş bir partinin umursamaz güçsüzlüğünün yıkıcı kanıtını oluşturacak bir anlayış— temelindeki bir kardeşlik komedisiyle sona erdirilecektir! Uluslararası devrimci sosyalizmin ilkelerine sadık kalan bizler ise tüm ülkelerin işçilerini teslimiyet ve kendi kendisiyle çelişme politikasını reddetmeye ve Zimmerwald Manifestosu'nun³ ilan ettiği yolu izlemeye çağırıyoruz. Bu ne demektir? Kendisini bölen savaşa karşın tek bir bütün olan burjuva topluma karşı, ortak sınıf mücadelesini yeniden canlandırmak demektir. Sözüm ona ulusal dayanışmanın, partiler arası uzlaşmaların ve "*union sacrée*"nin bütünüyle reddedilmesi demektir. Bu savaşı sürdüren, onu uzatan ve "özgürlük aşığı" Britanya'dan çarlık Rusyası'na dek, bütün Avrupa'nın dayanılmaz politik ve toplumsal baskılar altında sömürülmesine yol açan tüm toplumsal

1. Camille Huysmans (1871-?), 1905-1922 arasında İkinci Enternasyonal Uluslararası Sosyalist Bürosu sekreteri.

2. Emile Vandervelde (1866-1938), Belçika Sosyalist Parti önderi ve İkinci Enternasyonal'in seçkin bir üyesi.

3. Zimmerwald Manifestosu 1915 Eylülü'nde, savaş karşıtı sosyalistler tarafından yayımlandı. Savaşı "emperyalizmin bir sonucu" olarak suçlamakla birlikte, Lenin'in taraftarı olduğu radikal önlerni, yani İkinci Enternasyonal'den resmi kopuşu savunmadı.

güçlere karşı, amansız bir mücadele vermek demektir. Tüm ülkeler proletaryası arasında, savaşa derhal son verecek bir anlaşmaya varmak demektir. Burjuvazinin sınıf egemenliğinin yıkılması ve toplumsal devrimin başarılması demektir!...

Kahrolsun savaş! Kahrolsun ilhaklar ve tazminatlar! Ulusları ayıran düşman ekonomik koalisyonlar ve Çin seddi kaldırılсын! Kahrolsun daimi ordular ve gizli diplomasi! Yaşasın barış ve sosyalizm! Yaşasın, uluslararası proletaryanın devrimci sınıf mücadelesi! Dünyanın bütün işçileri, birleşin!

P. Akselrod, S. Lapinski, L. Martov, *Kriegs- und Friedensprobleme der Arbeiterklasse: Entwurf eines Manifestes vorgelegt der zweiten Zimmerwalder Konferenz* (Zürich, 1916), ss. 6-8, 11-12, 14-15, 16-17, 18.

15 Kopenhag Konferansı'na Gönderilen Mektup

Değerli yoldaşlar,

Bizler ilk planda, ne savaşan ülkelerdeki sosyalistlerin, ne de bir bütün olarak Enternasyonal'in, çatışan iki grup arasında bütünüyle kayıtsız kalabileceğini varsayıyoruz. Savaşın sonucu, olayların önümüzdeki yıllardaki, hatta onyıllardaki genel seyrini belirleyecektir ve sosyalistler anlaşmazlıkları çözme aracı olarak savaşa karşı olmakla birlikte, kendi çabalarına karşın bir kez savaş patladığında, onu önüne geçilemez bir olgu olarak hesaba katmak ve ondan ellerinden geldiğince yararlanmak zorundadırlar. Seçim kampanyalarında kendi sosyalist konumlarına zarar vermeksizin, burjuva toplumun şu ya da bu kanadını bir başkasına karşı desteklemeyi, ehvenişer bir politika olarak öğrenmiş bulunuyorlar. Aynı şekilde, savaş zamanında da, kazanması halinde dünya gelişmesine en fazla katkıda bulunacağına inanılan tarafın yanında yer almak durumunda ve zorundadırlar. Marx, Engels ve Lassalle, hepsi de bu tutumu benimsediler ve son aylarda uluslararası sosyalizmin önder ve teorisyenleri de aynı biçimde davranıyorlar. Davamızın başarıya ulaşması için en iyi hareket noktasını hangi ülkeler ya da olaylar birleşiminin sunduğuna karar verirken, sosyalistlerin karşı karşıya olduğu zorlukların elbette ki farkındayız. Bu açıdan bakıldığında, hangi savaş söz konusu olursa olsun, çözümlenmesi zor bir durumla karşılaşılır; bu, her iki kampta da toplumsal ve politik ya-

pıları açısından birbirinden çok farklı olan devletlerin bulunduğu, özel olarak da, yarı mutlakiyetçi Almanya'ya karşı cumhuriyetçi Fransa ve özgür Britanya'nın çarlık Rusyası'yla aynı safta yer aldıkları şimdiki savaşta çok daha zordur. Yine de, hata yapma riski olsa bile, sosyalistlerin sorunla ilgilenmelerini zorunlu görüyoruz, çünkü, hata yapmak uluslararası politikada belirli bir çizgiye sahip olmaktan iyidir...

Öyleyse, bu savaşa karşı tutumumuz nedir? Emile Vandervelde'ye cevap olarak, Rus toprağında yaşayan ve çalışan sosyal demokratlar için savaş sorununun ikili bir sorun olduğunu açıkladık: Bir yandan Avrupa ya da dünya çapındaki yönü; öte yandan da, Rusya'da sosyalistlerin nasıl davranacağı sorusu. İlk önce genel soruna bakacak olursak, olayların nasıl gelişeceğini önceden görebildiğimiz ölçüde, sosyalist bakış açısından Almanya, Avusturya-Macaristan ve Türkiye'nin yenilgisi, İngiltere, Fransa, Belçika ve Rusya'nın yenilgisine karşılaştırmamayacak ölçüde tercih edilecek bir durumdur. Kuşkusuz, böylesi hesaplar her zaman büyük ölçüde tahmin düzeyindedir; ama eğer Belçika bağımsızlığını yitirir ve Almanya silah zoruyla Fransa'yı ele geçirirse, kuşkusuz bu, sözü geçen ülkelerde işçi ve sosyalist hareketine ölümcül ve kalıcı bir engel oluşturacak ve her türden gericiliğin canlanması anlamına gelecektir; öte yandan, Britanya'nın yenilmesi de bu ülkede aşırı militarizme fırsat verecektir. Bu dezavantajlar, savaşı kazanmaları durumunda Almanya ve Avusturya'daki olası gelişmelerle ortadan kaldırılabılır mı? Biz tersine, tüm sosyalistlerin İttifak Devletleri'nden yana bir zaferin, özellikle Almanya'da, dünyadaki en iyi örgütlenmiş proleter hareketine karşı yarım yüzyıldır başarıyla direnen yarı mutlakiyetçiliğin *status quo*'suna kötü bir teşvik oluşturacağı düşüncesinde olmaları gerektiğine inanıyoruz.

Öte yandan, Almanya ve Avusturya'nın yenilgisi yalnızca, bu ülkelerdeki ulusal hareketi zincirlerinden kurtarmakla kalmayacak; kimi durumlarda, Avrupa'yı kapsayacak bir demokratikleşme sürecinin temelini de atabilecektir. Alman militarizminin çöküşünün Avrupa'daki bütün bir tutucu ve gericici güçler güruhunu yıkması (karş. 1905'te, Alman hükümetinin Rus hükümeti üzerindeki etkisi) ve feodal junkerlik ile mali kapitalizmden oluşan bu rejimin ölümü anlamına gelmesi bu sürece yardım edecek ve onu hızlandıracaktır. Tarihsel koşullar, onyıllardır güç biriktirmiş olan ve şimdiki Enternasyonal'in çekirdeğini

temsil eden bu sınıfın etkinliği açısından sonuçta elverişli bir duruma gelecektir.

Eğer çarlık Rusyası'nın varlığıyla ve onun zafer ya da yenilgisinin olası sonuçlarıyla durum karmaşık bir hale gelmemiş olsaydı, savaşın şu ya da bu sonucunun kimi yararları bütünüyle açık olacak ve tercih zorluğu bulunmayacaktı. Rusya yenilirse, 1905'teki durumun kendisini yinelemeyeceğine inanıyoruz. 1905'teki halk, burjuvazinin bile çıkarına olmadığı tüm sınıflarca bilinen, sınır ötesi askeri bir maceraya atılmış olan yönetime karşı ayaklanarak, savaşın sonuçlarının yarattığı sefaletle karşı tepkisini dile getirmişti. Şimdiki savaşta ise, tersine, Rus halkı kendi ülkesine saldırıldığı ve hükümetin ne çatışma istediği, ne de bunu kışkırttığı konusunda, sağlam bir izlenime sahiptir. Halkın düşüncesi bu olunca savaş hiç de lehte sonuçlanmasa bile, Rusya'nın sıkıntılarının vebalini hükümete yıkmaya ve özellikle, yenilgi yalnızca çarlık rejiminin yenilgisi olmayıp demokratik Fransa ve Britanya'yı da kucaklayacağından bir devrim, hatta önemli bir reform kampanyası başlatma fırsatını da pek vermeyecektir. Daha da önemlisi, Japonya'yla yapılan savaş gibi, yalnızca bir sınır ya da sömürge savaşı söz konusu değildir; şimdiki savaşta bir yenilgiye, yabancı istilasının tüm acıları eşlik edecektir. Zaten ekonomik bakımdan geri olan Rusya bu sefer toptan yıkılacaktır; ekonomisi giderek artan bir şekilde istilacının gereksinimlerine koşulabilecek, gelişimi engellenecek ya da yavaşlatılacaktır ve bütün toplum, özellikle de proletarya, canlı ya da yaygın bir toplumsal hareketi engelleyecek bir uyuşukluk durumuna girecektir. ...

Son olarak, yenilmiş bir Rusya büyük bir olasılıkla, Fransa ve Britanya ile kâr getirmeyen ittifakını bir yana atacak, Alman ve Avusturya imparatorluklarıyla, tutucu ilkelere bağlı ve Avrupa işçi sınıfının kurtuluşuna apaçık şekilde düşman, yeni bir "Kutsal İttifak"a ilk fırsatta katılacaktır.

Bütün bu nedenlerle, Enternasyonal'in Rusya'nın yenilgisinden bir şeyler bekleyebileceği düşüncesini reddediyoruz. Aynı zamanda, hiçbir yanılsamaya kapılmaksızın bir Rus zaferinden doğabilecek tehlikeler konusunda da kuşkuluyuz. Yenilgiye ilişkin kaygılarımız bunun bir kriz ve durgunluk durumu getireceği olasılığına dayandığı gibi; umutlarımızı en çok güçlendiren eskiden amorf bir kitle oluşturan yurttaşların, savaşın başlamasıyla birlikte yükselen bilinçleri ve yöne-

ticilerden giderek daha fazla talepte bulunma eğilimleridir. Burjuvazi ve köylülük yararına olan reformların, işçi hareketlerini olumlu yönde etkileyeceği beklentisi de bizleri yüreklendiriyor.

Kuşkusuz, muzaffer bir Rusya yenilmiş bir Rusya'dan daha az tükenmiş ve daha örgütsüz olmayacaktır; ama kriz yerine, coşku içinde olacak ve çeşitli sınıfların özlemleri daha da Avrupalılaşıma gereksiniminin uyanmasına yol açabilecek, bu da eski yarı-Asyatik otokrasi kalınlarını zayıflatmaya yardım edecektir. Eğer Rusya bu şekilde Avrupalılaşıp olsaydı, liberallerin [politik] beceriksizliği ve aşırı milliyetçilikleri bir yana, 19. yüzyıl reformlarından sonraki Almanya ve Avusturya'ya benzeyebilirdi. Ama öyle bile olsaydı, sosyo-politik etkinliğini ve sınıfsal birliğini güçlendirmek için Avrupa'da her türlü destek bulma şansına sahip olacak, proletarya içindeki sosyalist harekete güçlü bir dürtü verilmiş olacaktı. Ayrıca, Rusya'nın Alman ya da Avusturya modelini bütünüyle izlemesi de mümkün olmayacak, çünkü savaştan sonraki uluslararası durum 1870 sonrası yılların statik durumunu pek andırmayacaktır. Tersine, tüm belirtiler şiddetli uluslararası çatışmalar ve birçok devlette iç karışıklıklar ve özellikle de Orta Avrupa'da köklü bir demokratik dönüşüm olacağına işaret etmektedir. ...

Yukarıdaki tüm nedenlerden ötürü, çarlık Rusyası'nın savaş durumu dolayısıyla, uluslararası proletaryanın Avrupa savaşına karşı tutumunu değiştirmesine bir neden görmüyoruz. Bununla birlikte, yukarıda değinildiği gibi, sorunun bir başka yanı daha vardır; yani, olaylar geliştikçe Rusya'daki sosyalistlerin oynaması gereken rol ne olacaktır? Savaşa ilişkin görüşümüzün doğru olduğunu varsayarsak, bundan onların, aşağı yukarı Fransa, Belçika ve savaşan önceki ülke sosyalistleri gibi, kendi ülkelerinin hükümetlerini destekleyebilecekleri ve desteklemeleri gerektiği sonucu çıkar mı?

Bu soruya, kocaman bir hayır cevabı veriyoruz. Sosyalistlerin her bir ülkedeki davranışını yalnızca, savaşın getirdiği dünya durumuna ilişkin yargıları değil, bu ülke içindeki toplumsal güçler modeli, onların bu güçler ile ulusal hükümet ve onun politikası arasındaki ilişkilerle ilgili görüşleri belirler.

Rusya sosyalistleri bağımsız toplumsal güçlerin, ulusal savunma uğruna bile olsa, halkın bütün gücünü kullanmasını gerektiren tüm eylemlerini yasaklayan, gerici bir hükümetle karşı karşıyadırlar. Tarih-

sel krizinin bu döneminde bile, rejim kendi sınanmış baskı politikasını, bir milliyeti bir başkasına karşı kışkırtma politikasını sürdürüyor ve savaş amaçlarının belirlenmesi ya da yerine getirilmesinde kimseye söz hakkı tanımıyor. Bizim hükümetimizin proleter örgütlere nasıl davrandığını, yoldaşlarımızı nasıl kovuşturduğunu ve zindanlara tıktığını, basını nasıl dizginlediğini, sendikaların ve demeklerin çalışmalarını nasıl engellediğini ve en zayıf bağımsızlık belirtisine bile nasıl karşı çıktığını, tüm sınıfları nasıl ezdiğini, ulusal onuru nasıl zedelediğini, Yahudiler'e yönelik rezilce kuşkuyla havayı nasıl zehirlendiğini, Galiçya Ukraynası'nın kültürel kazanımlarını bir darbeye nasıl silip süpürdüğünü ve Polonyalılar'ın durumunda bile nasıl çekici ama hiç de gerçek olmayan özgürlük güvenceleri sunduğunu önceki ülkelerin sosyalistleri çok iyi biliyorlar. Rus hükümetinin, savaş süresince iç cephede bir mütareke yapmaya hiç niyeti yoktur ve bu yüzden de, Rusya sosyalistleri için böyle davranmak açıkça olanaksız ve yararsızdır. Bu durumda bir mütareke yalnızca, kritik savaş zamanında bile ülkeyi parçalamayı sürdüren bir iktidara, koşulsuz teslim olmak anlamına gelebilir. Şu sırada Rusya sosyalistlerinin görevi, ülkedeki koşulların onları zorladığı kurtuluş amacını bir tarafa bırakmak değil, bu amacı dünya olaylarının dayattığı görevlerle ve hedeflerle uyumlu duruma getirmektir.

Savaş sürdükçe, Rusya sosyalistlerinin büyük, dolaysız bir görevi vardır. Ezilen kitlelerin çıkarları adına, şimdiki rejime karşı uzun süreli mücadelelerinin bayrağını daha da yükseltmeleri gerekiyor. İtilaf Devletleri'nin savaşı kazanması durumunda, Rus rejiminin dünya gelişmelerine karışmasının olabildiğince engellenmesini sağlamak için tüm güçlerini kullanmalıdırlar; bir Rus zaferinin barış koşulları üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmeli ve Rus zehirinin panzehiri, Rusya'nın kendi içinde canlı tutulmalıdır. Sonuç olarak, Rusya sosyalistleri ulusal özsavunma çabasına karşı çıkmamakla ve savaşın, şimdi ve gelecekte, toplumun tüm sınıflarınca değerlendirilmesi ve çözülmesi gereken sorunlar ortaya çıkardığını kabul etmekle birlikte; Rusya hükümetine karşı, tüm güçleriyle savaşmayı sürdürmektedirler. Yalnızca, savaş karşıtı sloganlar etkisiz olduğu için değil, bunları zararlı kabul ettikleri için de, savaş karşıtı sloganlar ortaya atmıyor ya da savaşa karşı çıkmıyorlar. Vandervelde'nin korktuğu gibi, Rus cephesi

gerisinde karışıklık örgütlemiyorlar. Onlar Rusya'yı yöneten kötü adamlara güvenmiyorlar ve savaş için onlara parasal destek sağlamaya da hazır değiller. Rusya proletaryasının alışlagelmiş tüm gücünü ortaya koyması ve savaştan acı çekenlere yardım örgütlemesi gerektiğini düşünüyorlar. Şimdi, barışa hazırlanma zamanı olduğuna inanıyor ve bu amaçla çabalarını —barış koşullarını formüle etmenin herhangi bir ülkenin sosyalistlerine bırakılamayacağına, bunun bütün hareketin işi, Enternasyonal'in acil ve yaşamsal görevi olduğuna derinden inanarak— öteki ülkelerdeki yoldaşlarının çabalarıyla birleştirmek istiyorlar. Bir değil belki de birçok konferansın yanı sıra, sonuçları Enternasyonal'ce onaylanmazdan önce, farklı ülkelerin sosyalistleri arasında görüş alışverişini de gerektirecek olan bu güç ve karmaşık soruna ise burada girmeyeceğiz.

St. Petersburg, 1915

Potressov ve arkadaşlarından mektup, 1915 başları: "Kopengagenskoy konferentsii", *Izvestiya zagroniiçnago sekretariyata organizatsionnago komiteta rossiiskoy sotsialdemokratiçeskoy raboçey partii*, no. 1, 22 Şubat 1915, s. 2.

1917 Devrimi

Ülkenin kaderini belirleyecek olan 1917 yılında, Menşevikler Rusya'da etkilerinin doruğuna ulaştı. Eylül'e dek, Petrograd Sovyeti'ne egemen olan koalisyonun (SD'lerle birlikte) büyük ortağı konumundaydılar ve Mayıs'tan sonra da, iki Menşevik, I.G. Çereteli ve M.I. Skobelev Geçici Hükümet'te bakanlık yaptılar. Ama, bu kesimdeki belgelerin de sergilediği gibi, Menşevikler Rusya'nın karşısındaki büyük sorunlarla —savaş ve hükümet otoritesinin çökmesi— etkin biçimde baş edebilecek politikalar geliştiremediler.

Partiyi merkezçiler ya da devrimci savunmacılar denetliyordu; seçkin sözcüleri de Çereteli idi. Etkili bir kişiliği olan Çereteli güçlü bir konuşmacı ve parlak bir düşünürdü. Menşevik politikaları en tutarlı biçimde sundu (Belge 17, 18, 20). Onun ılımlı tavrı kuşkusuz iyi niyetliydi. Çereteli demokrasiye ve görüşmelerle sağlanacak bir barışa inanıyordu ve bu amaçlara ulaşılma şansını tehlikeye düşürebilecek her tür sert hükümet eylemine karşı çıktı. Ama, Menşevik partinin sol kanat önderi olan Martov'un farkına vardığı gibi, Menşevikler kitlelerin giderek artan militanlığına ayak uyduramadılar (Belge 23, 23a). Üç yıllık bir yıkıcı bir savaştan sonra halk kan dökülmesine bir son verilmesini beklemekten bıkip usanmıştı. Ve Rusya'nın başına bela olan birçok ekonomik ve toplumsal sorunla hükümetin baş edememesi de halk arasında umutsuzluk yarattı. Leninistler, 1917 Kasımı'nda Geçici Hükümet'i devirdiklerinde, Bolşevik yanlısı olmaktan çok olaya ilgisiz kalan Rus halkı güçlü bir direniş göstermedi. 1917 olaylarından çıkarılması gereken derslerden belki biri de, devrimci bir durumda ılımlı partiler eğer politik etkinliklerini korumak niyetindelerse, canalıcı konularda kararlı davranmaları gerektiğidir.

16 Geçici Hükümet Üstüne Bir Menşevik Açıklama

Bu (hükümet) *geçicidir*; ancak, Kurucu Meclis kalıcı bir hükümet oluşturana dek varlığını sürdürecektir. *Devrimcidir*; yani, kendi kazanımlarını pekiştirmek ve eski rejimi devirmek amacıyla, bir devrim tarafından yaratılmıştır. Bir *hükümettir*; yani, tam iktidara sahip olup devrimci ordu ve halk tarafından desteklenmektedir.

Hükümetin görevleri açık ve yalındır: Halkın ve ordunun desteğiyle, eski düzenden kalan ve yeni düzene müdahale eden *her şeyi* hızla ve kararlılıkla ortadan kaldırmak ve yeni düzenin gereksinim duyduğu her şeyi de, aynı hız ve kararlılıkla yaratmak. İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti, Geçici Hükümet'in oluşumunda, hükümet programının demokratik Rusya'nın kurulması için gereken tüm önlemleri içermesi anlamında, etkisini zaten göstermiş durumdadır.

İşçiler ve ordu: Davran, yık ve kur! Hiç gecikmeksizin, çünkü gecikme ölüm demektir, sloganıyla —bağımsızlıklarını korumakla birlikte— yürümeye hazırdır.

Bütün imparatorluk ailesini tutuklayın. Yeni yetkililer atayın ve eski, işe yaramaz olanların yerini alın. Karamameler çıkararak, orduda demokratik örgütlenmeye gidin ve oradaki iğrenç boyunduruk sistemini ortadan kaldırın. Yasa önünde eşitlik sağlayın, tüm özgürlükleri yasallaştırın, her türden ayrımcılığa son verin. Karamameler kısa, yalın ve herkesin anlayabileceği gibi olmalıdır: "Üst sınıfların sınıfsal ayrıcalıkları ile, alt sınıflara karşı sınıfsal ayrımcılık, bundan böyle kaldırılmıştır. Yasalar önünde tüm yurttaşlar eşittir." Birkaç sözden oluşan bu buyruk bir yandan, köylü sınıfının oy hakkından yoksunluğunu; öte yandan da, soyluların sınırsız ayrıcalıklarını kökünden, ta temelinden yıkacaktır. Yahut: "Genel oy hakkı temelinde yerel özyönetim kurulmuştur." Birkaç sözcükten, özgür bir yeni Rusya doğuyor. Ordudaki efendi-köle ilişkilerini ortadan kaldırmak için, Guçkov'un yapması gereken tek şey, askerlerin insanlık onurunu çiğneyen ve onları tüm yurttaşlık haklarından yoksun bırakan tüm eski önlemleri derhal ortadan kaldıracak bir dizi karamame çıkarmaktır.

Eğer Geçici Hükümet görevini yerine getirirse, *eğer* koşulsuz ve gecikmeksizin, demokratik Rusya'nın çıkarlarının gerektirdiği şekilde iş yapmaya başlarsa, eski rejime karşı mücadeleyi *sonuna dek* götürürse, o zaman, kaçınılmaz olarak, halkın güvenini kazanacak ve mücadele

tek bir cephede yürütülecektir: ortak düşmana —eski rejimin kalıntılarına— karşı...

Proletarya ve devrimci ordu, devrimin ilk ve en çetin haftası boyunca, bütün davranışıyla bölünmemeye ve Rusya'nın kurtuluşu davasını, liberal burjuvaziyle birlikte yürütmeye hazır olduğunu göstermiştir. Şimdi sıra, Geçici Hükümet'in kendisine verilen bu desteğe layık olduğunu, *eylemleriyle* göstermesindedir.

Geçici Hükümet üyeleri! Proletarya ve ordu sizden derhal devrimin güçlendirilmesi ve Rusya'nın demokratikleştirilmesiyle ilgili kararlar bekliyor. Desteğimiz, *sizin* eylemlerinize bağlıdır. Ne denli çabuk ve kararlı şekilde davranırsanız, kararlarıyla Rusya'nın gelecekteki kaderini belirleyecek olan Kurucu Meclis için hazırlıklar da o denli çabuk ve esaslı şekilde yapılacaktır. Çalışmaya koyulalım, eskiyi yıkalım ve yeni Rusya'yı koruyalım! Sizden, programınızı derhal gerçekleştirmenizi istiyoruz!

Raboçaya gazeta, no. 1, 7 Mart 1917, s. 1, akt. Robert Paul Browder ve Aleksandr F. Kerenski (der.), *The Russian Provisional Government 1917: Documents* (Stanford, 1961), III, ss. 1204-5.

17 Çeretell'den Savaş Amaçları Üzerine

Yoldaşlar, dikkatinize sunduğumuz önergede, Rusya demokrasisinin fetihler istemediğini, yani kendi hesabına yabancı toprakların ilhak edilmesini reddettiğini ve eski rejimin emperyalist özelemlerinden bu kopuşun da yeni Geçici Hükümet tarafından ilan edilmiş bulunduğunu açıklıyoruz. Rus demokrasisinin bu platform üzerinde genel bir anlaşmaya varmak amacıyla İtilaf Devletleri'yle görüşmelere girişmeyi, Geçici Hükümet için zorunlu gördüğünü ve her ülkedeki başka halkları da, bunun aynısını yapmaya çağırdığını açıklıyoruz. Rus demokrasisinin Rusya'ya ve dünyanın tüm halklarına karşı kendi görevini kutsallıkla yerine getirdiğini söylüyoruz; ancak özelemleri hem Rusya'da, hem de başka ülkelerde gerçekleşmediği sürece, ülke savunmasına katılmayı şeref borcu kabul edecektir ve bu savaşı, içinde bulunulan koşulların ışığında —Rus demokrasisi yükselirken— Rus demokrasisinin davası olarak görmektedir. Bize şöyle deniliyor: Geçici Hükümet-

timiz ilhaklardan ve tazminatlardan vazgeçtiğini duyurmuştur; Geçici Hükümetimiz karşılıklı bir anlaşmaya varmak amacıyla, İtilaf Devletleri'yle görüşmelere de gidebilir; ama ortak bir davada birleşmiş olan İtilaf Devletleri'nin böyle bir barış platformu önerebileceği ya da Almanya'nın buna cevap vereceği an henüz gelmemiştir. Ve sonra, şöyle diyorlar: Bu zaman gelene dek, Rusya gibi İtilaf Devletleri de bu koşulları kabul edene dek, Rusya'nın şimdi verdiği savaşı demokratik bir dava olarak ya da devrimci Rusya'nın bir davası olarak göremeyiz. Yoldaşlar, ben Rusya içerisindeki var olan eylem alanı çerçevesinde, en önemli şeyi şimdiden başarmış olduğumuzu söylüyorum. Geçici Devrimci Hükümet'in ağzından, bizler tüm fetih planlarını Rusya'nın terk ettiğini bildiriyoruz ve bu yükümlülüğe bağlı kalmayı sürdüreceğiz. Ama yoldaşlar, Rusya gibi öteki ülkelerde de aynı sonuçlar elde edinceye dek, Rusya demokrasisinin yapması gereken şey nedir ve eğer yoldaşlar, biz kendi hesabımıza demokrasinin Rusya'da zafer kazandığı; dış politikada, demokrasinin tek kurtuluş yolu olduğunu düşündüğü bir yol tutmakla başarılı olduğu bir zamanda görevimizi yapıyorsak ve bu anda yoldaşlar, Rusya yenilgiye uğrarsa, o zaman Rus demokrasisi de yenilgiye uğramış olmaz mı ve —daha da ileri giderek söyleyeceğim— dünya demokrasisi yenilgiye uğramış olmaz mı? Tüm savaşı uluslar arasında yalnızca Rusya savunduğumuz platformu, yani tazminat ve ilhakları terk etme platformunu, öne sürebilecek tek ükeydi. Bu bir dönüm noktasıdır, bütün Dünya Savaşı'nın gidişındaki bir değişikliktir. Eğer bu anda, bunu ilk kez gerçekleştirmiş, bu olaylar döngüsünü ilk kez başlatmış olan ülke düşman darbeleri altında çökerse, o zaman bunun anlamı, yoldaşlar, demokrasinin emperyalizmin darbeleri altında çökmesi olmaz mı? (*Alkış tufanı*)

Izvestiya, no. 31, 2 Nisan 1917, s. 2. Akt. R. P. Browder ve A. F. Kerenki, *a.g.y.*, II, ss. 1082-3.

18 Sibirya Sürgününden Dönüşte Çereteli'nin Yaptığı Konuşma

İşçi yoldaşlar, ülkenin tüm diri güçleriyle omuz omuza, otokrasiyi unutulmaya terk ettiniz; bu devrimci orduyla, köylülükle ve tüm ilerici

burjuvaziyle birlikte gerçekleştirildi. Başarınız büyüktür işçi yoldaşlar, ama bu başarınızın büyüklüğü öbür başarınıza eşittir; eski rejimi devirerek, bu büyük halkın çıkarları açısından durumu ölçüp biçtiniz, proletaryanın nihai amaçlarına, henüz hiçbir yerde ulaşamamış olan bu sınıfsal amaçlara ulaşma zamanının henüz gelmemiş olduğunu; ama saatin demokrasinin tam zaferi için, işçi sınıfının ve ülkenin tüm diri güçlerinin çıkarına olan bu zafer için çaldığını anladınız. Ve dünya proletaryasının birleşik çabalarıyla gerçekleştirilecek tüm yüce idealleri tam olarak gerçekleştirme fırsatı bulamayan sizler, umutsuzca bir çabayla o sıradaki olaylara kendi iradenizi dayalmaya karar vermiş olsaydınız [gerçekleşecek olan] çöküşün hareketin çökmesinin sorumluluğunu almak istemediniz. Bir burjuva devrimin gerçekleşmekte olduğunu; bunun, toplumsal devrimin bir aşamasını temsil ettiğini ve her şeyden önce de, tüm Rusya'nın ilerlemesini, tüm insanlığın sosyalizmin parlak ideallerine doğru ilerlemesini hızlandırmak için, bu aşamada konumunuzu güçlendirmeniz gerektiğini anladınız. İktidar burjuvazinin elindedir. Bu iktidarı burjuvaziye aktardınız; ama aynı zamanda, yeni kazanılmış olan özgürlüğü de koruyor, burjuvazinin eylemlerini denetliyor, onu bu mücadeleye zorluyor, onun eski düzene karşı savaştaki kararlı girişimlerini destekliyorsunuz. Ve bu görevi yerine getirmek için de sizler devrimci orduyla birlikte, yeni Rusya'yı koruyan güçlü bir özgürlük tabyası yaratmış durumdasınız.

Geçici Hükümet, devrimi güçlendirdiği ölçüde, eski düzeni devirdiği ve parçaladığı ölçüde, tam bir yürütme gücüne sahip olmalıdır. Proletarya bu kararların ardındaki başlıca itici gücü temsil ediyor; proletarya kararları dikte ediyor; proletarya bunları tüm gücüyle destekliyor. Ama kendi devrimci taktiklerini uygulamak için, proletaryanın kendi saflarında sıkı disipline ve örgütlülüğe sahip olması da zorunludur. Şu anda, tüm Rusya devrimci hareketinin önderliğini almış bulunan Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti'nin, karşısındaki tüm görevlerle teknik bakımdan baş edemeyecek ölçüde genişlemiş olması gerçeği karşısında kendi örgütünüzü iyileştirme sorunuyla uğraştığınızı biliyorum. Rusya'nın devrimci öncüsünü yeniden örgütleme sorununun en temel, en önemli, başlıca sorun olduğuna inanıyorum: Burjuvaziyi gerçekten kendi denetimlerine almalarına, burjuvaziye dev-

rimci önlemleri gerçekten dikte etmelerine ve aynı zamanda da yürütme gücünün özgür Rusya için esas olan eylemlerini desteklemek için tüm otoritelerini kullanmalarına olanak verecek ilkeler üzerinde, bir işçi temsilciliği ve bir devrimci ordu temsilciliği örgütlemeyi başarabilecek miyiz?¹

Ama, bu hükümetin devrimci yolu reddettiği ve görüşmeler yolunu, uzlaşmalar yolunu seçtiği an gelirse, o zaman yoldaşlar, siz ve biz birlikte bu hükümete karşı korkusuzca yürüyecek ve birlikte, aynı eski rejime yaptığımız gibi onu da unutulmaya terk edeceğiz. Ama, bu hükümet, devrimci olayların etkisi altında, devrimci yolu izlediği sürece; burjuvazinin çıkarları demokrasinin ortak ulusal çıkarlarıyla bağdaşan eylemlerde somutlaştığı sürece; Geçici Hükümet Kurucu Meclis'in bayrağını taşıdığı sürece ... ve onun önlemleri eski düzenin tasfiyesine öncelik olduğu sürece; biz, sizlerle birlikte, onu destekleyeceğiz. ...

Yoldaşlar, konuşmamı, kamuoyu önündeki tüm konuşmaların sona erdiği şu ulusal haykırışla bitirmeme izin verin: "Yaşasın Özgür Rusya! Yaşasın Kurucu Meclis! Yaşasın Demokratik Cumhuriyet!" (*Alkış tufanı.*)

Izvestiya, no. 20, 21 Mart 1917, ss. 2-3. Akt. R. P. Browder ve A. F. Kerenski, *agy.* III, s. 1219-21.

19 Lenin'in Programı Üstüne Menşevikler

Lenin, sürgünden döner dönmez, Sosyal Demokratların birleştirilmesi konferansında kendi raporunu okuduğunda, dinleyicilerinden birçoğu gerçek, hakiki bir trajedinin, her devrimde gizli olan bir trajedinin, devrimin gericiliğe dönüşmesi trajedisinin solugunu hissettiler. Gelişmekte olan devrim her zaman, yalnızca sağdan değil, soldan da gelecek bir tehlikenin tehdidi altındadır. Devrim ancak, nesnel zorunluluğun önbelirlendiği sınırlar (üretici güçlerin durumu, halk kitlelerinin buna denk düşen zihinsel düzeyi, vb.) içerisinde kalabildiği sürece, gericiliğe karşı başarıyla mücadele verebilir ve onu geri püskürtebilir. Gericiliğe, bu sınırları kabul etmeyerek bunları aşma çabasında bulunmaktan daha iyi

1. Metinde: "eğer bizler" (başarırsak).

hizmet edilemez.

Lenin gericiliğe bu hizmette bulunmak için aramıza geldi. Onun konuşmasından sonra, Lenin'in her önemli başarısının gericiliğin bir başarısı olacağını ve sol kanadımızı güvenceye almadıkça, Lenin'in başını çektiği akımı, kesin bir püskürtmeyle politik bakımdan zararsız duruma getirmediğe, karşı devrimci özelemlere ve entrikalara karşı tüm mücadelenin umutsuz olacağını söyleyebiliriz. ...

Etkin mücadele ve propagandayla, devrimi arkadan vurmak için hazırlanmakta olan bu saldırıdan kurtarmak zorunludur.

Proletaryanın en iyi, en kutsal özelemlerini taşıyan insanlar gericiliğin yardımına koşuyorlar. Bu özelemlere ve bunları yürürlüğe sokma olasılığına, bu aldatıcı olasılığa bel bağlayan insanlar devrime karşı, ülke nüfusunun geri çoğunluğunu harekete geçirecek ve dolayısıyla gericiliğe de güvenli bir yol açacaktır.

Devrimi kuşku götürmeyen bir tehlike tehdit etmektedir. Çok geç olmadan, Lenin ve taraftarları en kesin bir şekilde püskürtülmelidir.

Raboçaya gazeta, No. 24, 6 Nisan 1917, s. 1, Aktaran: R. P. Browder ve A. F. Kerenski, a.g.y., III, s. 1208.

20 Geçici Hükümet'in Politikaları İ. G. ÇERETELİ

Rus Devrimi evrensel barış için savaşı üstlenirken başka hükümetlerce başlatılmış olan ve sonu yalnız Rus Devrimi'nin çabalarına bağlı olmayan bir savaşı da üstlenmek durumunda kalmıştır.

Amacında başarıya ulaşabilmek için Geçici Hükümet açık ve etkili bir şekilde eski emperyalist politikadan kopmuş olduğunu dile getirmeli ve İtilaf Devletleri'ne, önem açısından ilk sırada bulunan sorun olması dolayısıyla şimdiye dek yapılmış tüm anlaşmaların, yeni bir temel üzerinde yeniden gözden geçirilmesi önerisinde bulunmalıdır.... [böylece] bu genel savaş ve barış platformu yalnızca Rus Devrimi adına değil, bizimle anlaşma yapmış olan herkes adına ortaya konabilecektir. Biz bu yönde hareket ediyoruz. İtilaf Devletleri'yle bağlarımızı koparacak hiçbir şey yapmayacağız. Bizim için yapılabilecek en kötü şey, ayrı bir barış olacaktır. Bu, Rus Devrimi için yıkıcı, uluslararası demokrasi için yıkıcı olacaktır. Ayrı bir barış hem iste-

nilemez, hem de olanaksızdır. İtilaf Devletleri'yle ilişkileri koparacak ve ayrı bir barışı zorunlu kılacak bir durum yarattırsak, Rus Devrimi bundan sonra hemen, Alman koalisyonu safında silaha sarılmak zorunda kalacaktır. Japonya'nın olası bir saldırısından söz etmeyi bir yana atsak bile, dünyanın geri kalanı savaşı sürdürürken, Rus Devrimi'nin ayrı bir barış imzalanmasından sonraki durumunu kendiniz bir düşünün. Onun şimdi birleşmiş olduğu güçlerle ekonomik ve mali bağları da bundan zarar görecektir. ... Bu durumda, savaşı sürdüren Alman koalisyonunun, zayıf olan tarafı askeri destek vermeye zorlayacağından herhangi bir kuşku duyulabilir mi?... Ayrı bir barıştan söz eden, ütopyadan söz eder. ...

Gelelim saldırıya geçme sorununa; Savaş Bakanı Yoldaş Kerenski'nin ve tüm Geçici Hükümet üyelerinin, cepheyi ve orduyu güçlendirme çabasıyla giriştiği eylemlere. Emperyalist çevrelerden gelen baskı yüzünden, Geçici Hükümet'in ve özellikle de Savaş Bakanı'nın bir zamanlar aynı Geçici Hükümet'in evrensel barış için yürüttüğü politik kampanyaya son vermek üzere, cephede acilen saldırıya geçmeye hazırlanmakta olduğu söylenmekte Yoldaş Kerenski'nin aldığı önlemlerin, Devrim davasını güçlendirme ve uluslararası ilişkiler alanındaki amaçlarımıza ve evrensel barışa ulaşma yolunu hazırlama eğilimi taşıdığına inanıyoruz. Ülkemizin dışardan tehdit edildiği şu sırada, Rus devrimci ordusunun saldırıya geçebilecek şekilde, güçlü olması gerektiği bizler için açıktır. Yoldaşlar, cephede süregiden bu edilgenlik devrimimizi ve ordumuzu güçlendirmez, zayıflatır ve çözer. ...

İç durumumuzu da, birkaç çizgiyle resmetmek isterim. ... Rus Devrimi üç yıllık savaşın ve on yıllık 16 Haziran gericiliğinin¹ ağır mirasını devralmıştır. Ekonomik dağınıklık, ezici mali zorluklar, ülkeyi açlık tehdidi altında bırakan gıda kargaşası — bütün bunlar, eski rejimin mirasıdır. Bu sorunları çözebileceğimize kesinlikle inanıyoruz; ama bunların ancak, Rus demokrasisi işitilmemiş özveri ve feragat gösterirse çözülebileceğini de biliyoruz. Şu anda, en köklü ve aşırı mali önlemler bile ekonomik bunalımı bütünüyle ortadan kaldıramaz ve ülke maliyesini normal duruma getiremezdi. 16 milyar harcayan ve net geliri de bu miktarın yarısından fazla olmayan bir ülke, salt mali reformlarla, köklü bir yeniden örgütlenmeyle kurtarılamaz. Şu anda,

1. 16 Haziran 1907 tarihli Seçim Yasası.

ancak büyük bir özveri ve güçlü çabalar işe yarayabilir. Nüfusun tüm sınıfları özveride ve feragatte bulunmaya çağrılmalıdır. Tek başlarına Rusya'ya bir yarar vermeyecek, [ekonomik düzenleme anlamındaki] yasalar dışında, şimdiye dek hiçbir şey yapmamış olmakla suçlanıyoruz. Hükümetin icraatını eleştiren ve işlerin hızlandırılması talebinde bulunan devrimci örgüt¹ bile, bildirilerden ve ilkelerden başka, sunacak bir şeye sahip değildir. Bunları hayata geçirmek için ise zaman gerekiyor.

Toprak sorununa gelince, Kurucu Meclis tarafından bu sorunun hakça bir çözümü için zemin hazırlamayı, şu sırada kendi görevimiz sayıyoruz. Toprağın emekçi sınıfın eline verilmesi sorununun Kurucu Meclis tarafından, belirgin şekilde çözülebileceğine ve çözülmesi gerektiğine inanıyoruz.

Şu anda, Rusya'da, "iktidarı bize devredin, istifa edin, yerinizi biz alacağız" diyebilecek hiçbir politik parti yoktur. Rusya'da böyle bir parti yoktur. (*Lenin: "Vardır."*)... Onlar [Bolşevikler] şöyle diyorlar: "Çoğunluk durumuna geldiğimizde, ya da, çoğunluk bizim görüşlerimizi paylaştığında iktidarı ele geçirmek gerekecektir." Yoldaş Lenin, siz böyle söylediniz. En azından, Bolşevikler ve onlarla birlikte siz, resmi açıklamalarınızda böyle söylüyorsunuz.

Beyler, sağdaki ve soldaki sorumsuz gruplar seslerini yükseltmiş olsalar da, bugüne kadar Rusya'da tüm iktidarı sahiplenmek üzere kendini hemen, açıkça ortaya atan tek bir parti çıkmadı. Sağ, bırakın hükümeti sol yönetsin, biz de, ülke de bundan kendimize göre sonuçlar çıkaralım, diyor; sol ise, bırakın sağ başa geçsin, biz de, ülke de bundan kendimize göre sonuçlar çıkaralım, diyor. Her bir taraf öbürünün başarısızlığa uğrayacağını, ülkenin de önderlik için kendisine yönelceğini umuyor.

Ama beyler, şimdi bu tür bir oyunun zamanı değildir. Ülkenin sorununu çözmek için, güçlerimizi birleştirmeli ve devrimin kaderi açısından tehlikeli deneylere, iç savaşa yol açabilecek deneylere bir son verecek ölçüde güçlü, güçlü bir hükümete sahip olmalıyız.

Beyler, bizim politikamız işte budur.

Izvestiya, no. 84, 19 Haziran 1917, s. 1, akt. F. A. Golder (der.), *Documents of Russian History 1914-1917* (New York, 1927), ss. 361-3.

1. Bolşevikler.

21 Menşevikler Açıklıyor

İşçi yoldaşlar, devrim tehlikededir! Onu siz başlattınız ve siz korumalısınız, çünkü, devrimde kazanılmış özgürlüklere işçi sınıfı kadar gereksinim duyan başka bir sınıf yoktur.

Devrim'i her şeyden çok ne tehdit ediyor?

Şimdi yaşadığımız tüm felaketlerin başlıca nedeni ve kaynağı olan savaş.

Ama, Almanya'yla aynı bir barış yaparak savaşa bir son vermenin olanaksız olduğunu tüm Ruslar kabul ediyor. Barış genel olmalıdır. Ancak böylesi bir barış tüm ulusların ortak çıkarlarına hizmet edecektir. Barışı sağlamak için zaten başlamış olan saldırıyı, Leninistler'in yapuğı gibi, ordunun düzenini bozarak durdurmak niyetinde değiliz. Onların taktikleri, savaş alanlarında hergün ölüme giden binlerce kişinin sırtına saplanan bir hançerdir. Zaten, ciddi askeri yenilgiler söz konusudur. Böyle bir uygulama cephedeki askerler arasında sürtüşmelere, kardeş kavgasına, devrimci ordunun çözülmesine ve belki de, Hindenburg'un yeni bir istilasına yol açacaktır.

Hayır, bütün Rus demokrasisinin ve Rus hükümetinin demokratik bir temelde barış lehinde bir tutum içinde olduğu şu sırada aralıksız çağrılarımızın tümünü, Devrim'e karşı çetin görevini yerine getiren ve gücümüz yettiğince hepimizin de yardım etmesi kaçınılmaz olan ordu-muza değil; Avrupa demokrasisine, sonunda kendi hükümetlerini bizim barış temelimizi kabule zorlayabilecek, Müttefik ve ayrıca da düşman ülkeler işçilerine yönelmek gerekiyor.

Savaşı, cephedeki kardeşlik değil, tüm ülkeler proleterlerinin uluslararası bir sosyalist konferansta, ortak bir barış mücadelesindeki kardeşlikleri sona erdirecektir. Tüm düşüncelerimiz bu amaçlarda toplanmalıdır.

Devrimi tehdit eden öteki bela ise iç kargaşalardır, ekonomik yaşamımızın tümüyle yozlaşması, kapımızdaki açlık ve işsizliktir. Leninistler'in önerdikleri iktidarı ele geçirme bu durumda yardımcı olacak mıdır? Hayır; çünkü hiçbir tepeden inme iktidar halka ekmek sağlamayacaktır; tam tersine, yalnızca genel örgütsüzlüğü daha vahimleştirecek, bir panik, yani saçma, anlamsız bir korku, karşılıklı güvensizlik ve sürtüşme havası yaratacaktır. Ve birçok işçinin benimsediğı "tüm iktidar sovyetlere!" sloganı da tehlikeli bir slogandır. Sovyetler

ancak nüfusun küçük bir azınlığı tarafından destekleniyor, bizlerse hâlâ, Devrim'in kazanımlarını korumaya kararlı, eski rejimin olumsuz mirasını ve Devrim'in geleceği konusundaki büyük sorumluluğu bizimle paylaşacak burjuva unsurların desteğini kazanmak için mücadele etmeliyiz.

Bu nedenle, Kadet Partisi'nin tutumu haince ve canice kabul edilmelidir. O demokrasinin taleplerine boyun eğmeyi reddetti; kaosa ve güçlencin karşı devrime karşı savaşmayı, henüz yeterince örgütlenmemiş ve bir ölüm kalım savaşı vermekte olan devrimci demokrasiye, özellikle de proletaryaya bırakarak, hükümeti terk etti. Çaresiz kalan işçi sınıfını kendi koşullarını kabul etmeye zorlamak için ekonomik yaşamın alt üst olmasına gizliden gizliye katkıda bulunan sanayicilerin tutumu da aynı derecede haince ve canicedir. ... Ama karşıtlarımızın istediği şeyler bizim yararımıza olamazlar.

Tüm iktidarı ele geçirmeyi reddetmekle birlikte, artan ekonomik çözülmeyi ve devleti tehdit eden yıkımı da dikkate almalıyız. İleri sürülmesi gereken talepleri özenle değerlendirmeli ve birbirimizden habersiz bir şekilde değil, sendikalarımızın yol göstericiliği altında, sanayinin kendisinin yıkılmasına yol açmayacak bir şekilde sanayicilerle mücadele etmeliyiz.

Bu nedenle, ekonomik kaosa karşı mücadelesinde devlete sanayinin düzenlenmesi ve denetimi yoluyla yardım etmek, dolaysız amacımız olmalıdır. Salt eleştiri ve "Kahrolsun kapitalistler!" çığlıkları bize etmek sağlamayacaktır.

Hükümet organlarına baskı yapılmalıdır, ama kendimiz bağımsız eylemler yapmalı, yaratıcı yeti ve inisiyatif göstermeliyiz.

Örgütlenme; örgütlerimizin çevresinde, sovyetlerin çevresinde, belediye konseylerindeki seçilmiş temsilcilerimizin çevresinde sınıksız toplanma — bunlar bizim kaosla mücadelemizin başlıca araçları olmalıdır.

Son olarak, devrimimizi ve özgürlüğümüzü tehlikeye düşüren üçüncü bela, karanlık güçlerin, tüm gizli ve açık karşı devrimcilerin birliğidir.

Karşı devrim gücünü ancak kitle desteğinden alabilir; onsuz, karşı devrimciler korkulacak bir şey olmaktan çıkarlar. Devrim ve halk düşmanlarının ajitasyonuna kitlelerin karşı durabilmesi için, aralıksız e-

ğitsel ve örgütsel etkinliğe gereksinim duyuyoruz. Karşı devrimi silahsızlandırmanın en iyi yolu sendikalara, eğitim kurumlarına, kooperatif demeklerine ve özellikle, kendi sosyal demokrat partimize yaygın ve yoğun bir katılımı, kendi saflarımızdaki cehalet ve karanlığa karşı savaşmak ve onun üstesinden gelmektir.

Biz Menşevik sosyal demokratlar sizleri, işçi yoldaşları, Leninistler'in ve anarşistlerin yıkıcı taktiklerine karşı sürekli uyardık.

Bizim haklı olduğumuzu kendiniz gördünüz. Öyleyse, Menşevik örgütlerin saflarına katılın. Ancak büyük, iyi örgütlenmiş ve güçlü bir parti [olarak], ülkemizi kurtarabilir ve onu güven içinde, Kurucu Meclis'e götürebiliriz. Ancak o zaman, önümüzdeki yıllarda Rusya'nın geleceğini belirleyecek olan Kurucu Meclis'te işçi sınıfının sesi, kendisini etkili bir biçimde duyuracak ve hissettirecektir. İş başına, yoldaşlar! Herkes, sendikalara ve partimize katılsın!

Yaşasın Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi!

Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi Örgütlenme Komitesi'nin Açıklaması, Temmuz 1917: S. A. Piontkovski, *Khrestomatiya po Oktiabr'skoy Revolyutsii* (Moskova 1924), ss. 161-4, akt. F. A. Golder (der.), a.g.y., ss. 457-9.

22 Savunmacı Grubun Önergesi A. N. POTRESSOV

1. Savaş ve Devrim Rusya'yı, ülkeyi savunma ve onun toplumsal ve ekonomik güçlerini örgütleme gibi ulusal amaçlarla karşı karşıya getirmiştir. Ancak bu amaçlara ulaşarak, Rusya'yı kargaşadan kurtarmak ve böylece de devrimi kurtarmak mümkündür.

2. Bu amaçlara ulaşmak; yıkımın önüne geçmeyi ve gelecekte, ülkenin üretici güçlerini bir engelle karşılaşmaksızın geliştirmesini sağlamayı iş edinen tüm sınıf ve grupları ilgilendirmektedir.

3. Böyle bir gelişme ancak, bağımsızlık içinde özgürce yaşayan ve gelişen, demokratik bir devlet çerçevesinde mümkündür. İşçi sınıfının nihai amacı olan sosyalizme yönelik bütün hareketi, üretici güçlerin sürekli, engellenmemiş gelişmesine, organik olarak bağlıdır ve sonuç olarak da, bu ulusal amaca düzenli bir tarzda, bütün ülkenin çıkarlarına uygun şekilde ulaşılmasını sağlamakta, işçi sınıfının öteki toplumsal sınıflardan daha fazla çıkarı vardır.

4. Savaşın getirdiği yıkımın ve ülkenin her bakımdan örgütsüzlüğünün, tüm sınıflar üzerinde aşırı sıkıntı yaratma tehdidi taşıdığı şu günkü kritik ortamda, devletin bütünlüğünü savunmak ve varlığının sürmesini sağlamakta proletaryanın, tüm öteki sınıflardan daha fazla çıkarı vardır.

5. Ülkenin kurtuluşu devletin gelişimi açısından olduğu kadar, sınıfsal gelişim açısından da zorunludur ve bu amaçla, proletarya olağanüstü özverilere hazır olmalıdır. Proletarya tüm öteki sınıflardan da, benzeri özveriler bekleme hakkına sahiptir ve demokratik bir devletin tüm etkin güçlerini bu yönde etkileyecektir.

6. Bir bütün olarak devletin çıkarlarını tüm gücüyle savunabilmek için proletarya, bu amacı yerine getirme sorumluluğu taşıyan otoritenin etkin bir parçası olarak işlev görmelidir.

7. Doğal olarak bu otorite, varlıkları ve gelişmeleri, şu anda ölümcül bir tehlikeyle karşı karşıya olan üretici güçlerin kısıtlanmamış, sürekli gelişmesine organik olarak bağlı olan tüm güçlerin birliği olmalıdır. Başka deyişle, proletaryanın, köylülüğün ve burjuvazinin ilerici öğelerinin birliği olmalıdır.

8. Ancak bu yolla, ulusal amaca ulaşmak ve koalisyon hükümetinin dolaysız görevini yerine getirmek mümkün olacaktır. Bu görevin birbiriyle bağlantılı iki temel yönü vardır:

a. ülkeyi savunmak; bu amaçla da, istilacıya karşı koyabilecek, yenilgiye uğratabilecek ve böylece tüm ülkelerdeki demokratların istediği şekilde, demokratik bir barış perspektifini daha yakınlaştıracak bir ordu yaratmak;

b. ülkenin ekonomik güçlerini örgütlemek; bu amaçla da, tüm ekonomik güçleri seferber edebilecek ve üretimi düzenleyerek, dağılımı örgütleyerek, köklü mali ve toplumsal reformlar yaparak Rusya'nın üretici güçlerini iyileştirmeye, güçlendirmeye ve geliştirmeye yönelik kahramanca önlemler alabilecek bir mekanizma yaratmak.

9. Bu programı yürürlüğe koyarken, Devrimci hükümet, başkaldıran karşı devrimci güçlerle de, artan ekonomik kargaşanın ve bazı politik grupların sorumsuz ajitasyonunun da desteğiyle devrimci harekete sızarak ve onu dağıtan anarşiyle de ciddi şekilde savaşmalıdır.

Bu olgular ışığında, Rusya Sosyal Demokrat Partisi proletaryanın geniş kitlelerini kendi bayrağı altında toplayacak; sınıfsal örgütlen-

mesini iyileştirmek ve işçi sınıfının, kendi davasının düzenli ve demokratik şekilde ilerleyişini sekteye uğratan, aydınlanmamış bir kesimin isyankâr ve yağmacı eğilimleriyle savaşmak için ona her yolla yardım edecektir.

Ortaya konulan bu program ancak, demokrasinin öncü gücü olarak proletarya partisi, devrimi ve ülkeyi kurtaracak şekilde, politik ve ekonomik sistemin pekiştirilmesi çalışmasında en geniş halk kitlelerini yanma çekebilecek taktikler izlerse, tutarlı ve güçlü bir biçimde uygulamaya sokulabilir. Bu şekilde ve örgütlü demokrasinin de baskısıyla, parti burjuvazinin ilerici öğelerinin sorumlu biçimde katılımını da sağlamalıdır.

Sosyal Demokrat temsilcilerin koalisyon hükümetinin üyeleri olarak kalmaları, yukandaki programı korumak ve onu sapırmadan uygulamaya koymak açısından, ancak bu yolla anlamlı olacaktır.

B. İ. Nikolayevski (der.), A. N. Potressov: *Postmertnyi sbornik proizvedeni* (Paris; 1937), ss. 257-8.

23 Martov Sovyet'l İktidarı Ele Geçirmeye Çağırıyor

Bizim için şu anda yalnızca tek bir doğru karar vardır: Tarih, iktidarı ellerimize almamız talebinde bulunuyor. Devrimci parlamento¹ bunu dikkate almak zorundadır; ama bu sorunun, yalnızca silahlı gücün baskısı altında karara bağlanmış olduğu da düşünülmemelidir. Kitleler politik bilinçten yoksun olmakla suçlanabilirler, ama burada şu soruyu sormalıyız: Hangi yönde gidiyoruz? Bizim bir azınlıkla iş yaptığımız söylenmiştir; ama bu, bizim yönümüzde büyük etkinlik gösteren ve bizleri destekleyen bir azınlıktır. Çoğunluk ise, şimdi edilgen bir durumdadır. Tüm Rusya nüfusuna danışılabilse, devrimci demokrasinin desteğine bizim sahip olduğumuzun ortaya çıkacağına inanıyorum. Nesnel zorunluluk bizleri, ileri gitmemiz gerektiğini kabul etmeye zorluyor. Bu bunalım anındaki kararımız, demokratik cepheyi böylecek şekilde olmamalıdır; çünkü şimdi gerek duyduğumuz şey, saldırı ve fişizlenen karşı devrim karşısında birlik olmaktır.

1. Martov "Devrimci parlamento"ya gönderme yaparken, sovyetleri düşünüyor olmalı.

L. Martov'un konuşmasından alıntı, 16 Temmuz 1917; A. G. Şliypnikov, *Kanun semnadtsatogo goda* (Moskova, 1931), IV, s. 289.

23a Martov'un Önergesi:

Sovyetler Yürütme Komitesi Toplantısına Sunulmuştur

I. Kadet temsilcilerin Geçici Hükümet'ten çekilmesi Rus burjuvazisinin örgütlü son grubunun da devrime sırtını dönmüş olduğu anlamına geliyor.

II. Bu çekilmeyle, Kadet Parti çarlığın olumsuz mirasını ortadan kaldırmanın tüm yükünü köylü ve işçi demokrasisine yıkmıştır: Tüm burjuva partilerin katıldığı ve canice bir ortaklıkla yürüttüğü emperyalist savaş; savaşın neden olduğu ve burjuvazinin, Rusya'yı kurtarabilecek tüm devrimci önlemlere karşı çıkararak, bizleri savaştan alıkoyduğu ekonomik kaos; devrimi zayıflatanak için Rus burjuvazisinin canlandırdığı ve sömürdüğü milliyetler arasındaki anlaşmazlıklar...

III. Kadet Parti'nin çekilmesi bir bütün olarak Rus burjuvazisinin, köylü ve işçi demokrasisine karşı belirgin biçimde saldırıya geçtiği anlamına geliyor.

IV. Devrimci demokrasi bu saldırıya ve bu meydan okuyuşa, şimdiye dek kaçınmış olduğu şekilde, devlet iktidarını ele alarak cevap vermektedir. Rusya'ya bir Kurucu Meclis getirmek, çarlığa karşı savaşta Rus halkının uğrunda kanını döktüğü ilkeleri yürürlüğe geçirmek ve hepsinden önemlisi devrimi boğan ve devrimci kazanımlarımızın pekiştirilmesini önleyen bir savaştan ülkeyi kurtarmak için, o bu sorumluluğu almaktadır.

V. Bu yüzden, Tüm Rusya Merkez Komitesi Geçici Hükümet'in en azından çoğunluğunun İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri temsilcilerinden oluşturulması ve bu Hükümet'in aşağıdaki programı uygulaması gerektiği talebini ileri sürmektedir:

I. Tüm tarafların ilhak ve tazminatları reddetmesi ve ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı temelinde, genel bir barış için derhal görüşmeler yapılması. İtilaf'ın, ulusal refah amacıyla verdiği emperyalist savaştan Rusya'nın çekilmesi. Herhangi bir çevreden gelecek emperyalist emellere karşı devrimi savunabilecek şekilde, ordunun demokratik biçimde yeniden örgütlenmesi.

2. Karşı devrim merkezlerine karşı amansızca bir mücadele verilmesi ve hükümet daireleri ile kurumların, karşı devrimci etkilerden arındırılması için, esaslı bir şekilde yeniden örgütlenmesi.

3. Kurucu Meclis'in olası en kısa zamanda, tüm çarlık ve kilise toprakları ile özel malikânelerin kamulaştırılıp halka dağıtılmasına dayalı bir toprak reformunun gerçekleştirilmesini sağlayacak önlemler hazırlanması.

4. Sıkı mali reformlar: Bir mülkiyet vergisi, zorunlu borçlanma, devlet tekelleri, vb.

5. Ekonomik düzensizlikle savaşmak için, üretimi, dağıtımı ve rezervleri devlet denetlemeli; ulusal ekonomiyi yavaş yavaş, barışçıl bir tabana oturtabilmek için, üretici güçler sistemli şekilde yeniden paylaştırılmalıdır.

6. İşletmeye el konulması da dahil sanayi burjuvazisinin lokavt, boykot ve benzeri eylemlerine karşı olası her yolla savaşılmalıdır.

7. Devrimci özyönetimin gelişmesine, ayrıca devrimci demokrasi güçlerinin politik, ekonomik, kültürel ve mesleki alanlarda örgütlenmesine, her bakımdan yardımcı olunmalıdır.

Martov'un önergesi, 17 Temmuz 1917: A. G. Şliyapnikov, *a.g.y.*, s. 295.

24 İşçi ve Askerlere Menşevik Çağrı

Düşmanın Petrograd kapılarına dayandığı, bir kıyımlar dalgasının tüm Rusya'yı kasıp kavurduğu ve karşı devrimin tüm güçlerini seferber ettiği, Rus Devrimi'nin bu uğursuz gününde, Bolşevik parti sizleri, Geçici Hükümet'i devirmek ve iktidarı ele geçirmek için sokağa çıkmaya çağırarak istiyor.

İşçi ve asker yoldaşlar, gösteri karşı devrimin zaferini getirecektir.

Deneyimli bir elin yönettiği, örgütlü karanlık güçler bir kıyıma dönüştürmek ve Kurucu Meclis'i zor durumda bırakmak için, sizin gösterinizi bekliyor.

Yoldaşlar, gösterinizin sonucunu [dikkatle] düşünün!

Tüm monarşistler ve Kara Yüz çeteleri, Rus Devrimi'ni kan gölünde boğmak için herhangi bir gösteriden yararlanabilirler.

Tramvay ve demiryolu hizmetlerindeki en ufak bir kesinti kenti ve

cephedeki orduyu ekmeksiz, ya da başka gıda donanımlarından yoksun bırakacaktır.

Gösteriniz ordu ve donanma saflarında bir bölünmeye neden olacak ve düşmana, devrimci Petrograd'ı kolaylıkla işgal etme fırsatı verecektir.

Gösteriniz demokrasi saflarında bir iç savaşa yol açacak ve devrim ve sosyalizm davasına da zarardan başka bir şey getirmeyecektir.

Asker ve işçi yoldaşlar! Tüm fabrikalarda, işletmelerde ve kırsalalarda gösteri meselesini gündeme getirin; bunun devrim davasına getireceği tehlikeyi açıklayan ve gösteri yapılmasının reddedilmesi için ısrarlı şekilde çağrıda bulunun.

Bu kritik anda devrim davasına hiç kimse ihanet etmesin! Demagogik ve canice sloganlarla kışkırtılmış olan kitleleri yatıştırmak için her biriniz elinizden gelen çabayı harcayın!

Herkes bu dava için işbaşına!

Devrimci görevinizi anımsayın!

Yaşasın Rus Devrimi!

Yaşasın proletarya ve devrimci ordu!

Yaşasın Kurucu Meclis!

6 Kasım 1917 tarihli Menşevik mesaj: *Izvestiya*, no. 205, 24 Ekim 1917, s. 1, akt. R. P. Browder ve A. F. Kerenski, a.g.y., III, ss. 1771-2.

Bolşevik Yönetim

Menşevik Parti Bolşevikler'in iktidarı ele geçirmesine karşı birleşmişti. Gerçekten de, enternasyonalistler, yani sol kanat 1917 yılı boyunca, bu coup d'état'ı kınamakta arkadaşlarından hiç de daha az coşkulu değildi (Belge 25). Üstelik, gelecekteki dört yıl boyunca Rusya'da Menşevikler yeni rejimin politik ve ekonomik politikalarını da tutarlı biçimde eleştirdiler (Belge 26, 27, 28, 29). Yine de, coup'nun ardından, Martov ve taraftarlarının egemen olduğu parti Bolşevizm'e karşı tutumunu aşama aşama değiştirdi (Belge 31, 32, 33, 35). Sonuç, hareket içinde şiddetli bir ayrılığın doğmasıydı: Akselrod'un başını çektiği sağ kanat, Bolşevikler'i, Rusya'da demokrasiyi yıkan karşı devrimciler olarak mahkûm ederken (Belge 36 ve 37), resmi önderlik yeni düzenin nitel bir desteğe layık olduğunu, çünkü onun yerini alacak herhangi bir sistemin muhtemelen gerici ve bu yüzden de, Bolşevizm'den daha kötü olacağını ileri sürüyordu. Menşevik önderler teröre son verilmesi ve ekonomik politikaların yumuşatılması için baskı yapmayı da sürdürdüler.

1922'de, Menşevikler arasındaki anlaşmazlık Rusya'da, görünürde pek az ilgi uyandırmaktaydı; çünkü bu sıralarda, Bolşevizm kendisini sağlama almıştı ve hükümet, Marksistler'in bile —Bolşevik değilse— görüşlerini yaymasını yasaklamıştı. Ne var ki Batı'da, hem Sovyet deneyine ilgi duyan, hem de konuya açık bir zihinle eğilen birkaç kişi bu haberi, Sovyet sorunlarının en bilgili öğrencileri olan Menşevik göçmenlerden edindiler.

25 Menşevik Enternasyonalistlerin Açıklaması

Öteki sosyalist partilerle birlikte, Menşevik enternasyonalistler de kendi devrimci programlarını, İkinci Sovyetler Kongresi'nde savunmak için hazırlık yaptılar. Böyle davranarak, öteki sosyalist partilerdeki uzak görüşlü öğelerle birlikte, sovyet örgütünü bütün olarak savunmayı ve Rus Devrimi'ni yıkabilecek olayları önlemeyi umuyorlardı.

Kongre'nin arifesinde, daha önceden tasarlanmış bir plana göre, Bolşevik Parti Petrograd'da bir *coup d'état* gerçekleştirdi; sovyetler adına iktidarı ele geçirdi ve Geçici Hükümet'i devirdi.

Bu şekilde, Kongre iktidarın sovyetlere aktarılması gibi hayati bir sorunu ve üstelik böyle bir aktarımın nasıl gerçekleşeceği sorusu ile, sorunun barışçıl araçlarla mı, yoksa şiddet araçlarıyla mı çözülmesi gerektiğini tartışmaktan alıkonuldu.

Bolşevikler dışındaki tüm sosyalist partiler —yani, ilk altı ayı boyunca devrimi yöneten savunmacı partiler, sol SD'ler, Menşevik enternasyonalistler, Bolşevikler'i kovuşturma ve şiddetten koruyan ve hep barış, toprak dağılımı ve demokratik iktidar için inatla savaşan "birlikçiler"— bütün bunlar birdenbire, sonuçları proletaryanın ve işçi demokrasisinin davasını derinden etkileyecek bir devrimle karşı karşıya geldiler.

Bu politik *coup* İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri Merkez Yürütme Komiteleri, tüm Rusya demiryolu ve posta işçileri sendikaları, cephede savaşanlara ait ordudaki örgütler ve Donanma Merkez Komitesi'ni hesaba katmadı.

Bu olguların farkında olan ve Bolşevikler'in iktidarı ele geçirerek onu bu koşullarda İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri Kongresi'ne devretmesinin, karşı devrimin zaferiyle sonuçlanacak bir iç savaşın patlaması anlamına geldiğini kavrayan bizler Kongre'den, daha oturum başlar başlamaz, bütün demokratların kabul edeceği genel bir demokratik hükümet oluşturulmasında anlaşmaya varılarak, bunalımı barışçı yoldan çözme olasılığını tüm devrimci örgüt ve sosyalist partilerle tartışmasını istedik. Ayrıca, bu tartışmalar yapıldıktan sonra, savaş operasyonlarının da askıya alınmasını istedik.

İsteklerimiz karşılanmadı ve Kongre bunları tartışmazdan önce, tüm iktidarın kendi eline geçmiş olduğuna ilişkin bir bildiriye kabul etti. Örgütlü demokratik hareketlerin geri kalanları ya *coup d'état*'ı kabul-

lenme, ya da gaspçıların şiddetine boyun eğme arasında tercih yapmakla karşı karşıyaydılar.

Bir iç savaş ediminin sorumluluğunu almak istemeyen bizler Kongre'den çekildik. Devrimci demokratik hareketin birliği adına, her alanda çalışmak amacıyla, böyle davrandık.

Niyetlerimiz şunlardır: *Bunalımın barışçıl bir çözümünü bulmak ve demokratlar arasındaki kavgalara bir son vermek*; bu durumdan, proleter hareketi kan içinde ezmek ve böylesine üzücü bir şekilde yara almış olan devrimi boğmak için yararlanmaya yönelik karşı devrimci çabalara karşı tüm demokratları birleştirmek.

Hem Bolşevikler'e hem de tüm öteki demokratlara, emekçi halk arasında bir iç savaş patlamasına izin vermeme çağrısı yapacağız.

Tüm köylüler, işçiler ve askerler ortak demokrasi davasında birleşmişlerdir. Barış, köylülere toprak verilmesi ve Kurucu Meclis'in derhal toplanmaya çağırılması uğruna, herkes tüm demokratların birleşik hükümetinin bayrağı altında toplanmalıdır. Bu çağrı tüm devrimci partiler ve demokratik hareketin tüm kolları arasında birliğe hizmet etmelidir.

İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri İkinci Tüm Rusya Kongresi Menşevik-enternasyonalist fraksiyonu.

Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Birleşik) Petrograd örgütü komitesi.

Petrograd, 27 Ekim 1917

9 Kasım 1917'de yayınlanan açıklama: *Raboçaya gazeta*, 28 Ekim 1917, akt. B. İ. Nikolayevski (der.), *Menşeviki v dni oktiabr'skogo perevora* (New York, 1962), ss. 29-31.

26 Basının Susturulması

Partimizin merkez organı, *İşçi Gazetesi* Devrimci Savaş Komitesi (Askeri Devrimci Komite) tarafından, öteki gazetelerle birlikte, zorla kapatılmıştır. Ama Bolşevikler bununla yetinmemişlerdir. Yeni merkez organımız *İşin*'in çıkmaya başlamasından sonra, proletarya partisine gem vuran denizciler ve Kızıl Muhafızlar tarafından basım tesislerine de el konulmuştur.

Sosyal Demokrat İşçi Partisi adına iş yapma iddiasında bulunan bu kişiler böylece bir kez daha, sosyalist dava için yüz karası olmuşlar ve işçi sınıfına duydukları nefreti göstermişlerdir.

Onlar, proletarya partisini susturarak, Rus ve uluslararası proletaryanın çıkarlarıyla alay eden ve bütün dünya işçilerinin istediği hakça ve demokratik bir barışla hiçbir ilgisi olmayan barış görüşmeleri yaparak, devrimci Rusya'nın çıkarlarını dünya emperyalizmine peşkeş çekme amaçlarını, herhangi bir engelle karşılaşmadan yerine getirmeyi umuyorlar.

Onlar, sosyalizmin bayrağı altında tüm halkların kurtuluşu olan sosyalizmin adından bile on milyonlarca insanın nefret etmesini sağlayacak bir keyfi şiddet ve terör rejimini, hiçbir engelle karşılaşmaksızın yürütmeyi planlıyorlar. Ülkenin üretici güçlerini yıkmak, fabrikalara ve tesislere el koymak, tüketim mallarını paylaşırma ve işçi hareketini örgütsüzleştirme şeklindeki anarşik politikayı, hiç engelle karşılaşmaksızın, sürdürmeyi umuyorlar. Bu politikanın sosyalizm olduğunu açıklıyorlar; ama aslında bu, adeta tükenmiş olan ve açlık çeken emekçilerin aldatılmasıdır, koskocaman bir aldatmacadır. Kaçınılmaz olarak büyük bir işsizliğe ve proletaryanın kanla ezilmesine yol açacaktır; işçi sınıfını çaresiz bırakacak ve onu yıllarca muzaffer bir burjuvazinin merhametine terk edecektir.

İktidarları süngülere dayanan bu adamlar kendi diktatörlüklerini uzatmak azmindedirler ve bu nedenle de, basın ve toplanma, sendika kurma ve grev yapma hakkı da içinde olmak üzere, tüm özgürlükleri ortadan kaldırıyorlar. Kent *duma*'larını dağıtıyor ve Ulusal Kurucu Meclis'i de dağıtmaya hazırlanıyorlar; böylece, demokrasinin tüm kalelerini karşı devrimin saldırısına karşı, daha baştan yıkıyorlar.

Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Birleşik) Merkez Komitesi, çarlığın en kötü günlerini anımsatan bu koşullarda, partinin sesinin açıkça duyulabilmesini sağlamak için elinden geleni yapmazsa, —gaspçılara karşı savaşmak üzere, politik bakımdan bilinçli işçileri birleştirmek; Bolşevizm'in tehlikeli çağrılarına karşı, aldatılmış kitleleri uyarmak ve uluslararası proletaryanın gözünde Rus sosyalizminin onurunu korumak— görevini yerine getirememiş olacağını düşünüyor.

Bu yüzden, Merkez Komite, partinin tüm üyelerine ve işçi enternasyonalinin bütününe, basına karşı kampanya sürdüğü takdirde parti mer-

kez organını yeniden kurma çabalarını sürdüreceğini ve —devrimin üzerinden dokuz ay geçtikten sonra ve proleter bir parti olduğunu iddia eden bir partinin yönetimi altında— Rus proletaryasının utanç verici çarlık rejiminden özgürlüğünü koparmasını sağlamış olan *yasadışı* yayın organlarını yeniden kurma zorunluluğunu kendisi ve bütün parti adına, düşünmek zorunda kalacağını bildirir.

Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Birleşik) Merkez Komitesi'nin basının susturulması üstüne açıklaması, 22 Kasım 1917: *Zarya*, 22 Kasım 1917, akt. B. I Nikolayevski, *a.g.y.*, ss. 96-8.

27 Kurucu Meclis

I. Proletarya davası ancak, halkın çoğunluğunun davası olursa zafere ulaşabilir. Sonuç olarak, sosyalist devrim için gerçekten olgunlaşmış olan ülkelerde, proletaryanın sosyalist diktatörlüğü demokrasi ilkele-riyle alay edilmesi üzerine temellendirilemez, tersine, ilk aşamada ger-çekten eşit ve genel oy hakkına dayalı, sınırsız halk yönetiminin sis-temli şekilde uygulanmasını varsayar. Eğer devrim, "sovyet iktidarı" adına bir diktatörlük kurma hesabıyla, bütün halkın seçtiği bir Kurucu Meclis'e bilerek sırtını çevirirse bu, pratikte, onun daha yüksek bir devrimci proleter gelişme biçimine ulaşmış olduğu anlamına gelmez. Bunun anlamı, ülkenin geri durumuyla radikal biçimde uyuşmayan ve politik güçlerin şimdiki durumunda da sağlam bir destekten yoksun olup, ancak, çoğunluğun isteklerine karşı yürütülebilecek olan bir ütöpik programın devrime yamanmış olduğudur.

II. Rus Devrimi'nde, emekçi kitlelerin diktatörlüğünün kendisini en iyi şekilde dile getirebileceği tarihsel biçim, açıkça işçi sınıfı ve köy-lülük ile kent demokratlarının birliğine dayanan ve görevi, Devrim'in temel sorunlarını —Rus ve dünya devrimi için olabildiğince elverişli genel bir barış yapılması; çarlığın kökünden yok edilmesi; demokratik bir cumhuriyet kurulması; toprağın halka devredilmesi; çalışma yasa-larının yaygınlaştırılması ve üretimin, işçilerin katılımıyla, devlet ta-rafından düzenlenmesi— çözmek olan Ulusal Kurucu Meclis idi. Böy-leyken, Kurucu Meclis'in dağılmasıyla doğrudan bağlantılı olarak, Bolşevik diktatörlüğün politikası Rusya nüfusunun çoğunluğunu

oluşturan köylülüğün büyük bir kısmını ve ayrıca, çok sayıda kent demokratinin karşı devrim saflarına itmiştir; öte yandan, Kurucu Meclis'in kaderini Müttelik emperyalizmi ve iç gericilikle bağlatılandırıran başka demokratlar da, geniş kitlelerin bu Meclis'e güvenini çökertmekte rol oynamışlardır. Sonuç, doğrudan karşı devrim için bir slogan ve bir gerekçe olarak Kurucu Meclis'e başvurulabilmesi olmuştur; bu koşullarda, seçimin yenilenmesi bile onu asıl amacından koparıp bir karşı devrim organı durumuna getirebilir.

III. Bu durum bir yandan, kentlerde ve kırsal kesimde karşı devrimciliği beslemiş olan ve beslemeyi sürdüren zararlı Bolşevik politikasının, öte yandan da, yabancı emperyalizmi ve iç gericilikle uyuşmaya bakan küçük burjuva demokratların, daha az yıkıcı olmayan politikasının sonucudur. Durum böyleyken, Sosyal Demokrat Parti ajitasyon ve propaganda yoluyla, halk yönetimi, gencl oy hakkı ve Kurucu Meclis davasını tüm gücüyle desteklemeyi sürdürmektedir. Sovyet düzenini ilke temelinde değil, var olan olgular temelinde kendi hareket noktası olarak alan Parti, Devrim'in şimdiki aşamasında, kitleleri Sovyet diktatörlüğünün ütöpik yanılsamalarından kurtaracak ve işçi sınıfıyla köylüler ve kent demokratları arasındaki devrimci ittifakın yeniden kurulmasına olanak verecek şekilde çalışmayı, kendi ana görevi olarak görmektedir. Ancak bu yolla, Kurucu Meclis yeniden devrim çağrısıyla; antidemokratik bir diktatörlük tarafından çıkınaza sokulmuş olan Devrim'i kurtarma ve güçlendirme aracı durumuna gelebilir.

Parti Konferansı'nda kabul edilen Menşevik önerge, 27 Aralık 1918-1 Ocak 1919, *Partinoye sovesçaniye RSDRP 27 dekabriya 1917 g. i invariya 1919g. (Rezolyutsii)* (Moskova, 1919), ss. 23-5.

28 Brest-Litovsk Antlaşması L. MARTOV

Yoldaşlar! Metnini kimilerimizin görmediği, en azından benim ve yoldaşlarımdan görmediği bir antlaşmayı onaylamamız isteniyor bizden. Neyi imzaladığınızı biliyor musunuz? Ben bilmiyorum. Siz Bolşevikler kuşkusuz her şeyi biliyorsunuz. En karmaşık şeyler sizin gözünüzde basittir. Gizli diplomasiden söz edelim! Son iki haftada, tüm özgür basın kapatılmıştır. Rus sosyalist proletaryası, burada yapılan şey-

lerden sorumlu tutulamaz. Eğer bu antlaşma imzalanırsa, Rus proletaryası bunu imzalayan hükümetle savaşıacaktır. Bu antlaşma Rusya'nın paylaşılmasında ilk adımdır; Japonya ikincisi için hazırlanıyor ve üçüncüsü de gelmekte gecikmeyecektir. Bu antlaşmayla, Dörtlü İttifak hükümetlerine karşı propaganda yapmamayı yükümleniyoruz. Buna karşılık, bu hükümetler de Sovyet Hükümeti'ne karşı bir şey yapmama yükümlülüğünü kabul ediyorlar. Lenin'i tebrik ederim. Şimdiden sonra, yalnızca Kızıl Muhafızlar'ın değil, Kayzer Wilhelm'in de koruması altındadır.

Sosyal Demokrat Partimiz bu Kongre'nin antlaşmayı onaylamamasını istiyor. Halk Komiserleri Sovyeti'nin bunu imzalama yetkisi yoktur ve bu yüzden de, bu belgeyi yırtıp atabilecek ve emperyalizme karşı savaşı yürütecek bir hükümet lehine istifa etmelidir.

J. Bunyan ve H. H. Fisher, *The Bolshevik Revolution. Documents and Materials* (Stanford, 1934), ss. 532-3.

29 Tüm Çalışan Erkek ve Kadınlara: Ne Yapılmalı?

Menşevik Programı, Temmuz 1919

Dış düşmanların —Kolçak, Denikin, Yudenîç¹ ve Müttefik emperyalistler— yanı sıra gıda ve yakıt yokluğu, mal kıtlığı, tüm fiyatların hızla yükselmesi, emekçi kitlelerin umutsuzluk ve kayıtsızlığı, köylülüğün nefreti ve kent sakinlerinin çaresizliği gibi iç tehlike ve felaketlerle kuşatılmış olan Rus Devrimi'ni kurtarmak için, ne yapmalıyız yoldaşlar? Devrim'in iç gücünün her gün nasıl tükendiğini ve öte yandan, umutsuz kitlelerin hoşnutsuzluklarını, durumu daha da kötüleştiren grevler ve ayaklanmalarla ifade ettiklerini gören politik bakımdan bilinçli tüm işçileri rahatsız eden sorun budur.

RSDİP Merkez Komitesi çeşitli politik eğilimlerden sorumlu işçilere —Sosyal Demokratlara ve Komünistlere, Sağ ve Sol SD'lere, par-

1. Amiral A. İ. Kolçak (1870-1920), General A. İ. Denikin (1872-1947) ve General Nikolay Yudenîç (1862-1933) İç Savaş sırasında anti-Bolşevik güçlerin komutanlarıydılar.

tisiz işçilere— şimdiki vahim durumdan ve Devrim'in içine düştüğü çıkmazdan, (Komite'nin görüşüne göre) biricik çıkış yolunu sunan programa dikkat etmeleri çağrısında bulunmaktadır.

Tüm sorumlu işçiler Devrim'i savunmayı ve onun normal, sağlıklı gelişmesini sağlamayı amaçlamalıdır; böylelikle, Batı'nın devrimci proletaryasıyla güçlü bir dalgada birleşerek, sosyalizmin ilkelerini politik yaşamın her evresine bir ölçüde geçirebileceklerdir. Bu amaçla, ülkemiz emekçi sınıflarının politik iktidarını, kaya gibi sağlam temeller üzerinde kurmalı, güçlendirmeli ve korumalıyız; dört yıllık dış savaşın ve iki yıllık iç savaşın sakatladığı ekonomimizin canlandırılması için çalışmalıyız.

Bu amaçlara nasıl ulaşacağız?

Birinci ve başta gelen iş, kuşkusuz, savaşı kazanmak. İşçi iktidarını ve Devrim'in kazanımlarını, onun düşmanlarına karşı savunmak; ülkeye gıda ve hammadde sağlamak; Müttefikleri, ülkemizi boğan ablukayı kaldırmaya yöneltmek — bütün bunları yapmak için, Sovyet Rusya'ya saldıran karşı devrimci sürüleri yenilgiye uğratmak ve Avrupa hükümcüleri ve halklarına, Devrimimizin savaş alanında yenilemeyeceğini göstermek konusunda her çabayı harcamalıyız.

Ama, savaş ekonomik ve politik sorunlarla sıkıca bağlantılıdır. Bir Kolçak'ı ya da bir Denikin'i yenmek ve onların kuvvetlerini Moskova'dan atmak yeterli değildir: Yenildikleri zaman, üç ay içinde yeniden saldırıya geçememelerini sağlamalıyız. Köylü ve işçilerin ilgisizliği, nefreti, tükenmişliği ya da düşkünlüğü sonucunda devrimci iktidarın felce uğraması ve hızlı, belirleyici bir zafer kazanmak için yeterli gücü seferber edememesi nedeniyle, onların küçük birliklerle devasa alanları yönetmelerine ya da karşı devrim bayrağı altında savaşmaya hazır köylü, işçi ve Kazak kitlelerle buluşmalarına izin verilmemelidir. Kısacası, Ukrayna ve Beyaz Rusya'da, Don ve Volga'da, Urallar'da ve Sibirya'da yaşanan türden bir duruma son vermeliyiz: Buralarda kitleler önce, toprak ağalarından ve Beyaz Muhafızlar'dan kendilerini kurtaran devrimci iktidarı olumlu karşılamışlar; ama iki ay sonra, eski düzenin geri gelmesini ve kendilerini devrimci yönetimin zorluklarından, davamızı gözden düşüren şiddet eylemlerinden ve yasadışılıklardan kurtarmasını özlemeye başlamışlardır.

Karşı devrimcileri püskürtmeyi başaracaksa, ordularımızı donat-

mayı ve nakletmeyi ya da işçi ve köylülerden etkin ve hazır destek almayı olanaksızlaştıran ekonomik kargaşaya ve işçilerin artan yoksullaşmasına bir son vermeliyiz. Sovyet Rusya'nın şimdiye dek uyguladığı üretim ve değişim yöntemlerinden daha iyilerine sahip olmalı ve ekonomiyi canlandırmaya yardım edebilecek toplumsal güçlerden, şimdiye dek olduğundan daha iyi yararlanmalıyız. Kısacası, ekonomik politikamızı köklü biçimde değiştirmeli ve kısmi ya da rastgele önlemlerle davranmaktan vazgeçmeli, bu yola girmeli ve savunmamızdaki en son mazgalı da tıkmak için böyle yapmalıyız: Belli bir plana göre ve tek bir amaçla çalışmalı; devletin elindeki kaynaklarla yapabileceği her şeyi yapmasına, ama devletten daha hızlı ve güvenilir biçimde yapılması uygun olan görevlerin de özel kişiler, örgütler ve gruplara bırakılmasına izin verilmelidir.

Aynı zamanda, eğer askeri sorunu çözmek ve ivedi ekonomik gereksinimlerimizi karşılamak durumundaysak, politik sorunu da doğru değerlendirmeli ve çözmeliyiz. Şimdiki sistemde nüfusun küçük bir kesimini temsil eden tek bir parti özel bir güce sahip bulunuyor; haklarından yoksun olan kitlelerin hiçbir denetimi olmadan, yönetiyor ve özgürce teröre başvuruyor. Bu tür bir sistem açıktır ki, askeri savunma sorunlarını çözmez, ekonomik kaosu göğüsleyemez. İşçilerin durumunu iyileştirmekte kullanılabilecek, miktarı açıklanmayan kamu fonlarının çarçur edilmesini getiriyor bu: Eyaletlerde, kendi hemşerilerine, kul gibi davranarak tepeden bakan küçük işçi ve köylü gruplarına, kariyeristlere otorite ve ayrıcalıklar tanıyor; hükümet her yerde büro ve kurumlarını, yeteneklerine göre değil de, otoriteye boyun eğmelerine göre insana değer biçen beceriksiz bürokratlarla dolduruyor.

Bu sistem bürokratların ve ayrıcalıklı komünist hücrelerin, ne denli yararlı ve zorunlu da olsa, istemedikleri kararları engellemesine ve bozmasına olanak vermektedir. Polis ve Çeka¹ organları her emekçinin ve köylünün kaderi üzerinde tartışmasız bir denetime sahiptir; tıpkı, aydınlar ve burjuvazinin üzerinde olduğu gibi... Köylüler ve emekçi kitleler, dışardan kimsenin nüfuz edemeyeceği, küçük grupların uzun oturma- rumlarda çözüme bağladığı politikalara ve kamu işlerine ilgilerini tü-

1. Çeka: Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'nun kısaltılmış adı. 20 Aralık 1917'de, Bolşevik rejime karşı gerçek ya da kuşku duyulan politik muhalefeti ez- mek amacıyla kuruldu.

müyle yitirmektedirler. Devrim'in ancak coşkuyla ve kitlelerin bağımsız ve yaratıcı eylemleriyle kurtulabileceği böylesine amansız bir tehlike anında, proletaryanın sorumlu üyeleri çalışan sıradan insanın ya da köylünün uyuşukluk içine girdiğini, bunalımın kendiliğinden çözülmesini edilgen bir biçimde beklediğini ve —karşı devrimin püs-kürtülmesi, üretimin ve çalışma disiplininin iyileştirilmesi için umutsuzca da olsa kendisini canlandırmaya ne denli çaba harcanırsa harcanırsın— kayıtsız bir şekilde, "beni ilgilendirmez" diye mırıldandığını, dehşetle görmekteler. İşçi ve köylüler politik yaşamda özgür, bağımsız bir rol oynamaktan zorla caydırıldıkları için, böyle davranıyorlar. Devletin efendisi olduklarını, hükümet ve hükümet yetkililerinin de kendi emirlerindeki memur ve hizmetliler olduğunu artık hiç hissetmiyorlar; tersine, onlar adına iktidarda bulunan gücün aslında halkın büyük çoğunluğundan bağımsız olduğunu öğrenmiş bulunuyorlar.

Bu yüzden, yalnızca, enerjik bir şekilde savaş vermekle ve köklü ekonomik reformlar getirmekle kalmamalı, politik sistemi de, en azından aynı biçimde kökten bir değişikliğe uğratmalıyız.

Bu nedenle, RSDİP Merkez Komitesi politik bilinçli tüm işçilere; ekonomik çöküşü ve işçi sınıfının içinde bulunduğu kötü koşulları önleyebileceğine, işçileri köylülerle yeniden birleştirebileceğine, emekçi ve demokratik kitlelerin Devrim'e inancını tazeleyebileceğine, semereli bir şekilde örgütlenmelerine olanak verebileceğine, devrimci Rusya'nın savaş kapasitesini artırabileceğine ve karşı devrimi vakit kaybetmeden bastırıp, İç Savaş'a bir son verebileceği inancıyla aşağıdaki önlemler listesini sunmaktadır.

EKONOMİK ÖNLEMLER

1. Köylüler Devrim sırasında el koydukları ve paylaştıkları kamu ve özel mülkiyet topraklarını, özgürce kararlaştırdıkları şekilde, kolektif ya da bireysel temelde, elde tutacaktır. Henüz dağıtılmış olmayan öteki topraklar ise —büyük ölçekli model çiftçilik yapılmakta olan ve yapılmaya devam edilebilecek toprakların, devletçe yahut kiracılar tarafından işletilmesi dışında— gereksinim duyan köylülere ve köylü birliklerine, uzun vadeli bir temelde kiralanacaktır. Yoksul (Köylü)

Komiteleri'ni¹ ortadan kaldıran kararname, ayırım gözetmeden yürürlüğe konacaktır. Ne doğrudan, ne de dolaylı olarak, zorla tarım komünleri kurulacaktır. Hükümetçe sağlanan donanım, tarımsal gereçler ve tohum yalnızca komünler arasında değil, bunlara gereksinim duyan, komünlerdeki ve sovyet topraklarındaki tüm köylülere eşit bir şekilde dağıtılacaktır.

2. Şimdiki gıda sağlama sisteminin yerini aşağıdaki temellerde olmak üzere başka bir sistem alacaktır:

a. Devlet takas ilkesinin geniş ölçüde uygulanmasını getiren anlaşmalı fiyatlarla tahıl satın almalı; sonra bu tahıl kentte ve kırsal bölgelerdeki en yoksul insanlara düşük bir fiyatla satılmalı, aradaki farkı ise devlet karşılamalıdır. Devlet bu alımları bir komisyon temelinde, devlet görevlileri, kooperatifler ya da özel tüccarlar eliyle yapmalıdır.

b. Devlet, daha verimli eyaletlerdeki durumu iyi olan köylülerin ürettiği tahıl fazlasının belli bir bölümünü, bu miktara yerel köylülerin özgürce seçilmiş temsilcilerinin önerileriyle karar verilmek üzere üretim maliyetine eşit bir fiyatla satın almalıdır.

c. Tahıl, kooperatifler ve işçi örgütleri tarafından satın alınmalı ve bunlar aynı zamanda gıda sağlamakla sorumlu hükümet organlarına aktaracakları stoklar da yapmalıdır. Devlet spekülasyon amaçlarla, bilerek istifçilik yapan büyük toprak ağalarının erzaklarına el koyma hakkına sahiptir. Taşımacılık düzenlemeleri öncelikle devletin, kooperatiflerin ve işçi örgütlerinin denetimi altındadır. Vurgunculuğa karşı örgütlerin tümü dağıtılmalıdır. Belirli bir yöreden gıda malzemesi aktarımı, olağandışı koşullar ve merkezi yasama organı kararı dışında yasaklanmayacaktır.

Gıda kıtlığı olan yerlerden işçilerin ve ailelerinin taşınmasına ve daha verimli alanlara yerleştirilmesine devlet maddi bakımdan ve yönetsel önlemlerle yardım edecektir.

3. Devlet madenler, metalurji atölyeleri, metal işleme sanayinin başlıca kolları, vb. gibi, ekonomik yaşam açısından temel olan belli

1. Mayıs 1918'de, Lenin durumu iyi olan köylülerden tahıl ve başka tarımsal ürünlere el koyma amacıyla, köylerde Yüksek (Köylü) Komiteleri kurulması çağrısında bulundu. Bundan, sınıf mücadelesinin kırsal alana taşınması, kentlerdeki halka ve yoksullara sunulan gıda maddelerini artırması bekleniyordu. Ama bu öylesine bir tepki doğurdu ki, 1918 sonlarında, hükümet bu komitelerin dağıtılması buyruğunu verdi.

başlı sanayi işletmelerinin denetimini ele almalıdır. Bununla birlikte, üretimi iyileştireceği, canlandıracağı ya da alanını genişleteceği düşünülen her yerde, devlet ve özel sermayenin birleştirilmesiyle, devlet denetimi altında zorunlu olarak bir tröst kurulmasıyla ya da olağanüstü durumlarda ayrıcalık sağlayarak böylesi işletmeleri örgütleme yoluna da başvurulabilir. Mali ya da başka nedenlerle devlet denetiminin gerekli olduğu ve üretime zarar vermeyeceği yerler dışında, öteki tüm büyük sanayi işletmeleri, kural olarak, bir kooperatife ya da yeni bir girişimciye, yahut üretimi canlandırma ve örgütleme yükümlülüğünü kabul etmesi koşuluyla, eski sahibine kiralanarak, aşama aşama özel ellere devredilmelidir. Farklı üretim kollarına, işletmelere ve alanlara yakıt ve hammadde dağıtımını devlet düzenleyecektir.

4. Küçük ölçekli sanayi hiçbir durumda ulusallaştırılmamalıdır.

5. Tekstil, tarım gereçleri, tuz, aydınlatma malzemeleri, vb. gibi başlıca kitlesel tüketim maddelerinin saptanmış bir plana göre, farklı alanlara dağıtımını kooperatiflerin ve özel tüccarların yardımıyla devlet düzenleyecektir.

6. Öncelikle zorunlu başka maddeler ile lüks maddelerin ticareti konusunda devlet kısıtlamalar getirmekten kaçınmalı; aşırı ölçüde kıt ürünler (örneğin, tıbbi donanım) açısından düzenleme, hatta tekelin gerekli olduğu durumlar dışında, kooperatiflerin ve özel girişimin özgürce iş görmesine izin vermelidir.

7. Kentte ve kırsal kesimde üreticiler tarafından biriktirilmiş olan fonların ticaret ve sanayide kullanılmasını her bakımdan kolaylaştıracak ve özel inisiyatife ticaret, sanayi ve tarımda çalışma alanı tanıyacak şekilde kredi sisteminin yeniden örgütlenmesi gerekecektir.

8. Spekülasyonun ve ticari yolsuzlukların önlenmesi mahkemelere bırakılmalı ve özgül yasal kurullarla denetim altında tutulmalıdır. Tüm keyfi talap, kamulaştırma ve el koyma eylemleri cezalandırılmalıdır. Yasalar, ulusallaştırma konusunda ayrıcalık tanınmış tüm sanayi ve ticari şirketlerin mülkiyet haklarını korumalıdır. Gelecekte, kamu çıkarı gereği kamulaştırma zorunlu olduğunda bu, yüksek yasama organlarının kararları temelinde ve bu organlarca belirlenen koşullarda gerçekleştirilmelidir.

9. İşçi sendikaları düzenleyici organların çalışmasına doğrudan katılmaya ek olarak, ayrıca ve öncelikle proletaryanın devlet ve özel giri-

şimciler karşısındaki çıkarlarının da temsilcisi. Bu sonuncu yetki bakımından sendikalar herhangi bir devlet organından bütünüyle bağımsız olmalıdırlar.

10. Devlet işletmelerindeki ücret oranları yükseltilmeli ve özel işletmeler için asgari oranlar, zorunlu malların ticari fiyatı düzeyine göre saptanmalıdır. ...

11. Tüketim komünleri konusundaki karamame iptal edilmelidir. İşçi kooperatifleri ve genel kooperatifler, atamalar dayatılmadan ya da işçilerine karışılmadan, özerk örgütler olarak korunmalı; yayın, eğitim, vb. gibi, ticari olmayan etkinliklerde bulunma hakkına da sahip olmalıdırlar.

POLİTİK ÖNLEMLER

1. Sovyet üyelerin oy verme hakkı, her iki cinsten tüm işçilere tanınmalıdır. Kent ve köy sovyetleri gizli oyla, sözlü ve basın yoluyla seçim propagandası yapma özgürlüğüne sahip olan tüm işçiler tarafından seçilmelidir. Sovyetler ve yürütme komiteleri belli aralıklarla yeniden seçime tabi olmalıdır. Sovyetler, politik nedenlerle, tek tek üyeleri ya da grupları dışlamaya yetkili olmamalıdır. Tüm yetkililer ve kamu organları yerel sovyetlere ve Merkez Yürütme Komiteleri'ne bağlı olmalıdır.

2. Sovyetler Merkez Yürütme Komitesi yüksek yasama ve yönetime organı olarak işlev görmeli, tutanakları kamu gözetimine açık tutulmalıdır. MYK'nde tartışılmaksızın ve onun onayı olmadan, hiçbir yasa yürürlüğe girmemelidir.

3. Basın, toplantı ve dernek kurma özgürlüğü yeniden tanınmalı ve işçileri temsil eden her partiye toplantı yerlerini, kâğıt stoklarını, basımevlerini, vb. kullanma hakkı ve izni verilmelidir. Karşı devrimle savaşın bu hakkın kısıtlanmasını getirebileceği durumlar yasalar tarafından belirlenecek ve açıkça tanımlanacaktır; bu temel özgürlük çiğnenmeyecek ve bu kısıtlama ancak, onların doğrudan denetimleri altındaki mahkemeler ve kurumlar tarafından uygulanacaktır.

4. Yargıçların tüm işçilerce seçilmesini sağlayacak biçimde, Devrimci Mahkemeler yeniden örgütlenmelidir. Soruşturma komisyonlarına bağlı olmakla birlikte, karşı devrimle savaşma konusunda biricik sorumluluğa onlar sahip olacaktır. Her olayda haksızlık gören tarafın

başvurusuyla, tüm yetkililer, görevleri sırasında yapmış oldukları yasadışı işlerden ötürü, bu mahkemeler önünde doğrudan kovuşturulabilecektir. Bir hükümet aracı olarak terörden vazgeçilecek; ölüm cezası ve Olağanüstü Komisyon (Çeka) gibi, mahkemelerden bağımsız çalışan tüm soruşturma ve cezalandırma organları da kaldırılacaktır.

5. Parti kurum ve hücreleri, devlet otoritesinden; parti üyeleri de, tüm maddi ayrıcalıklardan yoksun bırakılmalıdır.

6. Yerel özyönetimin genişletilmesiyle, bürokratik aygıt basitleştirilmelidir.

7. İç Savaş'a hızla son vermek ve ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı temelinde birliği yeniden kurmak için, herhangi bir nedenle Rusya'dan ayrılmış milliyetler karşısında bir anlayış politikası izlenmelidir. Kazak bölgelerine —Don, Kuban, Tersa, Urallar, Astrahan, Orenburg, vb.— olası en geniş özerklik tanınmalı ve onların içişlerine ya da toprak tasarruf sistemlerine hiçbir şekilde karışılmamalıdır. Sibirya bölgesel özyönetime sahip olmalı; Finlandiya ve Polonya'nın bağımsızlığı tanınmalıdır.

RSDİP Merkez Komitesi, 12 Temmuz 1919: *Sotsial-demokratiya i revolyutsiya. Sbornik dokumentöv* (Odessa. 1920), ss. 9-15.

30 Alman Yoldaşlarımıza Mektup L. MARTOV

Sonunda, sizleri ve tüm dostlarımızı Alman Devrimi'yle ilgili olarak kutlama fırsatını bulmuş oldum. Bu mektup elinize geçtiğinde, kuşkusuz, bizleri Batı'dan kesinkes ayıran duvardaki ilk yarık açılmış olacaktır. Almanya'dan tam olarak yalıtılmış bir durumdayız; oradaki ve Avrupa'nın başka yerlerindeki olaylar konusunda bir görüş oluşturmak için, Rosta'nın [Rusya Telgraf Ajansı] çelişkili, rastlantısal ve oldukça kuşkulu raporlarına güvenmek zorundayız. Bu yüzden, Alman olaylarına duyduğumuz canlı ilgi adeta bir hastalık derecesine çıktı ve güvenilirliği kuşkulu olsa bile tedirgin edici, herhangi bir haber bizleri oldukça telaşlandırmakta. Doğal olarak, endişelenmek için pek çok neden var. Almanya'da ve Avusturya'da devrim öylesine elverişsiz koşullar altında gerçekleşiyor ki, insan Rus Devrimi'nin ilk iki yılını yaşamamış olsa bile, devrimin geleceği konusunda kaygı duyacaktır.

Gerçekten de, bizim deneyimimiz toplumsal gelişmenin itici gücünü kavrayamamış olan ya da, devrim öğeleri üzerinde denetim kurmak çabasıyla, politik gerçekçiliği ütopyacı ve maceracı politikarlardan ayıran sınırları aşan politikacılar ve partiler için uyarılarla doludur. ...

Bütün bu endişelere karşın, Devrim'in merkezi olarak Moskova'ya değil, Berlin'e bakıyoruz. Eğer bu mektup İşçi ve Asker Konseyleri Reich Kongresi'nin toplanmasından önce elinize geçerse, bundan dolayı Merkez Komitemiz sizden, partimizin selamlarını ve Alman Devrimi için en iyi dileklerimizi bu Kongre'ye iletmenizi rica etmektedir. Ayrıca sizden, Kongre'ye, kendi önerge ve çağrılarımızda somutlaşan düşünceyi; yani, savaşın getirdiği yıkımla devrime zorlanan geri ulusların içine düştükleri çıkmazdan kurtulabilmelerini sağlayacak *proleter dünya devriminin yüreğinin bugün Almanya olduğu* düşüncesini de duyurmanızı rica ediyoruz. Alman yoldaşlara, bizim Bağımsız Sosyal Demokrat Parti'yle hâlâ dayanışma duygusu içinde olduğumuzu; ilk fırsatta, Rus ve Alman sosyal demokrasisi arasında kalıcı bir bağ kurmak için, temsilcilerimizin Almanya'ya geleceğini; iki devrimci halk arasında sıkı düşünsel ve tinsel ilişkiler örgütlemeyi mümkün kılacak anı sabırsızlıkla beklediğimizi de anlatınız.

L. Martov, "Ein Brief an die deutschen Genossen", *Der Sozialist*, no. 52, 28 Aralık 1918, ss. 10-12.

31 Sovyetler Tüm Rusya Yedinci Kongresi'ndeki Konuşma, Kasım 1919 F. DAN

Rusya devrim tarihindeki bu büyük anda, tüm Rus işçi ve köylülerini ve bütün dünya devrimci proletaryasını selamlamak için bu kürsüye çıkıyorum. Emekçi kitlelerin desteklediği seçilmiş temsilciler olarak bu Kongre'ye üye göndermekten partimizi alıkoyan nedenleri hepiniz iyi biliyorsunuz. Yine de, bu sorumluluk anında, Prezidyum'un çağrısına dayanarak buraya gelmeye karar verdik; böylelikle, bu tarihsel noktada ve Rus Devrimi'nin dost ve düşmanlarının gözleri önünde, tüm işçi ve köylülere, içtenlikle karşı devrimin ve yağmacı uluslararası emperyalizmin saldırılarına karşı tek bir devrimci cephe kurma çağrısında bulunmak istiyoruz.

Bolşevik hükümetin politikasını onaylamamakla birlikte ve onun elinden çektiğimiz kovuşturmalara ve şiddete karşın, Rus Devrimi'nin tüm düşmanları şunu bilsinler ki, Devrim'i savunmak söz konusu olduğunda, partimiz tüm gücüyle, bu hükümetle omuz omuza olacaktır. Çünkü, Devrim'i savunurken, şu ya da bu hükümeti yahut politik grubu değil, kendi kanımızı canımızı ve her yerdeki işçilerin ortak davasını savunmuş oluyoruz. İkibuçuk yıl önce Rusya'da başlayan ve giderek bütün dünyayı saran; ulusal, politik, toplumsal ve ekonomik köleliğin ve kapitalist sömürünün temellerini sarsan ve her yerdeki işçilerin tam toplumsal kurtuluşu için bir savaş standardı doğuran, emekçi kitlelerin bu güçlü dalgasının kazanımlarını, gücümüzün her zerresiyle savunuyoruz. ... Konuşmamı, şu çağrıyla bitiriyorum: Yaşasın tek devrimci cephe! Yaşasın Rus ve dünya Devrimi! Yaşasın Rus sosyalizmi ve uluslararası sosyalizm!

Sotsial-demokratiya i revolyutsiya. Sbornik dokumentov (Odessa, 1920), ss. 50-51.

32 Devrimci Bir Azınlığın Diktatörlüğü L. MARTOV

İç savaş evresine girmiş olan bir sınıf mücadelesinde, geniş kitlelerin çıkarlarını temsil eden, ama politik bilinçlilik bakımından onların önünde giden devrimci sınıfın öncü kadrolarının, devrimci bir azınlık diktatörlüğü yoluyla devlet gücünü kullanmak zorunda kaldığı zamanlar muhakkak vardır. Ancak dargörüşlü ve teorik bir bakış açısı bu ihtimali reddedecektir. Buradaki asıl soru, her devrimin belli bir aşamasında kaçınılmaz olan bu diktatörlüğün kendini pekiştirecek ve kalıcılığını sağlayacak bir kurumlar sistemi yaratacak şekilde mi davranacağı yoksa, tam tersine, en kısa sürede yerini, bir bütün olarak devrimci sınıfın yahut sınıfların örgütlü inisiyatifi ve özerkliğine mi bırakacağıdır. Bu yöntemlerden ikincisi devrimci Marksistler'in yöntemidir ve onlar, bu nedenle, kendilerini Sosyal Demokrat diye niteleler; birinci yöntem ise komünistlerin yöntemidir.

L. Martov, "Konets odnoi dvusmislennosti", *Sotsial-demokratiya i revolyutsiya Sbornik dokumentov* (Odessa, 1920), s. 49.

33 Parti Konferansı'nın Önergeleri

DÜNYA ÖLÇEĞİNDEKİ TOPLUMSAL DEVRİM VE SOSYAL DEMOKRASİNİN GÖREVLERİ

(RSDİP Merkez Komitesi'nce tüm Marksist sosyalist partilere, bir ortak eylem temeli olarak önerilen tezler)

TOPLUMSAL DEVRİM

1. Dünya emperyalizminin gelişimi bir dünya savaşı felaketine, eski imparatorlukların çöküşüne, tarihsel sınırların değişmesine bütün Avrupa anakarasının yıkımına ve sayılamayacak kadar çok insanın yerinden edilmesine neden olmuştur. Böylece dünya ölçeğinde, bir toplumsal devrimin önkoşullarını yaratmış; kapitalist çağın kapanıp, sosyalizm çağının açılışını belirlemiştir.

2. Bu önkoşullar şöyle tanımlanabilir:

Ekonomik açıdan, tek tek kapitalistler arasında rekabete dayalı, eski üretim, dağıtım, uluslararası ticaret ve kredi sistemi karşısında, savaşın tükettiği ekonomiyi yeniden inşa etmek maddi bakımdan olanaksızdır. Öte yandan, kapitalist sınıfların çıkarlarına aykırı bir şekilde bu rekabeti sınırlandırma ve ekonomik yaşamı düzenleme konusunda kapitalist devletlerin de pek az gücü vardır.

Sosyalist bakış açısından, savaş ve sonuçları yükselen talepleri ancak kapitalistlerin çıkarlarına ket vurularak sağlanabilecek olan ve savaş borçlarının yükünü kapitalistlerin çekmesini isteyen emekçi kitleleri devrimci bir sınıfa dönüştürdü. Ne var ki, hükümetin başlıca dayanağı kapitalistler olduğu için bu talepler her zaman engellenebilirdi.

Politik açıdan, savaş sonrası durum, kapitalist devletlerin kalıcı bir barış temelinde uluslararası ilişkiler kurma, bunlara bir tür istikrar kazandırma ya da, yeni savaflara hazırlanmanın aşırı verimsiz sonucundan ekonomik sistemi kurtarma konusundaki yeteneksizliğini ortaya koymuştur.

3. Böylece, modern kapitalizmin eğilimlerini en açık biçimleriyle sergileyen ekonomik bakımdan en gelişmiş ülkelerin tarihsel gelişimi

minin kaçınılmaz bir sonucu olarak, dünya çapında bir toplumsal devrim ortaya çıkıyor...

POLİTİK DEVRİM VE PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ

7. Yönetici kapitalist azınlık, kendi denetimini sürdürmenin maddi ve askeri araçlarına sahip olarak, iktidarın işçilere yasal yoldan devredilmesine karşı direneceği için; proletarya burjuva toplumun devlet kurumları çerçevesinde yasal bir mücadele vererek, bu politik devrimi başaramaz. Sonuç olarak toplumsal devrimin kaçınılmaz şartı iktidara sahip olmayan çoğunluğun, iktidarı elinde tutan azınlığı güç kullanarak devirmeye hazır olması gereklidir.

9. Proletaryanın sınıfsal diktatörlüğü, tüm sömürülen ve ezilenleri kurtarma amacını üstlenerek, yalnızca, ekonomi üzerinde palazlanan ve şimdiki durumda da üretim araçları tekeline sahip olan, asalak toplumsal gruplara karşı yönelmiştir. Bu azınlığa karşı, onların toplumsal devrime direnmeye çabalamaları ölçüsünde, devrimci devletin örgütlü zorlayıcı gücünü temsil eder ve onun zorlayıcı önlemlerinin biçim ve çapını da, bu direnişin gücü ve etkisi belirler. Doğası gereği, bu sınıfsal diktatörlük hiçbir durumda, emekçi kitlelerin başka öğelerine karşı yönelemez: Toplumsal dönüşüm süreci açısından, onlarla etkin ve istekli işbirliği esastır ve bu da, ancak ekonomik biçimleri, üretici güçlerin gelişmesi temelinde değiştirme sorunlarını çözen proletarya tarafından sağlanabilir. Sözü edilen öğeler kent ve köydeki proleterleşmemiş küçük işadamlarını, beyaz-yakalı proletaryayı ve modern sanayideki teknisyenlerin çoğunu kapsamaktadır. Proletaryanın sosyalist diktatörlüğü emekçi insanların ezici çoğunluğunun çıkarlarına ve bu çoğunluğun, kendi asıl çıkarlarına ilişkin bilincinin artmasına dayanır. Proletaryanın iradesinin ulusun çoğunluğuna zorla dayatılması söz konusu değildir: Proletarya, emekçi çoğunluğun devrimci öncüsü olarak, onların taleplerini düzene koyar ve bunu yürürlüğe sokar.

10. Proletaryanın sınıfsal diktatörlük kavramının, elbette, kişisel ya da oligarşik bir diktatörlükle, sözgelimi, bilinçli bir devrimci azınlığın bunun halkın çıkarına uygun olduğu iddia edilse bile politik bakımdan bilinçsiz çoğunluk üzerine uyguladığı diktatörlükle bir ilgisi yoktur. Devrimci Sosyal Demokrasi işçi sınıfının ancak kendi kendisini kurta-

rabileceği ve emekçi kitlelerin yalnızca bir toplumsal deney nesnesi olmaması gerektiği konusundaki temel sosyalist ilkeye aykırı olan, böylesi bir devrimci diktatörlük kavramına kesinlikle karşıdır. Gizli ya da açık bir biçimde, bir azınlık diktatörlüğü kurma yönündeki her eğilim Sosyal Demokratlar'ca işçi sınıfının devrimci gelişimine ve toplumsal devrimin kazanımlarına karşı, ciddi bir tehdit olarak görülür. Sonuç olarak, Sosyal Demokrat Parti ister istemez, emekçi çoğunluğun özgürce teslim etmemiş olduğu iktidarı sürdürme ve pekiştirme yönündeki bir azınlık çabası anlamına gelen devrimci diktatörlük aracı olarak terörizmi kullanma politikasını reddeder.

11. Bir sınıf olarak proletaryanın uyguladığı diktatörlük, demokratik ilkelerle çatışmak bir yana, ilk kez bunları tümüyle gerçekleştirme fırsatını verir. Çünkü, proletarya diktatörlüğünün kurulması (yetki bakımından işçi sınıfının üstünde olan diktatörler yaratılmaksızın) ancak, bileşenlerinden her birinin talebinin özgür anlatımı yoluyla proletaryanın gerçek talebi şekillendiği ölçüde mümkün olur; ve bu özgür anlatım, kitlelerin geleceklerini özgürce belirlemelerini sistemli biçimde engellemeye ya da çarpıtmaya eğilimli birçok etkeniyle, kapitalist bir demokraside gerçekleştirilemez. İşçi sınıfının sosyalist diktatörlüğü kavramından ayrılmaz olan demokrasinin temel belirtileri şunlardır: Tepeden başlayarak gerçek bir halk otoritesi, tutarlı bir şekilde uygulanmalıdır; yetkililer seçimle iş başına gelmeli, kitlelere karşı sorumlu olmalı ve ayrıcalıkları en aza indirgenmelidir. Özyönetim olası en yüksek düzeye çıkarılmalı, üretim ilişkilerinden bağımsız bir sivil ve askeri bürokrasi ise olası en düşük düzeyde tutulmalıdır. Son olarak, ideolojik kavga ve propaganda için, mümkün olabilecek en geniş alan sağlanmalıdır.

12. Tarihteki her demokrasi demokratik ilkelerin uygulandığı belli toplumsal gruplarla sınırlı olmuştur. Sözgelimi, burjuva demokrasisi yasa önünde eşit olan mülk sahiplerinin demokrasisidir ve proletaryaya —sihirli çemberin dışında kalan sınıfa— ancak proletaryanın, devrimci baskısıyla, az çok politik hak tanıyacaktır. Özgür Amerikan cumhuriyeti beyaz ırkın bir demokrasisi olarak ortaya çıktı. Aynı şekilde, kapitalist toplumun yıkıntılarından doğmakta olan yeni işçi sınıfı demokrasisi de, toplumsal bakımdan üretken olanların demokrasisidir. Bu yüzden, sınıfsal diktatörlüğün temeldeki demokratik doğası ile,

onun, toplumsal bakımdan üretken çalışmalara katılmayan toplumsal grupların sivil haklarını reddetmesi ya da sınırlandırması olgusu arasında, ilke olarak bir çelişki yoktur. Emekçi sınıfların başka gruplara bu şekilde davranma hakkına sahip olmadığını söylemenin ya da soyut bir demokrasi idealine başvurarak, bu hakkın yürütülmesine karşı çıkmanın iler tutar yanı da olamaz. Bununla birlikte, yeni işçi demokrasisinin çizmesi gerektiği sınırları belirlerken, sosyalist proletarya toplumun tümünün kolektif emeğe katılmasını sağlayacak bir toplumsal dönüşümü gerçekleştirme amacını kılavuz edinmelidir. Eski toplumun üretken olmayan sınıflarını ortadan kaldırarak ya da önceki devrimlerde olduğu gibi, onları sömürülen bir sınıfa dönüştürerek değil, işçi birliklerinin içine çekerek buna ulaşılabilecektir. Bu yüzden, bir işçi sınıfı demokrasisinin ana eğilimi kendini sınırlandırmak değil, genişletmektir. Yenilmiş sınıfların üyelerini sivil ya da politik haklara sahip olmaktan alıkoymak işçi sınıfı demokrasisinin evrensel bir demokrasi kurmasına, sömürücü sınıflar denetimde kaldıkları sürece düşünülmemeycek olan bu amaca aykırıdır.

13. Üretken olmayan grupların haklarının (örn. oy kullanma hakkının, dernekleşme ve basın özgürlüğünün vb.) ezilmesiyle ya da kısıtlanmasıyla demokrasinin sınırlandırılması tarihsel ve mantıksal bakımdan, proletaryanın sosyalist diktatörlüğünün zorunlu bir özelliği değildir. Yine de, proletarya tarafından uzun bir iç savaş sırasında iktidarın ilk kez ele geçirildiği zamanlarda, devrimci öz savunmanın geçici ve yasal bir çaresi olarak, böyle bir sınırlandırma getirilebilir. Söz konusu önlemler, başka her şeyden çok, nüfusun çoğunluğunun kendi ulusal hükümeti olarak henüz yeterince kabul etmiş olmadığı bu diktatörlük adına, geçici bir zayıflığı ve belirsizliği yansıtır. İç savaş koşulları sosyalist proletaryayı böylesi önlemler almaya ne ölçüde zorluyorsa radikal bir sosyalist dönüşümün sosyo-ekonomik önkoşullarının söz konusu ülkede henüz yeterince gelişmemiş olduğu, ya da emekçi kitlelerin kendi devrimci hareketlerinin dayattığı tarihsel göreve, öznel bakımdan henüz bütünüyle hazır olmadıkları da o ölçüde kesindir. Bu yüzden, sosyalist proletaryanın geçiş döneminde demokrasinin sınırlandırılmasını getiren önlemlerle kendini savunma zorunluluğu, eski toplumsal biçimleri yıkmaya ve yenilerini kurma çalışmasına özel bir dikkat gösterilmesi ve aşamalı bir yaklaşım getirilme-

si gereğine işaret eder. ...

Bu yüzden, devlet gücünün işçi sınıfının etkin bir azınlığının eline geçtiği ve bu azınlığın, kendi durumunun nesnel çelişkilerinin üstesinden gelmek için boşuna bir çabayla, ekonomik ütopyacılık ve politik terörizm yoluna saptığı bir devrim sırasında, her nerede olursa olsun, devrimci Marksist sosyal demokrasinin politikası şudur: Bir yandan, karşı devrime karşı mücadelesinde, işçi iktidarının ilkelerini savunmada ve üretimin toplumsal örgütlenmesinde bu azınlığı koşulsuz olarak destekler Aynı zamanda, toplumsal gelişme düzeyine uygun bir ekonomik politika değişikliği oluşturmaya çalışır; söz konusu ülke proletaryasını ve bütün uluslararası işçi hareketini ciddi bir gerilemeden kurtarmak için, devrimin yarattığı devlet iktidarı biçimlerinin demokratikleştirilmesini ve terörist yönetim yöntemlerinin ortadan kaldırılmasını amaçlar; bu ütopyacı ve terörist azınlık diktatörlüğünü, gerçek bir emekçi çoğunluk düzenine dönüştürmeye bakar. Henüz sosyalizmden yana bir çoğunluk olmadığı için proletaryanın bir bölümünün burjuva gruplarla birleşmesi gerektiğine ve demokratik ilkeler adına, bu birleşimin ulusal iradenin özgün bir anlatımı olarak görülmesi gerektiğine ilişkin bir iddiayı, prolter kurtuluş davasına zararlı ve kitlelerin bilincini çarpıtmaya eğilimli bir iddia olarak reddeder. Eğer bu tür bir blok, proletaryanın daha etkin bir kesiminin sosyalizme yönelik devrimci özelemlerine ters düşmüşse, bunlar etkili olsa bile sonuç, bu kesim ile emekçi kitlelerin geri kalanları arasında kapatılması zor bir uçurumun yaratılması olacaktır.

Mart-Nisan 1920'deki Parti Konferansı'nın önermeleri: *Sotsial-demokratiya i revolyutsiya. Sbornik dokumentov* (Odessa 1920), ss. 24-5, 27-9, 31-2.

34 Enternasyonal Üstüne Önerge

İkinci Enternasyonal, savaşın patladığı kritik anda, başlıca partilerinin sınıf mücadelesini terk ederek toplumsal mütareke politikasını benimsemişle, kendi içinden ölümcül bir darbe yedi. Daha yakınlarda da, bu partilerden kimilerinin, bu politikanın belirgin başarısızlığına karşı, sınıf savaşındaki devrimci konumlarına dönmek yerine, buna ya-

pışmakta ısrar etmeleri, böylelikle de, şimdiki dönemin devrimci niteliğini doğru olarak anlayan parti ve öğelerin birlik oluşturmalarının olanaksızlaşması gerçeğinden ötürü, İkinci Enternasyonal sonunda yıkılıp gitti. Daha 1919 Mayıs'ında, Merkez Komite İkinci Enternasyonal'in tarihsel yıkımına dikkati çekmiş ve onu heterojen, dağınık öğelerin mekanik ve salt görüntüsel bir birlikteliği olarak yeniden kurma çabalarını da kınamıştı.

Batı Avrupa ve Amerika'da, çoğunlukla, komünist partilerin aşırı zayıflığı ve dağılımı nedeniyle, Üçüncü Enternasyonal bu ülkelerdeki proletaryanın kitlesel örgütleriyle bağlantılı da değildir. Bununla birlikte, dünya devrimci proletaryasına, Rus yaşamının özgün koşullarından doğmuş olan ve terörist bir azınlık diktatörlülüğü ile, işçi sınıfının saflarını bölen bir iç savaştan ibaret aldatıcı bir ilacı kendi taktikleri gibi dayatmak için, Rusya'nın güçlü politik yapısından ve Rus Devrimi'nin Batı Avrupa kitleleri arasındaki büyük saygınlığından yararlanmaya çalışıyor. Bütün Avrupa ve dünya proletaryasının, kendi diktatörlüğünün kurulması için aynı taktikleri ve aynı biçimleri benimsemesini sağlama düşüncesi ve Üçüncü Enternasyonal'in temelinde içkin olan çizgilerde bir uluslararası yönetim merkezi oluşturma politikası, yalnızca ütöpik ve sekter olarak betimlenebilir. ...

Öyleyse, bugüne dek İkinci Enternasyonal'in belirgin başarısızlığının yarattığı durumda, işçi sınıfının tüm devrimci ögelerini temsil etme otorite ve yetisine sahip birleşik bir uluslararası yönetim merkezi yoktur. Bu olgu uluslararası devrimci hareketin tümü üzerinde zararlı ve geciktirici bir etki yapmakta ve bir yandan oportünizmden, öte yandan da komünist sekterlikten kurtulacak olan Avrupa işçi sınıfının tüm devrimci ögelerinin yeni bir birliğini zaman yitirmeksizin yaratma görevi de Marksist ögelere düşmektedir. ...

Bu birlik şimdiye dek var olanlardan daha sıkı ve daha etkili olmalı ve bütün dünyadaki sosyalist partilerin, belli ortak eylem ilkelerine bağlılığını yansıtmalıdır. Bunlar, içinde bulunduğumuz dönemin önündeki tarihsel görevin sosyalist devrim olduğunun kabulünü de içermelidir: bu devrim bir işçi sınıfı diktatörlüğü aracılığıyla, ama bir azınlığın terörist diktatörlüğü söz konusu olmaksızın gerçekleşmelidir; bu diktatörlük belirli bir ülkenin tarihsel koşullarına göre, kendi içinde, eşit ölçüde meşru ve geçerli, farklı biçimler alabilir.

Bağımsız Alman ve Fransız sosyalistlerinin, bu çizgilerde bir uluslararası merkez örgütlemek için bir devrimci sosyalist partiler konferansı yapılması önerisini RSDİP olumlu karşılamaktadır ve böyle bir konferansın hazırlanmasında tümüyle etkin bir yer almaya da hazırdır.

Enternasyonal üstüne önerge, 12 Mart 1920: *Sotsial-demokratiya i revolyutsiya. Sbornik dokumentov* (Odessa, 1920), ss. 37-8.

35 Diktatörlük ve Demokrasi L. MARTOV

Diktatörlük ile demokrasinin karşılıklı ilişkisi dünya tarihinin bu büyük devrimci döneminde, proletaryanın karşısında duran en önemli taktik sorunlardan birisidir. Batı Avrupa Marksist eserlerinde de, bizimkilerde de bu, yalnızca Rusya'daki devrimle değil, dünya devrimiyle ilgili bir sorun olarak görülmeye başlanmış bulunuyor.

Komünist azınlığın, kendi irade ve niyetleriyle, bir kitle demokrasisi temelinde devleti yönetemeyeceği açık duruma gelmiştir. Yalnızca genel oy hakkı değil, Sovyet demokrasisi de Komünist azınlığın amaçlarına ters düşüyor.

Verili tarihsel koşullarda alması kaçınılmaz olan özgül biçimiyle devrimci diktatörlük nesnel açıdan, cerrahın bıçağı gibi görünebilir; bununla tarih, bol bol kan ve enerji harcayarak, sınıfa dayalı eski monarşinin bağırsaklarından şimdiki burjuva toplumumuzu çıkarmıştır.

Bununla birlikte, durum ne olursa olsun, devrimci diktatörlük bir olgudur ve toplumsal güçlerin var olan ilişkisi veri alındığında, ömrünün uzunluğu da, Devrim'in geçmesi gereken bir evre olduğunu kanıtlar. Burjuva devriminin güçleri tarafından ortaya çıkarılmakla birlikte, bu diktatörlük sosyalist bayrak altında gelişmiş ve kendisini, uluslararası arenaya bu kılık altında sunmuştur. Bu yüzden, doğal olarak, yabancı ülkelerdeki tüm devrimci hareketlerin çekim merkezi ve tüm tutucu öğelerin nefretinin de başlıca nesnesi durumuna gelmiştir. Sonuç olarak, bütün dünyadaki devrimci proletarya Sovyet cumhuriyetimiz biçimindeki Rus Devrimi'ni korumaya ve onu dünya karşı devriminin saldırılarına karşı savunmaya hazırdır; üstelik, bu proletaryanın geniş kesimleri yeni yeni başlayan kendi devrimci hareketleri

için, ülkemizde Bolşevikler'in benimsediği politik biçimleri, yöntemleri ve sloganları örnek almak eğilimindedirler. Rus komünistleri, yalnızca Avrupa'nın mülk sahibi sınıflarına sık sık görünmeye başlayan toplumsal devrim hayaleline takılan adlardan biri olarak değil, birçok ülkedeki işçi sınıfı hareketinin içindeki güçlü ve özgül bir eğilim olarak da "dünya Bolşevizmi"nden söz etme yetkisine sahip olmuşlardır.

Çok sayıda Batı Avrupa sosyalisti üzerinde Bolşevizm, yalnızca muazzam bir devrimin tarihsel yanı olmanın ötesinde yeterliğini kanıtlamış bir sınıf mücadelesi biçim ve yöntemler sistemi olarak da tartışmasız bir etki yaratıyor. Birçoklarının düşünme eğiliminde oldukları gibi bu, "dünya devriminin yolunun demokrasiden geçmediği" ve geri Rusya'nın dahilerin sezgisiyle, dünya proletaryasının toplumsal kurtuluşunun alması gereken biçimleri keşfettiği anlamına mı geliyor?

Rusya'nın toplumsal yapısı başlıca kapitalist ülkelerinkinden ne denli farklı olursa olsun, Rus Devrimi'nin patladığı durum ile, bu ülkelerde şimdi egemen olan ve devrimci bir patlamanın tohumlarını taşıyan durum arasında, önemli benzerlik noktaları vardır. Bu etkenlere işaret etmiş bulunuyoruz: ekonomik çöküntü, üretken olmayan bir tüketici grup (ordu) oluşturmak için büyük miktarda emeğin üretimden çekilmesi ve sınıf kavgası eğitiminden geçmemiş yeni kitlelerin sanayiye akması. Batı ülkelerinin devrimci hareketlerinde, hiçbir ortak sınıfsal çıkarları olmayan dağılmış orduların sıradan askerlerinin aktif bir rol alma olasılığı çok güçlü ve bu durumda, büyük bir olasılıkla devrimci süreç birçok bakımdan Rusya'da olanlara benzer biçimler ve eğilimler gösterecek...

Demokrasiye ulaşılmazdan önce ara devrimci aşamalardan geçmek zorunda kalırsa da, dünya gelişimi sosyalizmin önkoşulu olarak demokrasiden geçmeyi gerektiriyor. Marksistler'in görevi, hocalarımızdan bildiğimiz kadarıyla, bir bütün olarak proleter hareketin çıkarlarını, gelişiminin her aşamasında savunmaktır. Gerekiyorsa, geleceğini bugününe karşı savunmalı ve böylelikle, bu geleceği daha yaklaştırmalıyız. Proletaryaya, kurtuluşunun temel koşullarının, sınıf düşmanlarını ezmenin ve yeni üretim sistemini güçlendirmenin en emin yolunun sınırsız demokrasi elde etmek olduğunu açıklamalıyız. Böylece, devrimci kitlelerin kendi mücadeleleri için en avantajlı biçim ve

yöntemleri bulmaya çalışırken yaşayacakları acılı deney sürecini kısaltmaya yardımcı olma görevimizi de yerine getireceğiz.

Bu bakış açısından, devrimci diktatörlüğümüzle ilgili Rusya'daki politik tartışma Batı'da yeşeren devrimci hareketler açısından birinci derecede önemlidir. Yeniden canlanan ütöpik sosyalizmle, Jakoben ve Anarko-Komünist eğilimlerle savaşıma görevi Batı Avrupa proletaryasının sosyalist öncüsüyle uluslararası dayanışmaları dolayısıyla, Rus Marksistleri'ne düşüyor. Ancak bu savaş devrimci Marksizm adına ve Marksist ruhla, proletaryayı Bolşevizm'den gerçek sosyalizme götürme amacıyla verilmelidir. Anarşik ve kargaşacı eğilimlere karşı bir tepkiyle, sosyal reformist sapmaya kayılmamalıdır; sınıf savaşının ütöpik çarpıtmalarına çare olarak, oportünist "sınıflar arası mütareke"ye başvurulmamalıdır; Rus Devrimi'nin vahşi ve aykırı olgularında, çarpıtıcı bir aynadaki gibi yansıtılan dünya devrimci sürecine sırt çevirilmemelidir.

L. Martov, "Diktatura i demokratiya", *Zagod: Sbornik stateyi* (Petrograd, 1919), ss. 19, 27, 34-6, 37-8.

36 Bern Uluslararası Sosyalist Konferansı'ndaki Konuşma

P AKSELROD

Bu konferansın Bolşevik rejimle ilgili gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışması gerektiğinde ısrar etmeyi kendi hak ve görevimiz sayıyoruz. Enternasyonal'in Rusya'daki durumla ilgili olarak bağımsız bir yargıda bulunabilmesi için kanımızca yapılacak en doğru iş, sosyalist düşüncenin tüm eğilimlerini temsil eden uluslararası bir komisyonu Rusya'ya göndererek, yerinde gözlem ve soruşturmalarla Bolşevik uygulama, Rus emekçilerinin içinde bulunduğu durum, ruh halleri ve amaçlarına ilişkin net ve güvenilir bir portre elde etmektir. Rusya delegasyonunun konferanstan istediği tek şey, böyle bir komisyonun görevlendirilmesidir.

Sizin, yalnızca bizim anlattıklarımıza dayanarak, Bolşevikler'e karşı tavır almanızı bekleyemeyeceğimizin tümüyle farkındayız; ama onları

suçlayan kişiler olarak sizlere başvurma hakkımızı da aynı ölçüde korumamız gerekiyor. Aksi durumda, bir komisyon gönderme önerimiz gerekçelendirilmiş olmayacaktır ve bizim buradaki esas amacımız bu öneriyi açıklamak ve savunmaktır. Üstelik, Rus işçi ve sosyalist partilerinin Bolşevikler'e ve onların rejimine karşı şikâyet, suçlama ve protestolarını uluslararası proletaryaya bildirmek için bu kürsüyü kullanmak da kutsal görevimizdir. Batı'daki kardeş partilerimizin basını, birkaç istisnaıyla Rusya'dan gelen ve Bolşevikler ile Bolşevizm efsanesinin dünyaya sunulduğu şekliyle eleştirisiz desteklenmesi konusunda kuşku uyandırabilecek tüm haberlere kapalıdır. ...

Burjuva basın ve politikacılar her devrim girişimini ve Batı'daki proleter kitlelerin her zorlu talebini Bolşevizm damgasıyla damgalıyor; bunun suçu ise, ilk ve en başta Bolşevizm'i Marksizm'in en devrimci ve tutarlı biçimi olarak öven ve Bolşevik tiranlığı, proletaryanın komünist diktatörlüğü olarak alkışlayan Batılı yoldaşlardır. Bu yoldaşlardan hiçbirisi Bolşevizm'i gerçek olgular temelinde çözümleme ya da Bolşevik diktatörlüğün doğası ve sonuçları konusunda kendilerini ve başkalarını, güvenilir kaynaklardan bilgilendirme zahmetine girmemişlerdir. Onların, Bolşevizm'in aslında Bakunincilik¹, Neçayevcilik² ve Blanquizm'e³ bir başka deyişle işçi hareketinin henüz olgunlaşmamış olduğu başlangıç dönemindeki devrimci öğretilere tehlikeli ve vahşice bir geri adımdan başka bir şey olmadığına ilişkin hiçbir fikirleri yok. Bolşevizm'in hayranları kendi övgüleriyle bu gerici öğretilerin egemen olması için ellerinden geleni yapmışlar ve böylelikle de, uluslararası gericiliğin ve kapitalist hükümetlerin Bolşevik deneyimini, dünya proletaryasının devrimci hareketine karşı bir silah olarak kullanmasını kolaylaştırmışlardır. Onların Bolşevizm'i bu şekilde sömürmesinin önüne geçmenin, en azından, bu durumu daha zorlaştırmanın en iyi yolu Bolşevikler'in yaptığı şeylerle ilgili hakikatleri örtbas etmek yerine acımasızca sergilemektir. Burada, İngiliz ve Fransız yoldaşları-

1. Bakunincilik: Şiddet eylemlerinin kurtarıcı ve yaratıcı olduğunu ileri süren devrimci anarşist Mihail Bakunin'in (1814-76) öğretilerine gönderme yapılmaktadır.

2. Bkz. s. 86, dipnot 2.

3. Rus Blanquizmi düşüncelerini Fransız radikal düşünür Auguste Blanqui'den (1805-81) ahyordu. Kitlelerin politik ilgisizliği karşısında, seçkin aydınların var olan düzeni şiddet yoluyla devirmek için dar merkeziyetçi, komplocu bir örgüt yaratmaya mecbur olduğunu savunuyordu.

mızın bana Londra ve Paris'te söylediği şeyi yineliyorum: Rusya'da olup biten şeylerle ilgili hakikatlerin, çoğu kez sosyal demokrat basın tarafından değil de, burjuva basın tarafından aktarılması sosyal demokratlar için üzücü, rahatsızlık verici bir olgudur; bir utanç kaynağıdır, gelecek için olumsuz bir işarettir.

Diktatörlük ve demokrasi sorunu gerçekten de bu konferansta değil, bundan aylarca önce parti toplanularında ve basında tartışılmış olmalıydı. Demokrasi ile proletarya diktatörlüğü arasında aşılma- z bir uçurum olduğu düşüncesi aslında bütünüyle yeni bir düşüncedir. Proleter yönetimin kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde demokratik bir rejimi öngördüğü, Marksist çevrelerde genellikle geçerli sayılmıştır: Proleter yönetim kendisini ancak böyle bir rejim temelinde pekiş- tirebilir ve demokrasinin şiddet yoluyla yıkılmasını kesinlikle gerektir- mez. Bolşevikler tüm Rusya demokrasisi karşısında zafer kazandıktan ve iktidara gelmelerinin Rus proletaryasının artık hâkim olduğu an- lamına geldiği efsanesini yaymayı başarmalarından sonradır ki, demok- rasi ve proletarya diktatörlüğü arasındaki ilişki üzerine görüşlerimizi değiştirme çılgınlığı baş gösterdi. Ama gerçekte, proletarya Bolşevik Rusya'da hâkim durumda *değildir*: Efendi değil, uşakur ve Bolşevik yö- neticileri ile bunların özel muhafızları da onu ezmekte ve onun hak- larını, daha önce görülmedik bir biçimde çiğnemektedir. Bolşevik re- jim aslında, proletarya diktatörlüğünün kesinlikle karşıtıdır; ama bizim Batılı yoldaşlarımızın bunu görmelerinin biricik yolu, Rusya'ya gide- cek ve koşulları yerinde araştıracak bir uluslararası komisyonun gö- revlendirilmesidir.

Enternasyonal, sadece askeri müdahaleye karşı çıkacak yerde, koru- yucu ve kurtarıcı olarak ülkemizin emekçi kitlelerinin ve Rus Devri- mi'nin yaşamsal çıkarlarını korumak üzere doğrudan müdahale yolunu seçseydi, kitlelerin gericilik lehine demokrasiyi terk etme tehlikesinden Rusya'yı kurtarabilirdi. Eğer kardeş partiler yalnızca İttifak müdaha- lesini protesto ederlerse, kör, bilinçsiz bir alet gibi kullanılma ve bur- juva karşı devrimci güçlerin, bir bütün olarak Rus demokrasisi kar- şısındaki tam zaferi için, psikolojik açıdan zemin hazırlamaya yardım etme riskine girerler. Bu durumda, uluslararası proletarya için getire- ceği tüm kaçınılmaz sonuçlarıyla, Rus Devrimi'nin nihai yenilgisinin suçunu Enternasyonal de paylaşmalıdır.

Uluslararası bir sosyalist komisyonun, Rus delegasyonunun öner-

diği gibi, Rusya'daki koşulları araştırması Batılı yoldaşların bu tehlikenin farkına varmasını sağlayacak ve onlara, Rus proletaryası ile uluslararası proletarya karşısındaki görevlerinin neler olduğunu gösterecektir. Böyle bir komisyon tarafından Rusya'daki duruma ilişkin hakikatlerin gözler önüne serilmesi yalnızca Rus proletaryasının ve Rus demokrasisinin değil, Enternasyonal'in çıkarları açısından da zorunludur.

P. Akselrod, "Rede auf der internationalen sozialistischen Konferenz in Bern (1919)", bkz. İ. Çereteli ve V. Voitinski (der.), *Die Russische Revolution und die sozialistische Internationale: Aus dem literarischen Nachlass von Pavel Akselrod* (Jena, 1932), ss. 168-72, 176.

37 Bolşevizm'e Karşı Mücadele Üstüne Yoldaş Akselrod L. Martov'a Mektup

Sizin Bolşevik devrim ve diktatörlüğe ilişkin değerlendirmeniz O. Bauer¹ ile bütünüyle çakışıyor; biricik fark şu ki, ona göre bu değerlendirme, Batı yararına Rusya'da Bolşevik rejimi onaylamak, ama Batı ülkelerinde gerçekleşmesini reddetmek için teorik bir temel işlevini görüyor. Siz ise, Asyatik Bolşevizm'e karşı sonuna dek savaşmamızı zorunlu bir görev kabul ediyorsunuz. Ne var ki, benim açımdan, ilkel olarak Bolşevizm'in tarihsel önemine ilişkin değerlendirmeniz ile partimizin buna karşı savaşı arasında büyük bir uyumsuzluk, gerçekte temel bir çelişki var gibi görünüyor. Bu çelişkinin, şu ya da bu şekilde partinin politik pratiğine zararlı bir etki yapacağı ve zayıf iradeli, zayıf ruhlu olanları ayartacağı ya da hataya götüreceği muhakkaktır. Büyük Fransız Devrimi örneğine ve özel olarak da, [1792-3'teki *[sic]*] Jakobinler'e gönderme yapıyorsunuz. Bu örnek Mehring² tarafından —ve gerçekte, yalnızca sosyalistlerce değil, kendilerine göre çeşitli amaçlarla bir dizi radikal görüşlü burjuva yazar, politikacı ve sıradan "dar-

1. Otto Bauer (1881-1938): Avusturya Sosyalist Partisi'nin önde gelen teorisyenlerinden.

2. Franz Mehring (1840-1919): Alman sosyalizmi tarihçisi ve seçkin bir yazarı.

kafalı" tarafından— ortaya atıldı ve Mehring bunu, Ekim'den hemen sonra, Bolşevik *coup* ile ortaya çıkan diktatörlüğün vahşet ve şiddetini onaylamak için kullandı. Fransız Devrimi örneği bu tarzda ortaya atıldığında, benim cevabım, Jakobenler'le Bolşevikler arasında, kesinlikle dış benzerlikler bulunduğu; ama bunların, özgün bir yapıyla onun ustaca taklidinden ya da görkemli, temel bir olay ile, bunun bir tek-rarını sahneleme çabası arasındaki benzerlikten pek öteye gidemediği şeklinde olurdu.

Öte yandan, Batılı sosyalistlerin büyük çoğunluğu Ekim Devrimi'ni, Paris Komünü'nün yeniden canlanması, hatta, Komün'ün karşı-laştırılamayacak derecede görkemli bir uyarlaması, başlı başına dünya çapında önem taşıyan bir olay gibi görüp idealize edecek ölçüde ileri gittiler. Bunu Komün'ün doğrudan nedenleri, tarihsel koşulları, bileşimi ve hatta tüm niteliği göz önüne alındığında hem onun, hem de ona yol açan devrimin Bolşevik *coup*'dan ve bunu izleyen diktatörlükten son derece farklı olduğunu, öyle ki Bolşevik diktatörlüğü Komün'ün dirilişi olarak kutlamanın sosyalizme ve bütün proletarya diktatörlüğü düşüncesine bir sövgü sayılacağını söyleyerek cevapladım.

Lenin'in ve grubunun partimizin ilk Londra kongresindeki —1903 yazındaki— tutumu ve sonra da neden oldukları bölünme, bana o zamanlar, yeniyetme Jakobenci eğilimlerin ve küçük burjuva devrimciliğinin Rusya Sosyal Demokrat Parti'si içindeki belirtileri gibi görünüyordu. Kongre'den hemen sonra, biz daha Londra'dayken yoldaşlarımıza, Lenin'in, kendi görüşlerini paylaşmayan herkese karşı, Neçayev ve Bonaparte tarzında yürüttüğü kampanyanın örtülü anlamı ve başarısı konusundaki düşüncelerimi dile getirmiştım. Aynı zamanda da, */skra*'da, olayların tarihte iki kez, birincisinde trajedi, sonra da komedi şeklinde yer aldığına ilişkin, Marx'ın sözlerini anımsatmıştım.

Ancak tarihte komediler farklı türden oluyor. Bolşevikler'in Jakobenezmi, psikolojik bakımdan Herostratizm'e¹ ve *Übermensch* ahlak dışılığına dayalı, trajik bir taklittir. Jakobenler büyük Fransız Devrimi'nin temel gidişatının bir sonucu olarak iktidarı kazandılar; burada anımsanması gereken iki nokta vardır. Birincisi, onların pratik amaç ve politikalarının, kendilerini Marksist diye niteleyen Bolşevikler'in

1. Herostratizm: ne pahasına olursa olsun, acımasızca şan kazanma çabası.

durumunda olduğu gibi, kendi yaşam ve tarih felsefeleriyle, ilke ve teori açısından tam ve uzlaşmaz bir çatışma içinde olmadığıdır. İkinci nokta, Jakoben yönetimin iktidarın tek bir grup yahut fraksiyon tarafından ele geçirilmesi ve devrimci demokrasiden yana olan tüm öteki grupların da dışlanması ya da ezilmesi anlamına gelmediğidir; tersine, Jakoben parti bu demokrasinin belli başlı tüm öğelerinden oluşuyordu. Oysa, Bolşevikler Sosyal Demokrat hareketin tümünü iktidardan şiddet yoluyla ve gaspla dışlayarak kendi kendilerini diktatör yaptılar.

Bolşevikler parti içindeki *coup*'larıyla, Bonapartist ya da Neçayevci yöntemleriyle, Devrim'den önceki yaklaşık 15 yıllık dönem boyunca bu şekilde davrandılar ve böylelikle Lenin ve arkadaşları Rusya Sosyal Demokrat hareketi üzerindeki mutlak diktatörler durumuna geldiler. Parti içinde uzun yıllar süren iktidar mücadelesi sırasında, Leninistler demagojik beceri ve yöntemlerde ustalaşular; Mart Devrimi'nin ilk günlerinden başlayarak, bütün Sosyal Demokrat Parti'yle ölümüne bir savaş yürütmek için ve politik iktidarı özellikle kendileri adına ele geçirmek amacıyla, partinin zorluklarını bilinçli olarak sömürmek üzere bunları kullandılar — bütün bunlar da, onların daha Devrim başlamazdan önce bile, her adımda ihanet ettikleri Marksizm bayrağı altında yapıldı.

Ama, uluslararası proletarya açısından hepsinden büyük olan ihanet, Bolşevik diktatörlüğün en gelişmiş ülkelerde kapitalizmin hâlâ egemen olduğu bir sırada, ekonomik bakımdan geri Rusya'da komünizmi kurmaya kalkışmış olmasıdır. Marksizm'in Rusya'da filizlendiği ilk andan başlayarak, Rusya'nın feodalizm ve yarı ilkel kapitalizmden, tam gelişmiş bir sosyalizme sıçramasının tarihsel açıdan mukadder olduğunu savunan her çeşit ütöpik sosyalizmle bunların tartışıldığını sizlere anımsatmaya gerek görmüyorum. Lenin ve kalemcörları da bu kavgada etkin bir yer aldılar. Sonuçta, Ekim Devrimi'ni sürdürerek, oldukça hızlı bir ihanet eylemine; kendi terörist rejimleri ve tüm öteki suçlarıyla doğrudan nedensel bir ilişki içinde bulunan, Herostratus tarzında canice bir maceraya giriştiler.

On yıl önce Leninistler'i, Sosyal Demokrat Parti içindeki "ikiyüzlü Kara Yüz canileri çetesi" olarak betimlerken, yalnızca polemiksel bir öfke patlaması içinde değildim, buna derinden inanıyordum. Bu betimleme onların şimdi iktidarı ele geçirme ve elde tutma yöntemlerine, te-

melden uymaktadır. Eğer, Fransız Jakobenleri gibi Bolşevikler de, devrimin dayattığı tarihsel görevi yerine getirmeye tutarlı olarak çablayan biricik grup olsaydı, bizlere bu yöntemlere ve bu rejime katlanmak düşerdi kuşkusuz. Eğer Bolşevikler 1792-3'teki [sic] Jakobenler gibi, aynı türden bir tarihsel meşrulukla donanmış olsalardı, o zaman partimiz onlara muhalefet ettiğinde Jirondenvari¹ bir rol oynardı. Ama Jirondenler (kuşkusuz, çıkarıcı amaçları olmamakla ve kapitalizmle bilinçli olarak bağlaşmamakla birlikte), Jakobenler'in yanında yer aldığı sınıftan farklı bir sınıfın temsilcileriydiler; oysa bizim Bolşevikler'e karşı çıkmamızın nedeni, bütünüyle proletaryanın çıkarlarına bağlı olmamız, onu savunmamız ve onun uluslararası bayrağının onurunu, onun renkleri altında savaştığı iddiasında bulunan Asyatik despotizme karşı yükseltiyor olmamızdır.

Eğer, bir zamanlar Fransa'da Jakobenler'in yaptığı gibi, Bolşevikler'in ve yalnızca onların, Rusya'daki devrimin tarihsel misyonunu uygun bir şekilde yerine getirdikleri doğru olsaydı, o zaman, bizim onlara karşı savaşımız esasta karşı devrimci olurdu: Asal görevimiz onların saflarına katılmak ve herhangi bir şekilde muhalefet yapsak bile, bunun ihtiyatlı, sadık ve yapıcı bir tarzda olmasına özen göstermek olurdu.

[Sovyet rejimine karşı bir ayaklanma düşüncesini reddetme konusunda Merkez Komite'yle aynı düşüncede olduğunu bildirdikten sonra, mektup şöyle devam ediyor:]

Sosyalist muhalefet güçlerini ve demokratik kitleler arasındaki hoşnutsuz öğeleri bir silahlı ayaklanma hazırlayıp ve örgütleme amacıyla bir araya getirme düşüncesine kesinlikle karşıyım. Ancak bu, tüm Sosyal Demokrat Parti ve sosyalist muhalefetle aynı sınıfı temsil ettiği iddiasındaki otorite karşısında, benim böyle bir ayaklanmayı yasadışı, sosyalizm karşıtı ya da karşı devrimci olarak değerlendirdiğim anlamına gelmez. İlk elde, Bolşevikler'in bugün —gerçekte karamame-ler yayınlama ve törensel "kongreler" toplamalarına karşı— Rus proletarya ve köylü kitlesini temsil ettiklerini reddediyorum. İki yıl önce söylediğim ve Bern konferansında da yinelediğim gibi, Bolşevik rejimin bir proletarya diktatörlüğü değil, proletarya (ve köylülük) üzerinde

1. Jirondenler: 1792'de Fransa'daki devrimci harekette (Jakobenler'e göre) ılımlı olan kanat.

bir diktatörlük olduğuna inanıyorum. Sözüm ona sovyet iktidarının o zamandan bu yana tanık olduğumuz yozlaşması karşısında, bu inancım, Bern'dekinden daha da güçlenmiştir. Bolşevizm'in, bir "döküntüler ve sadistler" rejimi olarak bir tarafa atılamayacağını söylüyorsunuz. Ama siz ve Rusya'daki öbür arkadaşlarınız, 1903 Londra Kongresi'nden hemen sonra benim, o zamanlar çocukluk çağında olan Bolşevik harekete ilişkin yaygın, kolaycı bir bakışı paylaşmaktan uzak olduğumu ve daha sonra, onun tarihsel özü ve arka planının açık ve anlamlı bir muhasebesini yaptığımı anımsamalısınız. Görüşümü, Kautski'ye şu sözlerle dile getirmiştım: "Bolşevizm konusunda ne düşünülürse düşünülün, dünya tarihinde önemli bir olgudur ve hafife alınarak ya da gelişigüzel bir şekilde değerlendirilemez." Bununla birlikte, bir zamanlar şunu da eklemiştım: "Onu açıklamak ve anlamak bir şey, onaylamak ya da gerçekçelendirmek ise çok başka bir şey," vb. Nedenleri ve sonuçları bakımından önemli ve etkileyici olan, ama hiçbirine saygı ve hayranlık duymadığımız başka olaylar da düşünülebilir: belalı bir bataklık, koskoca kentleri ve yöreleri yerle bir eden bir deprem, Büyük Savaş, Hun ve Moğol akınları... İnsanlık kültürü ve ilerlemesinin temellerini yıkan, çok eski çağların barbarlığını ve vahşetini canlandıran birey ve gruplarla karşılaştığımızda, görevimiz bu eylemleri, layık oldukları lanetle anmaktır.

Bolşevizm'in tarihsel önemi ve onu ön plana çıkarmamızın özgül nedenleri, benim gözümde, Bolşevikler'in iktidarı, proletarya ve ordu kitlelerini kaba ve çıplak bir aldatmacayla, canice araçlarla ve işitilmemiş bir demagojiyle elde etmiş olmaları gerçeğini hiç değiştiriyor. Şimdi onlar iktidardalar; halkın bir kesimini koruyucuları durumuna getirerek, diğer bir kesimini de yozlaştırarak ve tıpkı eski toprak sahipleri, memurlar ve subaylar sınıfının çarlık rejiminden bekleyecek çok şeyi olması gibi, Bolşevik diktatörlükten bekleyecekleri çok şeyi olan ayrıcalıklı bir sınıfa dönüştürerek, iktidarı elde tutuyorlar. Buna ek olarak, Bolşevikler terörden, oldukça keyfi eylemlerden ve halkın büyük kesimiyle sosyalist muhalefetin gösterdiği en ufak bir hoşnutsuzluk belirtisini insanlık dışı bir biçimde ezmekten de suçludurlar. Üç yıllık Bolşevik yönetimi sırasında, onların iktidarlarını başlangıçta dayandırdıkları döküntülerin tümüyle, ya da çoğunlukla, bu rejimin "inançlı" destekçi ve muhafızlarından oluşan saygın bir sınıfa dönüş-

tüklerine inanmaya, ben tümüyle hazırım. Ama öte yandan, bu üç yıl boyunca, gerçek ya da yarı inançlı çok sayıda Bolşevik de, her düzeydeki askeri, sivil ve polisiye mevkii işgal ederek ve yeni "Sovyet gücü" ordusu oluşturarak, kendileri bir döküntü sürüsü durumuna geldiler. Bu orduda ya da onun komutanları arasında kaç sadist olduğunu bilmiyorum. Ama tatsız bir anıdan, Uritski'nin¹ bir sadist, Cerjinski'nin² birinci derecede psikopat olduğuna ve sayısız Çeka görevlisi içinde de, her iki cinsiyetten, benzer karakterlerin bol bol bulunduğuna kesinlikle inanıyorum. Öte yandan, şimdiki rejimin zorunlu ve yararlı olduğuna hâlâ inanan birkaç Bolşevik'in kalmış olabileceğini de kabul ediyorum.

Denikin, Wrangel ve diğerlerinin Kara Yüz çetelerinin işgal ettikleri bölgelerde daha az barbarca davranmadığı ve hatta kimi yerlerde, en kurduran sol kanat Bolşevik'ten bile daha acımasız olduğu doğrudur. Anti-Bolşevik muhalefet kesimlerini felç etmek ya da zayıflatmak için, yetkililer tarafından bu olgular ve Polonya saldırısı bol bol kullanılmıştır. Ayrıcalıklı öğelerin yanı sıra, nüfusun küçük bir kesiminde bir tür Bolşevik-yanlısı yurtseverlik de kök salmaya başlamış olabilir — bunu buradan değerlendiremiyorum. Ama her şey bir yana, çarlık rejiminde, işçi ve köylülerin yüzde 90'ı ya da daha fazlası beden ve ruhunu çara bağlamıştı ve kendilerini ezen ve köleleştiren bir sistemin ateşli savunucularıydılar; soylular, subay sınıfı ve memurlar arasında ise, bu yarı feodal toplum düzeninin, çok sayıda dürüst ve içten taraftarı vardı. Yine de, o günlerde herhangi bir devrimci, hatta liberal, bu toplum düzenini "ulusal" bir düzen diye nitelemeye ya da çarlığın ve çarlık bürokrasisinin mutlakiyetçiliğini yahut "diktatörlüğü"nü halkı, hatta onun bir "azınlığı"nı temsil eden bir diktatörlük diye betimlemeye kalkışmadı — tersine, onların amacı halkın, bu diktatörlüğü yıkmasına yardımcı olmaktı. Aynı şey, daha fazlasıyla, Sovyet Rusya'daki Bolşevik otokrasiyi proletaryanın herhangi bir kısmının "diktatörlüğü" diye nitelme çabası için de geçerlidir. Bizim şimdiki diktatörlerin devrimci görünümü ve sosyalist geçmişi, dünyayı aldatmak için başvurdukları devrimci tuzaklar ve merasimler, onların ne denli

1. M. S. Uritski (1873-1918), Sol Komünist, Petrograd Çekası'nın şefiydi. 30 Ağustos 1918'de teröristlerce öldürüldü.

2. Feliks Cerjinski (1877- 1926), Çeka'nın ilk başkanı.

cani ve şarlatan olduklarını sergilemeyi, onların diktatörlüklerinin asıl doğasını ilan etmeyi, bizler için daha da zorunlu kılmaktadır. Aslında bu, daha dün ya da önceki gün dürüst işçi, köylü, asker ve her türden küçük burjuva olan yüzbinlerce insanı yıldırarak proletaryamızdan geride kalanlarla birlikte, 150 milyon nüfuslu bir ulus üzerindeki diktatörlüğünü desteklemek için rejime dayanak oluşturan yeni bir yönetici sınıf şeklinde onları örgütlemiş bulunan bir grubun despotik yönetimidir.

"Sovyet" iktidarının despotluğa kendiliğinden son vermemekte çarlıktan geri kalmayacağı, hatta bu konuda daha çok direneceği, bu yüzden de selefi gibi şiddet yoluyla iktidardan düşürüleceği göz önünde tutulursa, Bolşevikler'le silahlı mücadelede içinde olmak üzere, her yönüyle kullanarak savaşmanın ahlaki ve siyasi hakkımız olduğu bana apaçık görünüyor. Ancak, çarlığın bürokratik egemenliğini yıkma girişimi devrimci nitelikte bir eylemden başka bir şey değilken, Bolşevik karşıt güçlerin içinde gerici ögeler de bulunmaktadır. Çarlıkta, rejimin düşmanlarının sosyalizm ve burjuvazi kampları arasında bölünmüş oldukları doğrudur, ama burjuva muhalefet, sosyalist partiden uzak kalmış olmasına karşın, yine de ilerici ve geniş tarihsel anlamda da, devrimciydi. Sonuç bakımından, Sosyal Demokratlar için, burjuva muhalefeti desteklemek, belli sınırlar içinde ve belli durumlarda meşruydu. Ne var ki, pratikte tersi oldu: Burjuva muhalefet hem genel olarak, hem de Devrim'de baskın bir rol oynamak için proletaryayı hazırlamakta, ister istemez sosyalistleri destekledi.

Şu sırada, anti-Bolşevik burjuva muhalefet gericiliğin safındadır ve karşı devrimci bir diktatörlük kurmak, demokrasiyi bütünüyle ezmek için Bolşevikleri'n devrilmesinden yararlanmayı amaçlamaktadır. Onu engelleyebilecek biricik güç Bolşevik diktatörlüğü gerekiyorsa, çarlığı deviren saldırıya benzer şekilde "Sovyet" iktidarına saldırarak devirneyi üstlenecek, geniş bir ulusal bağımsızlık hareketidir. Ama Bolşevikler, kitleler ve sosyalist muhalefet açısından, geniş tabanlı bir bağımsızlık hareketi geliştirmeyi ve onu rejime karşı muzaffer bir saldırı için hazırlamayı, çarlık zamanında olduğundan çok daha zor kılan koşullar yaratmışlardır. Öte yandan, burjuva muhalefet de rejimle savaşmak açısından, Devrim'den önce olduğundan çok daha güçlü bir konumdadır ve herhangi bir ayaklanmada, başarılı olursa, demokrasiyi bütünüyle yık-

masına olanak verecek baskın bir rol oynamak bakımından da, daha iyi bir yer edinmiştir.

Eğer sosyalist muhalefet kendi güçlerinin tümünü ya da çoğunu silahlı başkaldırı, askeri komplolar, vb. örgütlenme üzerinde yoğunlaştırırsa, muzaffer bir anti-Bolşevik hareketin, biraz önce betimlemiş olduğum sonuca yol açması muhakkaktır. (Bir yanlış anlamadan kaçınmak için, sizin —Martov— ve benim bu nokta üzerinde, her zaman bütünüyle aynı düşüncede olduğumuzu vurgulayacağım.) Ama, yeni bir demokratik devrim olmadan "Sovyet" diktatörlüğünden kurtuluş olanaksızsa ve proletarya ile Sosyalist Parti'nin Sovyet rejimine tabi olması nedeniyle, böyle bir devrimi planlamak da görünürde olanaksızsa, bu çıkmazdan nasıl kurtulabiliriz? Bu sorunun bir cevabı, proleter ve demokratik muhalefetin en barışçıl biçimlerini bile terör yoluyla ezme şeklindeki Bolşevik politikaya bir son vermek ve Şubat-Mart Devrimi'nin politik kazanımlarını yeniden elde etmek için, bir uluslararası sosyalist müdahale düşüncesi idi. Yazık ki, Bolşevik diktatörlüğün proleter ve komünist bir rejim oluşturduğu yanlışması tüm ülkelerde öylesine yaygındı ki, Sovyet Rusya'nın içişlerine böylesine bir müdahale söz konusu olamadı; ve bu yüzden sorun, Batı'daki sosyalist kitleleri bu tehlikeli yanlış anlayıştan nasıl kurtarmak gerektiği idi. Sosyalist partilerin ve kuşkusuz sendikaların, Sovyet rejiminin niteliğini, çalışmasını ve sonuçlarını her açıdan adanıklı inceleyebilecek ve Batı proletaryasına, Rus halkının geniş kitlelerinin durumu ve düşünceleri konusunda bilgi verebilecek geniş bir uluslararası komisyonu ortaklaşa örgütlemeleri ve Rusya'ya göndermeleri önerisi, bu nedenle ortaya atıldı.

"Tov. P. B. Akselrod o bolşevisme i bor'be s nim", *Sotsialistiçeskii Vestnik*, no. 6, 20 Nisan 1921, s. 3-7; no. 7, 4 Mayıs 1921, ss. 4-5.

Bibliyografya

- Anweiler, Oskar, *Die Rätebewegung in Russland 1905-1921*, Leiden: E. J. Brill, 1958.
- Ascher, Abraham, *Pavel Axelrod and the Development of Menshevism*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1972.
- Baron, Samuel H., *Plekhanov: The Father of Russian Marxism*, Stanford: Stanford University Press, 1963.
- Bourguina, Anna, *Russian Social Democracy. The Menshevik Movement, A Bibliography*, Stanford: Hoover Savaş, Devrim ve Barış Enstitüsü, 1968.
- Carr, E. H., *The Bolshevik Revolution 1917-1923*, 3 cilt, New York: Macmillan, 1951-61.
- Chamberlin, William Henry, *The Russian Revolution 1917-1921*, 2 cilt, 5. basım, New York: Macmillan, 1960.
- Çereteli, İ. G., *Vospominaniya o fevral'skoy revolyutsii*, 2 cilt, The Hague: Mouton, 1963.
- Çernov, Victor, *The Great Russian Revolution*, New Haven, Conn.: Yale University Press, 1936.
- Dan, Theodore, *The Origins of Bolshevism*, ed. ve çev. Joel Carmichael, New York: Harper and Row, 1964.
- Getzler, Israel, *Martov: A Political Biography of a Russian Social Democrat*, Cambridge: Cambridge University Press, 1967.
- "The Mensheviks", *Problems of Communism*, XVI (Kasım-Aralık 1967), s. 15-29.
- Geyer, Dietrich, *Lenin in der Russischen Sozialdemokratie. Die Arbeiterbewegung im Zarenreich als Organisationsproblem der revolutionären Intelligenz 1890-1903*, Köln: Böhlau Verlag, 1962.
- Haimson, Leopold, "The Problem of Social Stability in Urban Russia, 1905-1917", *Slavic Review*, XXIII (Aralık 1964), s. 619-42; XXIV (Mart 1964), s. 1-22.

RUS DEVRİMİNDE MENŞEVİKLER

- *The Russian Marxists and the Origins of Bolshevism*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1955.
- ed., *The Mensheviks: From the Revolution of 1917 to the Second World War*, Chicago: Chicago University Press, 1974.
- Harcave, Sidney, *First Blood: The Russian Revolution of 1905*, New York: Macmillan, 1964; Londra, Bodley Head, 1964.
- Jordanya, N., *Moya Jizn*, Stanford: Hoover Savaş, Devrim ve Barış Enstitüsü, 1968.
- Keep, J. L. H., *The Rise of Social Democracy in Russia*, Oxford: Oxford University Press, 1963.
- Lane, David, *The Roots of Communism: A Social and Historical Study of Russian Social-Democracy 1898-1907*, Assen: Van Gorcum, 1969.
- Martov, L., *Geshichte der russischen Sozialdemokratie: Mit einem Nachtrag von Th. Dan: Die Sozialdemokratie Russlands nach dem Jahre 1918*, Çev. Alexander Stein, Berlin: J. H. W. Dietz, 1926.
- Meyer, Alfred G., *Leninism*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1957.
- Pipes, Richard, *Social Democracy and the St Petersburg Labor Movement, 1885-1917*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1963.
- *The Formation of the Soviet Union. Communism and Nationalism 1917-1923*, ed., Cambridge, Mass.: Harvard Üniversitesi Baskısı, 1964.
- Rabinowitsh, Alexander, *Prelude to Revolution: The Petrograd Bolsheviks and the July 1917 Uprising*, Bloomington: Indiana University Press, 1968.
- Ruban, N. V., *Oktiabr'skaia revoliutsiia i krakh men'shevizma (Mart 1917-1918 g.)*, Moskova, 1968.
- Schapiro, Leonard, *The Communist Party of the Soviet Union*, Londra: Eyre and Spottiswoode, 1960.
- *The Origins of the Communist Autocracy*, Londra: G. Bell and Sons, 1955.
- Schwarz, Solomon M., *The Russian Revolution of 1905: The Workers' Movement and the Formation of Bolshevism and Menshevism*, Çev. Gertrude Vakar, Chicago: Chicago University Press, 1967.
- Tobias, Henry J., *The Jewish Bund in Russia: From Its Origins to 1905*, Stanford: Stanford University Press, 1972.
- Treadgold, Donald W., *Lenin and His Rivals: The Struggle for Russia's Future, 1898-1906*, New York: Praeger, 1955.
- Ulam, Adam B., *The Bolsheviks. The Intellectual and Political History of the Triumph of Communism in Russia*, New York: Macmillan, 1965.
- Valentinov, Nikolay, *Encounters with Lenin*, Çev. Paul Rosta and Brian Pearce, Londra: Oxford University Press, 1968.
- Vardin, I., *Revolutsiia i men'shevizm*, Moskova, 1925.

- Wade, Rex A., *The Russian Search for Peace. February-October 1917*, Stanford: Stanford University Press, 1969.
- Wildman, Allan K., *The Making of a Workers' Revolution. Russian Social Democracy, 1891-1903*, Chicago: Chicago University Press, 1967.
- Wolfe, Bertram D., *Three Who Made a Revolution. A Biographical History*, New York: Dial Press, 1948; Londra: Penguin Books, 1966.
- Voitinski, V. S., *La Democratie géorgienne*, Paris: A. Lévy, 1921.

Profesör Leopold Haimson'un yönetimi altındaki, Menşevik Hareketin Tarihi Üstüne Üniversitelerarası Proje, bir dizi Menşevizm incelemesi ve ayrıca öndegelen Menşeviklerin anılarını yayımlamıştır. Bu geniş kapsamlı çalışmalar ve New York, Columbia Üniversitesi'nde bulunan, Proje'nin tasarrufu altındaki Menşevizm belgeselleri Rusça'dır. Bunların geniş bir listesi Bourguina'nın, yukarıda anılan çalışmasında bulunmaktadır.

Kronoloji

1903	17 Temmuz- 10 Ağustos	Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDİP) İkinci Kongresi; Menşevizm'in doğuşu.
1904	8 Şubat Kasım	Rus-Japon Savaşı'nın patlaması. <i>Zemstvo</i> kampanyası
1905	22 Ocak Nisan-Mayıs 27 Mayıs 5 Eylül 23 Ekim 30 Ekim Kasım-Aralık 20-31 Aralık	"Kanlı Pazar" Menşevik konferans Tuşima'da Rus yenilgisi Rus-Japon Savaşı'nın sonu Demiryolu grevinin genel grev haline gelişi Ekim Manifestosu'nun yayımlanması Petersburg'da <i>Naçalo</i> 'nun yayımlanması Moskova Ayaklanması
1906	18-30 Mart Nisan-Mayıs	Birinci <i>Duma</i> seçimleri RSDİP Dördüncü (Birlik) Kongresi; Rusya sosyal demokrasisinde Menşevikler'in üstün hale gelişi
1907	Nisan-Mayıs 16 Haziran	RSDİP Beşinci Kongresi Stolipin'in <i>coup d'état</i> 'ı
1908	Şubat	Cenevre'de <i>Golos Sotsialdemokrata</i> 'nın kuruluşu.
1909	Ocak	Lenin'in "tasfiyecilere" karşı kampanyası
1912	Ocak	Lenin'in Menşevikleri RSDİP'den atması.

1914	16 ve 17 Temmuz	İkinci Enternasyonal'in Menşevik ve Bolşevikleri yeniden birleştirme yolunda-ki başarısız girişimi.
	1 Ağustos	I. Dünya Savaşı'nın patlaması.
1914-1917		Savaşa karşı tutum konusunda Menşevikler ile Bolşevikler arasındaki farklılıkların ortaya çıkışı
1917	Mart	Mart Devrimi
	Mart	Çarın çekilmesi: Geçici Hükümet'in kurulması.
		Petersburg'da <i>Raboçaya gazeta'sının</i> kuruluşu.
	Mart-Eylül	Sovyetlerde Menşevikler'in hakim rolü.
	16 Nisan	Lenin'in Rusya'ya varışı.
	22 Mayıs	Akselrod ve Martov'un Rusya'ya gelişleri.
	16-18 temmuz	"Temmuz Günleri"
	9-14 Eylül	Kornilov olayı
	7 Kasım	Bolşevik Devrim
	Kasım	Martov'un grubunun yeniden Menşevizmin önderliğini ele geçirmesi. Tüm sosyalistlerden oluşan bir hükümet kurma yönündeki Menşevik girişim.
1918	19 Ocak	Kurucu Meclis'in dağıtılması.
	3 Mart	Brest-Litovsk Antlaşması.
	5 Mart	Dış müdahalenin başlaması.
	Yaz	Savaş Komünizmi'nin getirilmesi
	9-10 Kasım	Alman Devrimi
	27 Aralık-10 Ocak 1919	Rusya'da Menşevik Parti Konferansı
1919	Şubat	Bern'deki Uluslararası Sosyalist Konferans
1920	Mart-Nisan	Menşevik Parti Konferansı'nın "Nisan Tezleri"ni yayımlaması.
	21 Eylül	Batı'ya gitmek üzere Martov'un Rusya'dan ayrılması.

RUS DEVRİMİNDE MENŞEVİKLER

1921	1 Şubat	Berlin'de <i>Sotsialistiçeskii vestnik</i> 'in kurulması.
	Mart	Yeni Ekonomik Politika'nın (NEP) getirilmesi. Bellibaşlı Menşeviklerden yüzlercesinin tutuklanması: Menşevik partinin zayıflatılması.
1922		On Menşevik öndere Rusya'yı terketme izninin verilmesi.
1923	4 Nisan	Martov'un ölümü; sürgündeki
1928	16 Nisan	Akselrod'un ölümü; Menşevizm'in önderliğini Dan'ın alması
1933		<i>Sotsialistiçeskii vestnik</i> 'in Paris'te yayımlanması.
1940-65		<i>Sotsialistiçeskii vestnik</i> 'in New York'ta yayımlanması.
1947		Dan'ın ölümü.

Dizin

- Akselrod, P.B., 11, 28, 45, 83, 60-4;
ve İkinci Kongre, 11, 13, 55; parti
örgütlenmesi üstüne, 14, 55, 57,
60-4; ve işçi kongresi, 21-2, 24-5;
ve *Duma* seçimleri, 24-5, 72-7; ve
Bolşevik yönetim, 39, 43, 120,
144-54; I. Dünya Savaşı üstüne,
93-7.
- Alman Devrimi, 41, 133-4.
- Alman Sosyal Demokrat Partisi, 16,
31.
- 1905 Devrimi, 18-22, 26-7, 30, 49, 65,
99.
- 1917 Devrimi, 103, 126-35, 141-3.
- I. Wilhelm, Kayzer, 126.
- Bakuncilik, 145, 145d
- Bauer, O., 147, 147d.
- Beyazlar, 50-1, 127
- Birinci Dünya Savaşı, 31, 50, 54, 127,
136; ve Menşevikler, 31-3, 35-6,
91-3, 93-102, 105-6, 109-10, 114-
6.
- Blanquizm, 145, 145d.
- Bolşevik Devrimi, 38-9, 41, 43-5, 49-
50.
- Bolşevikler (Leninistler), 13, 15-6, 18,
21, 25, 27, 30-1, 40, 49-50, 74, 89,
125; ve İkinci Kongre, 11, 13, 15;
ve 1905 Devrimi, 22, 27; ve kamu-
laştırmalar, 25, 83-6; ve I. Dünya
Savaşı, 32-3, 91-3, 125-6; iktidar-
da, 39-48, 52-3, 120-24, 134, 142-
7
- Bonaparte, N., 47, 149.
- Brest-Litovsk Antlaşması, 40, 125.
- Buligin, A.I., 81, 81d.
- Bund (Rusya ve Polonya Yahudi İş-
çiler Genel Birliği), 15-6, 46.
- Burjuva devrimi, 12, 18, 20-1, 27, 35,
52-3, 60, 70, 71-2, 142.
- Cerjinski, F., 152, 152d.
- Çeka, 128, 128d, 133, 152, 152d.
- Çekidze, N., 35, 48.
- Çereteli, I.G., 32, 35, 48, 103, 105-11
- Çernişevski, N.G., 90, 90d.
- Çernov, V., 36.
- Çiçerin, G.V., 46.
- Çekenkeli, A., 48.
- Dan, F., 20, 26, 32, 35; tasfiyecilik üs-
tüne, 29, 87-8; ve Bolşevik iktidar,
39, 42, 46-7, 134-5.
- Denikin, A.I., 126, 126d, 152.
- Devrimci yenilgi ilkesi, 33.
- Devrimci savunmacılık, 32, 35, 103,
114-5.
- Duma*, 19, 32-3, 37, 66, 66d, 78-81,
87-8, 90-1, 123; sosyalistlerin se-
çilmesi, 24, 26, 73, 75-7
- Egorov (E.A. Levin), 56.
- Ekim Manifestosu, 19, 23.
- Engels, F., 97.
- Enternasyonalistler, 32, 36, 121-2.
- Foch, M.F. 45, 45d.
- Fransız Devrimi, 147-9.
- Garvi, Yu., 53.
- Geçici Hükümet, 34-5, 37, 38-9, 103-
5, 107-8, 109-12, 117-8, 121.
- Golos Sotsialdemokrata* (Sosyal De-
mokratın Sesi), 28.
- Guçkov, A.I., 104.
- Halkın İradesi (*Narodnaya volya*), 57,
57d.
- Herostratizm, 148, 148d, 149.
- Hindenburg, von P., 112.
- Huysmans, C., 96, 96d.
- II. Nikolay, Çar, 19, 24, 34.
- Işın*, 122.
- İç Savaş, 126-33, 126d, 129, 135,
141.
- İkibuçukuncu Enternasyonal (Viyana
Birliği), 42.
- İkinci Dünya Savaşı, 46.
- İkinci Enternasyonal, 31, 42, 44, 140-
1, ve I. Dünya Savaşı, 31, 96, 96d,

97-102.

Iskra (Kıvılcım), 11-5, 25, 47, 148.

İşçi kongresi, 21-2, 25, 53, 78-81.

Jakobenler, 147-50.

Jirondenler, 149, 149d.

Jordanya, N., 48, 50.

Kadetler, 24, 26, 36, 113, 117.

Kamulaştırmalar (Partizan eylemleri), 25, 27, 81-7.

Kara Yüzler, 76, 76d, 82, 118, 149, 152.

Kautsky, K., 151.

Kerenski, A., 38, 108-9.

Kolçak, A.I., 126, 126d.

Komünizm, 50-1, 126, 141, 149; Komünist Parti, 46, 50; ile ilgili Menşevik görüşler, 40, 47, 127, 135, 142-5.

Kornilov, General, L., 38.

Kurucu Meclis, 38, 114; ve Geçici Hükümet, 38, 104, 106, 108, 111, 117-8; ve Bolşevik darbe, 39, 43, 122, 148; kapatılması, 40, 124-5.

Lapinski, S., 93-7

Lassalle, F., 97

Lenin, V.I., 11, 24-6, 29, 31, 38-9, 53, 85, 108-9, 126, 129; ve parti örgütlenmesi, 12-5, 56, 58-9; tasfiyecilik üstüne, 28-9, 83; ve I. Dünya Savaşı, 31; Sovyet yöneticisi olarak, 39-42, 45-8, 148-54.

Liberaller, Rusya'da, 17-8, 24, 65-8;

Lloyd George, D., 45.

Lvov, Prens, G.E., 34.

Maiski, I.M., 46.

Marksizm, Marksistler, 16-8, 24, 27, 32-3, 38, 49, 61d, 62, 64, 89-90, 141, 144; ve İkinci Kongre, 11-3, 15, 55, 60; ve 1905 Devrimi, 17, 20-1, 23, 71-3; ve tasfiyecilik, 28, 89-90; ve Bolşevik yönetim, 41, 44-5, 48, 120, 135, 140, 142, 144-6, 148-9;

Mart Devrimi, 33-5, 104-5, 106-19.

Martinov, A., 20, 46.

Martov, L., 84-7, 93-7, 133-4; ve İkinci Kongre, 11-3, 56-8; ve 1905 Devrimi, 11-3, 20; ve 1917 Devrimi, 36, 39, 103, 116-8; ve Bolşevik İktidar,

39-41, 44-5, 47, 120, 125-6, 133-6, 142-4;

Marx, K., 97, 148.

Mehring, F., 147, 147d.

Menşevik parti konferansları, Nisan-Mayıs 1905, 20, 69, 71; Aralık 1918-Ocak 1919, 125; Mart-Nisan 1920, 41;

Moskova Sovyeti, 23, 46.

Naçalo (Başlangıç), 21.

Naşa zarya (Şafak), 28.

Ne Yapmalı?, 12, 55.

Neçayev, S., 86, 86d, 145, 145d, 148-9.

Novaya Jizn (Yeni Hayat), 21.

Oktobristler, 76, 76d.

Paris Komünü, 148.

Parvus (A. Helphand), 20.

Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti, 34-5, 38, 103-4, 107

Plehanov, G., 11-2, 28, 59, 89.

Popüler Sosyalistler, 39.

Potressov, A., 11, 28-9, 89-90; ve I. Dünya Savaşı, 32, 36, 91, 97-102, 114-6.

Pratisyenler, 28, 84.

Proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü, 23.

Raboçaya gazeta (İşçilerin Gazetesi), 37, 122.

RSDİP Kongreleri, İkinci Kongre 1903, 11-5, 16, 25, 57-9, 148; Dördüncü Kongre 1906, 23, 25, 72-7; Beşinci Kongre 1907, 25, 81-2; Altıncı Konferansı, 30.

RSDİP Merkez Komitesi, 15, 24, 58, 84-5, 86d, 126-32.

RSDİP Merkezi Dış Büro, 84-5.

Rus-Japon Savaşı, 17, 99.

Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDİP), 18, 61-4, 66-7, 84, 85-7, 89-90, 97-102, 126, 133-4, 141; ve 1905 Devrimi, 27, 68-9, 70-2; ve kamulaştırmalar, 27, 84-7; ve 1917 Devrimi, 34, 108, 112-4, 116; ve Bolşevik yönetim, 120-3, 125-33, 136-40, 148-54.

Savaş komünizmi, 40, 43.

Schapiro, L., 46.

- Sınıf bilinci, 12-3, 73, 81.
 Sibiryalı Zimmerwaldcılar, 32.
 Skobele, M. I., 103.
 Sosyalist devrim, 18, 23, 37, 53, 60, 71-2, 78, 124-5, 142.
 Sosyalist Devrimciler, 35-6, 38, 103, 121, 126, 136-40.
 Sosyalist ve İşçi Enternasyonal, 42.
Sotsialistiçeskii Vestnik, 46-8.
Sovremenni Mir (Çağdaş Dünya), 83, 90d.
 Sovyet Kongreleri, Birinci, 37; İkinci, 37; Tüm Rusya, 40, 134-5.
 Sovyetler, 19, 23, 35-8, 40, 116-7, 120-22, 126, 136.
 Stolipin, P. A., 26.
 Struve, P., 45, 45d.
 Sürekli devrim teorisi, 21.
 Taratuta, V., 84, 84d, 85.
 Tasfiyecilik, 28-9, 89, 85, 89-90.
 Temmuz Günleri, 38.
 Toprak ve Özgürlük (*Zemliya i volya*), 57, 57d.
 Troçki, L., 21, 45.
 Troyanovski, A.A., 45.
 Uluslararası Sosyalist Büro (ISB), 31, 96.
 Uluslararası Sosyalist Konferans, Bern, 144-7, 150.
 Uritski, M.S., 151, 151d.
 Üçüncü (Komünist) Enternasyonal, 42, 141.
 Vandervelde, E., 96, 96d, 101.
 Vişinski, A.Ya., 46.
 Voitinski, V., 32.
 Wrangel, P.I., 45, 45d, 152.
 Yeni Ekonomik Politika (NEP), 46.
 Yoksul Komiteleri, 129, 129d.
 Yudenic, N., 126, 126d.
 Zasuliç, V., 11.
Zemstvo, 17, 66-7, 66d.
Zemstvo kampanyası, 17
Zemstvo kongresi, 17
 Zimmerwald Manifestosu, 96, 96d.

RUS DEVRİMİNDE MENŞEVİKLER

Bugünün "çok değişmiş" dünyasında Sovyet devrim tarihi okumanın ne anlamı olabilir?

Bu kitap herhangi bir tarih kitabı değil; Rus devriminden mağlup çıkan bir siyasal hareketin, Menşeviklerin kendi belgelerinin bir derlemesi. Türkiye'de sol hareket Sovyet devrimini bir resmi devlet tarihi olarak okudu öğrendi. Bu tarih galiplerin tarihiydi ve içinde mağluplara, bütün toplumsal değişimlerin taşıdığı karmaşaya ve sorulara yer yoktu.

Oysa bugünün kimi sorularının yanıtları da tarihte, tarihsel an ve süreçlerin çok yönlü anlaşılmasında yatmıyor mu? Menşevik düşüncenin, Rusya'daki devrim süreci içindeki gelişimini, eylemlerini ve Bolşevikler'den ayrımlarını tanıtan bu belgelerin okura, Sovyet devrimini daha iyi tanımak için yeni bir bakış açısının ipuçlarını sunacağını düşünüyoruz.

Metis
Sosyalizm: Teori ve Tarih
ISBN 975-342-006-4